M
MELANTRICH

MELANTRICHOVA KNIŽNICE

REDIGUJE F. X. ŠALDA

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/annakareninova0000lnto

L. N. TOLSTOJ

ANNA KARENINOVÁ

II

1929

MELANTRICH

PŘELOŽIL ADOLF POHL

ČÁST TŘETÍ

I.

Sergěj Ivanovič Koznyšev si chtěl odpočinouti od duševní práce a místo toho, aby jako obvykle jel do ciziny, přijel koncem května ke svému bratru na vesnici. Podle jeho přesvědčení byl vesnický život nejlepší. Přijel nyní k svému bratru, aby užil tohoto života. Konstantin Levin se zaradoval z jeho příjezdu a to tím spíše, protože onoho léta již neočekával bratra Nikolaje. Ale ačkoli Konstantin Levin měl rád svého bratra a vážil si ho, přece jen mu bylo s bratrem na vesnici nevolno. Bylo mu nevolno, ba dokonce i nepříjemné, když viděl bratrův poměr k vesnici. Konstantin Levin pohlížel na vesnici jako na místo života, totiž místo radostí, starostí a práce; Sergěji Ivanoviči byla vesnice s jedné strany místem oddechu od práce, s druhé — užitečným protijedem zkaženosti, jehož rád užíval, uznávaje jeho užitečnost. Konstantinu Levinu se vesnice líbila proto, že byla jevištěm usilovné, naprosto užitečné práce; Sergěji Ivanoviči se vesnice líbila zvláště proto, že v ní nemohl a nemusil nic dělati. Kromě toho Konstantina poněkud urážel i poměr Sergěje Ivanoviče k lidu. Sergěj Ivanovič říkal, že má rád a zná lid, a často rozmlouval s mužíky, co dovedl pěkně, bez přetvářky a bez nucení a z každého takového rozhovoru vyvozoval všeobecné úsudky na prospěch lidu a na důkaz toho, že lid znal. Takový poměr k lidu se Konstantinu Levinovi nelíbil. Konstantin Levin pohlížel na lid jedině jako na hlavního činitele ve společné práci a ačkoli si mužíka vážil a miloval jakousi pokrevní láskou, kterou

byl do sebe vsál, jak se vyjadřoval, s mlékem své kojné, jako účastník společné práce podivoval se mnohdy síle, mírnosti a spravedlnosti těchto lidí, a velmi často, když společná práce vyžadovala jiných vlastností, zlobíval se na lid pro jeho bezstarostnost, opilství, lež. Konstantin Levin, kdyby se ho byl někdo otázal, miluje-li lid, rozhodně by nevěděl, jak má odpověděti. Miloval a nemiloval prostý lid právě tak, jak nemiloval lidí vůbec. Ovšem že jako dobrý člověk lidi spíše miloval než nemiloval a proto měl rád i prostý lid. Ale milovati aneb nemilovati prostý lid jako cosi zvláštního nemohl, protože nejenže žil s prostým lidem a jeho zájmy byly s ním spoutány, nýbrž i sám sebe považoval za jeho součást a neviděl ani u sebe ani u prostého lidu nijakých zvláštních vlastností a nedostatků a nemohl se považovati za člověka, odlišujícího se od prostého lidu. Kromě toho, ačkoli dlouho žil v nejtěsnějším poměru s mužíky jako jejich pán a prostředník a zejména však jako rádce (mužíci mu důvěřovali a chodili k němu až 40 verst o radu), přece jen neměl nějakého určitého úsudku o prostém lidu a na otázku: zná-li prostý lid? byl by býval ve stejných rozpacích, jako kdyby byl měl odpověděti na otázku: miluje-li prostý lid? Říci, že zná prostý lid, bylo by mu bývalo právě tak stejné, jako říci, že zná lidi. Pozoroval neustále a poznával lidi všech druhů a mezi nimi i lidi-mužíky, jež považoval za dobré a zajímavé lidi a neustále pozoruje u nich nové a nové rysy, měnil své dřívější úsudky o nich a tvořil si nové. Sergěj Ivanovič si počínal právě naopak. Právě tak, jako miloval a chválil vesnický život jako protiklad onoho života, jejž neměl rád, právě tak miloval i prostý lid jako protiklad oné třídy lidí, jíž nemiloval a právě tak považoval prostý lid za něco zcela protichůdného ostatním lidem vůbec. V jeho metodickém rozumu se jasně utvořily určité formy života prostého lidu, vyvozené čás-

tečně přímo z jeho života, hlavně však z jeho odlišnosti od života ostatních lidí. Nikdy neměnil svého názoru o prostém lidu a své náklonnosti k němu.

V rozporech, k nimž mezi bratry docházelo pro různost nazírání na prostý lid, Sergěj Ivanovič vítězil nad svým bratrem zejména tím, že Sergěj Ivanovič měl zcela jasné představy o prostém lidu, o jeho povaze, vlastnostech a zálibách; Konstantin Levin však neměl žádného určitého a ustáleného názoru, takže v těchto sporech Konstantin byl usvědčován z toho, že si ve svých tvrzeních odporuje.

Sergěj Ivanovič považoval mladšího bratra za dobrého hocha, jenž měl *srdce na pravém místě* (jak se francouzsky vyjadřoval), s rozumem sice dosti bystrým, ale podléhajícím chvilkovým dojmům a proto přeplněným odporujícími si názory. Se shovívavostí staršího bratra mu někdy vysvětloval význam věcí, ale nemohl nalézati nějakého potěšení ve sporech s ním, poněvadž jej příliš lehce porážel.

Konstantin Levin pohlížel na svého bratra jako na člověka neobyčejně moudrého a vzdělaného, šlechetného v nejvyšším slova smyslu a obdařeného schopností pracovati pro veřejné blaho. Ale v hloubi své duše, čím se stával starší a čím více poznával svého bratra, tím častěji a častěji mu napadalo, že tato schopnost pracovati pro veřejné blaho, jíž, jak cítil, se mu naprosto nedostávalo, snad ani není nějakou dobrou vlastností, ne snad nedostatkem dobrých, čestných a šlechetných snah a zálib, nýbrž nedostatkem životní síly, toho, co se nazývá srdcem, nedostatkem oné snahy, jež nutí člověka, aby si ze všech bezpočetných cest života, jež se mu naskytují, vyvolil jen jednu jedinou a toužil pouze po jedné věci. Čím více poznával svého bratra, tím více pozoroval, že jak Sergěj Ivanovič, tak i ostatní pracovníci pro veřejné blaho nebyli přivedeni k této lásce k veřejnému blahu srdcem,

nýbrž rozumováním, že je dobře zabývati se tím a jediné proto že se o to zajímají. V této domněnce Levina utvrdilo ještě i to, že pozoroval, že si jeho bratr nebral otázky, týkající se veřejného blaha a nesmrtelnosti duše, více k srdci než otázky o šachové partii anebo o důmyslném zařízení nějakého nového stroje.

Kromě toho Konstantinu Levinu bylo na vesnici nevolno s bratrem ještě i proto, že na vesnici, zejména v létě, Levin býval neustále zaměstnán hospodářstvím a dlouhý letní den mu ani nestačil k tomu, aby mohl vykonati vše, čeho bylo třeba, — ale Sergěj Ivanovič si odpočíval. Ale Sergěj Ivanovič, ačkoli si nyní odpočíval, to je nepracoval o svém pojednání, přece jen tak přivykl duševní činnosti, že rád vyjadřoval své myšlenky v krásné, ucelené formě a že jej těšilo, mohl-li se s nimi někomu svěřiti. Nejobvyklejším a nejpřirozenějším jeho posluchačem byl bratr. A proto přese všechnu prostotu jejich vzájemného poměru Konstantinu Levinu bylo nemilé zanechávati jej o samotě. Sergěj Ivanovič si rád ulehl do trávy na slunce a ležel, vyhřívaje se a líně vypravoval.

— Ty si nedovedeš ani představiti, — říkal svému bratru, — jakou rozkoš mi působí tato vesnická lenost. Ani jediné myšlenky v hlavě, jako když vymete.

Ale Konstantin Levin se nudil, když musil u něho seděti a jej poslouchati zejména proto, poněvadž věděl, že se bez něho vozí hnůj na pole, na němž ještě nejsou naorány líchy a že jej naházejí Bůh ví jak, nedohlédne-li na to; že nepřišroubují plechy k ruchadlům, nýbrž že je odloží a pak řeknou, že ruchadlo je hloupý výmysl a pluh Andrejevův to že je něco zcela jiného, atd.

— Že tě to nemrzí choditi v tom vedru, — říkal mu Sergěj Ivanovič.

— Ne, musím si jen na chvilku zaběhnouti do kanceláře, — říkal Levin a odběhl na pole.

II.

V prvních dnech měsíce června se stalo, že chůva a hospodyně Agafja Michajlovna nesla do sklepa láhev právě naložených hub, sklouzla, upadla a vyvrtla si v zápěstí ruku. Přijel mladý, hovorný, právě dostudovaný okresní lékař. Prohlédl ruku, prohlásil, že není vyvrtnuta, se zálibou si pohovořil se Sergějem Ivanovičem Koznyševem a vypravoval mu, aby před ním dal najevo svůj pokrokový názor na jednotlivé události, všechny klepy z celého okresu, stěžuje si na špatné poměry v okresní službě. Sergěj Ivanovič pozorně poslouchal, vyptával se jej a povzbuzen tím, že má nového posluchače, rozhovořil se, pronesl několik vhodných a závažných poznámek, jež mladý lékař uctivě ocenil a tak se dostal do oné, bratru tak dobře známé, oživené nálady, jež se u něho obyčejně dostavovala po skvělém a oživeném rozhovoru. Po lékařově odjezdu požádal svého bratra, aby si s ním zajel na řeku chytati ryby. Sergěj Ivanovič rád lovil ryby a jaksi se tím vychloubal, že může míti zalíbení v takovém hloupém zaměstnání.

Konstantin Levin, jenž musil dohlédnouti na orání a na louku, nabídl se, že tam bratra zaveze v dvoukolovém kočárku.

Byla právě ona roční doba, kdy již nastává léto a kdy lze již přesně odhadnouti letošní úrodu; kdy začínají starosti s příští setbou a kdy nastává senoseč; kdy žito již vymetalo a šedozelené se vlní větrem dosud nenalitým a lehkým klasem; kdy pozdní zelené ovsy, v nichž se tu a tam žlutají chumáčky trávy, vyrážejí nestejně; kdy raná pohanka se již plazí po zemi, zakrývajíc ji; kdy úhory, udupané dobytkem jako kámen, jsou již do poloviny zorány až na ponechané cesty, jichž pluh nezmůže; kdy se časně zrána zápach vyprahlých kup hnoje mísí s medo-

vou vůní trávy, a kdy se v dolinách rozprostírá husté moře vysoké, dosud netknuté trávy, čekající na kosu, se skupinami odkvetlého šťovíku, jež se v ní černají.

Nadešla ona doba, kdy hospodářské práci nastává krátký oddech před počátkem žní, jež se každoročně opakují a každoročně vyžadují napětí všech sil pracujícího lidu. Úroda byla překrásná a nastaly jasné, parné letní dni s vlažnými krátkými nocemi.

Bratři musili jeti lesem, aby se mohli dostati k lukám. Sergěj Ivanovič se po celou cestu kochal krásou lesa, ztemnělého houští listů, ukazuje bratru hned na starou lípu, pestřící se žlutými pupenci a chystajícími se ke květu, hned zas na mladé, letošní výhonky stromů, zelené jako smaragd. Konstantin Levin nerad mluvil a nerad poslouchal o krásách přírody. Slova ubírala krásu všemu, co viděl. Přisvědčoval svému bratru, ale bezděčně začal přemýšleti o něčem jiném. Když projeli lesem, tu veškeru jeho pozornost upoutalo pole, ležící na návrší úhorem, tu a tam se žloutnoucí travou, jinde zas rozbrázděné rýhami na čtverce a místy poseté hromádkami. Levin spočítal povozy a byl spokojen, že se vyveze vše, čeho třeba a myšlenky jeho při pohledu na louky se upjaly k senoseči. Pociťoval vždy při senoseči jakýsi podivný dojem, jenž se příjemně zmocňoval celé jeho bytosti. Když přijeli k louce, Levin zarazil koně.

Ranní rosa zůstala ještě ležeti dole na hustém podrostu trávy a Sergěj Ivanovič, aby si nezamáčel nohou, požádal svého bratra, aby jej zavezl v kočárku přes louku k onomu vrbovému křoví, u něhož brali okouni. Ačkoli Konstantinu Levinovi bylo líto, že musí udupati svou trávu, přece jen zajel na louku. Vysoká tráva se ovíjela měkce kolem kol a pod nohama koně, zanechávajíc své sémě na loukotích a na nápravě kol.

Bratr si sedl pod keřem, rozložil si udice a Levin od-

vedl koně, přivázal jej a zašel do ohromného, větrem nepohnutého, šedozeleného moře louky. Hedvábná tráva s uzrávajícím semenem sahala mu na zavodňovaném místě až po pás.

Když Konstantin Levin přešel napříč louku a vyšel na cestu, potkal jakéhosi stařečka s opuchlým okem, nesoucího řešeto se včelami.

— Co s nimi děláš? anebo jsi je snad chytil, Fomiči? — otázal se.

— Kdepak chytil, Konstantine Mitriči! Jen kdybych aspoň nepřišel o své. Ulétl mi již druhý roj... Zaplať Pán Bůh, že jej ti vaši chlapci dohnali. Orají tamhle na vašem poli. Odpřáhli koně a přivezli mi je.

— Nu, co myslíš, Fomiči, — máme již kositi anebo snad ještě trochu počkati?

— Eh co! my říkáme, že se má počkat až do sv. Petra. Ale vy kosíte vždy dříve. Nu co, dá-li Bůh, tráva je pěkná. Aspoň bude míti dobytek víc místa.

— A počasí, co myslíš, vydrží?

— To je u Pána Boha. Snad bude pěkně.

Levin zašel nazpět ke svému bratru.

Ryby nebraly, ale Sergěj Ivanovič se nenudil a jak se zdálo, byl v nejveselejší náladě. Levin viděl, že je ještě rozohněn rozhovorem s lékařem a že by si rád pohovořil. Ale Levin by nejraději jel co nejdříve domů, aby mohl dáti ještě nějaké rozkazy ke svolání sekáčů na zítřek a aby se rozhodl, má-li již kositi, což jej velmi zajímalo.

— Tak co, pojedeme, — pravil.

— Nač bychom pospíchali? Poseďme tu ještě chvilku. Ale ty ses pěkně zmáčel! Ačkoli ryby neberou, přece je tu pěkně. Každý lov je krásný tím, že se při něm stýkáš s přírodou. Nu, jaká to rozkoš tato ocelová voda! — pravil. — Tyto břehy luk, — mluvil dále, — vždy mi připomí-

nají onu tajemnou povídku — znáš ji? Tráva povídá vodě: zatouláme se spolu, zatouláme se spolu.

— Neznám té povídky, — odpovídal teskně Levin.

III.

— A víš-li pak, že jsem přemýšlel o tobě, — pravil Sergěj Ivanovič. — To je již něco hrozného, co se u vás v okrese děje, jak mi ten lékař vypravoval; není to hloupý hoch. I já jsem ti říkal a říkám ti znovu: to neděláš dobře, že nejezdíš na schůze a že se vůbec straníš okresních záležitostí. Budou-li se všichni pořádní lidé straniti práce v zemstvu, tak pak ovšem všechno půjde Bůh ví jak. Platíme peníze, ale ty jdou na služné a není ani škol, ani ranhojičů, ani porodních bab, ani lékáren, vůbec nic.

— Vždyť jsem se o to pokoušel, — odpovídal tiše a neochotně Levin, — ale nemohu! Co si mám tedy počíti?

— Ale proč vlastně nemůžeš? Přiznám se ti, že to nechápu. Že bys byl k tomu naprosto lhostejný, anebo že bys tomu nerozuměl, toho ani nepřipouštím; či je to prostě lenost?

— Ani jedno, ani druhé, ani třetí. Pokusil jsem se o to, ale vidím, že nemohu nic dělat, — pravil Levin.

Věnoval málo pozornosti tomu, co mu říkal bratr. Pohlížel za řeku na oraniště a viděl tam cosi tmavého, ale nemohl rozeznati, byl-li to kůň anebo šafář na koni.

— Pročpak nemůžeš nic dokázati? Pokusil ses o něco a podle tvého se ti to nezdařilo a proto se hned vzdáváš všeho. Cožpak nemáš v těle ani trochu ctižádosti?

— Ctižádosti, — pravil Levin, jejž bratrova slova ťala do živého, — té nerozumím. Kdyby mi byl býval na universitě někdo řekl, že ostatní rozumějí integrálnímu počtu, ale já že mu nerozumím, tu by byla ctižádost na pravém

místě. Ale v tomto případě musím býti napřed přesvědčen o tom, že je k tomu všemu zapotřebí zvláštních schopností, a hlavně o tom, že všechny ty věci jsou vskutku velmi důležité.

— Ještě to! cožpak to není důležité? — pravil Sergěj Ivanovič, jsa nemile dotčen tím, že jeho bratr považoval za malicherné, co jej zajímalo a hlavně tím, že ho zřejmě ani neposlouchal.

— Mně se to nezdá důležité a vůbec mne to nezajímá, tak co vlastně ode mne chceš? ... — odpovídal Levin, poznav, že to, co viděl na zoraništi, byl šafář a že patrně pustil mužíky z práce. Mužíci převraceli ruchadla. »Což již doorali?« pomyslil si.

— Nu, tak tedy mne poslouchej, — pravil starší bratr, zamračiv svůj krásný, duchaplný obličej, — všechno má své meze. Je to velmi pěkné býti podivínem a upřímným člověkem a nemilovati falše, — všechno to dobře znám; ale vždyť to, co mi tady povídáš, nemá buď smyslu, anebo má velmi špatný smysl. Jak můžeš považovati za nedůležitou věc to, že onen prostý lid, jejž máš rád, jak tvrdíš ...

»Nikdy jsem nic podobného netvrdil,« pomyslil si Konstantin Levin.

— .... Zmírá zcela bez pomoci. Hrubé porodní báby moří děti a lid tone v zatemnělosti a zůstává v područí každého písaře, ale do tvých rukou byl svěřen prostředek, jímž bys mu mohl pomoci, ale ty mu nepomáháš, protože podle tvého mínění to není nic důležitého.

A Sergěj Ivanovič postavil toto dilemma: buď nejsi tak dalece vyspělý, že nemůžeš viděti vše, co můžeš vykonati, aneb nechceš obětovati svůj klid, samolibost, a Bůh ví ještě co jiného, abys to učinil.

Konstantin Levin cítil, že mu nezbývá nic jiného, než

se poddati, anebo se přiznati k tomu, že se mu nedostává lásky k veřejné činnosti. A to jej urazilo a rozhořčilo.

— I to i ono, — pravil rozhodně, — nenahlížím, že by bylo lze...

— Co? Že není lze rozděliti řádně peníze, poskytnouti lékařskou pomoc?

— Není lze, jak se mi aspoň zdá... Na čtyři tisíce čtverečných verst našeho okresu, při našich vedrech, metelicích a pracovní době nevidím, že by bylo lze postarati se všude o lékařskou pomoc. A pak vůbec medicině nevěřím.

— Ale, dovol, to je již přece nespravedlivé... Uvedu ti tisíce příkladů... Nu, a co školy?

— K čemu školy?

— Co to mluvíš! Cožpak ještě někdo může pochybovati o prospěšnosti vzdělání? Je-li dobré tobě, pak je dobré i každému jinému člověku.

Konstantin Levin cítil, že byl mravně uveden do úzkých a proto se rozčilil a uvedl bezděčně hlavní příčinu své lhostejnosti k veřejné činnosti.

— Snad všechno to je dobré; ale proč bych se staral o zřízení lékařských stanic, jichž nikdy nebudu potřebovati, a škol, kam nikdy nebudu posílati své děti, kam ani sedláci je nechtějí posílati a pak když nejsem ještě pevně přesvědčen o tom, že je třeba je tam posílati?

Sergěj Ivanovič se na okamžik podivil tomuto neočekávanému názoru na věc; ale hned nato si sestavil nový plán útoku.

Odmlčel se, vytáhl jednu udici, přehodil ji na jiné místo a s úsměvem se obrátil k svému bratru:

— Nu, dovol... Za prvé, pokud se týče lékařských stanic, ty se ti již hodily. Vždyť jsme právě k vůli Agafje Michajlovně poslali pro okresního lékaře.

— Ale já myslím, že ruka zůstane chromá.

— To je ještě otázka... A pak, vzdělaný mužík, dělník ti bude daleko potřebnější a cennější.

— Ne, zeptej se koho chceš, — odpovídal rozhodně Konstantin Levin, — vzdělaný člověk jako pracovník je daleko horší. A cesty spraviti není lze; a mosty, sotvaže se postaví, jsou již rozkradeny.

— Ostatně, — pravil Sergěj Ivanovič, zachmuřiv se, protože neměl rád odporu a zejména takového, jenž neustále přecházel s jedné věci na jinou a jenž zcela bez jakékoli vnitřní spojitosti uváděl nové důvody, takže nebylo lze věděti, na co má vlastně nejdříve odpovídati, — ostatně, o to tu nejde. Dovol. Uznáváš, že vzdělání je lidu prospěšné?

— Uznávám, — pravil Levin zcela neočekávaně, ale ihned si pomyslil, že neřekl to, co si myslil. Cítil, že uznává-li to, pak mu bude dokázáno, že mluví hlouposti, jež nemají pražádného smyslu. Jak se mu to dokáže, nevěděl, ale byl si vědom toho, že mu to bude logicky zcela jistě dokázáno a čekal tento důkaz.

Důkaz byl mnohem jednodušší, než Konstantin Levin očekával.

— Uznáváš-li, že vzdělání je lidu prospěšné, — pravil Sergěj Ivanovič — pak ty jako čestný člověk nemůžeš nepociťovati k této věci lásky a nechtíti spolupracovati k jejímu uskutečnění a tudíž nemůžeš si nepřáti pro ni pracovati.

— Ale já stále ještě neuznávám prospěšnosti této věci, — pravil Konstantin Levin s uzarděním.

— Jak to? Ale vždyť jsi právě řekl...

— Totiž, nepovažuji jí ani za dobrou, ani za možnou.

— To nemůžeš věděti, nepokusiv se o to.

— Nu, dejme tomu, — pravil Levin, ačkoli to vůbec nepřipouštěl, — dejme tomu, že se věci mají vskutku tak;

ale přece jen stále ještě nenahlížím, proč bych se měl o to starati.

— Jak to myslíš?

— Ne, ale když jsme se již o tom rozhovořili, pak mi to vysvětli z filosofického hlediska, — pravil Levin.

— Nechápu, k čemu je ti tu třeba filosofie, — pravil Sergěj Ivanovič, jak se Levinovi zdálo takovým tónem, jako by neuznával, že jeho bratr má právo mluviti o filosofii. A to Levina rozčililo.

— Tady k tomu! — pravil rozhořčeně. — Myslím, že hybnou silou všech našich počinů je přece jen osobní prospěch. Nyní v okresním zřízení, já, jako šlechtic, nevidím nic, co by mohlo přispívati k mému blahobytu. Cesty nejsou lepší a lepší býti nemohou; mé koně mne vezou i po špatných. Lékařů a lékařských stanic nepotřebuji. Smírčího soudce též nepotřebuji, — nikdy se k němu neobracím a nikdy se obraceti nebudu. Škol nejenže nepotřebuji, nýbrž myslím, jak jsem ti již řekl, že jsou škodlivé. Pro mne okresní zřízení znamená jediné tolik, že musím platiti osmdesát kopějek z děsjatiny, jezditi do města, spáti mezi štěnicemi a poslouchati samé hlouposti a hnusnosti, a k tomu mne můj osobní zájem nijak neláká.

— Dovol, — vpadl mu do řeči Sergěj Ivanovič s úsměvem, — osobní zájem nás nepodněcoval k tomu, abychom pracovali k osvobození sedláků z nevolnictví a přece jsme pracovali.

— Ne! — přerušil jej Konstantin Levin, čím dále tím mocněji se rozohňuje. — Osvobození sedláků z nevolnictví bylo něco zcela jiného. Na tom každý z nás měl svůj osobní zájem. Chtěli jsem se sebe svrhnouti ono jařmo, jež nás a všechny dobré lidi dusilo. Ale býti okresním přísedícím, uvažovati o tom, kolik je zapotřebí žumpařů a jak se mají stavěti komíny ve městech, kde ani nebydlím; býti porotcem a souditi mužíka, jenž ukradl kus uzeniny a poslou-

chati šest hodin samé hlouposti, jež pronášejí obhájci a státní zástupci a jak se předseda vyptává mého stařečka, hloupého Aljoši: »přiznáváte se, pane obžalovaný k tomu, že jste ukradl kus uzeniny?« »Co?«

Konstantin Levin se dal již tak unésti, že si již představoval předsedu poroty a hloupého Aljošu; zdálo se mu, že to všechno patří k věci.

Ale Sergěj Ivanovič pokrčil rameny.

— Nu, tak co tím vlastně míníš říci?

— Chci tím říci jediné to, že oněch práv, jež se mne . . mého zájmu týkají, budu vždy hájiti ze všech svých sil; že když u nás, u vysokoškoláků dělali četníci domovní prohlídku a čtli naše dopisy, že jsem byl hotov všemi svými silami hájiti oněch práv, hájiti práva vzdělání, svobody. Chápu vojenskou povinnost, jež se dotýká osudu mých dětí, bratří,ba dokonce i mne samého; jsem ochoten uvažovati o tom, co se mne týká; ale projednávati, kam a jak se má rozděliti čtyřicet tisíc okresních peněz anebo souditi hloupého Aljošu, to nechápu a pochopiti ani nemohu.

Konstantin Levin mluvil tak, jako by se protrhla hráz jeho slov. Sergěj Ivanovič se usmál.

— Ale což budeš-li se zítra souditi: bylo by ti snad milejší, aby tě soudili ještě podle starého trestního práva?

— Já se nebudu souditi. Nikoho nezabiji a nic nepotřebuji. Nu tak! — mluvil dále, přecházeje opět k jiné věci, jež se naprosto netýkala předmětu, o němž právě hovořili, — naše okresní zřízení a všechno to — se podobá břízkám, jež jsme zastrkali do země jako o svatodušních svátcích proto, aby se zdálo, že je to les, jenž sám od sebe vyrostl v Evropě, ale já nemohu upřímně zalévati a věřiti těmto břízám.

Sergěj Ivanovič pokrčil rameny, dávaje tímto pohybem najevo, že se diví tomu, jak se pojednou v jejich sporu

octly ony břízky, ačkoli ihned pochopil, co tím bratr chtěl říci.

— Dovol, ale tak přece není lze uvažovati, — poznamenal. Ale Konstantin Levin se chtěl ospravedlniti v onom nedostatku, jehož si byl vědom, totiž, — ve lhostejnosti k všeobecnému dobru a pravil dále:

— Myslím, — pravil Konstantin, — že žádná činnost nemůže býti trvanlivá, není-li založena na osobním zájmu. To je všeobecná pravda, filosofická, — pravil, opakuje s jakousi rozhodností slovo *filosofická*, jako by si přál dáti najevo, že i on má právo mluviti o filosofii jako každý jiný.

Sergěj Ivanovič se ještě jednou usmál. »I on má po ruce jakousi filosofii, aby mu vypomohla v jeho náklonnostech,« pomyslil si.

— Nu, nech již té filosofie, — pravil. — Hlavní cíl filosofie všech věků záleží zejména v tom, aby našla onu nezbytnou spojitost mezi osobním a všeobecným zájmem. Ale o to nejde, nýbrž mně jde nyní o to, že musím přivésti na pravou míru tvé přirovnání. Břízky nebyly nastrkány, nýbrž některé z nich nasázeny, jiné nasety a s nimi se musí zacházeti opatrněji. Jediné ti národové mají budoucnost, jenom ony národy lze nazvati historickými, kteří mají schopnost vycítiti, co je důležité a co významné v jejich zřízení a kteří si toho dovedou vážiti.

A Sergěj Ivanovič přenesl tuto otázku do oblasti filosoficko-historické, jež byla Konstantinu Levinovi nedostupná a ukázal mu veškeru neoprávněnost jeho mínění.

— Co se týče toho, že se ti to nelíbí, pak mi odpusť, to je naše ruská lenost a zpanštělost a já jsem pevně přesvědčen o tom, že je to u tebe jen chvilkové poblouznění a že opět přejde.

Konstantin mlčel. Cítil, že je poražen na všech stranách, při tom však cítil, že to, co chtěl říci, nebylo bra-

trem pochopeno. Nevěděl pouze, proč to nebylo pochopeno: zda snad proto, že nedovedl vyjádřiti jasně, co chtěl říci, anebo snad proto, že bratr nechtěl, anebo že to nemohl pochopiti. Ale nezačal se pouštěti dále do těchto myšlenek a neodporuje bratrovi zamyslil se a přemýšlel o něčem zcela jiném, o své čistě osobní věci.

Sergěj Ivanovič svinul poslední udici, odvázal koně a odjel s bratrem domů.

IV.

Ona osobní věc, jež Levina zajímala během jeho rozhovoru s bratrem, byla tato: Levin loni přijel jednou k senoseči a rozzlobiv se na šafáře, použil svého obvyklého prostředku k uklidnění — vzal jednomu mužíkovi kosu a začal kositi.

Práce ta se mu tak zalíbila, že se několikráte pustil do sekání;posekl celou louku před domem a letošního roku si sestavil od samého počátku jara plán, — že bude kositi s mužíky celé dni. Od té chvíle, kdy přijel bratr, byl v pochybnostech: má-li kositi anebo nic? Styděl se za to, že by měl nechávati bratra celé dni o samotě a bál se, aby se mu bratr nevysmál. Ale když šel po louce a vzpomněl si na ony dojmy, jež v něm zanechalo sekání, již se skoro rozhodl, že bude kositi. Po podrážděném rozhovoru s bratrem si opět vzpomněl na tento svůj úmysl.

»Mám zapotřebí tělesného pohybu, sice se má povaha naprosto zkazí«, pomyslil si a rozhodl se, že bude opět kositi, přes to přese všechno, že se bude ostýchati před svým bratrem a před lidmi.

Navečer si Konstantin Levin zašel do kanceláře, nařídil, co se bude nazítří dělati a poslal do vesnic svolati na

zítřek sekáče, že se bude kositi Kalinova louka, jež byla největší a nejlepší.

— A mou kosu pošlete, prosím vás, k Titovi, aby mi ji naklepal a zítra přinesl na louku; možná, že budu kositi též, — pravil snaže se utlumiti své rozpaky.

Šafář se usmál a řekl:

— Prosím.

Večer při čaji řekl Levin bratru:

— Zdá se, že se počasí ustálilo, — pravil. — Zítra začnu kositi.

— Mám velmi rád tuto práci, — pravil Sergěj Ivanovič.

— Já též ji mám strašně rád. Sám jsem někdy kosil s mužíky a zítra chci kositi celý den.

Sergěj Ivanovič zdvihl hlavu a pohlédl zvědavě na bratra.

— Jak to? Zároveň s mužíky, celý den?

— Ano, je to velmi příjemná práce, — pravil Levin.

— Je to výtečné jako tělesný pohyb, ale ty to sotva vydržíš, — pravil Sergěj Ivanovič zcela beze všeho posměchu.

— Již jsem to zkusil. S počátku to šlo těžko, ale potom se již do toho dostaneš .Myslím, že to vydržím . . .

— Nu, dobrá! Ale pověz mi, jak na to pohlížejí mužíci? Ti se asi vysmívají, že jejich pán je takový podivín.

— Ne, nemyslím, ale je to tak veselá a při tom tak těžká práce, že na nějaké přemýšlení nemáš ani kdy.

— A to budeš s nimi i obědvati? Ale poslati ti tam Château Lafite a pečeného krocana by vypadalo již velmi podivně.

— Ne, zajedu v době jejich odpočinku domů.

Nazítří ráno Konstantin Levin vstal dříve než obvykle, ale rozkazy, jež musil ještě uděliti v hospodářství, jej za-

držely a když přijel k senoseči, sekáči již kosili druhou řadu.

Již s návrší viděl před sebou pod kopcem stinnou, již pokosenou část louky se šednoucími a černajícími se kupkami halen, jež si sekáči svlekli a položili na onom místě, odkud začali bráti první řadu.

Čím blíže k nim přijížděl, tím jasněji rozeznával mužíky, kteří kráčeli za sebou v protaženém řetězci a různě mávali kosami, některé z nich v haleně, jiné prostě v košili bez kabátu. Napočetl jich dvaačtyřicet.

Pomalu se pohybovali po nerovném dolíku louky, kde býval kdysi rybník. Levin poznal některé z nich ze své vesnice. Byl tu starý Jermil s velmi dlouhou bílou košilí, shýbající se při sekání; byl tu mladý výrostek Vaska, jenž dříve sloužil u Levina za kočího a který nyní jediným rozpřáhnutím bral celý řádek. Byl tu i Tit, jenž učil Levina kositi, malinký, hubeňoučký mužíček. Neshýbaje se kráčel rovně kupředu, jako by si kosou jenom pohrával, posekávaje při tom celý svůj široký řádek.

Levin slezl s koně a přivázav jej u cesty, zašel k Titovi, jenž vytáhl z křoví druhou kosu a podával mu ji.

— Je hotova: seká sama jako břitva, — řekl Tit s úsměvem snímaje čepici a podávaje mu kosu.

Levin vzal kosu a začal ji zkoušeti. Sekáči, dokončivše své řady, zpocení a veselí vycházeli jeden za druhým na cestu a ironicky pozdravovali svého pána. Všichni se na něho dívali, ale nikdo z nich nic neřekl až do té doby, dokud vysoký stařec se svraštělou a holou tváří v ovčí haleně nevyšel na cestu a neobrátil se k němu:

—Jen dávej pozor, milostpane, abys, jakmile se do toho dáš, nezůstal pozadu! — pravil a Levin zaslechl mezi sekáči utajovaný smích.

— Přičiním se o to, abych nezůstal, — pravil stavěje se za Titem a očekávaje, až začnou sekati.

— Tak se drž, — opakoval stařec.

Tit udělal místo a Levin kráčel za ním. Tráva byla nízká, jaká bývá obyčejně u cesty a Levin, jenž již dlouho nekosil a byl zmaten pohledy, jež byly na něho upřeny, v první chvíli kosil špatně, třebas mával kosou silně. Vzadu se ozvaly hlasy:

— Je špatně nasazena, má vysoko rukojeť, jen se podívej, jak se musí shýbati, — pravil jeden.

— Drž patku níže, — pravil druhý.

— To nevadí, to se poddá, jen co se do toho vpraví, — pravil dále stařec. — Tak vida, již se do toho dostal . . . Béřeš široký řádek, tak se moc unavíš . . . Inu, je to hospodář, jinak ani není lze, pro sebe se staráš! Ale jen se podívej, co necháváš ještě trávy pod kosou! Za to jsme dostávali na hřbet.

Tráva byla čím dále tím měkčí a Levin, poslouchaje tyto řeči, ale neodpovídaje na ně, snažil se kositi pokud možná nejlépe a šel za Titem. Prošli asi sto kroků. Tit šel dále, nezastavuje se a nedávaje najevo sebemenší únavy; ale Levinu již začalo býti strašně a stále si myslil, že to již nevydrží: tak byl unaven.

Cítil, že se rozpřahuje z posledních sil a rozhodl se, že poprosí Tita, aby se zastavil. Ale vtom se již Tit zarazil a shýbnuv se vzal do rukou trochu trávy a povzdychnuv ohlédl se za sebe. Za ním kráčel mužík a byl již zřejmě též unaven, protože ihned, aniž by byl býval došel až k Levinovi, se zastavil a začal brousiti kosu. Tit nabrousil svou a Levinovu kosu a šli dále.

Po druhé se opakovalo totéž. Tit šel, sekal ráz na ráz, nezastavuje se a nepociťuje únavy. Levin kráčel za ním, snaže se o to, aby nezůstával pozadu a bylo mu čím dále tím hůře: nastala chvíle, kdy cítil, že se mu již nedostává sil, ale vtom se Tit opět zastavil a brousil kosu.

Tak prošli celou první řadu. A dlouhá ta řada zdála se

Levinovi neobyčejně namáhavou; ale když byli již u konce a Tit přehodiv si kosu přes rameno, vracel se pozvolným krokem nazpět po stopách, jež zanechaly jeho podpatky v posekaném pruhu a Levin též kráčel po svém pruhu, nevšímaje si toho, že se mu řinul pot po tvářích a kapal s nosu a že celá jeho záda byla mokrá, jako by byla namočena ve vodě, — bylo mu velmi příjemně. A obzvláště jej těšilo to, že nyní již věděl, že vydrží.

Jeho radost byla otrávena jediné tím, že jeho řádek nebyl pěkný. »Budu se méně rozpřahovati rukou a více tělem,« myslil si srovnávaje Titův rovně posečený řádek se svým rozházeným a nerovně ležícím.

První řádek šel Tit, jak Levin pozoroval, neobyčejně rychle, chtěje patrně vyzkoušeti síly svého pána a řádek ten byl náhodou dlouhý. Další řádky byly již lehčí, ale Levin přece jen musil napnouti všechny své síly k tomu, aby nezůstával za mužíky.

Nemyslil na nic, nic si nepřál kromě toho, aby nezůstával za mužíky a aby pokosil pokud možná nejlépe. Slyšel pouze hvízdání kos a viděl před sebou vzdalující se přímou Titovu postavu, posečený polokruh trávy, pomalu a vlnivě se sklánějící trávu a hlavičky květin okolo ostří své kosy a před sebou konec řádku, u něhož si měli odpočinouti.

Nechápaje, čím to je a kde se to vzalo, pojednou uprostřed práce pocítil na svých rozpálených a zpocených plecích příjemný pocit chladu. Když brousili kosy, pohlédl na nebe. Přihnal se nízký, těžký mrak a padaly velké krůpěje deště. Někteří mužíci si šli pro haleny a oblekli si je; ostatní právě tak jako Levin pokrčovali jen radostně pod tímto příjemným osvěžením rameny.

Prošli ještě několik řádek. Procházeli řádky dlouhé, krátké, s dobrou i se špatnou trávou. Levin ztratil úplně vědomí času a nevěděl vůbec, je-li již pozdě anebo ještě

záhy. V jeho práci začala se nyní odehrávati změna, jež mu poskytovala nesmírnou rozkoš. Uprostřed práce pociťoval chvíle, kdy zapomínal, co dělá, bylo mu tak lehko a v oněch chvílích byl jeho řádek téměř tak rovný a pěkný jako Titův. Ale sotvaže si začínal uvědomovati, co dělá a začínal se snažiti o to, aby lépe kosil, ihned začal pociťovati veškeru obtížnost své práce a řádek byl špatný.

Když přešel ještě jeden řádek, chtěl opět začíti nový, ale Tit se zastavil a přistoupiv k stařečkovi, cosi mu šeptal. Oba se podívali na nebe. »Co si to povídají a pročpak se nepouštějí do nového řádku?« pomyslil si Levin, netuše, že mužíci bez ustání kosili již téměř čtyři hodiny a že by již měli posnídati.

— Budeme snídati, milostpane, — pravil stařec.

— Což je již čas? Nu, tak půjdeme posnídati.

Levin dal Titovi kosu a šel ke svému koni zároveň s mužíky, kteří si šli k halenám pro chléb přes řádky dlouhého pokoseného prostranství, zkropené lehce deštěm. Tu teprve pochopil, že předvídal špatně počasí a že mu déšť promočil seno.

— Seno se zkazí, — pravil.

— To nevadí, milostpane, za deště kos a za pěkného počasí sklízej! — řekl stařec.

Levin odvázal koně a odjel domů na kávu.

Sergěj Ivanovič právě vstal. Levin, napiv se kávy, odjel opět na senoseč ještě než se Sergěj Ivanovič mohl obléci a vyjíti do jídelny.

V.

Po snídani se již Levin nedostal do řady na své dřívější místo, nýbrž mezi jednoho žertovného stařečka, jenž

Levina vyzval, aby kosil vedle něho a mladého mužíka, který se teprve na podzim oženil a šel po prvé kositi.

Stařec, kráčel vzpřímen kupředu rovnoměrně a ze široka postupuje svýma křivýma nohama a přesným a rovnoměrným pohybem, jenž ho zřejmě nenamáhal více než rozpřahování rukou při sečení, a jako by si pohrával, odhazoval stále stejně vysokou trávu. Tak jako by to nedělal on, nýbrž jediné sama ostrá kosa svištěla po šťavnaté trávě.

Za Levinem šel mladý Miška. Jeho příjemná, mladá tvář, obvázaná okolo vlasů pletencem čerstvé trávy, pracovala neustále celá námahou; ale jakmile se na něho někdo podíval, ihned se usmíval. Bylo zřejmé, že by raději zemřel, než aby se přiznal k tomu, že jej to namáhá.

Levin šel mezi nimi. Sekání se mu nezdálo v nejprudším úpalu tak obtížným. Pot, jenž jej obléval, ho ochlazoval a slunce, jež mu pražilo do zad, na hlavu a na ruku, jež byla až po loket obnažena, dodávalo mu síly a vytrvalosti k práci; a čím dále tím častěji přicházely chvíle, kdy nemusil mysliti na to, co dělá. Kosa sekala sama. Byly to šťastné chvíle. A ještě šťastnější byly ony chvíle, kdy stařec, přijda k řece, ke které směřovaly řady, utíral mokrou, hustou trávou kosu, oplachoval její ocel ve svěží říční vodě, nabral do růžku vodu a hostil jí Levina.

— Nu, napijte se mého kvásku! Co, je dobrý? — pravil pomžikuje na něho.

A skutečně. Levin ještě nikdy ve svém životě nepil takového nápoje, jako byla tato teplá voda se zelení plovoucí v ní a rezovitou příchutí od plechového růžku. A ihned nato následovala blažená pomalá procházka s rukou na kose, během níž bylo lze si utříti řinoucí se pot, vydychnouti plnou hrudí a pohlédnouti na celý roztáhlý řetězec sekáčů a na to, co se dělo kolem něho v lese a na poli.

Čím déle Levin kosil, tím častěji a častěji cítil chvíle za-

pomenutí, při nichž již ruce nerozpřahovaly kosu, nýbrž kosa sama táhla za sebou jeho tělo, plné vědomí života a rovnoměrná a přesná práce, jako působením nějakého kouzelného proutku, šla jaksi sama od sebe, aniž by byl na ni myslil. To byly nejšťastnější chvíle.

Těžko mu bylo jediné tehdy, musil-li přerušiti tento pohyb, jenž se stal neuvědomělý a mysliti; bylo-li třeba posekati trávu kolem nějaké krtiny anebo nevypletý štovík. Stařec to dělal lehce. Když přišel na nějakou krtinu, změnil pohyb a tu koncem kosy, anebo jinde zase její špičkou posekal kratoučkými údery s obou stran trávu kolem krtiny. A při tom neustále pohlížel a pozoroval, co je před ním; tu utrhl kozí bradu, snědl ji anebo jí pohostil Levina, hned nato zase odhazoval špičkou kosy větvičku anebo si prohlížel křepelčí hnízdo, z něhož přímo pod kosou vylétala samička anebo zas chytal zmiji, jež se mu připletla do cesty a pozdvihnuv ji kosou jako vidličkou, ukazoval ji Levinovi a odhazoval ji pryč.

I Levinovi i mladému výrostku, jenž kosil za ním, byly obtížné tyto přeměny pohybů. Oba zvyknuvše si na stejný pohyb, pracovali jaksi setrvačností a nedovedli změniti pohyb a při tom současně pohlížeti na to, co bylo před nimi.

Levin nepozoroval, jak prchal čas. Kdyby se ho byl býval někdo otázal, jak dlouho již kosí, byl by býval řekl, že asi půl hodiny, — a zatím se již schylovalo k poledni. Když chtěli začíti nový řádek, stařec upozornil Levina na děvčata a chlapce, kteří šli s různých stran, takže je bylo sotva viděti ve vysoké trávě anebo po cestě k sekáčům, nesouce jim uzlíky s chlebem a džbánky s kvasem, ucpané hadříky, jež jim napínaly drobné ručky.

— I hleďme, broučci se slézají! — pravil stařec, ukazuje na ně a zacloniv si oči rukou, pohlédl na slunce.

Prošli ještě dva řádky a stařec se zastavil.

— Nu, milostpane, půjdeme obědvati! — pravil rozhodně. A sekáči, sotvaže došli k řece, zamířili přes řádky ke svým halenám, u nichž seděly děti, jež jim přinesly oběd, čekajíce na ně. Mužíci se shromáždili — vzdálenější pod vozy, bližší pod vrbové křoví, na něž si naházeli trávu.

Levin si k nim přisedl; nechtěl jeti domů.

Každá ostýchavost před pánem již dávno vyprchala. Mužíci se chystali k obědu. Jedni se myli, mladé děti se koupaly v řece, jiní si upravovali místo k odpočinku, rozvazovali uzlíčky s chlebem a vyhledávali džbánečky s kvasem. Stařec si nadrobil do misky chléb, rozmačkal jej držadlem lžíce, nalil naň vodu z růžku, přikrájel ještě chleba a posypav vše solí, začal se modliti k východu.

— Nu, milostpane, ochutnej můj chléb s kvasem, — pravil klekaje si k misce.

Chléb s kvasem byl tak chutný, že se Levin rozhodl, že nepojede domů k obědu. Poobědval se stařečkem a rozhovořil se s ním o jeho domácích záležitostech, projevuje o ně velmi živý zájem a svěřil se mu se všemi svými starostmi a rozličnými okolnostmi, jež mohly starce zajímati. Cítil, že je mu bližší než svému bratrovi a bezděčně se usmíval něžností, již cítil k onomu člověku. Když stařec opět vstal, pomodlil se a ulehl si pod keř, položiv si pod hlavu chumáč trávy, Levin udělal totéž a přes to, že jej šimrali na zpocené tváři lepkavé a na slunci neodbytné mouchy a broučci, ihned usnul a probudil se teprve tehdy, když již slunce zašlo za druhou stranu keře a začalo se k němu prodírati. Stařec již dávno nespal a seděl, naklepávaje kosy mladým čeledínům.

Levin se ohlédl kolem sebe a nepoznával, kde je: tak se všechno změnilo. Ohromné prostranství louky bylo pokoseno a lesklo se zvláštním, novým leskem se svými řadami sena, jež již vonělo v záři večerních, šikmých slunečních paprsků. I keře, kolem nichž byla pokosena tráva,

i sama řeka, kterou dříve nebylo viděti a jež se nyní ocelově leskla ve svých záhybech, i pohybující se a vstávající lidé i příkrá stěna trávy na nepokoseném místě louky i jestřábi, kteří kroužívali nad pokosenou loukou, — všechno to bylo zcela nové. Levin procitnuv, začal uvažovati, kolik již bylo pokoseno a kolik ještě dnes mohou udělati.

Na dvaačtyřicet lidí bylo pokoseno mnoho. Celá velká louka, kterou v době nevolnictví kosilo dva dni třicet lidí, byla již posečena. Nepokoseny byly ještě jen rohy s krátkými řadami. Ale Levin chtěl ještě tento den posekati co nejvíce a hněval se na slunce, jež se tak brzy začalo sklánětí k západu. Necítil žádné únavy; chtěl ještě kositi a to pokud možná nejrychleji a nejvíce.

— Nu, co si myslíš, pokosíme ještě Maščin Vrch? — pravil k starci.

— Jak Pán Bůh dá, slunce není již vysoko. Dáte hochům trochu vodky?

O svačině, když si opět usedli a kuřáci si zakouřili, stařec oznámil hochům, že »posekou-li Maščin Vrch, dostanou na vodku.«

— Jak bychom ho nepokosili! Tite, nastupuj! Pustíme se řádně do toho! Najíš se v noci. Nastupuj! — ozvaly se hlasy a sekáči dojídajíce chléb, začali se stavěti do řady.

— Nu, hoši, držte se! — pravil Tit a hnal se téměř klusem kupředu.

—Jdi, jdi! — pravil stařec pospíchaje za ním a snadno jej dohánějе, — nebo tě seknu! dej si pozor!

A mladí i staří kosili jako o závod. Ale jakkoli spěchali, přece jen kosili, řádně a pokosené řádky kladli stejně tak čistě a pečlivě jako dříve. Zbylý kus koutu louky byl posečen za několik minut. Zatím co poslední sekáči docházeli ještě ke konci řad, přední si již přehodili haleny přes rámě a šli přes cestu k Maščinu Vrchu.

Slunce se již sklánělo ke špičkám stromů, když vešli řinčíce růžky do lesního údolíčka Maščina Vrchu. Něžná a měkká, listnatá tráva uprostřed rokliny tu a tam zpestřená v lese květy rolního černýše, sahala jim až po pás.

Po krátké poradě, — mají-li kositi napříč anebo podél — Prochor Jermilin, také výtečný sekáč, ohromný, snědý mužík, začal sekati první. Prošel první řadu kupředu, obrátil se nazpět a odbočil — a všichni začali za ním sekati, jdouce po roklině a na návrší až po samý okraj lesa. Slunce zašlo za les. Padala již rosa: jen ti sekáči, kteří kosili na návrší, byli na slunci, ale ti, kteří kosili dole, kde se již zvedala mlha a kteří sekali na druhé straně, šli ve svěžím rosnatém stínu. Práce rychle ubývalo.

Svěže vonící tráva podseknuta za šťavnatého zvuku pokládala se ve vysokých řadách. Sekáči, tísníce se se všech stran v krátkých řádcích, řinčíce růžky a zvoníce kosami narážejícími na sebe a hned nato zas jezdíce brouskem po broušené kose, dohánělí se navzájem za veselého křiku.

Levin šel opět mezi mladým výrostkem a starcem. Stařec, obleknuv si svou ovčí halenu, byl steině tak veselý, žertovný a volný v pohybech jako předtím. Každou chvíli přišli v lese na houby, jež rostly ve šťavnaté trávě a které byly kosou přeseknuty. Ale stařec, kdykoli našel nějakou houbu, shýbal se pro ni, zvedl ji a zastrčil si ji za ňadra. »Zase dáreček pro stařenku«, říkal po každé.

Ačkoli se mokrá a slabá tráva dala velmi snadno sekati, přece jen sestupovati a vystupovati do strmého srázu rokliny bylo velmi obtížné. Ale starci to nijak nevadilo. Rozpřahuje se neustále stejně kosou, drobounkým, pevným krůčkem svých nohou, obutých ve velké lyčené střevíce vylézal pomalu na svah a ačkoli se mu třáslo celé tělo i spodky pod okrajem košile, přece jen nevynechal cestou ani jediné travičky, ani jediné houby a neustále jako dříve žertoval s mužíky a s Levinem. Levin kráčel za ním a

často si myslil, že jistě upadne, vystupuje s kosou na strmý svah, kam i bez kosy bylo lze těžko vylézti; ale vylézal vzhůru a dělal, čeho třeba. Cítil, že jím vládne a pohybuje jakási vnější síla.

VI.

Maščin vrch pokosili, dodělali poslední řady, oblekli si haleny a vesele se ubírali domů. Levin si vsedl na koně a rozloučiv se nerad s mužíky, odjel domů. Na návrší se po nich ohlédl: v mlze, jež vystupovala z dolin, nebylo je již viděti; bylo slyšeti jediné veselé hrubé hlasy, chechtot a zvuk kos, narážejících na sebe.

Sergěj Ivanovič byl již dávno po obědě a pil vodu s citronovou šťávou a s ledem ve svém pokoji, prohlížeje si noviny a časopisy, jež právě poštou dostal, když Levin s rozcuchanými vlasy, přilepenými potem k čelu a s opálenými mokrými zády a hrudí s veselým hovorem vrazil k němu do pokoje.

— Posekali jsme celou louku! Ach, jak to bylo krásné, podivuhodné! A jak se tobě vedlo? — pravil Levin, zapomenuv zcela na včerejší nepříjemný rozhovor.

— Pro Krista Pána! jak pak to vypadáš! — pravil Sergěj Ivanovič, ohlížeje se v první chvíli mrzutě na bratra. — Ale zavírej dveře! — vzkřikl. — Jistě jsi mi jich sem vpustil zase plno.

Sergěj Ivanovič neměl rád much a ve svém pokoji otvíral okna pouze v noci a pečlivě zavíral dveře.

— Na mou duši, ani jednu. A vpustil-li jsem ti sem nějakou, tak ti ji chytím. Ani bys nevěřil, jaká je to rozkoš! Jak ses měl po celý den?

— Dobře. Ale ty jsi vskutku kosil celý den. To budeš míti asi hlad jako vlk. Kuzma ti vše připravil.

Senoseč. (Str. 27.)

— Ne, nechce se mi jísti. Najedl jsem se tam. A teď se půjdu umýti.

— Nu, tak jdi, jen jdi, já hned přijdu k tobě, — pravil Sergěj Ivanovič pokyvuje hlavou a pohlížeje na svého bratra. — Tak již jdi, honem, — dodal usmívaje se a sebrav své knihy chystal se odejíti s ním. Bylo mu pojednou veselo a nechtěl býti bez bratra. — No, a kde jsi byl, když pršelo?

— To byl nějaký déšť? sotva zkráplo. Tak já hned přijdu. Tak co, dobře ses vylenošil? Nu, to je výtečné. — A Levin se odešel převléci.

Za pět minut se bratři sešli v jídelně. Ačkoli se Levinu zdálo, že nechce jísti a usedl si ke stolu jediné proto, aby neurazil Kuzmy, přece, sotvaže se pustil do jídla, oběd mu neobyčejně zachutnal. Sergěj Ivanovič pohlížel na něho s úsměvem.

— Ach ano, máš tu dopis, — pravil. — Kuzmo, prosím tě, přines jej sem, je dole. Ale dávej pozor, zavři dveře.

Dopis byl od Oblonského. Levin jej přečetl nahlas. Oblonskij psal z Petrohradu: »Dostal jsem dopis od Dolly, je v Jergušově, a nějak to tam nemá v pořádku. Zajeď, prosím tě, k ní a poraď jí, ty znáš vše. Tak ráda tě uvidí. Je tam chuděra sama. Tchýně je se všemi ještě v cizině.«

— To je výtečné! Rozhodně k nim zajedu, — pravil Levin. — Pojeďme spolu. Je to taková výtečná žena. Nenílíž pravda?

— Jsou tu nedaleko?

— Asi třicet verst. Snad to bude čtyřicet. Ale je tam výtečná cesta. Pojede se nám tam báječně.

— Velmi rád, — pravil Sergěj Ivanovič, stále ještě se usmívaje.

Pohled na mladšího bratra jej sváděl zcela bezděčně k veselosti.

— No, ale máš to chuť k jídlu! — pravil pohlížeje na

jeho skloněnou tmavočerveně osmáhlou tvář a krk, skloněné nad talířem.

— Báječnou! Ani bys nevěřil, jaký je to prospěšný prostředek proti každé hlouposti. Chci obohatiti medicinu novým názvem: *Arbeitskur*[1]).

— Nu, ty toho, jak se zdá, nepotřebuješ.

— Ano, ale různí nervově nemocní.

— Ano, to by se mělo vyzkoušeti. Chtěl jsem se jít na tebe podívati na senoseč, ale bylo takové nesnesitelné vedro, takže jsem nešel dále než do lesa. Poseděl jsem si tam trochu a pak jsem se pustil lesem do vesnice, potkal jsem tvou kojnou a vyzvídal jsem na ní, co o tobě soudí mužíci. Jak jsem vycítil, neschvalují toho. Řekla mi: »to není panská práce. A vůbec se mi zdá, že v nazírání prostého lidu jsou velmi přesně vymezeny požadavky, jež kladou na tak zvanou »panskou« činnost. A nepřipouštějí, aby páni vystupovali z rámce jejich nazírání.

— Snad; ale je to taková rozkoš, jaké jsem ještě nikdy v životě nezakusil. Vždyť na tom není nic špatného. Není-liž pravda? — odpovídal Levin. — Co dělat, když se jim to nelíbí A ostatně, myslím, že na tom vůbec ani nezáleží. Co myslíš?

— Ba, — pravil Sergěj Ivanovič dále, — ty, jak vidím, jsi se svým dnešním dnem spokojen.

— Velmi spokojen. Pokosili jsme celou louku. A s jakým stařečkem jsem se ti tam spřátelil! Ty si ani nemůžeš představiti, jaká je to rozkoš.

— Nu, tak jsi tedy svým dnem spokojen. A já též. Za prvé, rozluštil jsem dvě šachové úlohy, jedna z nich je velmi roztomilá — otvírá se pěšcem. Ukáži ti ji. A pak — jsem přemýšlel o našem včerejším rozhovoru.

— Co? o včerejším rozhovoru? — pravil Levin, přimhu-

[1]) *léčba tělesnou prací.*

řuje blaženě oči a odfukuje si po skončeném obědu, nemohl si nijak vzpomenouti na to, o čem včera spolu hovořili.

— Shledávám, žes měl částečně pravdu. Náš rozpor v nazírání pramení jediné z toho, že ty pokládáš za hybnou sílu osobní zájem, kdežto já si myslím, že zájem o všeobecné blaho musí míti každý člověk, stojící na určitém stupni vzdělanosti. Snad máš pravdu i v tom směru, že by tu byla žádoucnější hmotná činnost. A vůbec, ty máš povahu až příliš *primesautière*[1]), jak říkají Francouzi; ty bys chtěl buď vášnivou, energickou činnost anebo nic.

Levin poslouchal bratra, ale nic nechápal a chápati ani nechtěl. Jediné se bál, aby se ho bratr neotázal na něco takového, z čeho by bylo zřejmé, že nic neslyšel.

— Tak je to, miláčku, — pravil Sergěj Ivanovič, poklepávaje ho po rameni.

— Ano. To se rozumí. Ale co! Netrvám na svém, — odpovídal Levin s dětsky provinilým úsměvem. »Ale o čem pak jsem se to s ním přel? — myslil si. — Rozumí se, že i já mám pravdu i on má pravdu a všechno je v nejlepším pořádku. Musím si ještě zajíti do kanceláře dáti ještě nějaké rozkazy.« Vstal s úsměvem se protahuje.

Sergěj Ivanovič se též usmál.

— Chceš-li se projíti, projděme se spolu, — pravil nechtěje se odloučiti od bratra, od něhož vanula taková svěžest a bodrost. — Pojďme, zajdeme si i do kanceláře, máš-li tam co dělat.

— Ach pro Krista Pána! — vzkřikl Levin tak hlasitě, že se Sergěj Ivanovič ulekl.

— Co, co je ti?

— Co dělá ruka Agafji Michajlovny? — pravil Levin, uhodiv se do hlavy. — Dočista jsem na ni zapomněl.

---

[1]) *vznětlivou.*

— Je již daleko lepší.

— Nu, ale přece jen k ní zaběhnu. Než si dáš na hlavu klobouk, již se vrátím.

A zadupal podpatky jako řehtačka, sbíhaje se schodů.

VII.

Zatím co si Štěpán Arkaďjevič zajel do Petrohradu, aby vyplnil zcela přirozenou povinnost, známou všem úředníkům, třebas nepochopitelnou těm, kteří nikde nesloužili, nejnutnější povinnost, bez níž není lze sloužiti — totiž upozorniti na sebe v ministerstvu, — a vzav si při vykonávání této povinnosti téměř všechny peníze z domu, vesele a příjemně se bavil jak na dostihách tak i ve vilách, Dolly s dětmi odjela na vesnici, aby omezila vydání na míru co možná nejmenší. Odjela do své vesnice Jergušova, kterou dostala věnem, do téže vesnice, kde prodali na jaře les a jež byla vzdálena asi padesát verst od Levinova Pokrovska.

Velký starý dům v Jergušově byl již dávno zbořen a ještě kníže tam upravil a rozšířil křídlo. Křídlo to bylo před dvaceti lety, kdy Dolly byla ještě malá, prostorné a pohodlné, třebas stálo jako všechna křídla bokem ke stromořadí, jež vedlo k hlavnímu vchodu a k jihu. Ale nyní křídlo to bylo staré a prohnilé. Již tehdy, když Štěpán Arkaďjevič jel prodávati na jaře les, Dolly ho prosila, aby si prohlédl dům a dal opraviti, čeho by snad bylo třeba. Štěpán Arkaďjevič, jenž jako všichni provinilí manželé velmi pečoval o pohodlí své choti, prohlédl sám dům a nařídil, čeho podle jeho mínění bylo třeba. Podle jeho mínění bylo třeba potáhnouti kretonem veškeren nábytek, pověsiti záclony, upraviti zahradu, vystavěti můstek u rybníka a zasázeti květiny; ale zapomněl na mnoho jiných

zcela nezbytných věcí, jichž nedostatek Darju Alexandrovnu později velmi trápil.

Ačkoli se Štěpán Arkaďjevič všemožně staral, aby byl starostlivým otcem a manželem, přece jen nemohl nijak pochopiti, že má ženu a děti. Měl záliby svobodných mužů a jen podle nich se řídil ve svém počínání. Navrátiv se do Moskvy oznámil hrdě své choti, že všechno je již přichystáno, že dům bude jako ze škatulky a že jí velmi radí, aby tam jela. Štěpánu Arkaďjeviči ženin odjezd na vesnici byl příjemný v každém ohledu: dětem tam bude zdrávo, výdaje se umenší a on sám bude volnější. Darja Alexandrovna považovala svůj odjezd na vesnici přes léto za nezbytný pro děti a zejména pro dcerušku, jež se nemohla po spále zotaviti a konečně proto, že se tam zbaví různého malého pokořování pro drobné dluhy dřevaři, rybáři a obuvníku, jež ji trápily. Kromě toho byl jí odjezd na vesnici příjemný i proto, že toužila přivábiti k sobě do vesnice sestru Kitty, jež se měla vrátiti z ciziny uprostřed léta a jež se musila podle lékařského předpisu koupati. Kitty jí psala z lázní, že se na nic jiného tak netěší jako na to, jak prožije s Dolly léto v Jergušově, k němuž obě vábilo mnoho dětských vzpomínek.

První doba pobytu na vesnici byla pro Dolly velmi svízelná. Bydlila na vesnici za svého dětství a v mysli jí utkvěl dojem, že vesnice je útočiště přede všemi městskými nepříjemnostmi, že život na ní není sice krásný (s tím se Dolly lehce smířila), — ale zato laciný a pohodlný: všeho je dosti, všechno je laciné, vše lze dostati i dětem mléko. Ale nyní, když přijela na vesnici jako majitelka, uviděla, že tomu není tak, jak si myslila.

Nazítří po jich příjezdu se spustil obrovský liják a v noci napršelo do chodby a do dětského pokoje, takže postýlky zanesli do salonu. Kuchařky pro čeleď nesehnali; z devíti krav podle šafářky bylo několik březích, něko-

lik jaloviček, několik starých a ostatní dávaly velmi málo mléka; takže se dětem nedostávalo ani másla, ani mléka. Vajíček nebylo. Slepice nebylo lze sehnati; smažili a pekli staré, modré, žilnaté kohouty. Nebylo lze sehnati ženské, aby umyly podlahy, — všechny okopávaly brambory. Jezditi na procházku nebylo lze, protože jediný kůň byl jankovitý a nechtěl se dáti zapřáhnouti k oji. Koupati se též nikde nebylo lze — celý břeh byl rozdupán dobytkem a od silnice otevřen; ba ani na procházku neměli kam choditi, protože dobytek běhal do zahrady přes polámaný plot a mezi nimi byl jeden strašný býk, jenž řval a proto asi též trkal. Skříní na šaty nebylo. A které byly, ty se nedaly zavříti a samy se otvíraly, kdykoli někdo šel kolem nich. Hrnců ani díží též nebylo; nebylo ani kotle na vyvářeni prádla a žehlicí desky.

Darja Alexandrovna první dobu místo klidu a oddechu dostavši se do těchto strašných podle jejího mínění nedostatků, byla přímo zoufalá: namáhala se ze všech sil, cítila beznadějnost svého postavení a co chvíle zadržovala slzy, jež se jí draly do očí. Šafář, bývalý strážmistr, jejž si Štěpán Arkaďjevič oblíbil a povýšil z vrátného na šafáře pro jeho krásný a uctivý zevnějšek, nevšímal si vůbec útrap Darji Alexandrovny a říkal zdvořile: »takhle dál to nejde, takový je ten lid špatný,« a sám v ničem nepomohl.

Postavení její, jak se zdálo, bylo beznadějné. Ale v domě Oblonských jako ve všech rodinných domech byla jedna osoba, jež sice nevzbuzovala pozornost, ale zato byla tím důležitější a užitečnější — Matrena Filimonovna. Utěšovala svou paní, ujišťovala ji, že se to všechno *zas urovná* (to bylo její rčení, jež od ní přejal Matvěj), a sama nepospíchajíc a nerozrušujíc se chopila se práce.

Seznámila se ihned se správcovou a již první den pila s ní a se správcem pod akáty čaj a rozvažovala s nimi

o všech věcech. Brzy se pod akáty ustavil klub Matreny Filimonovny a odtud, pomocí tohoto klubu, jenž sestával ze správce, starosty a písaře, začaly se ponenáhlu zmiřňovati obtíže pobytu a za týden se skutečně všechno *urovnalo*. Opravili střechu, našli kuchařku, — starostovu kmotru, nakoupili slepic, krávy začaly dojiti, zahradu ohradili tyčkami, valník udělal tesař, ke skříním se připevnily závory, takže se již samy neotvíraly, žehlící deska, obšitá vojenským suknem, ležela na lenochu židle a v čeledníku bylo již cítiti zápach žehličky.

— Nu, tak vidíte! a stále jste si jen zoufala, — pravila Matrena Filimonovna, ukazujíc na desku.

Ba dokonce ze slaměných stěn udělali kabinu. Lily se začala koupati a tak Darja Alexandrovna dosáhla částečně toho, čeho očekávala, sice ne klidného, ale pohodlného venkovského života. Klidnou se šesti dětmi Darja Alexandrovna býti nemohla. Jedno onemocnělo, druhé mohlo onemocněti, třetímu cosi chybělo, čtvrté dávalo najevo příznaky špatné povahy a t. d. a t. d. Jen tu a tam a to velmi zřídka nastávalo krátké období klidu. Ale všechny tyto starosti a všechen tento neklid byl Darje Alexandrovně jediným možným štěstím. Kdyby toho nebylo, zůstala by samotna se svými myšlenkami na svého chotě, jenž jí nemiloval. Ale kromě toho, ať byl pro matku strach z nemocí, nemoce samy a zármutek sebe těžší, povšimla-li si u svých dětí nějakých špatných náklonností — děti samy se jí již nyní odplácely drobnými radostmi za její zármutek. Radosti ty byly tak malicherné, že je téměř nebylo lze viděti, jako zlato v písku a ve špatných chvílích viděla jediné samý zármutek, samý písek; ale bývaly i krásné chvíle, kdy viděla jen radosti, jen zlato.

Nyní, v osamělosti vesnice začala si uvědomovati tyto radosti častěji a častěji. Často pohlížejíc na své děti, všemožně se namáhala, aby se přesvědčila, že se mýlí, že ne-

dovede jako každá matka pohlížeti na své děti zcela nestranně; ale přes to přese všechno si nemohla nenamlouvati, že má rozkošné děti, všech šest, každé sice zcela jiným způsobem, ale přece takové, jaké mívá málokdo, — a byla jimi šťastna a byla na ně hrda.

VIII.

Koncem května, kdy vše bylo již více méně uvedeno do pořádku, dostala Dolly mužovu odpověď na své stesky na nepříjemnosti, v nichž se octla po svém příjezdu na vesnici. Stěpán Arkaďjevič jí psal, prose jí, aby mu odpustila, že si na všechno nevzpomněl a sliboval jí, že přijede, jakmile se mu naskytne nejbližší vhodná příležitost. Ale příležitost ta se nenaskýtala a Darja Alexandrovna až do počátku června žila na vsi zcela sama.

V neděli, na den sv. Petra Darja Alexandrovna jela na velkou mši, aby zavezla své děti k přijímání. Darja Alexandrovna ve svých důvěrných filosofických rozhovorech se svou sestrou, s matkou a se svými přítelkyněmi velmi často udivovala všechny svým svobodomyslným názorem na náboženství. Měla své zvláštní náboženství o stěhování duší, v něž pevně věřila, starajíc se málo o církevní dogmata. Ale ve své rodině — ne snad jediné proto, aby dávala dobrý příklad, nýbrž z celé své duše — zachovávala přísně všechny církevní předpisy a ta okolnost, že její děti nebyly již asi rok u přijímání, ji velmi znepokojovala a s plným schválením a souhlasem Matreny Filimonovny se rozhodla, že nyní v létě ono provinění napraví.

Darja Alexandrovna vymyslila si již několik dní před tím, jak své děti obleče. Šaty se šily, přešívaly a vypíraly, záložky a obruby se popouštěly, knoflíky se přišívaly a

stuhy se již nachystaly. Pouze šaty na Táňu, jež Angličanka slíbila, že je ušije, stály Darju Alexandrovnu mnoho zlosti. Angličanka, přešívajíc šaty, všila vložky na zcela jiné místo, vystrihla příliš rukávy, takže vystoupily kupředu a šaty byly zcela zkaženy. Stáhly Táně ramínka tak, že se bylo žalno na ni podívati. Ale Matrenu Filimonovnu napadlo všíti vložku a udělati k nim pelerinku. Věc se napravila, ale s Angličankou by se byly téměř povadily. Ale ráno bylo přece všechno v pořádku a k deviti hodinám — to byla doba, do které Darja Alexandrovna požádala duchovního, aby na ně posečkal s velkou mší, — naparáděné děti stály zářice radostí u hlavního vchodu před malým kočárem a čekaly na matku.

Do kočáru zapřáhli místo jankovitého Vraníka na přímluvu Matreny Filimonovny správcovu Hnědku a Darja Alexandrovna, jež se opozdila starostmi o svou toaletu, vyšla z domu oblečena do bílých muselínových šatů a usadila se do kočáru.

Darja Alexandrovna se česala a oblékala pečlivě a rozrušeně. Dříve se oblékala pro sebe, aby byla hezká a aby se líbila; později, čím více stárla, tím jí bylo nepříjemnější, měla-li se oblékati; viděla, jak se stávala nenezkou. Ale nyní se opět oblékala s radostí a s rozrušením. Nyní se neoblékala pro sebe, ani pro svou krásu, nýbrž proto, aby nekazila jako matka těchto rozkošných dětí povsechného dojmu. A pohlédnuvši naposled do zrcadla, byla s sebou spokojena. Byla krásná. Nebyla sice tak krásná, jak chtívala býti kdysi na plese, nýbrž chtěla býti krásná za tím účelem, jejž nyní měla před sebou.

V kostele nebylo kromě muzíků, čeledi a jejich žen nikoho. Ale Darja Alexandrovna viděla anebo se jí tak zdálo, nadšený rozruch, jejž vyvolaly její děti a ona sama. Děti byly netoliko krásné ve svých svátečních šatečkách, nýbrž byly roztomilé tím, jak se pěkně chovaly. Aljoša,

pravda, nestál zcela pěkně: neustále se otáčel o chtěl viděti zezadu svůj kabátek; ale přes to přese všechno byl neobyčejně roztomilý. Táňa stála jako dospělá a dávala pozor na menší děti. Ale nejmladší Lily byla roztomilá svou naivností, s níž se všemu podivovala a nebylo lze se neusmáti, když při přijímání řekla: »*Please, some more.*«[1])

Děti, vracejíce se domů, cítily, že se s nimi stalo cosi slavnostního a byly velmi klidné.

Všechno šlo dobře i doma; ale při snídaní Gríša začal hvízdati a co bylo ze všeho nejhorší, neposlouchal Angličanky a za trest nedostal sladkého pečiva. Darja Alexandrovna byla by bývala toho dne nepoužila podobného trestu, kdyby byla sama přítomna; ale bylo třeba ponechati v platnosti nařízení Angličanky a sama schválila její rozhodnutí, že Gríša nedostane sladkého pečiva. To poněkud zkazilo všeobecnou radost.

Gríša plakal, tvrdě, že to pískal Nikoleňka, ale toho že nepotrestali a že on nepláče proto, že nedostal koláče, — to je naprosto lhostejné — ale proto, že ho potrestali nespravedlivě. To již bylo příliš smutné a proto se Darja Alexandrovna rozhodla, že si promluví s Angličankou, aby Gríšovi odpustila a zašla k ní. Ale, když šla přes sál, tu zpozorovala výjev, jenž naplnil její srdce takovou radostí, že jí vystoupily slzy do očí a sama odpustila viníku.

Potrestaný Gríša seděl v sále na okně v rohu; vedle něho stála Táňa s talířem. Pod záminkou, že chce dáti jísti svým panenkám, požádala Angličanky o dovolení, aby si mohla zanésti svou porci koláčů do dětského pokoje a místo panenkám je zatím přinesla svému bratru. Gríša stále ještě si naříkaje na nespravedlnost trestu, jenž jej po-

[1]) *Prosím, ještě něco.*

stihl, jedl přinesený koláč a vzlykaje domlouval: »jez také, budeme jísti společně . . . spolu.«

Na Táňu s počátku působila lítost nad Gríškou, později však vědomí jejího šlechetného skutku a slzy jí též stály v očích; ale neodmítajíc bratrovy nabídky, jedla s ním svou část.

Děti zahlédnuvše matku se ulekly, ale když se pozorně podívaly do její tváře, tu pochopily, že to, co dělají, je dobré,daly se do smíchu a majíce ústa plná koláče, začaly si utírati rukama usmívající se rty a zamazaly si celou svou zářící tvář slzami a zavařeninou.

— Pane Bože! Nové bílé šaty! Táňo! Gríšo! — zvolala matka, snažíc se zachrániti šaty, ale usmívajíc se se slzami v očích blaženým, nadšeným úsměvem.

Děti si musily vysvléci nové šaty, děvčátka si vzala na matčin rozkaz bluzičky a chlapci své staré kabátky — a matka dala zapřáhnouti do dlouhého vozu — opět k největší správcově roztrpčenosti *k oji Hnědku*, — aby si vyjeli na houby a vykoupati se. V dětském pokoji se rozléhal nadšený jásot a neumlkal, dokud neodjeli ke koupání.

Hub nasbírali plný košík, ba Lily našla dokonce i hříbek. Dříve to dělala obyčejně miss Hullová tak, že našla houbu a ukázala jí Lily; ale nyní Lily sama našla velký hřib a nález ten vyvolal nadšený křik: »Lily našla hříbek!«

Pak zajeli až k řece, postavili koně pod břízy a zašli do kabiny. Kočí Těrentij, přivázav ke stromu koně, kteří si odháněli ovády, ulehl si na trávu do stínu břízy a kouřil dýmku a z kabiny až k němu dolétal neustálý dětský veselý jásot.

Darja Alexandrovna, ačkoli bylo velmi svízelné dohlédnouti na všechny děti a krotiti jejich rozdováděnost a ačkoli si bylo těžko zapamatovati a nesplésti všechny ty punčošky, kalhotky, střevíčky s různých nohou a rozva-

zovati tkaničky a knoflíky, Darja Alexandrovna, jež se sama vždy ráda koupala a jež považovala koupání za věc pro děti prospěšnou, neměla nic tak ráda jako toto koupání se všemi dětmi. Obírati se těmato buclatoučkýma nožkama, natahovati na ně punčošky, bráti do rukou a ponořovati do vody tato nahoučká tělíčka a slyšeti hned radostný a hned nato zas ustrašený pokřik, viděti tyto udýchané tváře s otevřenýma, ustrašenýma a veselýma očima, tyto své šplouchající se andílky, působilo jí největší rozkoš.

Kdvž již polovina dětí byla oblečena, přišly ke kabině svátečně oblečené vesnické ženy, jež sbíraly vlčí mléka a jiné rostliny a zastavily se ostýchavě u ní. — Matrena Filimonovna zavolala jednu z nich, aby jí dala usušiti prostěradlo a košili, jež upustila do vody a Darja Alexandrovna se rozhovořila s ženami. Vesnické ženy se s počátku smály ostýchavě do hrsti a nerozuměly otázkám, ale brzy se osmělily a rozhovořily se, ihned si naklonivše Darju Alexandrovnu svou zálibou v jejich dětech, kterou dávaly upřímně najevo.

— I ty malá krasavičko, je bělounká jako cukr, — hovořila jedna, pohlížejíc zálibně na Táňušku a pokyvujíc hlavou. — Ale je hubená . . .

— Ano, byla nemocna.

— A ty ses též koupal, — pravila druhá o kojenci.

— Ne, jsou mu teprve tři měsíce, — odpovídala s hrdostí Darja Alexandrovna.

— Podíveime se na něho!

— A ty máš též děti?

— Měla jsem čtyři, ale jen dvě mi zůstaly: chlapeček a holčička. Minulý půst jsem ji odstavila.

— A jak je stará?

— Dva roky.

— Proč jsi ji tak dlouho kojila?

— To je již u nás zvykem: tři posty . . .

A zabočily v rozhovoru na předměty, jež Darju Alexandrovnu nejvíce zajímaly: jak rodila? čím onemocněl? kde je její muž? Jak často bývá doma?

Darje Alexandrovně se nechtělo od žen ani odejíti: tak ji zajímal rozhovor s nimi, a tak se naprosto shodovaly jejich zájmy. Nejpříjemnějším Darje Alexandrovně bylo to, že měla mnoho dětí a že jsou hezké. Ženy rozesmály Darju Alexandrovnu a urazily Angličanku tím, že byla příčinou tohoto smíchu, jehož nechápala. Jedna z mladých žen pohlédla na Angličanku, jež se oblékala poslední a když si již na sebe oblékala třetí sukni, nemohla se zdržeti poznámky: Podívej se, navléká se, navléká se, navléká, a přece jen se nenavleče tak, aby byla v bocích pěkná!« pravila a všechny propukly v hlučný smích.

IX.

Darja Alexandrovna, obklopena všemi vykoupanými dětmi s mokrými hlavami a se šátkem na hlavě, — přijížděla již k domu, když jí kočí řekl: »Tamhle jde nějaký pán; zdá se, že je to pokrovský.

Darja Alexandrovna se podívala před sebe a zaradovala se, zahlédnuvši známou postavu Levina, jenž jí šel vstříc v šedém klobouku a v šedém svrchníku. Měla jej vždy ráda, ale nyní se neobyčejně zaradovala, že ji vidí v plné její slávě. Nikdo kromě Levina nemohl lépe pochopiti její vznešenost.

Levin spatřiv ji, octl se před jedním obrazem svého vysněného budoucího rodinného života.

— Vy jste jako kvočna, Darjo Alexandrovno.

— Ach, jak jsem ráda! — pravila, podávajíc mu ruku.

— Jste ráda a nedala jste mi vůbec ani věděti, že jste

sem přijela. Mám u sebe bratra. Teprve od Stivy jsem se dověděl, že jste tu.

— Od Stivy? — otázala se s podivením Darja Alexandrovna.

— Ano, píše mi, že jste sem přijela a myslí si, že mi dovolíte, abych vám v něčem vypomohl, — pravil Levin a po těchto slovech se pojednou zarazil a odmlčev se kráčel vedle vozu, strhávaje lipové výhonky a kousaje je. Upadl do rozpaků, protože se domníval, že Darje Alexandrovně bude nepříjemná pomoc zcela cizího člověka ve věci, kterou měl uspořádati její choť. Darje Alexandrovně se skutečně nelíbil tento zvyk Štěpána Arkaďjeviče, — že rád svěřoval rodinné starosti cizím lidem. A ihned pochopila, že to Levin vycítil. A Darja Alexandrovna měla jej ráda právě pro tuto jeho bystrost postřehu a pro tuto delikátnost.

— Rozuměl jsem tomu ovšem tak, — pravil Levin, — že to znamená jediné to, že mne chcete viděti a jsem tomu velmi rád. Myslím, že vám, jež jste zvyklá vedení městské domácnosti, je zde všechno divoké a potřebujete-li čeho, jsem zcela k vašim službám.

— Ach, ne! — pravila Dolly. — V první době jsem zde měla ovšem dosti velké nepohodlí a nepořádek, ale nyní je již zase všechno v nejlepším pořádku přičiněním mé staré chůvy, — pravila ukazujíc na Matrenu Filimonovnu, jež porozuměvši, že se mluví o ní, usmívala se vesele a přátelsky na Levina. Znala jej a věděla, že by byl pro slečnu nejlepším ženichem a přála si, aby se to uskutečnilo.

— Račte si k nám přisednouti, my se tu již nějak stlačíme, — pravila Levinovi.

— Ne, raději se projdu. Děti, kdo chce ještě se mnou závoditi s koňmi v běhu?

Děti znaly Levina velmi málo, nepamatovaly se, kdy jej

Před ním se pohybovala v zátočině řeky pestrá řada žen.
(Str. 57.)

viděly, ale neprojevovaly k němu nějakého podivného pocitu stísněnosti a odporu, jejž obyčejně tak často pociťují děti k dospělým, přetvařujícím se lidem a pro nějž tak často a bolestivě bývají trestány. Přetvářka jakéhokoli druhu může oklamati nejrozumnějšího a nejbystřejšího člověka; ale omezené děcko ji pozná a má k ní odpor i kdyby byla sebe dovedněji tajena. Ať měl Levin jakékoli nedostatky, přece jen v celé jeho povaze nebylo ani stopy přetvářky a proto děti chovaly k němu právě takové přátelství, jaké vyčtly z matčiny tváře. Na jeho výzvu ihned seskočili dva nejstarší hoši k němu a běželi s ním stejně tak prostě jako by byli běželi s chůvou, s miss Hullovou anebo s matkou. Lily začala též prositi, aby mohla k němu a matka mu ji podala; Levin si ji posadil na rámě a utíkal s ní.

— Nebojte se, nebojte se, Darjo Alexandrovno! — pravil, vesele se usmívaje na matku, — to je naprosto nemožné, abych nějak klopýtl anebo ji snad upustil.

A matka, pohlížejíc na jeho hbité, silné, opatrné, starostlivé a až příliš pozorné pohyby, se uklidnila a vesele se na něho usmívala, pohlížejíc na něho s výrazem souhlasu.

Levin zde na vesnici s dětmi a se sympatickou Darjou Alexandrovnou upadl do oné dětsky veselé duševní nálady, jež se ho tak často zmocňovala a kterou Darja Alexandrovna měla u něho tak neobyčejně ráda. Levin utíkaje s dětmi, učil je tělocviku, rozesmával miss Hullovu svou špatnou angličtinou a vypravoval Darje Alexandrovně, čím se na vesnici zabývá.

Po obědě si Darja Alexandrovna usedla s ním na balkon a rozhovořila se o Kitty.

— Víte-li, že sem Kitty přijede a že se mnou ztráví léto?

— Opravdu? — pravil uzarděv se, ale ihned, aby za-

bočil v rozhovoru na jiný předmět, pravil: — Tak mám vám tedy poslat dvě krávy? Chcete-li se již se mnou nějak vyrovnati, pak mi račte spláceti po pěti rublech měsíčně, není-li vám to trapné.

— Ne, děkuji vám srdečně. Máme již dosti mléka.

— Nu, tak já si prohlédnu vaše krávy a dovolíte-li, nařídím, jak se mají krmiti. Všechno záleží na píci.

A Levin jediné za tím účelem, aby zavedl rozhovor na jiný předmět, vyložil Darje Alexandrovně teorii mléčného hospodářství, jež záleží v tom, že kráva je jen stroj, který přepracovává píci na mléko atd.

Vykládal tuto svou teorii a při tom si touženě přál dověděti se něco bližšího o Kitty, ale současně se toho bál. Zhrozil se té myšlenky, že by mohl přijíti o svůj klid, k němuž se tak těžko dopracoval.

— Ano, ale na to na všechno se musí dohlížeti a kdo to bude dělat? — neochotně odpovídala Darja Alexandrovna.

Přivedla nyní své hospodářství do pořádku přispěním Matreny Filimonovny tak pohodlně, že se jí nechtělo v něm nic měniti; a pak nevěřila Levinově znalosti selského hospodářství. Jeho názory o tom, že kráva je stroj k zpracování mléka, byly jí podezřelé. Zdálo se jí, že takové názory mohou býti hospodářství jen na překážku. Pohlížela na všechno daleko prostěji: že je jediné třeba, jak jí Matrena Filimonovna vysvětlila, dávati Strace a Bělce více píce a pití a aby kuchař neodnášel z kuchyně pomyje pradleniné krávě. To bylo jasné. Ale výklady o moučné a zelené píci byly pochybné a nejasné. A pak — chtěla hlavně mluviti o Kitty.

X.

— Kitty mi píše, že po ničem tak netouží, jako po samotě a klidu, — pravila Dolly po chvilce mlčení.

— A co její zdraví, je již lepší? — otázal se Levin s rozrušením.

— Zaplať Pán Bůh, již se zcela uzdravila. Nikdy jsem tomu nevěřila, že by mohla míti plicní chorobu.

— Ach, to mne velmi těší! — pravil Levin a cosi tklivého a bezmocného se objevilo v jeho tváři v tom okamžiku, kdy to řekl a kdy mlčky na ni pohlížel.

— Poslyšte, Konstantine Dmitriči, — pravila Darja Alexandrovna, usmívajíc se svým dobráckým a něžně posměšným úsměvem, — proč se na Kitty hněváte?

— Já? Já se nehněvám, — pravil Levin.

— Ne, hněváte se. Proč jste nezajel ani k nám, ani k nim, když jste byl v Moskvě?

— Darjo Alexandrovno, — pravil uzardívaje se až ke kořínkům vlasů, — já se dokonce divím, že vy toho při své dobrotě necítíte. Že vám prostě není mne líto, když víte...

— Co vím?

— Když víte, že jsem jí požádal o ruku a že jsem byl odmítnut, — pravil Levin a všechna ta něžnost, kterou ještě před chvilkou ke Kitty cítil, zaměnila se v jeho duši pocitem zlosti pro urážku, již utrpěl.

— Podle čeho soudíte, že to vím?

— Protože to vědí všichni.

— Ale tu se již zcela mýlíte; nevěděla jsem o tom, ačkoli jsem něco podobného tušila.

— Ach! tak nyní to již víte.

— Věděla jsem pouze to, že se mezi vámi cosi přihodilo, co ji strašně trápilo a že mne prosila, abych o tom nikdy nemluvila. A nesvěřila-li se s tím mně, pak se o tom ne-

zmínila nikomu. Ale co se vám vlastně stalo? Povězte mi to.

— Řekl jsem vám, co se stalo.

— Kdy?

— Když jsem byl posledně u vás.

— A víte-li, co vám řeknu — pravila Darja Alexandrovna: — je mi jí strašně, strašně líto. Vy se mučíte jediné z hrdosti.

— Snad — pravil Levin, — ale...

Darja Alexandrovna mu nedala domluviti.

— Ale mně je jí, chuděrky, strašně, strašně líto. Nyní již rozumím všemu.

— Nu, Darjo Alexandrovno, prominete mi, že, — pravil vstávaje. — Sbohem, Darjo Alexandrovno, na shledanou.

— Ne, počkejte, — pravila, chytajíc jej za rukáv. — Počkejte, sedněte si.

— Prosím vás, snažně vás o to prosím, nemluvte již o tom, — pravil sedaje si a cítě, že v jeho srdci vyvstává a se oživuje naděje, kterou již považoval za pohřbenou.

— Kdybych vás neměla ráda, — pravila Darja Alexandrovna, a slzy jí vstoupily do očí — kdybych vás neznala tak dobře, jak vás znám...

Onen cit, jenž se Levinovi zdál již mrtvým, oživoval čím dále tím více, zvedal se a zmocnil se jeho srdce.

— Ano, nyní jsem pochopila vše, — pravila dále Darja Alexandrovna. — Vy to nemůžete pochopiti; vám mužům, kteří mají naprostou svobodu a kteří si mohou vyvoliti děvče, je vždy jasno, koho milujete. Ale dívka, jež musí čekati, až jí někdo vyzná lásku anebo jí požádá o ruku, s oním ženským, panenským studem, dívka, jež vás, muže, vidí jen zdaleka, věří všemu doslovně, — dívka mívá a může míti někdy takový cit, že neví, co by měla říci.

— Ano, nemluví-li srdce...

— Ne, srdce mluví, ale pomyslete si: vy, muži, vyhlédnete si nějakou dívku, dojíždíte do domu, poznáváte ji blíže, všechno pozorujete, vyčkáváte, naleznete-li to, co se vám líbí a teprve pak, když jste přesvědčeni, že milujete, požádáte o její ruku...

— Ale to se má zcela jinak.

— To je lhostejné, požádáte jí o ruku teprve tehdy, kdy již vaše láska naprosto uzrála, anebo když jedna mezi dvěma vyhlédnutými dívkami konečně připoutá k sobě vaši lásku. Ale dívky se nikdo neptá. Chce se po ní, aby si vybrala, ale ona si nemůže vyvoliti a jen odpovídá: »ano« a »ne«.

»Ano, vybírala si mezi mnou a Vronským,« pomyslil si Levin a ona mrtvola, jež v jeho duši obživla, opět zemřela a svírala mu pouze mučivě srdce.

— Darjo Alexandrovno, — pravil, — tak se vybírají šaty anebo nevím již jakékoli jiné zboží, ale ne láska. Již si ostatně vyvolila a tím lépe... A opakování je nemožné.

— Ach, hrdost a zas jen hrdost! — pravila Darja Alexandrovna, jako by jím opovrhovala pro nízkost tohoto citu u srovnání s oním jiným citem, jejž znají jedině ženy. — Tehdy, když jste požádal o Kittinu ruku, byla právě v onom stavu, kdy nemohla odpovídati. Byla na pochybách. A pochyby ty byly: vy anebo Vronskij. Jej viděla každodenně, vás již dávno neviděla. Ovšem, kdyby byla starší... Já na příklad na jejím místě bych nemohla býti na rozpacích .Vronskij mi byl vždy odporný a tak to také skončilo.

Levin si vzpomněl na Kittinu odpověď. Tehdy mu řekla: *ne, to nemůže býti...*

— Darjo Alexandrovno, — pravil jí suše, — vážím si vaší důvěry, kterou jste mne poctila; ale myslím si, že

jste na omylu. Ale ať již jednám správně anebo nesprávně, tato hrdost, kterou tak opovrhujete, působí, že mi nemůže přijíti na mysl žádná myšlenka na Kateřinu Alexandrovnu, rozumíte mi, nemůže mi vůbec přijíti na mysl.

— Řeknu vám ještě jen jedno: chápete, že mluvím o sestře, kterou miluji, jako o svých dětech. Neříkám vám, že by vás snad měla ráda, ale chtěla jsem vám jediné říci, že její odmítnutí v onu chvíli nic nedokazuje.

— To nevím! — pravil Levin, nedav jí domluviti. — Kdybyste jen věděla, jakou bolest mi tím působíte, — vyskočil se svého místa. — Dotýká se mne to právě tak, jako kdyby vám zemřelo některé děcko a někdo by vám řekl: bylo takové a takové, mohlo zůstati na živu a vy byste měla z něho radost. Ale ono zemřelo, zemřelo, zemřelo...

— Jak jste směšný, — pravila Darja Alexandrovna, pohlížejíc na Levinovo rozrušení se smutným výsměšným úsměvem. — Ano, nyní čím dále tím více tomu rozumím, — pravila zádumčivě. — Tak vy tedy k nám nepřijedete, až tu bude Kitty?

— Ne, nepřijedu. Rozumí se, že se nebudu vyhýbati Kateřině Alexandrovně, — ale — kdekoli budu moci — budu se vystříhati, abych neobtěžoval svou nepříjemnou přítomností.

— Vy jste velmi, velmi směšný, — opakovala Darja Alexandrovna, pohlížejíc něžně do jeho tváře. — Nu, dobrá, mysleme si, že jsme o tom spolu vůbec nehovořili. Co tu chceš, Táňo? — pravila Darja Alexandrovna francouzsky děvčátku, jež k nim přišlo.

— Kdepak mám lopatku, mama?

— Mluvím s tebou francouzsky, tak mi také tak odpovídej.

Děvčátko chtělo mluviti francouzsky, ale zapomnělo,

jak se jmenuje lopatka francouzsky; matka jí napověděla a potom jí francouzsky řekla, kde ji má hledati. A to působilo na Levina nepříjemným dojmem.

Nyní se mu již v domě Darji Alexandrovny nezdálo nic tak roztomilým, jako dříve, ba ani ne její děti.

»A proč mluví s dětmi francouzsky? — pomyslil si. — Jak je to nepřirozené a falešné! I děti to vyciťují. Naučí se francouzsky a odnaučí se upřímnosti,« myslil si v duchu, nevěda, že Darja Alexandrovna o všem tom již asi dvacetkráte přemýšlela a že přece jen považovala za nutné, na úkor upřímnosti učiti své děti tímto způsobem.

— Ale kam tak pospícháte. Posedte tu ještě.

Levin zůstal až do čaje, ale veškerá jeho veselost vyprchala a bylo mu jaksi nevolno.

Po čaji vyšel do předpokoje, aby si dal zapřáhnouti a když se vrátil, shledal, že Darja Alexandrovna byla nějak rozrušena, tvář její vyjadřovala jakýsi zármutek a v očích stály slzy. Zatím co byl Levin venku, přihodilo se Darje Alexandrovně něco, co pojednou zničilo celé dnešní její štěstí a její hrdost z dětí: Gríša a Táňa se poprali pro míč.

Darja Alexandrovna zaslechnuvši v dětském pokoji křik, vyběhla a spatřila hrozný výjev: Táňa držela Grišu za vlasy a Gríša s tváří, znetvořenou zlostí, ji bil pěstí, kam se dalo. Cosi prasklo v srdci Darji Alexandrovny, když to spatřila. Tak jako by se přihnal nad její život mrak: pochopila, že ony děti, ty její děti, na něž byla tak hrda, byly nejen zcela obyčejnými dětmi, nýbrž byly i špatnými, špatně vychovanými dětmi s hrubými, zvířecími náklonnostmi.

Nemohla mluviti o ničem jiném a na nic jiného mysliti a nemohla nevypravovati Levinovi o svém neštěstí.

Levin viděl, že byla nešťastna a snažil se ji utěšiti, hovoře, že to ještě není nic špatného, že se všechny děti perou: »ne, já se nebudu přetvařovati a mluviti se svými dětmi francouzsky; ale já nebudu míti takové děti; je třeba dětí nekaziti, neznetvořovati a budou samy sebou roztomilé. Ano, já nebudu míti takové děti.«

Rozloučil se a odjel a Darja Alexandrovna ho nezdržovala.

XI.

V polovině července přijel k Levinovi starosta sestřiny vesnice, jež byla vzdálena asi dvacet verst od Pokrovska, se zprávou o stavu hospodářství a sklizně sena. Hlavní důchod sestřina statku plynul z prodeje sena. V dřívějších letech kupovali mužíci trávu na stojato po dvaceti rublech za děsjatinu. Když se Levin ujal správy sestřina statku, prohlédnuv si stav luk shledal, že stojí za více a zvýšil cenu děsjatiny na dvacet pět rublů. Mužíci nedali této ceny a jak se Levin domníval, odradili od koupě jiné zájemce. Tehdy si tam Levin zajel a zařídil věc tak, že louky částečně pokosil tak, že přidal sekáčům určitou část sklizně ke mzdě. Mužíci sestřiny vesnice brojili proti této novotě, ale věc se zdařila a louky již v prvním roce vynesly téměř dvakráte tolik než jiná léta. V třetím a minulém roce mužíci též brojili proti tomuto jeho zařízení, ale sklizeň se odbyla zcela hladce týmž způsobem. Letošního roku si však mužíci vzali sklizeň za třetinu sena a starosta přijel oznámiti, že je seno sklizeno a že ze strachu před deštěm si pozval jeho účetního, že v jeho přítomnosti rozdělil seno a část, jež připadla pánům, dal do jedenácti stohů. Podle neurčitých odpovědí na otázku, kolik sena bylo sklizeno na nejhlavnější louce, podle spěchu starosty,

jenž rozdělil seno bez jakéhokoli dotazu a z celého tónu onoho mužíka Levin poznal, že v onom rozdělování sena nebylo cosi správného a rozhodl se, že si tam zajede, aby se o věci sám přesvědčil.

Když Levin přijel k obědu do vesnice a zanechal svého koně u jednoho známého stařečka, muže bratrovy kojné, zašel k starci do včelína, chtěje se od něho dověděti něco bližšího o sklizni sena. Hovorný a milý stařeček Parmenyč uvítal Levina radostně, ukázal mu celé své hospodářství, vyprávěl mu všechny podrobnosti o svých včelách a o letošním rojení; ale na Levinovy otázky o sklizni mluvil neurčitě a neochotně. To ještě více utvrdilo Levina v jeho podezření. Zašel si na louku a prohlédl si stohy. Ve stozích nemohlo býti po padesáti vozech a proto Levin, aby mužíky usvědčil, poručil ihned zavolati mužíky, kteří vozili seno a dal zavézti seno z jednoho stohu do kůlny. Ve stohu bylo pouze dvaatřicet vozů. Přese všechno starostovo ujišťování o jemnosti sena, jež se prý ve stohu slehlo, přese všechno jeho zapřisahání, že všechno bylo rozděleno naprosto spravedlivě, Levin trval na svém, že seno bylo rozděleno bez jeho rozkazu a že proto neuznává, že by toho sena bylo po padesáti vozech ve stohu. Po dlouhých sporech konečně vyřešili věc tak, že mužíci převezmou těchto jedenáct stohů, počítajíce na každý po padesáti vozech, na svůj díl a že část, připadající pánům, navezou znova. Toto vyjednávání a rozdělování kup potrvalo až do svačiny. Když bylo rozděleno poslední seno, Levin svěřil další dohled svému účetnímu, posadil se na kupu, označenou vrbovou větvičkou, pohlížeje se zálibou na louku, hemžící se lidem.

Před ním se pohybovala v zátočině řeky za močálem pestrá řada žen, švitořících vesele zvučnými hlasy a z obraceného sena se rychle tvořily na světlezelené otavě šedé vlnité valy. Hned za ženskými šli mužíci s vidlemi a

z valů vyrůstaly široké, vysoké a načechrané kupy. Nalevo po sklizené již louce rachotily povozy a kupy, podávané ohromnými vidlemi, mizely rychle jedna za druhou a místo nich se plazily těžké povozy vonného sena, visícího s vozu až na zadky koní.

— Jen kdybychom je mohli skliditi za pěkného počasí! To bude seno! — pravil stařeček, usednuv si vedle Levina. — To je čaj — a ne seno! Jako kdyby kachňatům nasypal nějaké zrní, tak se po něm ženou! — dodal, ukazuje na nakládané kupy. — Od oběda již svezli dobrou polovinu.

— To je již poslední? — zvolal na mladého výrostka, jenž jel kolem nich, stoje na předku vozu a mávaje konci konopných opratí.

— Poslední, milostpane! — zvolal výrostek, přidržuje koně a ohlédl se s úsměvem po veselé, uzardělé ženě, jež usmívajíc se, seděla na předku vozu a popohnal koně kupředu.

— Kdo je to? Syn? — otázal se Levin.

— To je můj nejmladší, — pravil stařec s něžným úsměvem.

— To je chlapík!

— Hodný hoch.

— Je již ženat?

— Ano, na třetí rok od sv. Filipa.

— A co, má děti?

— Kdepak děti! Celý rok nic nechápal a teď se za to stydí, — odpovídal stařec. — Ale to je seno! Jako opravdovský čaj! — opakoval stařec, chtěje zabočiti rozhovor na jiný předmět.

Levin se zadíval pozorněji na Vaňku Parmenova a jeho ženu. Nakládali nedaleko seno. Ivan Parmenov stál na vozu, přijímaje, urovnávaje a udupávaje ohromné dávky sena, jež mu hbitě podávala jeho mladá, krásná žena s po-

čátku v náručí, ale později vidlemi. Mladá žena pracovala lehce, vesele a hbitě. Velké, slehlé seno nebylo lze nabrati hned na vidle. S počátku je rozčechrala, potom zabodávala do něho vidle, pak pružným, hbitým pohybem se o ně vzepřela vší tíhou svého těla a ihned nato, přehýbajíc dozadu své tělo, přepásané červeným páskem, se vzpřímila a vypínajíc svou plnou hruď pod bílým živůtkem, hbitým pohybem uchopila rukama násadu vidlí a vyhodila seno vysoko na vůz. Když podala poslední seno, Ivan rychle, chtěje jí zřejmě ušetřiti každý okamžik zbytečné práce, chytal, rozevíraje široce svou náruč, podávané seno a urovnával je na voze. Když mu podala hráběmi poslední zbytek sena, setřásla si výtrolky, jež jí zapadaly za krk a narovnavši si nad bílým neopáleným čelem červený šátek, vlezla pod vůz, aby navázala pavezu. Ivan ji poučoval, jak ji má uvázati ke klanici a hlasitě se rozesmál něčemu, co řekl. Ve výrazu obou jejich tváří byla viděti silná, mladá, teprve nedávno procitnuvší láska.

XII.

Paveza byla přivázána. Ivan seskočil s vozu a vedl za uzdu dobrého, vykrmeného koně. Žena vyhodila na vůz hrábě a hbitým krokem, mávajíc při chůzi rukama, šla k zástupu shromážděných žen. Ivan vyjel na cestu a vjel do řady ostatních povozů. Ženy s hráběmi na ramenou, v nápadně barevných šatech šly za vozy, švitořice zvučnými, veselými hlasy. Jeden hrubý, divoký ženský hlas spustil písničku a sotvaže dozpíval ke konci, ihned tutéž píseň zanotovalo od začátku společně asi padesát různých, hrubých a jemných zdravých hlasů.

Ženy se za zpěvu přiblížily až k Levinovi a Levinovi se zdálo, že se nad ním vznášel mrak s veselým rachotem

hromu. Mrak se přibližoval čím dále tím více, zahalil jej i kupku, na níž ležel i ostatní kupky i vozy i celou louku se vzdáleným polem — všechno se pojednou zatočilo a zavířilo v taktu oné divoké, veselé písně, promísené výkřiky, hvízdáním a výskotem. Levin jim začal záviděti toto zdravé veselí a chtěl se zúčastniti projevu této životní radosti. Ale nemohl nic učiniti a musil ležeti, pohlížeti a poslouchati. Když lid s písní zmizel s dohledu a s doslechu, zmocnil se celé Levinovy bytosti těžký pocit tesknoty pro jeho opuštěnost, pro jeho tělesnou nečinnost, pro jeho nepřátelský poměr k tomuto světu.

Někteří z týchž mužíků, kteří se s ním nejvíce hádali o seno, ti, které urazil anebo ti, kteří jej chtěli oklamati, — titíž mužíci se mu nyní vesele ukláněli a neměli zřejmě a ani nemohli míti k němu nijaké zloby a nejenže necítili pražádné lítosti, ba ani jich nerozrušovala vzpomínka, že jej chtěli oklamati. Všechno to utonulo v moři veselé společné práce. Bůh dal den, Bůh dal i síly. A den i síly byly zasvěceny práci a v ní byla odměna. A pro koho byla ona práce? Jaké bude ovoce této práce? To — jsou již úvahy postranní a malicherné.

Levin často pohlížel se zalíbením na onen život, často se ho zmocňoval pocit závisti k lidem, žijícím tímto životem, ale nyní po prvé, zejména však pod dojmem toho, co viděl v chování Ivana Parmenova k jeho mladé ženě, po prvé jej napadla jasná myšlenka, že na něm závisí možnost změny tohoto tak tíživého, prázdného, vyumělkovaného a čistě sobeckého života, jakým žil, v onen činorodý, čistý a pospolitý rozkošný život.

Stařec, jenž s nimi seděl, odešel již dávno domů. Bližší mužíci odjeli domů, ale vzdálenější se shromáždili k večeři na louce, aby tu přenocovali. Levin, nepozorován lidem, zůstal ležeti na kupce sena, díval se, poslouchal a přemýšlel. Lid, jenž zůstal nocovati na louce, po celou

krátkou letní noc téměř ani nespal. S počátku se ozýval veselý hovor a bujný smích při večeři a později opět písně a smích.

Celý dlouhý den, zasvěcený práci, nezanechal v nich žádné stopy kromě veselosti. Před ranním úsvitem všechno ztichlo. Ozývaly se jen noční zvuky neumlkajících žab v bažině a koní, frkajících na louce v mlze, jež se k ránu zvedla. Levin probudiv se vstal s kupky sena, a pohlédnuv na hvězdy, seznal, že již minula noc.

»Nu, co tedy udělám? Jak to udělám?« pravil si v duchu, snaže se vyjádřiti vše, o čem přemýšlel a co procítil za tuto krátkou noc. Všechno, co si promyslil a co procítil, rozdělilo se na tři zcela odlišné pochody myšlenek. Jeden — zřeknutí se svého starého života, svého naprosto nepotřebného vzdělání. Toto zřeknutí přinášelo mu rozkoš a zdálo se mu lehké a prosté. Druhý proud myšlenek a snů se týkal onoho života, po němž nyní toužil. Cítil jasně prostotu, čistotu a řádnost tohoto života a byl přesvědčen, že v něm najde onu radost, uspokojení a důstojnost, jichž nedostatek tak bolestivě pociťoval. Ale třetí proud myšlenek se otáčel kolem otázky, jak udělati tento přechod od starého života k novému. »Míti ženu. Míti práci a nutnost práce. Opustiti Pokrovsko? Koupiti si jinde zemi? Dáti se zapsati do některé selské obce? Oženiti se s nějakou vesnickou dívkou? Jak pak to udělám? — ptal se stále sám sebe a nenalézal odpovědi. — Ostatně, nespal jsem celou noc a nemohu si vše řádně promysliti, — řekl si. — Ujasním si to až později. Jedno je naprosto jisté, že dnešní noc rozhodla o mém osudu. Všechny mé bývalé sny o rodinném životě byly hloupostí, nebyly tím pravým, — pomyslil si v duchu. — Všechno to je daleko prostší a lepší . . .«

»Jak je tu krásně! — pomyslil si, pohlížeje na podivnou, téměř perleťovou oblohu s bílými obláčky beránků, jež se

zastavily přímo nad jeho hlavou uprostřed oblohy. — Jak bylo v této rozkošné noci všechno krásné! A kdy se mohla tak utvořiti tato perleťová obloha? Ještě před chvílí jsem pohlížel na nebe a nebylo tam nic, jenom dva bílé pruhy. Ano a právě tak zcela nepozorovaně se změnily i mé názory na život!«

Odešel z louky a kráčel po silnici k vesnici. Zvedl se větérek a začalo býti šero, pochmurno. Byla to ona zasmušilá chvíle, jež obyčejně nastává před svítáním, před plným vítězstvím světla nad tmou.

Levin, krče se chladem, šel rychle, dívaje se na zemi. »Co to? kdosi jede,« pomyslil si, zaslechnuv zvuk rolniček a pozvedl hlavu. Asi čtyřicet kroků před ním, po oné široké silnici, zarostlé travou, po níž šel, jel proti němu čtyřpřežní kočár se zavazadly. Zadní koně, vyhýbajíce se vyježděným kolejím, tlačili se k oji, ale obratný kočí, jenž seděl na kozlíku, držel koně ve směru oje podél kolejí, takže kola ujížděla po hladké cestě.

Levin si povšiml pouze této okolnosti a nepřemýšleje o tom, kdo to může jeti v kočáru, podíval se roztržitě na kočár.

V rohu kočáru dřímala jakási stařenka, ale u okna seděla mladá dívka, jež se právě asi probudila, držíc oběma rukama stužky bílého čepečku. Jasná a zádumčivá, překypující jakýmsi půvabným a složitým, Levinu zcela cizím vnitřním životem, pohlížela přes něho na červánky východu slunce.

V témž okamžiku, kdy tato vidina již mizela, pohlédly na něho upřímné oči. Poznala jej a radostné podivení ozářilo její tvář.

Nemohl se mýliti. Byly pouze jedny na světě takové oči. Pouze jediná byla na světě bytost, jež mohla v sobě soustřediti veškeren jas a smysl života. Byla to ona. Byla to Kitty. Vzpomněl si, že jela do Jergušova s nádraží. A

všechno to, co Levina této bezesné noci rozrušovalo, všechna ta rozhodnutí, jež si učinil, — všechno pojednou zmizelo. S odporem si vzpomněl na své sny oženiti se s nějakou vesnickou dívkou. Jediné tam, v tomto rychle se vzdalujícím kočáru, jenž zabočil na druhou stranu silnice, — jediné tam byla možnost rozřešení záhady celého jeho života, jež ho poslední dobou tak bolestivě tížila.

Nevyhlédla již více. Zvuk per již ztichl, rolničky se ozývaly již slabě. Štěkot psů svědčil o tom, že kočár projel již vesnicí, — a kolem něho zůstala jediné pustá pole, vesnice vpředu a on sám, opuštěný, samojediný, a všemu tomu cizí, jdoucí zcela sám po opuštěné silnici.

Pohlédl na nebe doufaje, že tam uvidí ještě onu perleťovou oblohu, na niž se zalíbením pohlížel a jež mu tak živě představovala celý pochod jeho myšlenek a citů dnešní noci. Na nebi však již nebylo nic, co by mu nějak připomínalo perleť. Tam, v nedostupné výšině se již odehrála tajemná změna. Nebylo ani stopy po perleťovém zabarvení, nýbrž po celé polovině oblohy se rozprostíral rovný koberec čím dále tím menších a menších beránků. Nebe zmodralo a vyjasnilo se a s toutéž něžností a s toutéž nedostupností odpovídalo na jeho tázavý pohled.

»Ne, — řekl si, — ačkoli je krásný, prostý a lopotivý tento život, nemohu se k němu vrátiti. Miluji jen *ji*.«

XIII.

Nikdo kromě nejbližších známých Alekseje Alexandroviče nevěděl, že Alekšej Alexandrovič, tento na pohled velmi chladný a rozvážný muž, měl ve své povaze jednu slabost, jež naprosto odporovala celému rázu jeho povahy: Alekšej Alexandrovič nemohl lhostejně slyšeti pláč a viděti slzy nějakého děcka anebo ženy. Pohled na slzy

přiváděl jej do stavu jakési zmatenosti a Alexej Alexandrovič ztrácel zcela schopnost jakéhokoli klidného uvažování. Ředitel jeho kanceláře a jeho tajemník znali tento jeho rys a vždycky upozorňovali předem všechny ženy, jež ho přišly o něco prositi, aby neplakaly, nechtějí-li si celou svou věc pokaziti. »Rozzlobí se a nebude vás vůbec poslouchati,« říkali jim. A vskutku duševní rozrušení, jež v takových případech vyvolaly u Alexeje Alexandroviče slzy, projevovalo se náhlým výbuchem hněvu. »Nemohu nic učiniti. Račte jíti ven!« křičel v podobných případech.

Když se mu Anna při návratu z dostihů svěřila se svým poměrem k Vronskému a ihned nato, zastřevši si tvář rukama, zaplakala, Alexej Alexandrovič přese všechnu zlost, kterou k ní cítil, pocítil v tutéž chvíli příliv oné duševní rozháranosti, jenž se ho vždy zmocňovala při pohledu na slzy. Jsa si toho vědom a věda, že by výraz jeho citů v onom okamžiku neodpovídal stavu věcí, v němž se nyní nalézal, snažil se potlačiti v sobě každý projev života a proto se ani nehýbal a ani se na ni nepodíval. A to bylo příčinou onoho podivného mrtvolného výrazu jeho tváře, jenž Annu tak překvapil.

Když přijeli k domu, pomohl jí z kočáru a přemohl se tak, že se s ní rozloučil s obvyklou zdvořilostí a prohodil taková slova, jež ho k ničemu nezavazovala; řekl jí, že jí zítra oznámí své rozhodnutí.

Ženina slova, jež potvrdila jeho nejhorší obavy, vyvolala v srdci Alexeje Alexandroviče palčivou bolest. Bolest ta byla ještě zvětšena oním podivným pocitem soucitu s ní, jejž v něm vzbudily její slzy. Ale Alexej Alexandrovič, osaměv v kočáru, k největšímu svému podivení a radosti pocítil, že se zcela zprostil oné lítosti, oněch pochybností a muk žárlivosti, jež jej poslední dobou mučily.

Darja Alexandrovna neměla nic tak ráda, jako toto koupání se všemi dětmi. (Str. 46.)

Zmocnil se ho podobný pocit, jejž zakouší člověk, jemuž vytrhli zub, který jej již dlouho bolel. Po strašné bolesti a po pocitu, jako by mu bylo vytrháváno z čelisti cosi ohromného, většího než hlava, nemocný pojednou, nedůvěřuje ještě svému štěstí cítí, že již více neexistuje to, co tak dlouho otravovalo jeho život, co připoutávalo k sobě veškeru jeho pozornost a že opět může žíti, mysliti a zajímati se o něco jiného, než by byl jeho zub. Podobný pocit se zmocnil i Alekséje Alexandroviče. Bolest byla podivná a strašná, ale nyní již pominula; cítil, že může opět žíti a mysliti též na něco jiného než pouze na svou choť.

»Je to zkažená žena beze cti a bez srdce, bez náboženství! Vždy jsem to věděl a vždy jsem to viděl, ačkoli jsem se snažil ze soustrasti k ní oklamávati,« řekl si v duchu. A skutečně se mu zdálo, že to vždy viděl: připomínal si podrobnosti jejich dřívějšího života, jež se mu dříve nezdály ničím špatným; nyní však podrobnosti ty jasně dokazovaly, že byla vždy zkažená. »Chybil jsem, že jsem k ní připoutal svůj život; ale v mém omylu nebylo nic špatného, a proto nemohu býti nešťasten. Nejsem tím vinen já, — řekl si v duchu, — nýbrž ona. Ale mně po ní nic není. Pro mne již více neexistuje.«

Vše, co stihne ji a syna, k němuž právě tak jako k ní se změnily jeho city, přestalo jej zajímati. Jediné, co jej nyní zajímalo, byla otázka, jak by nejlepším, nejslušnějším a pro sebe nejvhodnějším, tudíž i nejspravedlnějším způsobem střásl se sebe ono bláto, jímž jej svým pádem potřísnila a jak by mohl jíti dále svou cestou činného, čestného a prospěšného života.

»Nemohu býti nešťasten proto, že se opovrženíhodná žena dopustila takového poklesku; musím jediné najíti nejlepší východisko z tohoto těžkého postavení, do něhož mne přivedla. A já je najdu, — říkal sám sobě, čím dále tím více se mračě. — Nejsem první ani poslední.« A vedle

historických příkladů, počínajíc Menelaem, jehož jméno neustále žije v lidské paměti ve spojení *s Krásnou Helenou,* v mysli Alekseje Alexandroviče vyvstala celá řada současných případů manželské nevěry, jíž se dopustily ženy z velkého světa na svých manželech. »Darjalov, Poltavskij, kníže Karibanov, hrabě Paskudin, Dram . . . Ano i Dram . . . takový čestný, pracovitý člověk . . . Semjonov, Čagin, Sigonin, — vzpomínal si Alekšej Alexandrovič. — Připouštím, že na všechny tyto lidi padá jakási nerozumná ridicule,[1]) ale já jsem v tom neviděl nikdy nic jiného, než neštěstí a vždy jsem s nimi cítil,« pomyslil si Alekšej Alexandrovič v duchu, ačkoli ani to nebylo pravda a nikdy neprojevil sebemenší soustrasti v neštěstích podobného druhu, nýbrž tím více se cenil, čím častěji se setkával s případy žen, jež se zpronevěřovaly svým mužům. »Je to neštěstí, jež může postihnouti každého člověka. A podobné neštěstí postihlo i mne. Jde pouze o to, jak bych nejlepším způsobem přenesl toto své postavení. A začal si v mysli probírati podrobnosti jednání oněch lidí, kteří se octli v podobném stavu, v němž byl nyní sám.

»Darjalov se bil v souboji . . .«

Souboj v mládí neobyčejně vábil k sobě mysl Alekseje Alexandroviče zejména proto, že byl po stránce fysické nesmělým člověkem, čehož si byl dobře vědom. Alekšej Alexandrovič si nemohl bez pocitu hrůzy pomysliti na bambitku, jež by mohla býti na něho namířena a nikdy ve svém životě nepoužil této zbraně. Tato hrůza, kterou již pociťoval od svého mládí, nutila jej k tomu, že uvažoval o souboji a že se vmýšlel do postavení, v němž by byl nucen vydati svůj život v nebezpečí. Dosáhnuv úspěchu a neochvějného postavení v životě, dávno již zapomněl na onen pocit; ale obvyklý pocit vyžádal si své povinné daně a strach před vlastní svou zbabělostí ještě

[1]) *směšnost.*

i nyní se ukázal tak silný, že Aleksěj Alexandrovič dlouho a se všech stran uvažoval a se kochal v myšlenkách otázkou o souboji, ačkoli již předem věděl, že se v podobném případě nebude bíti.

»Beze vší pochybnosti, naše společnost je ještě tak divoká (v Anglii tomu tak není), že velmi mnozí lidé, — a mezi nimi bylo i mnoho takových, jichž mínění si Aleksěj Alexandrovič neobyčejně vážil, — hledí na souboj s nejlepší stránky, — říkal si dále v duchu Aleksěj Alexandrovič; ale jakého výsledku tím lze dosíci? Dejme tomu, že jej vyzvu na souboj, — říkal si dále v duchu Aleksěj Alexandrovič a živě si představiv onu noc, kterou by ztrávil po vyzvání na souboj a bambitku, jež by byla na něho namířena, zachvěl se a pochopil, že toho nikdy neučiní, — dejme tomu, že jej vyzvu na souboj. Dejme tomu, že mne naučí, — myslil dále, — že mne postaví a že stisknu spoušť, — říkal si zavíraje oči, —a že ho skutečně zabiji, — řekl si Aleksěj Alexandrovič a zatřásl hlavou, aby od sebe odpudil tyto pošetilé myšlenky. Jaký smysl bych hledal v tom, kdybych zavraždil člověka jedině proto, abych tím nějak vyjasnil svůj poměr k proradné ženě a synu? Právě tak se budu nucen rozhodnouti, co s ní musím učiniti. Ale nejpravděpodobnější by bylo to, že bych byl zcela jistě nade vší pochybnost zabit anebo raněn. Já, zcela nevinný člověk, prostá oběť, zabit anebo raněn. To je ještě nesmyslnější. Ale to není ještě všechno: vyzvání k souboji z mé strany bude nečestné jednání. Cožpak již předem nevím, že moji přátelé nikdy nedopustí toho, abych se s někým bil, — že nepřipustí, aby život státníka, Rusku potřebného, byl vydáván nebezpečí? A co z toho bude? Bude to vypadati jedině tak, že já, věda dobře, že věc nedojde k nebezpečí života, chtěl jsem si jen tímto vyzváním dodati jakéhosi klamného lesku. To je nečestné, falešné, nepoctivé, to je oklamávání jiných a sama

sebe. Souboj je tu naprosto nemyslitelný a nikdo ho ode mne neočekává. Mým úkolem je jediné to, abych si zabezpečil onu vážnost a pověst, jíž nezbytně potřebuji, abych mohl nerušeně pokračovati dále ve své činnosti. Úřední činnost, jež i dříve měla v očích Alekšeje Alexandroviče velký význam, nyní mu připadala ještě významnější.

Aleksěj Alexandrovič rozváživ si vše, cožkoli se týkalo souboje a zamítnuv jej, obrátil svou pozornost k myšlence rozvodu — druhému východisku, jež si vyvolili někteří z oněch mužů, na něž si právě vzpomněl. Probíraje ve své mysli všechny známé případy rozvodu (bylo jich velmi mnoho v nejvyšší, jemu tak dobře známé společnosti), Aleksěj Alexandrovič nenašel ani jednoho případu, u něhož by byl shledal takový cíl, jejž měl sám na mysli. Ve všech těchto případech muž přenechával anebo prodával svou nevěrnou ženu a právě ta strana, jež pro své provinění neměla práva vcházeti v nové manželství, vstupovala ve vymyšlený, domněle zákonitý poměr se svým domnělým manželem. Ale v svém případě Aleksěj Alxandrovič viděl, že dostižení zákonitého, to je takového rozvodu, kde by byla potrestána pouze provinilá žena, je naprosto nemožné. Viděl, že spletité podmínky života, v nichž právě žil, nepřipouštějí možnosti oněch hrubých důkazů, jichž požadoval zákon k usvědčení ženina poklesku; viděl, že známá zjemnělost onoho života nedopouštěla ani použití oněch důkazů, i kdyby skutečně nějaké měl po ruce, a že by použití oněch důkazů poškodilo ve veřejném mínění jej daleko více než ji.

Pokus o rozvod mohl vésti jediné k skandálnímu procesu, jenž by dal jeho nepřátelům podnět k pomluvám a k ponižování jeho vysokého postavení ve světě. Ale hlavního cíle — vyjasnění postavení s nejmenším rozruchem, — nebylo lze dosíci ani rozvodem. Kromě toho při

rozvodu, ba dokonce i při pouhém pokusu o rozvod vyšlo by najevo, že jeho choť rušila poměr se svým mužem a že udržovala styky s milencem. Ale v duši Alekšeje Alexandroviče přese všechnu naprostou, jak se mu zdálo, nynější opovržlivou lhostejnost k ženě, zůstával ještě jeden cit, — a sice ten, že si nepřál, aby mohla žíti zcela bez překážky s Vronským a aby její poklesek byl pro ni výhodný. Již pouhá tato myšlenka rozčilovala Alekšeje Alexandroviče tak, že sotvaže si to představil, ihned zastenal vnitřní bolestí, zvedl se a přesedl si na jiné místo kočáru a ještě dlouho potom, mračе se zabaloval si své prozáblé a kostnaté nohy do měkkého plaidu.

»Kromě formálního rozvodu bych se mohl ještě zachovati jako Karibanov, Paskudin a onen dobrý Dram, to je rozejíti se se svou ženou, — pokračoval ve svých myšlenkách uklidniv se; ale i tento způsob byl spojen s týmiž nevýhodami hanby, jako rozvod a hlavně, tento způsob právě tak jako formální rozvod vrhal jeho ženu v náruč Vronského. — Ne, to není možné, to není možné! — pomyslil si opět, upravuje si svůj plaid. Já nemohu býti nešťasten, ale i ona i on nesmějí býti šťastni.«

Pocit žárlivosti, jenž jej mučil po celou dobu, pokud neměl jistoty, vyprchal v tu chvíli, kdy mu byl ženinými slovy vytažen bolestivě zub. Ale pocit ten se zaměnil jiným — přáním, aby jeho choť nemohla nejen jásati nad svým vítězstvím, nýbrž aby se jí dostalo za její provinění patřičné odplaty. Nepřiznával se k tomuto citu, ale v hloubi duše toužil po tom, aby byla potrestána za to, že jej oloupila o jeho klid a čest. A Alekšej Alexandrovič promysliv si opět podmínky souboje, rozvodu, rozluky a opět je odmítnuv, přesvědčil se, že mu zbývalo jediné východisko — ponechati si ji u sebe a použíti všech prostředků, jež měl po ruce, aby překazil tento poměr a zejména — k čemu se ovšem ani sám sobě nepřiznával —

aby ji potrestal. »Musím jí oznámiti, na čem jsem se rozhodl, že promysliv si ono trapné postavení, do něhož přivedla rodinu, jsem seznal, že všechna ostatní východiska by byla pro obě strany daleko horší, než zevnější status quo,[1]) a že jsem ochoten k němu přivoliti, ale pod přísnou podmínkou, že vyplní mé přání, totiž že přeruší se svým milencem styky.« V tomto rozhodnutí, když k němu Aleksěj Alexandrovič dospěl, byl utvrzen ještě jednou myšlenkou. »Jediné v takovém rozhodnutí jednám v souhlasu s náboženstvím, — řekl si v duchu, — jediné při tomto rozhodnutí nezavrhuji od sebe zhřešivší ženu, nýbrž poskytuji jí možnost, aby mohla napraviti svou vinu, ba dokonce — třebaže mi to bude velmi těžké — zasvětím část svých sil jejímu napravení a jejímu spasení.« Ačkoli Aleksěj Alexandrovič věděl, že nemůže míti na svou choť nějaký mravní vliv, že z celého onoho pokusu o její napravení nevzejde nic jiného než lež; ačkoli prožívaje tyto těžké chvíle ani jednou nemyslil na to, aby hledal nějaké řídítko v náboženství, — nyní, když se jeho rozhodnutí shodovalo, jak se mu zdálo, s náboženskými příkazy, tato náboženská sankce jeho rozhodnutí přinášela mu uklidnění a částečně i radost. Těšilo jej, mohl-li si pomysliti, že v tak závažné životní věci nikdo mu nebude moci říci, že se nezachoval podle příkazů náboženství, onoho náboženství, jehož prapor třímal vždy vysoko uprostřed všeobecné vlažnosti a lhostejnosti. Aleksěj Alexandrovič, promýšleje si další podrobnosti, neshledával žádného důvodu v tom, proč by jeho poměr k choti nemohl zůstati takový, jaký býval dříve. Nebylo pochybnosti, že si jí již nikdy nebude moci vážiti tak, jak si jí vážil dříve; ale nebylo a nemohlo býti pražádných příčin, proč by měl nějak rozrušiti svůj život a trpěti proto, že jeho choť byla špatná a nevěrná žena. »Ano,

[1]) *dřívější stav.*

přejde čas, onen čas, jenž všechno hojí, a náš poměr se opět vpraví do dřívějších kolejí, — řekl si v duchu Alekšej Alexandrovič, — totiž vpraví se do dřívějších kolejí do té míry, že nebudu pociťovati nějakého nesouladu v toku svého života. Musí býti nešťastna, ale já tím nejsem vinen a proto nemohu býti nešťasten.

XIV.

Když Alekšej Alexandrovič přijížděl k Petrohradu, nejenže již plně setrval na tomto rozhodnutí, nýbrž si sestavil dokonce ve své mysli dopis, jejž své choti napíše. Když vešel do vrátnice, pohlédl na dopisy a listiny, jež mu přinesli z ministerstva a dal si je za sebou odnésti do své pracovny.

— Položit a nikoho nepřijímat, — odpověděl na otázku vrátného s jakousi radostí, v níž viděl příznak dobré nálady, klada důraz na slovo »nepřijímat!«

V pracovně se Alekšej Alexandrovič dvakráte prošel přes celou její délku a zastavil se u ohromného stolu, na němž bylo rozsvíceno již před jeho příchodem komorníkem šest svící, zaluskal prsty a usedl si prohlížeje si psací potřeby. Položiv si lokty na stůl, nachýlil na stranu hlavu, ponČkud se zamyslil a začal psáti, ani na chvilku se nezastavuje. Psal, aniž by jí byl nějak oslovoval a to francouzsky, užívaje zájmena »Vy«, jež nemělo ve francouzštině tolik chladnosti jako v ruštině.

»Při posledním našem rozhovoru jsem Vám řekl, že Vám oznámím své rozhodnutí ohledně předmětu, o němž jsme spolu mluvili. Nyní Vám píši, promysliv si řádně všechno, abych dostál svému slibu. Rozhodl jsem se takto: ať již Vaše jednání je jakékoli, myslím, že nemám práva

rozrušiti onen svazek, jímž jsme spojeni vyšší mocí. Rodina nemůže býti rozrušena rozmarem, svévolí anebo dokonce nějakým proviněním jednoho z manželů a náš život musí jíti tak, jak plynul dříve. Je to naprosto nezbytné pro mne, pro Vás, pro našeho syna. Jsem pevně přesvědčen o tom, že jste litovala a že litujete toho, co je příčinou tohoto dopisu a že mi budete nápomocna v mé snaze, vytrhnout z kořene příčinu naší roztržky a zapomenouti na to, co se stalo. V opačném případě si můžete sama představiti, co Vás a Vašeho syna očekává. Doufám, že si o všem tom ještě s Vámi osobně promluvím. Protože se doba pobytu na venkově již chýlí ku konci, prosil bych Vás, abyste se přestěhovala do Petrohradu pokud možná co nejdříve, nejpozději do úterka. Všechno, čeho je třeba k Vašemu příjezdu, bude přichystáno. Prosím Vás, abyste vzala na vědomí, že vyplnění této své prosby přikládám zvláštní význam.

A. Karenin.«

»PS. Přikládám k tomuto dopisu peníze, jež Vám mohou přijíti vhod při Vašich výdajích.«

Přečetl si dopis a byl jím spokojen, zejména tím, že nezapomněl přiložiti peníze; nebylo v něm ani jediného krutého slova, ani výčitky, ba ani ne nic shovívavého. Nejhlavnější ze všeho bylo — že tu byl zlatý most, po němž se bylo lze vrátiti zpět. Složiv dopis, uhladiv jej velkým massivním nožem ze slonové kosti a zastrčiv jej do obálky s penězi s radostí, již pociťoval, kdykoli přišel do styku se svými vkusně uspořádanými psacími potřebami, zazvonil.

— Dej to kočímu, aby to zítra doručil Anně Arkaďjevně do vily, — pravil Alekšej Alexandrovič a vstal.

— Prosím, Vaše Exellence; ráčíte si přáti čaj do pracovny?

Aleksěj Alexandrovič rozkázal, aby mu podali čaj do pracovny a pohrávaje si massivním nožem, zašel ke křeslu, u něhož byla připravena lampa a rozečtená francouzská kniha o eugubických nápisech. Nad křeslem visel oválový obraz Anny, zasazený do zlatého rámu a mistrně namalovaný vynikajícím malířem. Aleksěj Alexandrovič pohlédl na obraz. Neproniknutelné oči pohlížely na něho výsměšně a drze, jako onoho večera, kdy se s ní chtěl domluviti. Pohled na černé krajky, mistrně namalované umělcem na hlavě, na černé vlasy a bílou nádhernou ruku s prostředním prstem, pokrytým prsteny, působil na Aleksěje Alexandroviče nesnesitelně drze a vyzývavě. Aleksěj Alexandrovič, zadívav se asi minutu na obraz, zachvěl se tak, že se mu rty zatřásly, vyrazily samy sebou zvuk »brr« a odvrátil se od něho. Rychle si usednuv do křesla, otevřel knihu. Pokusil se o čtení, ale nemohl nijak obnoviti svůj velmi živý zájem, jejž dříve věnoval eugubickým nápisům. Pohlížel do knihy a myslil na něco zcela jiného. Nemyslil na svou choť, nýbrž na jednu spletitou záležitost, jež se mu vyskytla v jeho státnické činnosti a jež již dlouho poutala k sobě nejdůležitější zájem jeho služby. Cítil, že nyní daleko hlouběji než kdykoli jindy vnikal do této spletité věci a že se v jeho hlavě rodila — to mohl prohlásiti bez jakékoli samolibosti — znamenitá myšlenka, jež by mohla rozuzliti celou tu věc, mohla mu dopomoci k úřednímu postupu, poraziti jeho nepřátele a proto přinésti největší užitek celému státu. Sotvaže sloužící, jenž mu přinesl čaj, odešel z pracovny, Aleksěj Alexandrovič vstal a odešel k psacímu stolu. Přitáhnuv si do středu svou aktovku s běžnými akty, se sotva znatelným úsměvem samolibosti vzal se stojánku tužku a pohroužil se do čtení onoho spletitého aktu, jejž si vyžádal a jenž se týkal oné věci, jež se právě octla ve velmi obtížném stadiu. Obtíž ta záležela v tom: zvláštností Aleksěje

Alexandroviče jako státníka, zvláštností, jež byla jeho význačným, jaksi vlastním, charakteristickým rysem, jejž má každý vynikající úředník, onou zvláštností, jež zároveň s jeho ustavičnou ctižádostí, zdrželivostí, čestností a sebevědomím byla základem jeho kariéry, bylo to, že opovrhoval papírovou oficielností, zjednodušoval korespondování a měl přímý, pokud ovšem bylo lze, poměr ke skutečné věci a smysl pro hospodárnost. Přihodilo se, že ve význačné komisi 2. června byla projednávána otázka zavodňování polí zarajské gubernie, jež spadalo v pravomoc ministerstva Alekséje Alexandroviče a jež byla příkladem nehospodárného plýtvání peněz a papírového poměru k úřadování. Alekšej Alexandrovič věděl, že výtky ty byly zcela oprávněny. Otázka zavodňování polí zarajské gubernie začala se řešiti již za předchůdců Alekséje Alexandroviče. A vskutku na onu věc bylo vyplýtváno a promarněno velmi mnoho peněz a to zcela bezvýsledně a věc ta zřejmě nemohla býti přivedena k nějakému konci. Sotvaže Alekšej Alexandrovič nastoupil svůj úřad, ihned to pochopil a chtěl se oné věci chopiti; ale v první době, dokud cítil, že jeho postavení není ještě tak pevné, věděl, že na té věci bylo velmi mnoho zájmů a že by od něho nebylo moudré, kdyby ji chtěl provésti; ale později, začav se obírati jinými věcmi, na záležitost tu zcela zapomněl. Ale záležitost ta jako všechny jiné vyvíjela se jaksi sama sebou, silou své setrvačnosti. (Tylo z ní mnoho lidí, zejména však jedna velmi hodná a hudebně vzdělaná rodina: všechny dcery hrály na strunných nástrojích. Alekšej Alexandrovič znal onu rodinu a byl svědkem na svatbě jedné ze starších dcer.) Jednání jiného ministerstva, jež se začalo onou věcí opět obírati, nebylo podle mínění Alekséje Alexandroviče čestné, protože v každém ministerstvu byly takové věci, jimiž nikdo z určitých služebních důvodů nehýbal. Nyní však, když mu hodili tuto

rukavičku, směle ji zvedl a žádal, aby byla ustavena zvláštní komise pro prostudování a prozkoumání práce komise pro zavodňování polí zarajské gubernie, ale zato nedával oněm pánům z ministerstva žádného pokoje. Žádal, aby byla ustavena ještě jedna zvláštní komise pro řešení otázky cizinců. Tato otázka úpravy poměrů cizinců dostala se na přetřes ve výboru 2. června a Alexšej Alexandrovič se jí ihned uchopil energicky jako věci, jež nesnesla žádného odkladu, protože poměry cizinců byly velmi ubohé. Otázka ta ve výboru dala podnět k sporu několika ministerstev. Ministerstvo, nepřátelské Alekšeji Alexandroviči dokazovalo, že postavení cizinců je skvělé a že navrhovaná změna může zničiti jejich rozkvět a je-li ve věci něco špatného, pak je to zaviněno tím, že ministerstvo Alekšeje Alexandroviče neplní řádně zákonem předepsaných předpisů. Nyní chtěl Alekšej Alexandrovič žádati: za prvé, aby byla ustavena nová komise, jíž by bylo nařízeno prozkoumati na místě poměry cizinců; za druhé, ukáže-li se, že postavení cizinců je vskutku takové, jaké vysvítá z oficielních zpráv, jež má komise ve svých rukou, pak aby byla ustavena ještě jedna odborná komise k prozkoumání příčin tohoto neutěšeného stavu cizinců a sice z těchto hledisek: a) politického, b) administrativního, c) hospodářského, d) národopisného, e) hmotného a f) náboženského; za třetí, aby bylo nepřátelské ministerstvo vyzváno k tomu, aby podalo zprávu, jaká opatření ono ministerstvo za poslední desítiletí učinilo, aby odstranilo ony nepříznivé poměry, v jakých cizinci nyní žijí, a konečně za čtvrté, aby ministerstvo ono bylo vyzváno k tomu, aby vysvětlilo, proč jednalo, jak je zřejmé ze zpráv komisi předložených pod čís. 17015 a 18308 z 5. prosince 1863 r. a ze 7. června 1864 r. přímo proti smyslu základního a organického zákona, sv... str. 18 a poznámky prováděcího nařízení na str. 36. Červeň oživení

vstoupila Alekséji Alexandroviči do tváře, když si rychle psal koncept těchto návrhů. Popsav list papíru, vstal, zazvonil a odevzdal sloužícímu lístek pro přednostu jeho odboru, aby mu zaslal potřebná data. Vstav a prošed se po pokoji opět se podíval na podobiznu, zachmuřil se a přezíravě se usmál. Nato si přečetl ještě s obnoveným dřívějším zájmem knihu o eugubických nápisech a šel v jedenáct hodin spat a když si vzpomněl leže v posteli na to, jak se Anna zachovala o dnešních dostihách, nedíval se již na onu věc tak černě.

XV.

Ačkoli Anna tvrdošíjně a zlostně odporovala Vronskému, když jí říkal, že je její postavení neudržitelné, přece jen v hloubi své duše byla přesvědčena o tom, že je lživé, nečestné a z celé své duše si přála, aby je mohla změniti. Když se vracela se svým chotěm z dostihů, ve chvíli rozrušení mu všechno prozradila a ačkoli při tom pociťovala bolest, byla tomu ráda. Později, když její muž odjel a zůstala sama, v duchu si říkala, že je nyní ráda, že se vše nyní upraví a že aspoň nebude lži a klamu. Nepochybovala ani v nejmenším o tom, že se nyní její postavení navždy upraví. Snad toto nové její postavení bude špatné, ale přece jen bylo určité, nebude v něm nejasnosti a lži. Ona bolest, již způsobila sobě a svému choti, když mu to řekla, bude nyní odměněna tím, že se nyní, jak se domýšlela, všechno upraví. Večer onoho dne se viděla s Vronským, ale nesvěřila se mu s tím, co se mezi ní a jejím chotěm odehrálo, ačkoli mu to bylo třeba říci, mělo-li se její postavení upraviti.

Když se nazítří probudila, první, na co si vzpomněla, byla slova, jež řekla svému choti a slova ta se jí zdála

tak strašná, že nyní nemohla pochopiti, jak se mohla odvážiti k těmto podivným, hrubým slovům a že si nemohla představiti, čím to všechno skončí. Ale slova ta byla již pronesena a Aleksěj Alexandrovič odjel, aniž by jí byl co řekl. »Viděla jsem Vronského a neřekla jsem mu to. Ještě v tu chvíli, kdy již odcházel, chtěla jsem jej zadržeti a říci mu vše, ale rozmyslila jsem si to, protože by se mu to mohlo zdáti podivné, proč jsem mu to neřekla ihned, sotvaže ke mně přišel. Proč jsem mu to nechtěla říci?« A odpovědí na tuto otázku byla palčivá červeň studu, jež se rozlila po její tváři. Pochopila, co jí v tom bránilo; pochopila, že se styděla. Její postavení, o němž si ještě včera večer myslila, že se vyjasnilo, zdálo se jí pojednou nejen nevyjasněným, nýbrž dokonce i bezvýchodným. Zhrozila se nyní hanby, na niž dříve ani nemyslila. Nyní, sotvaže začala přemýšleti o tom, co učiní její choť, již při pouhém tomto pomyšlení napadaly ji nejstrašnější myšlenky. Pomyslila si, že sem co nejdříve přijede správce, aby ji vyhnal z domu, že celý svět pozná její hanbu. Ptala se sama sebe, kam pojede, až ji vyženou z domu a nenalézala odpovědi.

Když myslila na Vronského, pojednou se jí zdálo, že jí nemá rád, že mu již začíná býti na obtíž, že se mu sama nemůže nabídnouti a pociťovala k němu proto nenávist. Zdálo se jí, že ona slova, jež svému choti řekla a jež si neustále ve své mysli opakovala, řekla všem a že je všichni slyšeli. Nemohla se odvážiti pohlédnouti do očí těm, s nimiž žila. Nemohla se odhodlati zavolati si komornou a tím méně sejíti dolů a spatřiti syna a vychovatelku.

Komorná, jež již dlouho naslouchala u dveří, vešla sama bez zavolání do jejího pokoje. Anna pohlédla jí tázavě do očí a ustrašeně se začervenala. Komorná se omluvila, že vešla do pokoje; řekla, že se jí zdálo, že ráčila na ni zvoniti. Přinesla šaty a lístek. Lístek byl od Betsy. Betsy

jí připomínala, že se dnes ráno u ní sjedou Líza Merkalova a baronesa Štolzová se svými ctiteli, Kalužským a se starým Stremovem na partii croquettu. »Přijeďte se jen třebas podívat, jako na ukázku dnešních mravů. Čekám vás,« končila.

Anna si přečtla lístek a ztěžka si povzdychla.

— Nic, nic nepotřebuji, — pravila Annušce, jež přestavovala flakony a kartáčky na toaletním stolku. — Jdi, já se hned obléknu a přijdu. Nic, nic nepotřebuji.

Annuška odešla z pokoje, ale Anna se nezačala oblékati, nýbrž seděla v téže posici, sklonivši hlavu a svěsivši ruce a chvílemi zachvívala celým svým tělem, jako by se pokoušela o nějaký pohyb, jako by si přála cosi říci a hned nato opět přecházela do své ztrnulé pózy. Neustále si opakovala: »Bože můj! Bože můj!« Ale slova ta, ani »Bože«, ani »můj« neměla pro ni žádného smyslu. Myšlenka, že by měla hledati pomoc ve svém postavení v náboženství, ačkoli nikdy nepochybovala o náboženství, v němž byla vychována, byla jí právě tak cizí, jako hledati pomoc u samotného Aleksěje Alexandroviče. Věděla již předem, že náboženství by jí mohlo pomoci jediné tehdy, kdyby se zřekla všeho toho, co považovala za celý smysl svého života. Bylo jí nejen těžko, nýbrž začala pociťovati i strach před tímto novým, dosud nikdy nepoznaným duševním stavem. Cítila, že se její duše začíná rozdvojovati, jako se někdy rozdvojují předměty, díváme-li se na ně unavenýma očima. Někdy ani sama dobře nevěděla, čeho se vlastně bojí a co chce.

»Ach, co to dělám!« řekla si v duchu, pocítivši pojednou prudkou bolest na obou stranách hlavy. Když se vzpamatovala, uviděla, že si drží oběma rukama své vlasy u spánků a že je svírá ve svých rukou. Vyskočila a začala přecházeti po pokoji.

— Káva je připravena a mademoiselle se Serjožou če-

kají, — pravila Annuška, vrátivši se opět do pokoje a přistihnuvši zase Annu v téže posici.

— Serjoža? Co je se Serjožou? — ptala se pojednou oživeně Anna, vzpomněvši si tohoto jitra po prvé, že má syna.

— Zdá se, že se něčím provinil, — odpovídala Annuška usmívajíc se.

— Co udělal?

— Ve vašem rohovém pokoji ležely merunky a jak se zdá, potají jednu snědl.

Zmínka o synovi vyvedla Annu náhle z onoho bezvýchodného postavení, v němž právě byla. Vzpomněla si na onu, částečně upřímnou, třebas i mnoho přehnanou úlohu matky, jež žije jediné pro svého syna, již poslední léta vzala na sebe a s radostí pocítila, že v onom stavu, v němž nyní je, má přece jen jakousi oporu, zcela nezávislou na postavení, v němž se octne k svému choti a k Vronskému. Tou oporou byl jí syn. Ať se již octne v jakémkoli postavení, nemůže opustiti svého syna. Ať ji muž pohaní a vyžene, ať k ní Vronskij ochladne a začne žíti dále svým nezávislým životem (vzpomněla si opět na něho se zlobou a s výčitkou), nemůže opustiti svého syna. Má svůj životní cíl. A musí se přičiniti o to, aby si zajistila tento svůj poměr k synovi, aby jí ho nevzali. Ba musí jednati rychle, co nejrychleji, dokud jí ho nevezmou. Měla by vzíti syna a odjeti. To je jediné, co musí nyní učiniti. Musí se uklidniti a vysvoboditi z tohoto trapného postavení. Myšlenka na to, že musí rychle přímo jednati, aby si zabezpečila své právo na syna a že musí s ním ihned někam odjeti, ji uklidnila.

Rychle se oblekla, sešla dolů a rozhodnými kroky vešla do salonu, kde ji jako obvykle očekávala káva a Serjoža s vychovatelkou. Serjoža, maje na sobě bílé šaty, stál u stolu pod zrcadlem a sehnuv se kupředu a schýliv hlavu,

s výrazem napjaté pozornosti, jejž u něho tak dobře znala a jímž se podobal svému otci, cosi dělal s květinami, jež přinesl.

Vychovatelka se tvářila neobyčejně přísně. Serjoža pronikavě, jak tak často dělával, vzkřikl: »Ach, mama!« a nerozhodně se zastavil: má jíti k matce, aby se s ní přivítal a zanechati květin, anebo si má doplésti věneček a jíti k matce až s květinami.

Vychovatelka, pozdravivši Annu, začala dlouze a dopodrobna vypravovati o tom, čeho se Serjoža dopustil, ale Anna jí neposlouchala; přemýšlela o tom, vezme-li si ji s sebou. »Ne, nevezmu si jí, — rozhodla se. — Odjedu sama, se svým synem.«

— Ano, to je velmi špatné, — pravila Anna a uchopivši svého syna za rámě, pohlížela na něho ne přísným, nýbrž plachým pohledem, jenž chlapce přivedl v rozpaky a potěšil, a políbila jej. — Nechte mi jej tu, — pravila udivené vychovatelce a nepouštějíc synovy ruky, usedla si ke stolu, na němž byla připravena káva.

— Mamá, já . . . já . . . ne . . — pravil, snaže se z jejího výrazu vyčísti, co jej očekává za to, že snědl jednu merunku.

— Serjožo, — pravila, sotvaže vychovatelka vyšla z pokoje, — to je špatné, ale že to již vícekráte neuděláš? . . . Máš mne rád?

Cítila, že se jí derou slzy do očí. »Cožpak bych ho mohla nemilovati? — řekla si v duchu, pohlížejíc upřeně do jeho ustrašené, při tom však rozradostněné tváře. — Je to možné, že by se spojil se svým otcem, aby mne potrestali? Bylo by to možné, že by mne nepolitoval?« Slzy již stékaly po její tváři a Anna, aby je skryla, prudce vstala a téměř vyběhla na terasu.

Po bouřlivých deštích posledních dnů nastalo chladné,

jasné počasí. Přes jasné slunce, jež se prodíralo deštěm opláchnutými listy, ve vzduchu bylo chladno.

Zachvěla se chladem i vnitřní hrůzou, jež se jí zmocnily na čistém vzduchu novou silou.

— Jdi, jdi k Mariette, — pravila k Serjožovi, jenž vyšel za ní a začala přecházeti po slaměném koberci terasy. »Což mi vskutku neodpustí, což mi neporozumí, že všechno to nemohlo dopadnouti ani jinak?« řekla si.

Zastavivši se a pohlédnuvši na vrcholky osik s deštěm opláchnutými listy, třpytícími se jasně na chladném slunci a kolébající se větrem, pochopila, že jí neodpustí, že všechno a všichni budou k ní nyní zcela nelítostní, jako toto nebe a jako tato zeleň. A opět pocítila, že se její duše začínala dvojiti. »Nesmím, nesmím na to mysliti, — řekla si v duchu. — Musím se připraviti na cestu. Ale kam? Kdy? Koho bych měla vzíti s sebou? Ano, do Moskvy, večerním vlakem. Vezmu s sebou Annušku a Serjožu a jen ty nejnutnější věci. Ale napřed musím oběma dopsati.« Vešla rychle do domu, do svého budoáru, sedla si ke stolu a napsala svému choti:

»Po tom, co se přihodilo, nemohu déle setrvati ve Vašem domě. Odjíždím a béřu si s sebou syna. Neznám zákonů a proto nevím, kterému z rodičů má syn patřiti; ale béřu si jej s sebou, protože bez něho nemohu žíti. Buďte velkomyslný, ponechte mi jej.«

Až dosud psala rychle a přirozeně, ale výzva k velkomyslnosti, o níž věděla, že by jí nebyl schopen a nezbytnost zakončiti dopis něčím dojemným, ji zarazily.

»Mluviti o svém provinění a své lítosti nemohu, protože . . . . .«

Opět se zarazila, nenalézajíc ve svých myšlenkách další spojitosti. »Ne, — řekla si — netřeba,« — a roztrhavši dopis, přepsala jej vynechavši zmínku o velkomyslnosti, a zapečetila.

Druhý dopis musila napsati Vronskému. »Řekla jsem vše svému muži,« psala a dlouho seděla, nemohouc psáti dále. Bylo to tak hrubé, tak nepřirozené. »A potom, co mu mohu psáti?« řekla si v duchu. A opět ruměnec studu zalil celou její tvář, vzpomněla si na jeho klid a pocit hněvu na něho ji přiměl k tomu, že roztrhla lístek s napsanou větou na drobné kousky. »Nic není třeba,« řekla si a složivši podložku, odešla do hořejších pokojů, řekla vychovatelce a sloužícím, že odjede dnes do Moskvy a ihned si začala skládati věci.

XVI.

Po všech pokojích vily chodili vrátní, zahradníci a sloužící, vynášejíce věci. Skříně a prádelníky byly pootvírány; dvakráte zaběhli do krámu pro provazy; po podlaze se válel novinový papír. Dva kufry, vaky a dva svinuté plaidy byly sneseny do předpokoje. Kočár a dva drožkáři stáli u hlavního vchodu. Anna, zapomenuvši při skládání věcí na své vnitřní rozrušení, stojíc před stolem ve svém budoáru, ukládala si do své cestovní kabelky rozličné věci, když ji Annuška upozornila na hrčení přijíždějícího kočáru. Anna vyhlédla z okna a zahlédla u hlavního vchodu posla Alekseje Alexandroviče, jenž zvonil u vchodu.

— Jdi se podívat, co se stalo, — pravila a s klidnou odhodlaností ke všemu si usedla do křesla, sepjavši na kolenou ruce. Sloužící přinesl tlustý balíček, adresovaný rukou Alekseje Alexandroviče.

— Posel má přinésti odpověď, — pravil.

— Dobrá, — odpověděla a sotvaže sloužící vyšel z pokoje, roztrhla chvějícími se prsty dopis. Vypadl z něho balíček páskou slepených bankovek. Konečně vytáhla do-

pis a začala jej čísti od konce. »Dal jsem připraviti vše k Vašemu přestěhování, připisuji význam vyplnění své prosby,« přečtla. Proběhla list dále až do konce, přečtla vše a ještě jednou si přečtla celý dopis od počátku. Když dočtla, pocítila, že je jí chladno a že se nad ni přihnalo takové strašné neštěstí, jakého neočekávala.

Litovala ráno toho, co řekla svému choti a toužila jediné potom, aby se Alekšej Alexandrovič zachoval tak, jako by ona slova nebyla vůbec ani pronesena. A tu pojednou tento jeho dopis dává na srozuměnou, že slova ta jako by nebyla bývala vůbec ani pronesena a skýtal jí, čeho si přála. Ale nyní se jí onen dopis zdál nejstrašnějším ze všeho, co si jen mohla představiti.

»Je v právu! je v právu! — pravila. — Samo sebou se rozumí, on je vždy v právu, je to křesťan, je to velkomyslný člověk! Ano, nízký, hnusný člověk! A to nikdo kromě mne nechápe a nepochopí a já to nemohu nikomu vymluviti. Říkají, je to nábožný, mravný, čestný, duchaplný muž; ale nevidí, co jsem viděla já. Nevědí, jak mi po celých osm let ničil můj život, ničil vše, cožkoli bylo ve mně živého, — že si ani jednou nepomyslil na to, že jsem živá žena, jež potřebuje lásky. Nevědí, jak mne na každém kroku urážel a jak zůstával svým počínáním spokojen. Cožpak jsem se nesnažila, cožpak jsem se všemi silami nesnažila, abych našla ospravedlnění svého života? Cožpak jsem se nepokoušela o to, abych milovala jej, abych milovala našeho syna, když jsem již nemohla milovati svého muže? Ale přišel čas a já pochopila, že se již déle nemohu obelhávati, že jsem živá bytost, že tím nejsem nikterak vinna, že mne Bůh tak stvořil, že musím milovati a že musím žíti. Ale co nyní? Kdyby mne zabil, kdyby zabil jej — všechno bych přetrpěla a všechno bych mu odpustila, ale ne, on . . .«

»Jak jen jsem se nedovtípila, co učiní? Učiní to, co od-

povídá přímo jeho nízké povaze. Zůstane zcela v právu, ale mne, zničenou, ještě hůře, ještě víc zničí . . .« »Můžete si sama představiti, co Vás a Vašeho syna očekává,« připomněla si slova jeho dopisu. »To je vyhrůžka, že mi vezme syna a podle jejich hloupého zákona je to zcela možné. Cožpak nevím, proč mi to říká? Nevěří ani mé lásce ani tomu, že miluji svého syna, anebo mou láskou k němu opovrhuje (jak se jí vždy vysmíval), opovrhuje tímto mým citem, ale ví, že já neopustím svého syna, že jej nemohu opustiti, že se nemohu od něho odloučiti, že bez syna není pro mne života i po boku toho, jejž mám ráda, ale že opustím-li svého syna a uteku-li od něho, se zachovám jako nejopovrženější, nejhnusnější žena, a to ví, jakož i to, že to nebudu moci učiniti.«

»Náš život musí býti takový, jaký býval dříve,« vzpomněla si na druhou větu dopisu. »Tento život byl trapný již dříve, a v poslední době byl až hrozný. Co bude nyní? Ví všechno, ví, že nemohu litovati toho, že dýchám, že miluji; ví, že kromě lži a obelhávání nic jiného z toho nemůže vzejíti; ale musí mne dále mučiti. Znám jej dobře, vím, že plave ve lži jako ryba ve vodě a cítí se v ní šťasten. Ale ne, nedopřeji mu té rozkoše, rozervu tuto pavučinu lži, do níž mne chce zaplésti; ať se stane cokoli. Všechno je daleko lepší než lež a klam.«

»Ale jak? Bože můj! Bože můj! Byla-li kdy některá žena tak nešťastna, jak jsem já! . . . .«

»Ne, rozervu, rozervu! — vzkřikla vyskakujíc a zadržujíc slzy. A přistoupila k psacímu stolu, aby mu napsala jiný dopis. Ale v hloubi své duše již cítila, že nebude míti tolik sil něco roztrhnouti, že nebude míti tolik sil, vysvoboditi se z onoho dřívějšího postavení, i kdyby bylo sebelživější a nečestnější.

Zasedla k psacímu stolu, ale místo toho, aby psala, položila ruce na stůl, sklonila na ně hlavu a zaplakala, vzly-

kajíc a otřásajíc celou svou hrudí, tak, jako obyčejně pláčí děti. Plakala proto, že se její sny o tom, že se její postavení nějak upraví, navždy shroutily. Věděla již předem, že všechno zůstane při starém, ba že všechno bude ještě daleko horší, než jak bývalo dříve. Cítila, že ono postavení ve velkém světě, jemuž se těšila a jež se jí ráno zdálo malicherné, že ono postavení je jí drahé, že nebude míti tolik sil, aby je zaměnila zahanbujícím postavením ženy, jež opustila svého muže a syna a jež žije se svým milencem, že přese všechnu svou námahu nebude silnější než nyní. Nikdy neokusí svobody lásky, nýbrž navždy zůstane zpronevěřilou ženou, jíž bude co chvíle hroziti prozrazení jejího provinění, jež podvádí svého muže pro hnusný poměr k cizímu, zcela nezávislému člověku, s nímž nebude moci žíti společně. Věděla, že tomu tak bude, ale přece jen jí bylo tak hrozně, že si nedovedla představiti, čím se to všechno skončí. A plakala, nesnažíc se potlačiti svůj pláč, jak pláčí potrestané děti.

Kroky sloužícího, jež zalétly k jejímu sluchu, přiměly ji k tomu, že se vzpamatovala a skryvši před ním svou tvář, tvářila se, že píše.

— Posel prosí o odpověď, — oznámil sloužící.

— O odpověď? Ano, — pravila Anna, — ať trochu počká. Zazvoním.

»Co mohu psáti? — myslila si. — K čemu se mohu sama rozhodnout Co vím? Co chci? Co bych ráda?« A opět pocítila, že se jí duše začíná rozdvojovati. Zalekla se opět onoho pocitu a ihned se zachytila první záminky k nějaké akci, jež se jí naskytla a jež by mohla upoutati její myšlenky k něčemu jinému než k vlastní osobě. »Musím viděti Alekšeje (tak ve svých myšlenkách říkala Vronskému), on jediný mi může říci, co musím učiniti. Zajedu k Betsy, snad se tam s ním setkám,« řekla si v duchu, zapomenuvši zcela na to, že již včera, kdy mu řekla, že ne-

přijede ke kněžně Tverské, jí řekl, že tam proto nepojede též. Přistoupila ke stolu, napsala svému choti: »Dostala jsem Váš dopis. A.,« a zazvonivši, odevzdala jej sloužícímu.

— Nepojedeme nikam, — pravila Annušce, jež vešla do jejího pokoje.

— Vůbec nepojedeme?

— Ne, nerozbalujte věcí do zítřka a pošlete kočár pryč. Zajedu si ke kněžně.

— Jaké šaty mám připraviti?

XVII.

Croquettová společnost, k níž kněžna Tverská pozvala Annu, měla se skládati ze dvou dám a jejich milenců. Tyto dvě dámy byly hlavními představitelkami nového kroužku, jenž se ustavil v Petrohradě a jenž svým jménem napodoboval jakousi napodobeninu a jenž si říkal »les sept merveilles du monde.«[1]) Dámy tyto sice patřily též ke kroužku vyššímu, ale kroužek ten žil v nepřátelském poměru s oním, jejž navštěvovala Anna. Kromě toho starý Stremov, jeden z vlivných petrohradských činitelů, ctitel Lízy Merkalovové byl v úřadě nepřítelem Alekšeje Alexandroviče. Z těchto důvodů Anna nechtěla tam jeti a tohoto jejího odmítnutí se týkaly narážky listu kněžny Tverské. Nyní však Anna chtěla tam zajeti doufajíc, že se tam setká s Vronským.

Anna přijela ke kněžně Tverské dříve než ostatní hosté.

Právě když vcházela do domu, vešel tam též sloužící Vronského s rozčesanými licousy, podobný komornímu junkerovi. U dveří se zastavil, a sňav čapku, ustoupil jí

[1]) *sedum nejlepších z velkého světa.*

s cesty. Anna jej poznala a ihned si vzpomněla, že Vronskij včera prohlásil, že tam nepřijede. Patrně proto poslal asi Betsy lístek.

Slyšela, svlékajíc si v předsíni vrchní šat, jak sloužící, vyslovuje *r* jako komorní junker, řekl: »od hraběte kněžně« a odevzdal dopis.

Chtěla se jej otázati, kde je jeho pán. Chtěla se vrátiti zpět a poslati mu dopis, aby přijel k ní anebo chtěla se sama k němu rozjeti. Ale ani jedno, ani druhé, ani třetí nemohla učiniti: zvonky jejího kočáru upozornily již předem na její příjezd a sloužící kněžny Tverské se již postavil u otevřených dveří, očekávaje, až vejde dovnitř pokoje.

— Kněžna je v parku, ihned vás zavolám. Není libo jíti do parku? — oznámil druhý sloužící v druhém pokoji.

Anna byla stejně tak nerozhodnuta a pociťovala nejasnost svého postavení právě tak mučivě jako doma; ba nyní jí bylo ještě hůře, protože nemohla nic podniknouti, nemohla se setkati s Vronským a musila zůstati zde v cizí společnosti, jež byla v takovém rozporu s její duševní náladou; ale měla na sobě toaletu, o níž věděla, že jí sluší; nebyla tu sama: všude ji tu obklopoval onen obvyklý skvělý přepych zahálčivého života a bylo jí lehčeji než doma; nemusila tu mysliti, co musí učiniti. Všechno šlo jaksi samo sebou. Anna setkavši se s Betsy, jež jí šla naproti v bílé toaletě, která ji překvapila svou elegancí, usmála se na ni jako vždy. Kněžna Tverská šla s Tuškevičem a s jakousi příbuznou slečnou, jež trávila k nesmírné radosti svých rodičů léto u vynikající kněžny.

Na Anně bylo pozorovati zřejmě cosi neobyčejného, protože si toho Betsy ihned povšimla.

— Špatně jsem se vyspala, — odpovídala Anna, pohlížejíc pátravě na sloužícího, jenž šel proti nim a jenž, jak se domnívala, přinášel Vronského dopis.

— Jak mne těší, že jste přijela, — pravila Betsy. — Jsem již znavena a právě jsem si chtěla vypíti šálek čaje, než přijedou hosté. A vy byste mohl jíti — obrátila se k Tuškeviči, — s Mášou a vyzkoušeti croquett-ground,[1]) tam, kde jej pokosili. A my si spolu při čaji upřímně pohovoříme, *we'll have a cosy chat*, není-liž pravda? — obrátila se k Anně s úsměvem, tisknouc jí ruku, v níž držela slunečník.

— A to tím spíše, protože se nemohu u vás dlouho zdržeti, musím ještě zajeti ke staré Wrede. Slíbila jsem jí to již dávno, — pravila Anna, jíž se lež, zcela cizí její vrozené povaze, stala věcí nejen prostou a ve společnosti přirozenou, nýbrž působila jí jakousi radost. Proč řekla, o čem ani chvilku nepřemýšlela, nemohla si nijak vysvětliti. Řekla to jediné proto, aby nesetká-li se tu s Vronským, mohla odejíti a pokusiti se s ním nějak sejíti. Ale proč se právě zmínila o staré slečně Wrede, k níž měla zajeti stejně tak jako k jiným, nebyla by dovedla vysvětliti, ale přece, jak se později ukázalo, vymýšlejíc si nejchytřejší způsoby, jak by se mohla s Vronským setkati, nemohla připadnouti na nic lepšího.

— Ne, nepustím vás za nic na světě, — odpovídala Betsy, pohlížejíc pátravě do Anniny tváře. — Vskutku, byla bych se urazila, kdybych vás neměla ráda. To vypadá, jako byste se bála, že vás může má společnost kompromitovati. Prosím vás, podejte nám čaj v maličkém salonku, — pravila, obracejíc se k sloužícímu a přimhuřujíc jako vždy oči.

Vzala od něho dopis a přečtla si jej.

— Alexěj se nám nějak vyplet, — pravila francouzsky: — píše, že nemůže přijíti, — dodala takovým přirozeným, prostým tónem, jako by ji nikdy nemohla napadnouti myšlenka, že by Vronskij měl pro Annu nějaký jiný

[1]) *hřiště.*

význam než jaký měla hra v croquett. Anna věděla, že Betsy ví vše, ale poslouchajíc, jak vždy v její přítomnosti mluvila o Vronském, vždy se na chvíli obelhávala a byla přesvědčena, že o ničem neví.

— Ach! — řekla lhostejně Anna, jako by jí to málo zajímalo a usmívala se dále: — Jak pak může vaše společnost někoho kompromitovati?

Tato slovní hra, toto skrývání tajemství, mělo jako pro všechny ženy i pro Annu velký půvab. A nebyla to nezbytnost ukrývání tajemství, ani ne cíl, pro nějž zatajovala, nýbrž sám proces zatajování, jenž ji bavil.

— Nemohu býti katoličtější než papež, — pravila. — Stremov a Líza Merkalovová — to je smetánka společnosti. A pak, přijímají je všude a *já*, — kladla zvláštní důraz na slovo *já*, — nikdy jsem nebyla přísná a nesnesitelná. Nemám na to prostě kdy. Ne, vy se snad nechcete setkati se Stremovem? Ať si s Aleksějem Alexandrovičem zápolí ve výboru — nás se to netýká. Ale ve společnosti je to nejroztomilejší člověk, jakého jen znám a vášnivý hráč kroketu. Však sama uvidíte. Ale ačkoli jeho postavení staréreho Lízina milovníka je směšné, přece jen je třeba viděti, jak se vyplétá z tohoto směšného postavení! Je velmi roztomilý. Sapfo Štolzovu ještě neznáte? To je — nový, zcela nový tón.

Zatím co Betsy všechno to povídala, z veselého a rozumného jejího pohledu Anna vyciťovala, že částečně chápe její stav a že cosi zamýšlí. Byly v maličké pracovně.

— Musím však přece napsati Alekšeji, — a Betsy si usedla ke stolu, napsala několik řádek a vložila je do obálky. — Píši mu, aby ke mně přijel na oběd. U oběda zůstane jedna dáma zcela bez rytíře. Podívejte se, že je to přesvědčivě napsáno? Račte mi prominouti, že vás na chvilku opustím. Prosím vás, zapečeťte onen dopis a ode-

šlete jej, — pravila ve dveřích, — musím ještě cosi zaříditi.

Anna, ani chvilku nepřemýšlejíc, usedla si s Betsiným dopisem ke stolu a nečtouc ho, dole připsala: »Musím se s vámi nezbytně viděti. Přijeďte k parku Wrede. Budu tam v 6 hodin.« Zapečetila dopis a Betsy, vrátivši se do salonu, odevzdala před ní dopis sloužícímu.

A vskutku při čaji, jejž jim přinesli na podnosovém stolku do chladného, maličkého salonku, mezi oběma ženami se rozpředl *a cosy chat*[1]), jež kněžna Tverská do příjezdu hostí slibovala. Posuzovaly ty, jež očekávaly a rozhovor se točil hlavně okolo Lízy Merkalovové.

— Je velmi roztomilá a vždy mi byla sympatická, — pravila Betsy.

— Vy si ji musíte zamilovati. Blouzní neustále jen o vás. Včera po dostihách přistoupila ke mně a byla přímo zoufalá, že se s vámi nesešla. Říká, že jste skutečnou hrdinkou románu a že kdyby byla mužem, ztropila by pro vás na tisíc hloupostí. Stremov jí říká, že je i beztoho dělá.

— Ale povězte mi, prosím vás, povězte mi, nemohla jsem nikdy toho pochopiti, — pravila Anna na chvíli se odmlčivši takovým tónem, jenž zřejmě dokazoval, že se netázala jen tak naplano, nýbrž že to, na co se tázala, bylo pro ni daleko vážnější, než se slušelo, — povězte mi, prosím vás, v jakém je poměru ke knížeti Kalužskému, tak zvanému Míškovi? Málokdy jsem se s nimi setkávala. Co je to vlastně?

Betsy se usmála očima a pohlédla pátravě na Annu.

— Je to nový způsob, — pravila. — Všechny si jej oblíbily. Zahodily čepce přes plot. Ale jsou různé způsoby, jak se mají zahazovati.

— A v jakém poměru je ke Kalužskému?

[1]) *srdečný rozhovor.*

Betsy se proti všemu očekávání vesele a nevázaně rozesmála, což se u ní stávalo zřídka kdy.

— To se pletete do zálib kněžny Mjachké! To je strašně dětinská otázka, — a Betsy zřejmě chtěla, ale nemohla se opanovati a vybuchla v onen nakažlivý smích, jímž se lidé smávají zřídka kdy. — Na to se musíte přeptati přímo jich, — řekla slzíc smíchem.

— Ne, vy se tomu smějete, — pravila Anna, jež se též bezděčně nakazila oním smíchem, — ale já jsem to nikdy nemohla pochopiti. Nechápu tu úlohy jejího manžela.

— Její manžel? Manžel Lízy Merkalovové nosí za ní plaidy a je vždy ochoten k jakýmkoli službám. Ale co je na tom více, toho nikdy nechce věděti. Víte dobře, že se ve společnosti nemluví, ba dokonce ani nepřemýšlí o některých podrobnostech toalety. Tak je tomu i v tomto případě.

— Přijdete na slavnost u Rolandaki? — otázala se Anna, aby zabočila rozhovor na jiný předmět.

— Ještě ani sama nevím, — odpovídala Betsy a nepohlížejíc na svou přítelkyni začala opatrně nalévati vonný čaj do maličkých průsvitných koflíků. Přisunuvši čaj k Anně, vytáhla malounkou cigaretu a vstrčivši ji do stříbrné špičky, zapálil si ji. — Jak vidíte, jsem v nejšťastnější náladě, — začala již zcela vážně, uchopivši do ruky koflík. — Rozumím vám a rozumím i Líze. Líza je jednou z oněch naivních povah, jež jako děti nechápou, co je dobré a co zlé. Alespoň to nechápala, když byla velmi mladá. A nyní ví, že jí tato nechápavost sluší. Nyní snad schválně nechápe, — hovořila Betsy s jemným úsměvem. — Ale přece jí to sluší. Tak, jak vidíte, lze na jednu a touž věc pohlížeti tragicky a prožívati při ní muka i dívati se prostě a vesele. Snad jste náchylna k tomu, pohlížeti na věci až příliš tragicky.

— Jak bych si přála znáti jiné lidi tak, jak znám sebe,

— pravila Anna vážně a zádumčivě. — Jsem-li horší anebo lepší než oni? Myslím si, že jsem horší.

— Jste strašné děcko, strašné děcko! — opakovala Betsy. — Nu, již jsou zde.

XVIII.

Ozvaly se kroky a mužský hlas, potom ženský hlas a smích a hned potom vešli očekávaní hosté: Sapho Štolzová a mladý muž, kypící nadbytkem zdraví, tak zvaný Vaska. Bylo zřejmé, že mu svědčil krvavý beefsteak, lanýže a burgundské. Vaska se uklonil dámám a pohlédl na ně, ale jen na chvilku. Vešel do salonu za Sapho a šel za ní i do salonu, jako by byl k ní přivázán a nespouštěl s ní zářících očí, jako by ji chtěl sníst. Sapho Štolzová byla blondýnka. Vešla malinkými, smělými krůčky svých střevíčků s vysokými podpatky a mužsky stiskla dámám ruku.

Anna se ještě ani jednou nesetkala s touto novou znamenitostí a byla překvapena jak krásou a výstředností její toalety, tak i smělostí jejích pohybů. Na hlavě měla takový vysoký účes z vlastních i cizích něžně zlatistých vlasů, že se její hlava rovnala silně vyklenutému a vpředu velmi odhalenému poprsí. Celé její tělo se naklánělo kupředu tak, že se při každém pohybu jasně rýsovala pod jejími šaty kolena a hořejší části nohy, takže se bezděky při pohledu na ni vnucovala otázka, kde se vlastně vzadu v této uměle vytvořené a kolébající se hoře ve skutečnosti končí její pravé, maličké tílko, jež bylo shora tak obnažené a vzadu a dole tak hluboce ukryté.

Betsy si rychle pospíšila seznámit ji s Annou.

— Jen si pomyslete, div že jsme cestou k vám nezmrzačily dva vojáky, — začala ihned vypravovati, pomžikujíc

a s úsměvem odhazujíc dozadu svou vlečku, jež se jí převalila pojednou až příliš na jednu stranu. — Jel jsem se Sapho... Ach, ano, vy se ještě neznáte. — A představila jí mladého muže, uvádějíc jeho příjmění a uzarděvši se zasmála se svému nedopatření, totiž tomu, že jej před neznámou osobou pojmenovala Vaskou. Vaska se ještě jednou uklonil Anně, ale neřekl ani slova. Obrátil se k Sapho: — Prohrála jste sázku. My jsme přijeli dříve. Tak nyní zaplaťte, — pravil usmívaje se.

Sapho se ještě veseleji usmála.

— Teď přece nemohu, — pravila.

— Nic nevadí, dostanu to později.

— Dobrá, dobrá. Ach, ano! — obrátila se pojednou k hostitelce, — to jsem pěkná . . . Zcela jsem na to zapomněla . . . Přivezla jsem vám hosta.

Neočekávaný mladý host, jejž Sapho přivezla, byl tak důležitým hostem, že obě dámy přese všechnu jeho mladost vstaly, aby jej uvítaly.

Byl to nový Saphin ctitel. Začal jí choditi v patách právě tak jako Vaska.

Brzy po nich přijel kníže Kalužskij a Líza Merkalovová se Stremovem. Líza Merkalovová byla hubená brunetka s východním, lenivým typem tváře a s překrásnýma, neproniknutelnýma, jak všichni hovořili, očima. Ráz tmavé její toalety (Anna si toho ihned povšimla a ocenila) zcela odpovídal její kráse. Do jaké míry byla Sapho drsná a upjatá, tak právě naopak Líza byla jemná a jaksi rozpustilá.

Ale podle Annina vkusu byla Líza daleko půvabnější. Betsy řekla o ní Anně, že si osvojovala tón nevědomého děcka; ale když ji Anna spatřila, pocítila, že to nebylo pravda.

Byla to opravdu nevědomá, vyhýčkaná, ale roztomilá a jemná žena. Její tón byl, pravda, týž, jako Saphin; právě

tak, jako za Sapho, i za ní chodili jako přišití dva její ctitelé, jeden mladý a druhý starý, pohlcujíce ji očima; ale při ní bylo cosi takového, co bylo daleko vyšší než vše, co ji obklopovalo, — byl v ní třpyt opravdového ohně brilantu, zasazeného do skla. Tento třpyt vyzařoval z jejích překrásných a vskutku neproniknutelných očí. Unavený a současně vášnivý pohled těchto očí s temnými kruhy překvapoval svou naprostou upřímností. Každému, kdokoli pohlédl do těchto očí, se zdálo, že v nich poznal celou její bytost a sotvaže ji poznal, že se nemohl do ní nezamilovati. Jakmile spatřila Annu, celá její tvář se ozářila radostným úsměvem.

— Ach, jak jsem ráda, že vás vidím! — pravila přistupujíc k ní. — Chtěla jsem k vám přistoupiti včera na dostihách, ale vy jste mi právě ujela. Tak jsem toužila po tom, abych vás viděla a to hlavně včera. Není-liž pravda, bylo to hrozné, že? — pravila pohlížejíc na Annu svým pohledem, jenž, jak se zdálo, odhaloval celou její duši.

— Ano, ani jsem se nenadála, že to tak rozrušuje, — pravila Anna uzardívajíc se.

Vtom společnost povstala, chtějíc jíti do parku.

— Já nepůjdu, — pravila Líza usmívajíc se a přisedajíc si k Anně. — Vy též nepůjdete? Že je to nemrzí hráti kroket!

— Ne, já jej ráda hraji, — pravila Anna.

— Co stále děláte, že vám není dlouhá chvíle? Jakmile se na vás podívám, — hned je mi veselo. Vy žijete, ale já se nudím.

— Jak se můžete nuditi? Vždyť patříte k nejveselejší společnosti celého Petrohradu, — pravila Anna.

— Snad se ti, kteří nepatří k naší společnosti, nudí ještě více; ale nám, a hlavně mně, není veselo, nýbrž hrozně, hrozně nudno.

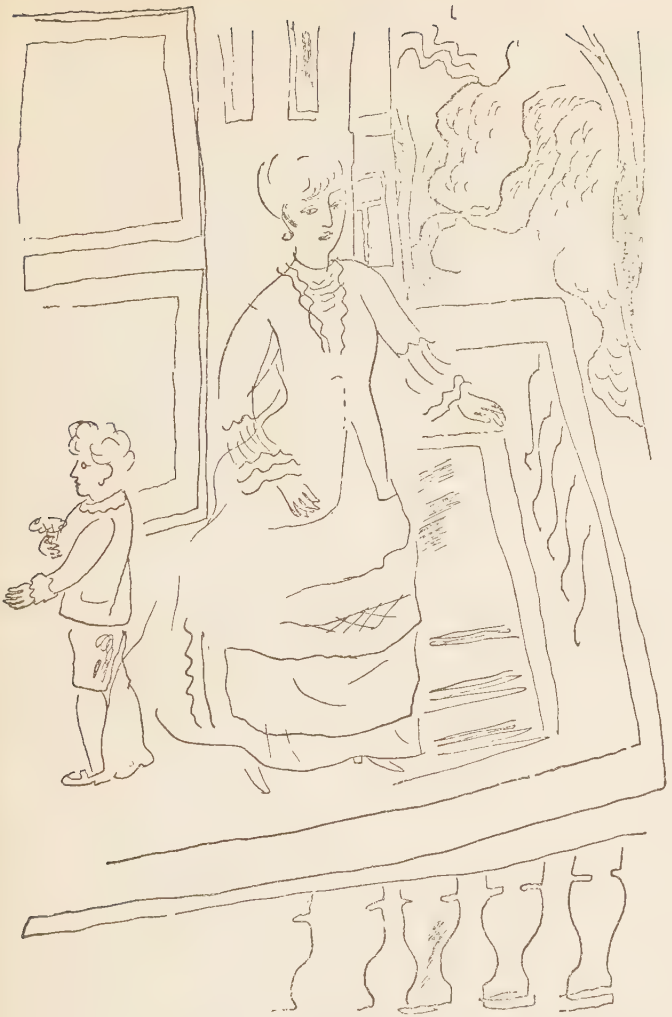

— Jdi, jdi k Mariettě, — pravila k Serjožovi, jenž vyšel za ní a začala přecházeti po slaměném koberci terasy.
(Str. 83.)

Sapho, zapálivši si cigaretu, odešla do zahrady s dvěma mladými muži. Betsy a Stremov zůstali seděti u stolu.

— Jakže, že se nudíte! — pravila Betsy. — Sapho mi říká, že se včera u vás výborně zabavili.

— Ach, tak smutno tam bylo! — pravila Líza Merkalovová. — Přijeli všichni po dostihách ke mně. A stále jedni a titíž lidé. Stále jedno a totéž. Celý večer se prováleli na pohovkách. Co je na tom veselého? Ne, co vy děláte, abyste se nenudila? — opět se obrátila k Anně. — Stačí, když se na vás podívám a hned si řeknu, — hle, to je žena, jež, ať je již šťastna anebo nešťastna, přece se nikdy nenudí. Naučte mne, jak to děláte?

— Nedělám nic, — odpovídala Anna uzardívajíc se pro tyto všetečné otázky.

— To je nejlepší způsob, — vmísil se do rozhovoru Stremov.

Stremov byl asi padesátiletý, pološedivý, ale ještě čilý a velmi šeredný muž s charakteristickou a rozumnou tváří. Líza Merkalovová byla neteř jeho choti a Stremov s ní trávil veškerý svůj volný čas. Setkav se s Annou Karenino-vou, — ačkoli byl v úřadě nepřítelem Alekséje Alexandroviče, — přece jen jako člověk velkého světa a rozumný, snažil se k ní, k choti svého nepřítele, býti neobyčejně milý.

— Nic nedělati, — pravil, jemně se usmívaje, — to je nejlepší prostředek. Já vám již dávno říkám, — obrátil se k Líze Merkalovové, — že chcete-li, abyste se nenudila, nesmíte mysliti na to, že se budete nuditi. To je právě tak, jako se nesmíme báti, že neusneme, bojíme-li se, že nebudeme moci usnouti. Totéž vám řekla i Anna Karenino-vá.

— Byla bych velmi ráda, kdybych to byla řekla, protože to je nejen moudré, nýbrž i — pravdivé, — řekla Anna s úsměvem.

— Ne, povězte mi, proč někdy nemůžeme usnouti a proč se někdy musíme nuditi.

— Abychom usnuli, musíme pracovati, a abychom se pobavili, musíme se též o to přičiniti.

— Ale proč bych měla pracovati, nepřinese-li má práce nikomu žádného prospěchu? A schválně se tvářiti, že se nenudím, nedovedu a nechci.

— Jste nenapravitelná, — pravil Stremov, nedívaje se na ni a opět se obrátil k Anně.

Setkávaje se s ní velmi zřídka, nemohl jí říci nic jiného kromě všedních věcí, ale i když s ní mluvil o těchto všedních věcech, když se jí ptal, kdy odjede opět do Petrohradu, anebo když jí říkal, jak ji hraběnka Ivanovna má ráda, činil to s takovým výrazem, jenž dokazoval, že si z celé své duše přeje býti k ní příjemný a že jí chce dáti najevo svou úctu, ba ještě dokonce snad i více.

Vešel Tuškevič a oznámil, že společnost čeká na krokétové hráče.

— Ne, neodjíždějte, prosím vás, — prosila Líza Merkalovová, dověděvši se, že Anna chce odjeti. Stremov se k ní přidružil s touž prosbou.

— To je až příliš velký kontrast, — pravil, — jeti z této společnosti k staré Wrede. A pak jí poskytnete pouze možnost pomlouvati jiné, kdežto zde vyvoláte jiné, nejlepší a pomlouvání zcela odporující city, — pravil k ní.

Anna se na chvilku nerozhodně rozmýšlela. Lichotivé řeči onoho duchaplného člověka, naivní, dětská sympatie, již k ní dávala najevo Líza Merkalovová a celé toto obvyklé, velkosvětské prostředí — všechno to bylo tak nenucené, kdežto tam ji očekávalo cosi svízelného, takže na chvilku zaváhala: neměla-li by tu ještě zůstati a neměla-li by ještě oddáliti onu trapnou chvíli rozhovoru o svém postavení? Ale vzpomenuvši si, co by ji doma očekávalo, nerozhodne-li se k něčemu a vzpomenuvši si na onen straš-

ný pohyb, jenž se jí i ve vzpomínkách zdál strašný, kdy se oběma rukama uchopila svých vlasů, rozloučila se a odjela.

XIX.

Vronskij při svém na pohled lehkomyslném velkosvětském životě byl přece jen člověkem, jenž nenáviděl nepořádek. Již když byl ještě v kadetní škole, pocítil trpkost pokořujícího odmítnutí, když v peněžní tísni požádal o půjčku a od té doby ani jednou nepřipustil, aby se octl v podobném stavu.

Proto, aby měl vždy své věci v naprostém pořádku, podle okolností častěji anebo řidčeji, pětkráte do roka vzdaloval se světského ruchu a zaváděl pořádek do svých věcí. Říkal tomu účtování anebo faire la lessive.[1])

Když se druhého dne po dostihách pozdě probudil, ani se neoholil a nevykoupal, nýbrž ihned si vzal na sebe svůj plátěný kabátec a rozloživ na stole peníze, účty a dopisy, dal se do práce. Petrickij věda, že v tomto stavu byl nevrlý, probudiv se a zahlédnuv svého druha u psacího stolu, v tichosti se oblékl a vyšel ven, aby mu nepřekážel.

Každý člověk, jenž zná do nejmenších podrobností veškeru spletitost poměrů, v nichž žije, bezděčně se domnívá, že složitost těchto poměrů a obtížnost, s níž se lze v nich vyznati, vyskytují se jediné u něho jako nějaká zcela nahodilá zvláštnost jeho povahy a života, a nemůže si představiti, že i u jiných lidí se vyskytuje podobná složitost čistě osobních poměrů právě tak, jako se vyskytuje u něho. Něco podobného se zdálo i Vronskému. I on si myslil s jakousi dávkou hrdosti a zcela bezdůvodně, že

[1]) *práti prádlo.*

každý jiný člověk by se byl již dávno zapletl a byl donucen jednati špatně, kdyby se nalézal v tak těžkém postavení. Ale Vronskij cítil, že si musí právě nyní uvésti do pořádku své finanční věci a přesvědčiti se o pravém jejich stavu, aby se nezapletl do nějakých peněžních nesnází.

První, do čeho se Vronskij pustil jako do věci nejlehčí, byly peněžní záležitosti. Napsav si svým drobným písmem na poštovním lístku vše, co je dlužen, sečetl vše a shledal, že je dlužen sedmnáct tisíc a několik set, jichž nebral pro snažší přehled v úvahu. Spočítav peníze a prohlédnuv si svou vkladní knížku seznal, že mu zbývá 1.800 rublů a že do nového roku nemůže počítati s nějakým jiným příjmem. Když si přečetl seznam dluhů, přepsal jej a rozdělil si jej na tři oddíly. K prvnímu druhu patřily ony dluhy, jež musil ihned splatiti anebo pro jejichž vyplacení musí míti pro každý případ přichystány hotové peníze, aby, bude-li po něm žádáno, aby je zaplatil, mohl tak ihned učiniti. Takových dluhů bylo ke čtyřem tisícům: 1500 za koně a 2500 záruka za mladého svého druha Veněvského, jež prohrál ve Vronského přítomnosti s falešným hráčem. Vronskij mu chtěl tehdy dáti ony peníze (měl je při sobě), ale Veněvskij a Jašvin trvali na tom, že je zaplatí oni, a ne Vronskij, jenž nehrál. To všechno bylo velmi pěkné, ale Vronskij věděl, že v této špinavé záležitosti, jíž se sice zúčastnil jedině tím, že se za Veněvského zaručil svým slovem, musí míti pohotově 2500 rublů, aby je mohl hoditi onomu podvodníku a nemusil s ním nic více mluviti. A tak podle tohoto nejdůležitějšího oddílu musil míti 4000 rublů. V druhém oddílu — osm tisíc — byly ještě důležitější dluhy. Byly to po většině dluhy v dostihové konírně, dodavateli ovsa a sena, Angličanu, sedláři atd. Na úhradu těchto dluhů musil též splatiti dva tisíce, aby byl zcela kliden. Poslední oddíl dluhů, — v obchodech, v restau-

racích a krejčímu, — byl takový, že o něm nemusil ani mysliti. Takže potřeboval alespoň 6000 rublů, a nějaké peníze na běžná vydání a měl pouze 1800. Člověku, jenž měl 100.000 rublů ročního důchodu, do jaké výše odhadovali všichni Vronského důchody, takové dluhy, jak se zdálo, nemohly působiti nějakých starostí a obtíží; ale věc se měla tak, že Vronskij měl ve skutečnosti daleko méně než oněch předpokládaných 100.000 rublů. Ohromné statky po otci, z nichž jeden vynášel 200.000 rublů ročního důchodu, nebyly rozděleny mezi bratry. Když se starší bratr, jenž měl spoustu dluhů, oženil s Varjou Čirkovou, dcerou děkabristy, jež neměla žádného jmění, Alexěj mu postoupil celý svůj důchod z otcova majetku, vymíniv si pouze 25.000 rublů ročně. Alexěj mu tehdy řekl, že mu ten obnos naprosto postačí, dokud se neožení, což se pravděpodobně nikdy nestane. A bratr, jenž byl velitelem jednoho z nejdražších pluků a právě se oženil, nemohl odmítnouti onoho dárku. Matka, jež měla vlastní své jmění, kromě vymíněných 25.000 rublů dávala Alexěji každoročně ještě 20.000 a Alexěj utratil vše. Ale v poslední době matka, jež se s ním povadila pro jeho poměr a proto, že odjel tak zcela neočekávaně z Moskvy, přestala mu posílati peníze. A proto Vronskij, jenž si zvykl žíti na 45.000 a dostal tohoto roku pouze 25.000 rublů, byl nyní v těžkém postavení. Aby se mohl nějak dostati z tohoto svého těžkého postavení, nemohl prositi matky o peníze. Poslední její dopis, jejž včera večer dostal, roztrpčil jej zejména tím, že obsahoval narážky na to, že mu vždy ráda pomáhala k úspěchu ve velkém světě a ve službě, ale ne v takovém životě, jenž vyvolával skandál v celé lepší společnosti. Matčino přání zakoupiti si ho urazilo jej do hloubi duše a vyvolalo v něm ještě větší pocit ochladnutí. Ale nemohl již vzíti zpět své velkomyslně pronesené slovo, ačkoli nyní cítil, předvídaje jaksi nejasně

některé nahodilosti ve svém poměru ke Kareninové, že ono velkomyslně pronesené slovo bylo vlastně lehkomyslností, protože nyní, třebas nebyl ještě ženat, by byl potřeboval celých sto tisíc důchodu. Ale vzíti zpět své slovo nebylo lze. Stačilo jediné, vzpomněl-li si na bratrovu ženu, vzpomněl-li si, jak tato roztomilá, výtečná Varja při každé vhodné příležitosti mu připomínala, že si pamatuje jeho velkomyslnost a že si ho váží, aby pochopil nemožnost podobného kroku. Bylo to právě tak nemožné, jako udeřiti ženu, něco ukradnouti anebo lháti. Pouze jedno východisko bylo možné a nutné, pro něž se Vronskij rozhodl zcela bez jakéhokoli váhání: vypůjčiti si peníze u lichváře, deset tisíc rublů, což se nemůže setkati s žádnými obtížemi, obmeziti vůbec své výdaje a prodati dostihové koně. Rozhodnuv se k tomuto kroku, napsal ihned dopis Rolandovi, jenž již několikráte chtěl od něho koupiti koně. Potom poslal pro Angličana a lichváře a rozdělil podle svého vyúčtování ony peníze, jež měl při sobě. Když byl s tím vším hotov, napsal chladnou a ostrou odpověď matce. Potom vyňal z tobolky tři Anniny dopisy, přečetl si je a spálil a vzpomenuv si na svůj včerejší rozhovor s ní, zamyslil se.

XX.

Život Vronského byl šťastný právě tím, že se řídil určitými pravidly, jež zcela přesně vymezovala všechno, co měl a co nemusil dělati. Soubor těchto pravidel zabíral velmi malý okruh životních okolností, ale právě proto ona pravidla byla tak nezvratná, že Vronskij, jenž nikdy nevybočoval z onoho okruhu životních okolností, nikdy ani na chvíli nezaváhal, má-li vykonati to, čeho bylo třeba. Pravidla tato zcela jasně naznačovala: že musí za-

platiti falešnému hráči, ale krejčímu že nemusí; že se mužům nesmí lháti, ale ženám ano; že nesmí nikoho podváděti, ale manžela že může; že není lze odpustiti urážku, ale urážeti je dovoleno atd. Všechna tato pravidla mohla býti nerozumná, špatná, ale byla tak nezvratná, že Vronskij, řídě se v životě podle nich, cítil, že je kliden a že může nositi vysoko hlavu. Jediné poslední dobou vlivem svého poměru k Anně Vronskij cítil, že tento soubor pravidel neobsahoval a přesně nevymezoval všech životních okolností a že se mu v budoucnosti naskytnou obtíže a pochybnosti, v nichž Vronskij nenalézal žádného řídítka.

Nynější jeho poměr k Anně a k jejímu choti byl mu prostý a jasný. Byl jasný a přesně vymezený v onom souboru pravidel, jimiž se řídil.

Byla to zcela řádná žena, jež mu věnovala svou lásku, měl ji rád a proto byla pro něho ženou, hodnou stejné, ba ještě daleko větší úcty než zákonitá manželka. Raději by si byl dal useknouti ruku, než aby si ji dovolil nejen nějakým slovem anebo nějakou narážkou uraziti, nýbrž aby jí neprokazoval takové úcty, jakou může pro sebe požadovati žena.

Poměr ke společnosti byl též jasný. Všichni to mohli věděti, všichni se o tom mohli domýšleti, ale nikdo nesměl o tom mluviti. V opačném případě by byl odhodlán každého, kdo by o tom něco řekl, přiměti k mlčení a vynutiti si úctu ke cti ženy, kterou miloval.

Poměr k jejímu choti byl nejjasnější. Od té chvíle, kdy se Anna do Vronského zamilovala, Vronskij si myslil, že jediné on má na ni zcela nepopíratelné právo. Její choť byl jen zbytečnou a překážející osobou. Nebylo pochybností, že postavení jejího chotě bylo žalostné, ale co dělati? Jediné, nač měl její muž právo, bylo to, aby ho požádal o zadostiučinění se zbraní v rukou a k tomu byl Vronskij odhodlán již od prvního okamžiku.

Ale v poslední době se objevil mezi ním a ní zcela nový, vnitřní poměr, jenž Vronského děsil svou neurčitostí. Teprve včera se mu svěřila s tím, že byla těhotna. Vronskij cítil, že zpráva ta i to, co od něho očekávala, vyžadovalo jakéhosi rozhodného řešení, jež nebylo přesně vymezeno v souboru oněch pravidel, jimiž se v životě svém řídil. A vskutku byl zcela překvapen a v první chvíli, kdy se mu svěřila se svým stavem, srdce mu našeptalo, že by měla opustiti svého muže. To jí též řekl, ale nyní, když o tom přemýšlel, viděl jasně, že by bylo daleko lépe obejíti se bez toho a současně, uvědomuje si to, se bál, není-li to špatné.

»Řekl-li jsem jí, aby opustila svého muže, pak to znamená, aby žila společně se mnou: jsem k tomu odhodlán? Jak pak ji nyní někam odvezu, nemám-li peněz? Řekněme, že bych to již mohl nějak zařídit... Ale jak ji odvezu, když jsem vázán povinnostmi služby? Ale když jsem to již řekl, musím býti na to připraven, to jest musím míti peníze a zažádat si do výslužby.«

Zamyslil se. Otázka, má-li si zažádati do výslužby čili nic, přivedla jej k jinému, tajnému, jediné jemu samotnému známému, snad i hlavnímu, třebas utajovanému zájmu celého jeho života.

Ctižádost byla dávným snem jeho dětství a chlapectví, — snem, k němuž se nepřiznával, ale jenž byl tak silný, že i nyní tato vášeň zápolila s jeho láskou. Prvé jeho kroky ve světě a ve službě byly úspěšné, ale přede dvěma roky se dopustil velké chyby: chtěje dáti najevo svou nezávislost a vyšinouti se, odmítl nabízené postavení v naději, že mu toto odmítnutí dodá větší váhy; ale ukázalo se, že byl příliš smělý a proto jej pomíjeli; a když se již domohl chtěj nechtěj postavení nezávislého člověka, snášel je chovaje se v něm jemně a rozumně tak, jako by se na nikoho nezlobil, jako by se necítil nikým uraženým a

jako by si přál jediné toho, aby jej nechali na pokoji, protože je mu veselo. Ve skutečnosti však již minulého roku, kdy odjel do Moskvy, přestalo mu býti veselo. Cítil, že toto neodvislé postavení člověka, jenž by mohl něco chtíti, ale který nic nechce, začíná již ztráceti svůj půvab, takže si mnozí začínají mysliti, že by nedovedl nic jiného kromě toho, než býti čestným a dobrým mladým mužem. Jeho poměr ke Karenínové, jenž vyvolal tolik hluku a obrátil na sebe všeobecnou pozornost, dodal mu nového lesku a uklidnil na čas hlodajícího jej červa ctižádosti, ale před týdnem se tento červ probudil s novou silou. Jeho druh z dětství, z téže společenské vrstvy, z téže společnosti a přítel z kadetky, Serpuchovskoj, jenž stejně s ním absolvoval, s nímž soupeřil jak ve škole tak i v tělocviku, v rozličných kouscích nevázanosti a ve snech ctižádosti, vrátil se právě ze střední Asie, postoupiv tam o dva hodnostní stupně a byv vyznamenán rádem, jakého zřídka kdy dosáhne některý z tak mladých generálů.

Jakmile se vrátil do Petrohradu, začalo se o něm hovoriti jako o nové vycházející hvězdě prvního řádu. On, vrstevník a spolužák Vronského, byl již generálem a očekával, že dostane takové místo, jež by již mohlo míti vliv na běh státních záležitostí, ale Vronskij byl sice neodvislým, skvělým člověkem, milovaným překrásnou ženou, ale byl pouze rytmistrem, jejž nechávali, aby byl nezávislý, jak se mu jen líbilo. »Rozumí se, že nezávidím a nemohu záviděti Serpuchovskému; ale jeho povýšení mi dokazuje, že stačí jen vyčkati příhodné chvíle a takový člověk, jako já může velmi rychle dosáhnouti nějaké skvělé kariéry. Před třemi roky byl v témž postavení, jako já. Kdybych si zažádal do výslužby, spálil bych za sebou všechny mosty. Zůstanu-li dále sloužiti, nic neztratím. Sama mi řekla, že nechce změniti své postavení. A pak jsa od ní milován, nemohu Serpuchovskému závi-

děti.« A zakrucuje si pozvolným pohybem vousy, vstal od stolu a prošel se po pokoji. Oči mu zářily neobyčejně jasně a cítil onu pevnou, klidnou a radostnou duševní náladu, jež se ho vždy zmocňovala, objasnil-li si svůj stav. Všechno bylo jako po předešlém počítání čisté a jasné. Oholil se, oblékl, vykoupal ve studené koupeli a vyšel.

XXI.

— Jdu právě pro tebe. To ti to dnes nějak dlouho trvalo, — pravil Petrickij. — Nu co, jsi hotov?

— Hotov, — odpovídal Vronskij, usmívaje se pouze očima a zakrucuje si konečky vousů tak opatrně, jako by po onom pořádku, do něhož přivedl své věci, každý příliš smělý a rychlý pohyb mohl jej rozrušiti.

— Vypadáš po tom vždycky tak, jako bys byl vyšel z koupele, — pravil Petrickij. — Jdu od Gríšky (tak říkali veliteli svého pluku), čekají na tebe.

Vronskij neodpovídaje pohlížel na svého přítele, přemýšleje o čemsi zcela jiném.

— Je tam snad u něho hudba? — pravil naslouchaje známým zvukům basových trubek, hrajících polky a valčíky, jež zalétaly k němu.

— Copak to oslavují?

— Serpuchovskoj přijel.

— A — a! — pravil Vronskij, — ani jsem to nevěděl.

Úsměv jeho očí zářil ještě jasněji.

Vronskij rozhodnuv se již jednou ve svém nitru, že je šťasten svou láskou, že obětoval jí svou ctižádost, — aspoň podobnou úlohu vzal na sebe, — nemohl již cítiti k Serpuchovskému ani závisti, ani nějakého pocitu zlosti proto, že když přijel k pluku, nepřišel nejdříve k němu. Serpuchovskoj byl jeho dobrý přítel a měl jej rád.

— To jsem velmi rád.

Plukovní velitel Děmin bydlil ve velkém panském domě. Celá společnost byla na prostorném dolejším balkoně. První, co nejdříve padlo Vronskému na dvoře do očí, byli zpěváci v krátkých, lehkých a světlých halenách, stojící vedle soudku s vodkou a zdravím kypící veselá postava plukovního velitele, obklopeného důstojníky; když vyšel na první schůdek balkonu, hlasitě překřikuje hudbu, jež hrála Offenbachovu čtverylku, cosi nařizoval a kýval na vojáky, stojící poněkud stranou. Hlouček vojáků, strážmistr a několik poddůstojníků přistoupilo zároveň s Vronským k balkonu. Velitel pluku, navrátiv se ke stolu, vyšel opět s pohárem v ruce na balkon a provolal přípitek: »na zdraví našeho bývalého druha a chrabrého generála knížete Serpuchovského. Hurá!«

Za velitelem pluku vyšel s pohárem v ruce i Serpuchovskoj, usmívaje se.

— Ty jsi stále mladší a mladší, Bondarenko, — obrátil se k statnému, ruměnému strážmistrovi, sloužícímu již druhé pořadí, jenž stál přímo před ním.

Vronskij již tři léta neviděl Serpuchovského. Zmužněl, nechal si narůsti licousy, ale přes to byl stejně tak statný jako dříve a nepřekvapoval tak svou krásou, jako spíše něžností a ušlechtilostí své tváře a celé postavy. Jediná změna, jíž si Vronskij povšiml, byl onen tichý, neustálý jas, jenž utkvívá na tváři lidí, kteří se domohli nějakého úspěchu a kteří si byli vědomi toho, že úspěch ten všichni uznávají. Vronskij znal onen jas a ihned si ho povšiml i u Serpuchovského.

Když Serpuchovskoj sešel se schodů, zahlédl Vronského. Úsměv radosti ozářil tvář Serpuchovského. Pokývl vzhůru hlavou, pozdvihl pohár vítaje Vronského a dávaje tím najevo, že nemůže dříve přistoupiti ke strážmistrovi, jenž se vzpřímil a skládal si již rty k polibku.

— Nu, tu ho konečně máme! — vzkřikl velitel pluku. — A mně Jašvin řekl, že jsi opět ve své zasmušilé náladě.

Serpuchovskoj políbil na vlahé a svěží rty statného strážmistra a utíraje si ústa šátkem, popošel k Vronskému.

— Nu, jak jsem rád! — zvolal na Jašvina velitel pluku, ukazuje na Vronského a sešel dolů k vojákům.

— Pročpak jsi včera nebyl na dostihách? Myslil jsem, že tě tam uvidím, — pravil Vronskij, prohlížeje si Serpuchovského.

— Přijel jsem na ně, ale již pozdě. Odpusť, — dodal a obrátil se k pobočníkovi: — prosím vás, dejte to rozdati rovným dílem mezi vojáky ode mne.

A vytáhl spěšně z peněženky tři storublové bankovky a začervenal se.

— Vronskij, chceš něco pojísti anebo vypíti? — otázal se Jašvin. — Hej, podej sem hraběti něco k jídlu! A tady máš — pij!

Pitka u velitele pluku potrvala dosti dlouho.

Pili velmi mnoho. Houpali a vyhazovali do výše Serpuchovského. Potom houpali velitele pluku. Pak tančil před zpěváky sám velitel pluku s Petrickým. Potom velitel pluku, již poněkud opilý, usedl si na dvoře na lavičku a začal Jašvinu dokazovati přednost Ruska před Pruskem zejména v útoku jízdy a pitka na chvilku utichla. Serpuchovskoj odešel do domu do šatny, aby si umyl ruce a setkal se tam s Vronským; Vronskij se obléval vodou. Vysvlekl si plátěný kabátec a nastaviv červený, vlasy zarostlý krk pod proud vody, jež tekla do umyvadla, třel si jej i hlavu rukama. Když byl Vronskij hotov s umýváním, přisedl si k Serpuchovskému. Sedli si tu oba na malou pohovku a dali se do rozhovoru, jenž oba velmi zajímal.

— Věděl jsem o každém tvém kroku od své choti, — pravil Serpuchovskoj. — Těší mne, že ses s ní často stýkal.

— Je Varjina přítelkyně a to jsou jediné ženy z celého Petrohradu, s nimiž se rád stýkám, — odpovídal s úsměvem Vronskij. Usmíval se proto, poněvadž předvídal téma, na něž se rozhovor obrátí a bylo mu to příjemné.

— Jediné? — otázal se Serpuchovskoj usmívaje se.

— Ano i já jsem se o tobě leccos dověděl, a to nejen od tvé choti, — pravil Vronskij s přísným výrazem tváře dávaje najevo, že si zakazuje tuto narážku.

Serpuchovskoj se usmál. Bylo mu zřejmě příjemné toto mínění o něm a neshledával nutným tajiti se s ním.

— Já, naopak, přiznávám se ti upřímně, očekával jsem méně. Ale jsem rád, velmi rád. Jsem ctižádostivý, to je má slabá stránka, a přiznám se ti k ní.

— Snad by ses k ní nepřiznal, kdybys nedosáhl onoho úspěchu, — pravil Vronskij.

— Nemyslím, — řekl Serpuchovskoj opět se usmívaje. — Neřeknu ti, že by život bez ní nestál za nic, ale byl by nudný. Rozumí se, že se snad mýlím, ale mně se zdá, že mám jakési schopnosti v onom oboru činnosti, jíž jsem si již zvolil a že moc v mých rukou, ať již bude jakákoli, dosáhnu-li jí, bude daleko lepší, než v rukou mnohých známých, — pravil Serpuchovskoj se zářícím vědomím úspěchu. — A proto, čím více se přibližuji k svému cíli, tím jsem spokojenější.

— To snad těší tebe, ale ne všechny. I já jsem tak kdysi smýšlel, ale nyní vidím a shledávám, že nestojí žíti jediné pro to, — pravil Vronskij.

— Tu to máme! Tu to máme! — pravil Serpuchovskoj směje se. — Měl jsem právě na mysli to, co jsem o tobě slyšel o tvém odmítnutí ... Rozumí se, že jsem tvůj postup schvaloval. Ale všichni tak nejednají. I já si myslím,

že čin tvůj sám o sobě je dobrý, ale ty sis nepočínal tak, jak bylo třeba.

— Co se stalo, není lze již napraviti; já, jak dobře víš, nikdy nelituji toho, co jsem učinil. A pak se cítím velmi dobře.

— Velmi dobře — ale jen na chvilku. Ty se však tím nespokojíš. S tvým bratrem o tom ovšem nehovořím. To je — můj milý, právě takové, jako tady ten náš hostitel. Jen se na něho podívej! — dodal naslouchaje volání »hurá«, — i jemu je veselo, ale tebe to neuspokojuje.

— Neříkám, že by mne to uspokojovalo.

— Ano, a nejen to. Takových lidí, jako jsi ty, je nezbytně třeba.

— Komu?

— Komu? Společnosti, Rusku. Rusko potřebuje lidí, potřebuje nějaké pevné strany, sice všechno půjde k čertu.

— Jak to myslíš? Že potřebuje strany Bertěnovovy proti ruským komunistům?

— Ne, — pravil Serpuchovskoj, mračе se nevrle, že ho mohl někdo podezřívati z takové hlouposti. — Tout ça est une blague.[1]) To bylo vždy a tak tomu i bude. Není žádných komunistů. Ale lidé, kteří rádi pletichaří, vždy si musí vymysliti nějakou škodlivou, nebezpečnou stranu. To je stará věc. Ne, potřebujeme mocné strany lidí neodvislých, jako jsi ty a já.

— Ale proč? — Vronskij vyjmenoval několik mocných lidí. — Ale pročpak ti nejsou neodvislí?

— Jediné proto, že nemají anebo od svého narození neměli neodvislosti stavu a jmění, neměli jména, nebyli zvyklí pohlížeti na slunce zblízka tak, jako my, kteří jsme se již v onom prostředí narodili. Lze si je koupiti buď penězi anebo přízní. A aby se nějak udrželi, musí si vymýšleti nějaký směr. A tak uvádějí v život zlo; a celý

[1]) *To všechno je jen samé žvanění.*

ten směr je jenom prostředkem k tomu, aby se domohli nějakého státního domu a určitého služného. Cela n' est pas plus fin que ça,[1]) když jim nahlédneš do karet. Snad jsem horší a hloupější než oni, ačkoli nenahlížím, proč bych měl býti horší než oni. Ale já i ty máme již jednu zcela nepochybnou důležitou přednost, — totiž to, že nás lze tíže koupiti. A takových lidí je zapotřebí nyní daleko více než kdykoli jindy.

Vronskij poslouchal pozorně, ale nezajímalo ho tak to, co Serpuchovskoj mluvil jako spíše, jak na věc pohlížel, protože Serpuchovskoj se již chystal k boji s vládnoucími osobnostmi a měl již v tomto světě své sympatie a antipatie, zatím co Vronskij měl na mysli pouze zájmy své eskadrony. Vronskij též pochopil, jaké moci mohl dosáhnouti Serpuchovskoj svou zcela nepochybnou schopností uvažovati a chápati vše svým rozumem a svou výmluvností, jež se zřídka kdy vyskytují v onom prostředí, v němž žil. A ačkoli se za to hanbil, přece mu záviděl.

— Ale mně se přece jen nedostává k tomu hlavní podmínky, — odpovídal Vronskij: — nedostává se mi touhy po moci. Kdysi jsem po ní toužil, ale to již patří minulosti.

— Promiň, ale to není pravda, — pravil Serpuchovskoj s úsměvem.

— Ne, je to pravda, je to pravda!... nyní, abych byl k tobě upřímný, — dodal Vronskij.

— Ano, *nyní* je to pravda, to je jiná věc; ale toto *nyní* nebude vždy.

— Snad, — odpovídal Vronskij.

— Ty říkáš, *snad*, — pravil dále Serpuchovskoj, jako by byl uhodl jeho myšlenky, — ale já ti říkám, že to bude *zcela určitě*. A proto jsem se chtěl s tebou viděti. Ty ses zachoval tak, jak bylo třeba. Tomu rozumím, ale *setrvat*

[1]) *To není o nic lepší než.*

na podobném stanovisku nesmíš. Prosím tě pouze o carte blanche.[1]) Nechci se za tě nějak přimlouvati... Ačkoli proč bych se neměl za tebe přimluviti: ty ses tolikráte za mne přimluvil! Doufám, že naše přátelství je nad to povzneseno. Ano, — pravil něžně jako žena, usmívaje se na něho. — Dej mi carte blanche,[2]) vystup ze služeb pluku a já tě nepozorovaně vtáhnu za sebou.

— Ale pochop přece, že nepotřebuji nic jiného, — pravil Vronskij, — než aby všechno zůstalo tak, jak tomu je nyní.

Serpuchovskoj vstal a pokročil k němu.

— Řekl jsi mi, že toužíš jediné po tom, aby všechno zůstalo tak, jak tomu bylo. Vím, co tím míníš. Ale poslechni mne: jsme vrstevníci, snad jsi poznal víc žen než já. — — Úsměv a pohyby Serpuchovského říkaly, že se Vronskij nesmí báti, že se dotkne něžně a opatrně jeho bolestivého místa. — Ale já jsem již ženat a věř mi, že poznáš-li jedinou svou ženu, (jak kdosi napsal), kterou máš rád, poznáš všechny ženy daleko lépe, než kdybys jich znal tisíc.

— Hned přijdeme! — zvolal Vronskij na důstojníka, jenž nahlédl do jejich pokoje a volal je k veliteli pluku.

Vronskij chtěl nyní vyslechnouti až do konce Serpuchovského a dověděti se, co mu řekne.

— Pohlížím na to takto. Ženy — jsou hlavním kamenem úrazu v činnosti každého člověka. Je těžko milovati ženu a při tom něco dělati. Na to je jen jeden prostředek, jak může každý člověk milovati zcela pohodlně, aniž by mu láska překážela v jeho činnosti — a to je sňatek. Jak pak, jak bych ti to jen řekl, co si myslím, — pravil Serpuchovskoj, — počkej, počkej! Ano, to máš tak, jako nésti *fardeau*[3]) a při tom dělati něco rukama lze je-

[1]) *to, abys mi ponechal volnou ruku.*
[2]) *naprostou volnost ohledně tvé budoucnosti.*
[3]) *břímě.*

diné tehdy, je-li *fardeau* přivázáno na zádech, — a právě tak je tomu i s ženitbou. A to jsem pocítil, když jsem se oženil. Pocítil jsem, že mám pojednou volné ruce. Ale nejsi-li ženat a máš-li vláčeti za sebou toto *fardeau,* — máš ruce tak plné, že nemůžeš nic dělati. Podívej se na Mazankova, Krupova. Zničili si svou kariéru jediné k vůli ženám.

— A to ještě k vůli jakým! — pravil Vronskij, vzpomínaje si na Francouzku a herečku, s nimiž oba uvedení důstojníci udržovali poměr.

— Tím hůře, čím pevnější je ženino postavení, tím hůře. Ale to se již podobá tomu, — jako když nevláčíš *fardeau* rukama, nýbrž když je vydíráš někomu přímo z rukou.

— Tys nikdy nemiloval, — pravil tiše Vronskij, pohlížeje před sebe a mysle na Annu.

— Snad. Ale vzpomeň si, co jsem ti řekl. A ještě něco: všechny ženy jsou daleko materialističtější než muži. My považujeme lásku za něco ohromného, kdežto ony jsou vždy *terre-à-terre.*[1])

— Hned, hned !— obrátil se k vstoupivšímu sloužícímu. Ale sloužící nepřišel, aby je opět zavolal k veliteli pluku, jak se Vronskij domníval. Sloužící přinesl Vronskému dopis.

— Sloužící vám přinesl dopis od kněžny Tverské.

Vronskij rozpečetil dopis a uzarděl se.

— Rozbolela mne hlava, půjdu domů, — pravil Serpuchovskému.

— Nu, tak s bohem. Dáš mi svou *carte blanche?*

— Až později si o tom pohovoříme, vyhledám tě v Petrohradě.

[1]) *se nedovedou povznésti nad všednost.*

XXII.

Bylo již téměř šest hodin a proto Vronskij, aby přijel včas a zároveň aby nemusil jeti se svými koni, jež všichni znali, usedl si do Jašvinovy najaté drožky a poručil jeti co nejrychleji. Stará čtyřsedadlová drožka byla prostorná. Usedl si do kouta, natáhl si nohy na protější sedadlo a zamyslil se.

Jakési matné vědomí jasnosti onoho pořádku, do něhož byly přivedeny jeho věci, matná vzpomínka na přátelství a lichocení Serpuchovského, jenž jej považoval za potřebného člověka, a hlavně očekávání schůzky — všechno to splynulo v jakýsi celkový dojem radostného pocitu života. Pocit ten byl tak silný, že se bezděčně usmíval. Spustil nohy se sedla, přeložil si jednu přes koleno druhé a uchopiv si ji do ruky, ohmatal si pružné lýtko nohy, jež si včera při pádu pohmoždil a opřev se o sedadlo, vydychl několikráte plnou hrudí.

»Dobře, velmi dobře!« řekl si sám k sobě. I dříve často pociťoval radostný pocit, vzbuzený vědomím vlastního těla, ale nikdy nemiloval sebe a svého těla tak jako nyní. Bylo mu příjemné cítiti tuto lehkou bolest v silné noze, byl mu příjemný i pocit pohybů vlastních svalů hrudí při dýchání. Tento velmi jasný a chladný srpnový den, jenž tak beznadějně působil na Annu, zdál se mu povzbuzujícím a oživujícím a osvěžoval jeho tvář a krk, rozpálené od polévání studenou vodou. Vůně brilantiny, jež se šířila od jeho kníru, zdála se mu neobyčejně příjemnou na tomto svěžím vzduchu. Všechno, co viděl oknem drožky, všechno v tomto chladném čistém vzduchu, při tomto bledém světle západu bylo stejně tak svěží, veselé a silné, jako byl on sám: i střechy domů, třpytící se v paprscích zapadajícího slunce i ostré obrysy plotů a rohů budov i postavy chodců, kteří občas šli kolem, i kočárů i nehybná zeleň

stromů a trav i pole s pravidelně zoranými brázdami bramborů, i šikmé stíny, jež vrhaly domy i stromy i keře, ba dokonce i brázdy bramboříště — všechno bylo krásné, jako nádherný obraz, právě dokončený a potřený lakem.

— Jeď rychleji, rychleji! — pravil kočímu, vysunuv se z okna a vytáhnuv z kapsy třírublovou bankovku, vstrčil ji kočímu, jenž se ohlédl. Ruka kočího ohmatala cosi u svítilny, ozvalo se zapráskání biče a kočár rychle ujížděl po rovné silnici.

— Nic, nic nepotřebuji kromě tohoto štěstí, — myslil si pohlížeje na kostěnou hlavičku zvonku, jež se občas zamihla mezi okny a představuje si Annu takovou, jakou ji viděl naposled. — A čím dále tím více ji miluji. Tady je již park státní vily, v níž bydlí Wredová. Kdepak asi je? Kde? Jak? Proč si zde dala se mnou schůzku a proč mi píše v Betsině dopisu?« pomyslil si pouze to; ale mysliti dále již nemohl. Zastavil kočího ještě než dojeli ke stromořadí a otevřev si dvířka kočáru, ještě za jízdy z něho vyskočil a odešel do stromořadí, vedoucího k domu. Ve stromořadí nebylo nikoho; ale ohlédnuv se napravo, ihned ji poznal. Tvář její byla zastřena závojem, ale zachytil radostným pohledem zvláštní, jen jí vlastní pohyb chůze, nachýlení ramenou a držení hlavy a ihned jakoby elektrický proud projel celým jeho tělem. S novou silou pocítil sám sebe od svižných pohybů nohou až k pohybům plic při dýchání a cosi zalechtalo jeho rty.

Setkavši se s ním stiskla mu silně ruku.

— Nezlobíš se na mne, že jsem tě sem zavolala? Musila jsem se s tebou nevyhnutelně viděti, — pravila; a onen vážný a přísný výraz kolem rtů, jehož si pod závojem povšiml, pojednou změnil jeho duševní náladu.

— Já, a zlobiti se! Ale jak jsi sem přijela, kam půjdeme?

— Mně je všechno jedno, — pravila zavěšujíc se v jeho rámě, — pojďme, musím si s tebou pohovořiti.

Pochopil, že se přihodilo cosi neobyčejného a že tato schůzka nebude radostná. V její přítomnosti neměl opět své vůle; ačkoli ještě ani neznal příčiny jejího neklidu, ihned již pocítil, že neklid ten se bezděčně zmocnil i jeho osoby.

— Co se vlastně stalo, co? — tázal se tiskna jí loktem ruku a snaže se vyčísti z její tváře, na co myslí.

Prošla mlčky několik kroků, vzpamatovala se a pojednou se zastavila.

— Včera jsem ti neřekla, — začala rychle a těžko dýchajíc, — že jsem řekla všechno Alekséji Alexandroviči, když jsem se s ním vracela domů . . . řekla jsem mu, že nemohu býti jeho ženou, že . . . a všechno jsem mu řekla.

Poslouchal ji bezděčně se nakláněje celým svým tělem, jako by jí tím chtěl ulehčiti těžkost jejího postavení. Ale jakmile mu to řekla, pojednou se vzpřímil a v jeho tváři se objevil hrdý a přísný výraz.

— Ano, ano, tak je to lépe, tisíckrát lépe! Chápu, jak to bylo těžké, — pravil Vronskij. Ale Anna neposlouchala jeho slov, nýbrž z výrazu tváře čtla jeho myšlenky. Nemohla věděti, že výraz jeho tváře byl vyvolán myšlenkou, jež Vronského nejdříve napadla, — že nyní je souboj nevyhnutelný. Nikdy si ani na souboj nepomyslila a proto si tento letmý výraz přísnosti vykládala jinak.

Když dostala manželův dopis, v hloubi duše své již cítila, že vše zůstane při starém a že nebude míti tolik sil, aby se mohla vzdáti svého společenského postavení, aby opustila svého syna a žila společně se svým milencem. Ráno, jež ztrávila u kněžny Tverské, utvrdilo ji ještě více v tomto jejím názoru. Ale přece jen přikládala této schůzce neobyčejně důležitý význam. Doufala, že tato schůzka změní jejich postavení a že ji zachrání. Řekne-li jí při této zprávě rozhodně, vášnivě a zcela bez jakéhokoli váhání: opusť všechno a utec se mnou, opustí syna a odejde s ním.

Ale zpráva ta nevyvolala v něm to, čeho očekávala: jako by se jen čímsi urazil.

— Nebylo mi to nijak těžké. Přišlo to jaksi samo sebou, — pravila podrážděně, — a zde si přečti . . . — vyňala z rukavičky mužův dopis.

— Rozumím, rozumím, — nedal jí domluviti a vzav dopis, ale nečta ho snažil se ji uklidniti; — jen po jednom jsem toužil, jen jednoho jsem si přál — učiniti konec tomuto stavu, abych mohl zasvětit celý svůj život tvému štěstí.

— Proč mi to říkáš? — pravila. — Cožpak o tom mohu pochybovati? Kdybych pochybovala . . .

— Kdo pak to jde? — pravil pojednou Vronskij ukazuje na dvě dámy, jež šly proti nim: — snad vás znají! — a rychle zabočil na postranní cestičku, vleka ji za sebou.

— Ach, mně je všechno jedno! — pravila Anna. Rty se jí zachvěly. A Vronskému se zdálo, že její oči pohlížely zpod závoje na něho s podivnou zlobou. — Říkám, že o to nejde, že nemohu o tom pochybovati; ale podívej se, co mi píše. Přečti si to. — A opět se zastavila.

A Vronskij opět, jako v první chvíli, kdy mu řekla o své roztržce se svým chotěm, čta onen dopis bezděčně se poddal onomu přirozenému dojmu, jejž v něm vyvolával poměr k uraženému manželu. Nyní, když držel ve svých rukou jeho dopis, bezděčně si představoval ono vyzvání, jež pravděpodobně ještě dnes anebo zítra najde doma a samotný souboj, během něhož bude státi vystřeliv do vzduchu, s týmž chladným a hrdým výrazem, jenž se mu nyní objevil na tváři, očekávaje výstřel uraženého manžela. A současně mu probleskla hlavou vzpomínka na to, co mu byl právě před chvíli řekl Serpuchovskoj a o čem sám ráno přemýšlel: že je lépe nevázati se a věděl, že se jí s touto svou myšlenkou nebude moci svěřiti.

Když si přečetl dopis, pozvedl k ní oči a v jeho pohledu

již nebylo ani stopy po oné ukrutnosti. Pochopila ihned, že i on sám již o tom dříve přemýšlel. Věděla, ať jí řekne cokoli, že jí neřekne vše, co si myslí. A pochopila, že poslední její naděje byla oklamána.

— Tak vidíš, jaký je to člověk, — pravila chvějícím se hlasem, — on . . .

— Promiňte mi, ale já se z toho raduji, — přerušil ji Vronskij. — Pro Boha, nech mne domluviti, — dodal, prose jí úpěnlivě, aby mu poskytla trochu času, by jí mohl vysvětliti svá slova. — Mám radost z toho proto, poněvadž to nemůže, naprosto nemůže zůstati tak, jak on myslí.

— Proč by nemohlo? — pravila Anna, zadržujíc slzy a nepřipisujíc již zřejmě žádného významu tomu, co řekne. Cítila, že její osud byl rozhodnut.

Vronskij jí chtěl říci, že po souboji, podle jeho mínění zcela nevyhnutelném, nemůže podobný stav potrvati déle, ale řekl něco zcela jiného.

— Nemůže potrvati déle. Doufám, že jej opustíš. Doufám, — tu se zarazil a začervenal, — že mi dovolíš, abych zařídil vše a abych promyslil náš život. Zítra . . . — chtěl mluviti dále.

Ale Anna mu nedala domluviti —.

—A syn? — zvolala. — Vždyť vidíš, že píše: musíte jej opustiti, ale já nemohu a nechci to učiniti.

— Ale pro Boha, co je lepší: opustiti syna anebo žíti dále v onom ponižujícím postavení?

— Pro koho je ponižující?

— Pro všechny a ze všeho nejvíce pro tebe.

— Ty říkáš ponižující . . . nemluv tak. Tato slova nemají pro mne žádného smyslu, — pravila chvějícím se hlasem. Nechtěla, aby jí nyní říkal něco, co nebylo pravda. Zbývala jí jediné jeho láska a chtěla jej milovati. — Pochop přece, že od onoho dne, kdy jsem se do tebe zamilo-

vala, se všechno změnilo. Mám jen jednu, jen jedinou touhu, a to je tvá láska. Kdyby patřila jen mně, pak cítím, že jsem tak vysoko povznesena, že jsem tak pevná, že nic na světě nemůže býti pro mne ponižující. Jsem hrda na své postavení, poněvadž . . . hrda, poněvadž . . . hrda . . . . Nedokončila, nač byla hrda. Slzy studu a zoufalství udusily jí hlas. Zastavila se a zavzlykala.

Vronskij cítil též, že se mu cosi dere k hrdlu a že jej cosi šimrá v nose, — a po prvé ve svém životě pocítil, že je mu do pláče. Nemohl by říci, co ho nejvíce dojalo; bylo mu jí líto a cítil, že jí nemůže pomoci a současně věděl, že je vinen jejím neštěstím, že se dopustil čehosi špatného.

— Cožpak není možný rozvod? — pravil slabě. Anna neodpovídajíc mu zavrtěla hlavou. — Cožpak není lze vzíti si s sebou syna a opustiti muže?

— Ano; ale to všechno závisí na něm. Musím nyní k němu jeti, — pravila suše. Její předtucha, že vše zůstane při starém, jí neoklamala.

— V úterý budu v Petrohradě a všechno se rozhodne.

— Ano, — pravila Anna. — Ale již více o tom nemluvme.

Annin kočár, jejž poslala pryč a jenž měl čekati u branky parku Wredové, přijel. Anna se rozloučila s Vronským a odjela domů.

XXIII.

V pondělí bylo obvyklé zasedání komise z 2. června. Alexěj Alexandrovič vešel do zasedací síně, pozdravil se jako obvykle se členy a předsedou a usedl si na své místo, položiv si ruce na připravené listiny, jež ležely před ním.

Mezi těmito listinami leželi i jeho potřebné doklady a načrtnutý koncept onoho prohlášení, jež chtěl pronésti. Ostatně oněch poznámek a dokladů ani nepotřeboval. Pamatoval si vše a neuznal za nutné opakovati si ve své paměti to, co řekne. Věděl, že až přijde čas a spatří před sebou tvář svého protivníka, jenž se bude marně snažiti, aby se tvářil lhostejně, že jeho řeč vyplyne sama sebou lépe, než jak si ji nyní mohl připraviti. Cítil, že obsah jeho řeči byl tak velký, že každé jeho slovo bude míti význam. Zatím poslouchaje obvyklé zprávy, tvářil se pokud možná nejnevinněji a nejklidněji. Nikdo nemyslil pohlížeje na jeho tučné ruce s naběhlými žilami, jež tak něžně dlouhými prsty ohmatávaly oba kraje listu bílého papíru, ležícího před ním a na jeho hlavu, schýlenou na stranu, na níž utkvíval výraz únavy, že se co nejdříve z jeho úst vyřinou takové řeči, jež rozpoutají strašnou bouři, že členové budou na sebe křičeti přehlušujíce se navzájem a že předseda bude nucen žádati o zachování pořádku. Když se skončilo předčítání zprávy, Aleksěj Alexandrovič svým tichým, jemným hlasem oznámil, že chce přednésti některé své názory k záležitosti upravení poměrů cizinců. Všichni upoutali na něho svou pozornost. Aleksěj Alexandrovič si odkašlal a nepohlížeje na svého protivníka, nýbrž vybrav si nejblíže před ním sedící osobu, jak vždy dělával při svých řečích — maličkého, klidného stařečka, jenž neměl nikdy v komisi žádného mínění, začal přednášeti své názory. Když se zmínil o nezachovávání základního a organického zákona, protivník vyskočil a začal mu odporovati. Stremov, jenž byl rovněž členem komise, čat do živého začal se opravedlňovati a vůbec celé zasedání pojednou mělo bouřlivý průběh; ale Aleksěj Alexandrovič zvítězil a jeho návrh byl přijat, byly ustaveny tři nové komise a druhého dne se ve známém petrohradském kroužku nemluvilo o ničem jiném, než o tomto zasedání. Úspěch

Alekséje Alexandroviče byl daleko větší, než sám očekával.

Nazítří ráno v úterý Aleksěj Alexandrovič probudiv se s uspokojením si vzpomněl na své včerejší vítězství a nemohl se ubrániti úsměvu, ačkoli se chtěl tvářiti naprosto lhostejně, když se mu zmínil ředitel kanceláře, chtěje se mu zalichotiti, o řečech, jež, jak zaslechl, kolovaly o průběhu zasedání komise.

Aleksěj Alexandrovič, jsa zaměstnán ředitelem kanceláře, zapomněl zcela na to, že je úterý — den, jejž určil Anně Arkaďjevně k příjezdu a velmi se podivil a byl nepříjemně překvapen, když mu přišel sloužící oznámiti, že přijela.

Anna přijela do Petrohradu časně ráno; byl jí na telegrafickou žádost poslán kočár a proto Aleksěj Alexandrovič mohl věděti, že přijede. Ale když přijela, nevyšel ji přivítati. Bylo jí oznámeno, že ještě nevyšel ze svého pokoje a že má ještě jakési jednání s ředitelem kanceláře. Anna přikázala, aby oznámili jejímu choti, že přijela, zašla do svého budoáru a začala se obírati urovnáváním svých věcí očekávajíc, že k ní zajde. Ale uplynula hodina a Aleksěj Alexandrovič k ní nepřicházel. Vyšla do jídelny pod záminkou, že musí uděliti jakési rozkazy a schválně hlasitě hovořila očekávajíc, že k ní přijde; ale Aleksěj Alexandrovič nevyšel, ačkoli slyšela, že šel ke dveřím své pracovny, vyprovázeje ředitele kanceláře. Věděla, že jako obvykle podle svého zvyku brzy odjede do úřadu a chtěla se s ním ještě před jeho odjezdem viděti, aby se jejich poměr nějak určitě vymezil.

Prošla se po sále a zamířila odhodlaně k němu. Když vešla do pracovny, seděl v uniformě, chtěje již patrně odjeti, u maličkého stolu, na nějž si opřel ruce a unyle pohlížel před sebe. Zahlédla jej dříve, než on ji a pochopila, že přemýšlel o ní.

Zahlédnuv ji, chtěl vstáti, ale rozmyslil si to, potom se pojednou začervenal ve tváři, čehož doposud Anna u něho neviděla, a rychle vstal a vyšel jí vstříc, nepohlížeje jí do očí, nýbrž výše, na její čelo a účes. Přistoupil k ní, uchopil ji za ruku a požádal jí, aby si sedla.

— Těší mne velmi, že jste přijela, — pravil sedaje si vedle ní a chtěje jí zřejmě cosi říci, ale zarazil se. Několikráte se pokoušel mluviti, ale vždy se zarážel. Ačkoli Anna, připravujíc se na toto setkání, se chystala k tomu, že jím bude opovrhovati a že jej bude obviňovati, nyní nevěděla, co by mu měla říci a bylo jí ho líto. A proto mlčení potrvalo dosti dlouho. — Serjoža je zdráv? — pravil a nevyčkávaje odpovědi dodal: — nebudu dnes obědvati doma a musím již ihned odjeti.

— Chtěla jsem odjeti do Moskvy, — pravila Anna.

— Ne, zachovala jste se velmi, velmi pěkně, že jste přijela, — pravil a opět se odmlčel.

Anna pozorujíc, že se nebude moci sám rozhovořiti, začala sama.

— Aleksěji Alexandroviči, — pravila pohlížejíc na něho a neklopíc očí pod jeho pevným, pátravým pohledem, upřeným na její účes, — jsem hříšná a špatná žena, ale zůstala jsem touž, jakou jsem byla, což jsem vám již tehdy řekla a přijela jsem vám říci, že na tom nemohu nic měniti.

— Na to jsem se vás netázal, — pravil Alekšej Alexandrovič, pohlížeje jí pojednou rozhodně a s nenávistí přímo do očí, — to jsem i předpokládal. — Pod dojmem hněvu zřejmě opět ovládl plně všechny své schopnosti. — Ale, jak jsem vám tehdy řekl a psal, — začal mluviti ostrým a tenkým hlasem, — opakuji vám i nyní, že nejsem povinen to věděti. Ignoruji to. Všechny ženy nejsou tak dobré jako vy, aby tak pospíchaly svěřiti se svému manželu s takovou *příjemnou* zprávou. — Na slovo »*příjemnou*« po-

ložil zvláštní důraz. — Ignoruji to až do té doby, dokud se svět o tom nedoví, dokud mé jméno nebude zhanobeno. A proto vás ještě jednou varuji: náš poměr musí býti takový, jaký byl vždy a jediné v tom případě, *zkompromitujete-li se,* budu nucen použíti prostředků, abych obhájil svou čest.

— Ale náš poměr nemůže býti takový, jaký byl až doposud, — pravila Anna plachým hlasem, pohlížejíc ustrašeně na něho.

Když uviděla opět tyto klidné pohyby, zaslechla tento pronikavý, dětský a výsměšný hlas, pocit odporu, jejž k němu pociťovala, potlačil v ní všechnu lítost a pouze se obávala toho, čeho si dříve tolik přála, aby se její postavení nějak vymezilo.

— Nemohu býti vaší ženou, když jsem .... — začala poznovu.

Alexšej Alexandrovič se rozesmál zlým a chladným smíchem.

— Jak je zřejmé, onen způsob života, jejž jste si vyvolila, zasáhl asi i vaše názory. Z obou těchto věcí si vážím jedné a opovrhuji druhou naprosto stejně ... vážím si vaší minulosti a opovrhuji přítomností ... že jsem dalek onoho výkladu, jejž jste podložila mým slovům.

Anna vzdychla a svěsila hlavu.

— Ostatně, nechápu, proč vy, jež jste měla tolik samostatnosti, — pravil dále rozohňuje se, — že jste se svému muži přímo svěřila se svou nevěrou a neshledala v tom nic odsouzení hodného, nyní pojednou považujete za odsouzení hodné plnění své povinnosti ženy k muži?

— Alexšeji Alexandroviči, co ode mne chcete?

— Chci, abych se tu nesetkával s oním člověkem a abyste se chovala tak, aby ani *svět,* ani *služebnictvo* nemohly vás obviňovati .... byste se s ním nescházela. Jak se zdá, není toho mnoho. A za to budete moci používati práv čestné

ženy, aniž byste plnila jejích povinností. To je vše, co vám mám říci. A nyní již musím odjeti. Neodbědvám doma. — Vstal a popošel ke dveřím.

Anna vstala též. Alekšej Alexandrovič se jí mlčky uklonil a nechal ji odejíti.

XXIV.

Noc, kterou ztrávil Levin na kupce sena, nezůstala pro něho bez následků: ono hospodářství, jež vedl, se mu zprotivilo a ztratilo pro něho veškeren svůj bývalý zájem. Ačkoli úroda byla skvělá, nikdy se nepřihodilo anebo se mu aspoň nikdy nezdálo, že došlo k tolika nehodám a že byl tak napjatý poměr mezi ním a mužíky jako letošního roku, a příčiny nehod a onoho nepřátelského poměru byly Levinovi nyní zcela nepochopitelné. Rozkoš, již pociťoval v samotné práci, jež pramenila z onoho sblížení s mužíky, závist, kterou cítil k nim, k jejich životu, touha, aby mohl žíti takovým životem, jenž mu již oné noci nebyl snem, nýbrž jenž se změnil v odhodlání, o jehož provedení do podrobností uvažoval, — všechno to změnilo jeho názor na hospodářství, jež si zařídil, takže již nemohl nalézati v něm dřívější svůj zájem a nemohl si nepovšimnouti onoho nepřátelského svého poměru k dělnictvu, jež bylo základem jeho hospodářství. Stáda zušlechtěných krav, právě takových, jako byla Páva, všechna zlepšená a pluhy zoraná půda, devět rovných polí, obsázených vrbinami, devět děsjatin hluboko zaorané mrvy, řádkovací sečky a t. p. — všechno to bylo by krásné, kdyby to mohl prováděti jen sám anebo společně se svými druhy, s lidmi, kteří s ním smýšleli přátelsky. Ale nyní jasně viděl (jeho spis o polním hospodářství, podle něhož hlavním činitelem v hospodářství měl býti dělník, mnoho mu v tom po-

mohl), nyní jasně viděl, že ono hospodářství, jež vedl, bylo jediné krutým a úporným bojem mezi ním a dělníky, v němž na jedné, na jeho straně byla neustálá napjatá snaha, aby všechno zařídil podle svého promyšleného způsobu, jejž pokládal za nejlepší, na druhé však straně byl přirozený běh věcí. A v tomto zápase viděl, že při největším napětí sil s jeho strany a beze vší námahy anebo úsilí se strany druhé — dosahoval jediné toho, že jeho hospodářství nevedlo k ničemu a že se zcela nadarmo kazilo krásné hospodářské nářadí, výtečný dobytek a půda. Ale nejdůležitější byla ta okolnost, — že nejen zcela nadarmo byla vyplýtvána veškerá jeho energie, jíž hospodářství věnoval, nýbrž že nyní, kdy zahlédl veškerý smysl svého hospodářství v plné jeho nahotě, nemohl necítiti, že cíl jeho energie byl velmi nedůstojný. V čem vlastně ve skutečnosti záležel onen boj? Hájil každého svého groše (a nemohl si počínati jinak, protože by postačilo, aby ochabl ve své energii a již by se mu nedostávalo peněz k výplatě dělníků), ale dělníci stáli na svém, že chtějí pracovati klidně a příjemně, totiž tak, jak tomu zvykli. Ale jeho zájmem bylo, aby každý dělník udělal pokud možná nejvíce, aby byl při práci velmi opatrný, aby se snažil nezlámati vidlí, koňských bran, mlátičky, aby myslil řádně na vše, co dělá; ale dělník chtěl pracovati pokud možná nejpříjemněji, aby si při tom mohl odpočinouti a hlavně — bezstarostně, mechanicky a zcela bez jakéhokoli rozvažování. Letos to pozoroval na každém kroku. Poslal sekáče, aby posekali na špatných děsjatinách na seno jetel, prorostlý travou a pelyňkem, jenž se nehodil na semeno, — ale sekáči mu posekali nejlepší děsjatiny, jež měl na semeno a omlouvali se tím, že jim to přikázal správce a utěšovali jej tím, že seno bude výborné; ale Levin věděl, že to učinili proto, poněvadž se tyto děsjatiny daly lehčeji sekati. Poslal lidi na louku, aby strojem obraceli seno, — ale dělníci mu stroj

polámali, protože se mužík, sedící na kozlíku pod mávajícími křídly stroje, nudil. A říkali mu: »Neračte se znepokojovati, ženské to rychle obrátí.« Pluhy se neosvědčily, protože dělníku nenapadlo, aby spustil vytažený nůž a chtěje mermomocí s tímto pokaženým pluhem orati, trýznil koně a kazil půdu; a Levina prosili, aby byl klidný. Koně vehnali do pšenice, protože ani jeden dělník nechtěl uvěřiti, že se naduly jetelem, nýbrž pro útěchu mu a dělníci se střídali v noční hlídce, Vaňka, pracovav celý den, usnul a kál se ze svého hříchu hovoře: »Dělejte si se mnou, co chcete.« Tři nejlepší jalovičky se překrmily, protože je bez napojení pustili na jetelovou otavu a nechtěli uvěřiti, že se naduly jetelem, nýbrž pro útěchu mu vypravovali, jak sousedovi za tři dny pochcípalo sto dvanáct kusů. Všechno to se dálo ne proto, že by snad někdo přál Levinovi anebo jeho hospodářství něco zlého, — ba naopak, Levin věděl, že jej měli rádi, že jej považovali za prostého pána, což byla nejvyšší pochvala; nýbrž všechno to se stalo proto, poněvadž každý chtěl pracovati vesele a zcela bezstarostně a že jeho zájmy byly každému z nich nejen cizí a nepochopitelné, nýbrž že jaksi osudně odporovaly jejich nejspravedlivějším zájmům. Levin již dlouho cítil, že nebyl spokojen se svým hospodářstvím. Viděl, že jeho lodička teče, ale nenalézal a nehledal skuliny, kudy do ní vnikala voda, nýbrž se jaksi schválně oklamával. (Nic by mu nebylo bývalo zůstalo, kdyby se v ní zklamal.) Ale nyní se již nemohl oklamávati. Ono hospodářství, jež vedl, nejenže ho nezajímalo, nýbrž dokonce se mu i hnusilo a Levin se již více nemohl o ně zajímati.

K tomu ke všemu se ještě přidružila přítomnost Kitty Ščerbacké, kterou chtěl a nemohl viděti a jež byla od něho vzdálena třicet verst. Darja Alexandrovna Oblonská, když k ní tehdy zajel, jej zvala, aby k nim přijel; aby přijel za tím účelem, aby znovu požádal o ruku její sestry, jež, jak

— *Mám jen jednu, jen jedinou touhu, a to je tvá láska.*
(Str. 121.)

mu dávala na srozumčnou, jej nyní přijme. Levin, spatřiv Kitty Ščerbackou, pochopil, že ji nepřestane milovati; ale nemohl jeti k Oblonským, věda, že je tam. Ta okolnost, že jí požádal o ruku a že ho odmítla, kladla mezi ně nepřekonatelnou přehradu. »Nemohu jí prositi, aby se stala mou ženou jediné proto, že nemůže býti ženou toho, koho chtěla — říkal si v duchu. Toto pomyšlení vyvolávalo v něm pocit chladu a nepřátelství k ní. — Nebudu moci nemluviti s ní bez pocitu výčitky, nebudu moci pohlížeti na ni zcela beze zloby a ona mne pak bude ještě více nenáviděti, jak ani jinak nemůže býti. A pak, jak mohu k nim jeti po všem, co mi Darja Alexandrovna řekla? Cožpak se mohu tak opanovati, abych nedal najevo to, co mi byla řekla? A měl bych tam snad jeti s nějakým velkomyslným záměrem — odpustiti jí a smilovati se. Měl bych státi před ní v úloze člověka, jenž jí odpouští a dává najevo, že ji považuje za hodnu své lásky? . . . Proč mi to Darja Alexandrovna řekla? Náhodou bych se s ní mohl uviděti a pak by se to stalo jaksi samo sebou, ale nyní je to nemožné, naprosto nemožné!«

Darja Alexandrovna mu poslala dopis prosíc, aby zapůjčil Kitty dámské sedlo. »Zaslechla jsem, že je prý máte, — psala mu. — Doufám, že mi je sám přivezete.«

Ale to již bylo vskutku nesnesitelné. Jak jen ta rozumná, delikátní žena mohla takhle ponížiti svou sestru! Napsal deset dopisů a všechny roztrhal a poslal sedlo zcela bez odpovědi. Napsati, že přijede, nebylo lze, protože přijeti nemůže; napsati, že nemůže přijeti proto, že mu v tom cosi brání anebo že někam odjíždí, bylo ještě horší. Poslal sedlo bez odpovědi a s vědomím, že se dopustil jakéhosi špatného skutku, za nějž by se měl styděti, nazítří, svěřiv celé hospodářství, jež jej omrzelo, svému správci, odjel do vzdáleného okresu k svému příteli Svijažskému, okolo jehož statku byly nádherné močály, v nichž se zdržoval

sluky a jenž mu před nedávnem psal a prosil ho, aby vyplnil svůj dávný slib a přijel jej navštívit. Močály se slukami v surovském okrese již dávno vábily Levina, ale pro hospodářské práce tuto cestu neustále odkládal. Nyní však byl rád, že může odjeti od sousedství Ščerbackých a hlavně od hospodářství a to zejména proto, že jel na hon, jenž mu poskytoval ve všech bolestech nejlepší útěchu.

XXV.

Do surovského okresu nevedla ani železnice, ani pošta a proto Levin jel se svými koňmi v lehkém kočárku.

Na polovině cesty se zastavil u bohatého mužíka, aby nakrmil koně. Lysý, hbitý stařec se širokou ryšavou bradkou, u tváří již šedivou, otevřel vrata, přitisknuv se k veřejím, aby pustil trojku do dvora. Stařec ukázav kočímu místo pod kolnou na velkém, čistém a umeteném dvoře, pozval Levina do světnice. Čistě oblečená mladá žena v přezuvkách na bosých nohou drhla sehnuta podlahu v nové síni. Zalekla se psa, jenž vběhl za Levinem a vzkřikla, ale ihned se zasmála svému uleknutí poznavši, že si jí pes ani nevšiml. Ukázavši Levinovi vykasanou rukou na dveře do světnice, ukryla opět svou krásnou tvář a sehnuvši se, myla dále.

— Přejete si samovar? — otázala se.

— Ano, prosím.

Světnice byla velká s holandskými kamny a s přístěnkem. Pod svatými obrazy stál ozdobně malovaný stůl, lavice a dvě židle. U vchodu byla malá skřínka s nádobím. Okenice byly spuštěny, much bylo málo a všude bylo tak čisto, že Levin, strachuje se, aby Laska, jež cestou běžela za vozem a koupala se v bažinách, nezamazala podlahy a vykázal jí místo v rohu u dveří. Levin, prohlédnuv

si světnici, vyšel na zadní dvůr. Roztomilá mladá žena v přezuvkách, pohoupávajíc prázdnými vědry na jhu, běžela před ním ke studni pro vodu.

— Tak jen si rychle pospěš! — vzkřikl na ni vesele stařec a přistoupil k Levinovi. — Tak co, milostpane, jedete k Nikolaji Ivanoviči Svijažskému? Také k nám zajíždívá, — začal hovorně, opíraje se lokty o zábradlí zápraží. Uprostřed starcova vypravování o jeho známosti se Svijažským vrata opět zaskřípala a do dvora vjeli čeledínové, vracejíce se s pole s pluhy a branami. Koně, zapřažení do pluhů a bran, byli dobře vykrmení a velcí. Vracející se lidé patřili zřejmě k rodině; dva z nich byli mladí, měli na sobě plátěné košile a čepice se stříškami; druzí dva byli najatí, v režných košilích, jeden starý a druhý ještě mladý hoch.

Stařec, odešed od schůdků, přistoupil ke koním a začal je vypřahati.

— Copak to orali? — otázal se Levin.

— Přeorávali brambory. Pronajali jsme si tu trochu půdy. Ty, Fjodote, nepouštěj valacha, a zaveď jej ke studni, zapřáhneme jiného.

— Tak co, tatínku, dal jsem přinésti železa na pluhy, přinesli je již? — otázal se velký, zdravý hoch, patrně starcův syn.

— Jsou tamhle... v saních, — odpovídal stařec, svinuje opratě a házeje je na zem. — Připrav je, než se naobědvají.

Roztomilá mladá žena s plnými vědry, jež jí tížila ramena, zašla do síně. Přišly ještě odkudsi jiné ženy — mladé, krásné, středních let i staré, nehezké, s dětmi a bez dětí.

Komín samovaru zahučel; čeledínové i členové rodiny, poklidivše koně, přišli k obědu. Levin vytáhl z kočárku své potraviny, a pozval starce, aby se s ním šel napíti čaje.

— Ale vždyť jsem již dnes pil, — pravil stařec, při-

jímaje se zřejmým potěšením toto pozvání. — Leda abyste tu neseděl tak sám.

Při čaji se Levin dověděl o celé historii starcova hospodářství. Stařec si pronajal před deseti lety od statkářky sto dvacet děsjatin, ale loni jich přikoupil a pronajal ještě tři sta od sousedního statkáře. Malou část pozemků, nejhorší, pronajímal a čtyřicet děsjatin půdy obdělával se svou rodinou a s dvěma čeledíny. Stařec si stěžoval, že se mu špatně daří. Ale Levin pozoroval, že si stěžuje jen tak ze slušnosti a že jeho hospodářství vzkvétalo. Kdyby se mu špatně dařilo, nekupoval by po sto pěti rublech půdu, neoženil by svých tří synů a synovce, nevystavěl by dvakráte po požáru svých stavení a to čím dále tím lépe. Přese všechny starcovy stesky bylo zřejmé, že se zcela oprávněně vychloubá svým blahobytem, že se chlubí svými syny, synovcem, snachami, koňmi, kravami a hlavně tím, že sám dovede toto hospodářství udržeti. Z rozhovoru se starcem Levin seznal, že stařec nebyl proti novotám. Sázel mnoho brambor a jeho brambory, jež Levin cestou viděl, již odvětaly a začaly zakládati, zatím co Levinovy začaly teprve kvésti. Oral půdu na brambory pluhou, jak říkal pluhu, jejž koupil od statkáře. Sil pšenici. Maličká podrobnost, že stařec, prosévaje žito, krmil zadinou koně, Levina neobyčejně překvapila. Kolikráte Levin, pohlížeje na onu výtečnou zadinu, chtěl ji sebrati, ale nikdy se mu to nepodařilo. Mužík to dělal a nemohl si ono krmivo vynachváliti.

— Co by dělaly ženské? Vynesou hromádky na cestu a vůz je sebere.

— Ale zato u nás, u statkářů, s dělníky jde všechno špatně, — pravil Levin, podávaje mu číši čaje.

— Děkuji, — odpovídal stařec, vzal číši, ale odmítl cukr, ukázav na okousaný kousek, jenž mu ještě zbyl. — Kdepak hospodařiti s čeledíny! — pravil. — To je jistá

záhuba. To je jako na příklad u Svijažského. Víme, jakou tam má půdu — jako mák, a přece si též mnoho nechválí úrodu. To je všechno tím, že nemůže na všechno dohlédnouti!

— Ale vždyť ty hospodaříš též s čeledíny?

— Hospodařím čistě mužícky. Jsme ke všemi sami. Nestojí-li čeledín za nic — pryč s ním; uděláme to sami.

— Tatínku, Finogen si posílá pro dehet, — pravila jakási žena v přezuvkách, jež vstoupila do světnice.

— Tak je to, milostpane! — pravil stařec vstávaje, dlouho se křižoval a poděkovav Levinu, vyšel ze světnice.

Když Levin zašel do čeledníku, aby zavolal svého kočího, spatřil všechny mužské členy rodiny u stolu. Ženské poslouchaly stojíce. Mladý, zdravý syn, maje ústa plna kaše vypravoval cosi směšného a všichni se smáli a nejveseleji se smála žena v přezuvkách, jež dolévala do mísy zelnou polévku.

Snad tato roztomilá tvář ženy v přezuvkách přispěla mnoho k tomu, že si Levin odnášel odtud dojem spořádanosti, jíž na něho působil tento selský statek, ale dojem ten byl tak silný, že Levin nikdy nemohl naň zapomenouti. A po celou cestu od starce až k Svijažskému neustále vzpomínal na toto hospodářství, jako by si v tomto dojmu neustále cosi vynucovalo zvláštní jeho pozornost.

XXVI.

Svijažskij byl náčelníkem šlechty ve svém okrese. Byl o pět let starší než Levin a byl již dávno ženat. V domě jeho žila jeho mladá švekruše, Levinovi velmi sympatická dívka. A Levin věděl, že Svijažskij a jeho choť si toužebně přáli provdati za něho tuto dívku. Věděl to zcela jistě,

jak to vždy vědí mladí lidé, tak zvaní ženichové, ačkoli by se nikdy a nikomu neodhodlal to říci a věděl též i to, že ačkoli se chtěl oženiti a ačkoli podle jeho dohadů tato velmi půvabná dívka bude vzornou ženou, přece jen by se s ní neoženil, i kdyby nebyl zamilován do Kitty Ščerbacké právě tak, jako by nemohl letěti do nebe, i kdyby nebyl zamilován do Kitty Ščerbacké. A toto vědomí mu kalilo poněkud radost, jíž očekával od své cesty k Svijažskému.

Když Levin dostal Svijažského dopis s pozváním na hon, ihned si pomyslil i na tuto okolnost, ale konečně se rozhodl, že ony záměry Svijažského jsou jen jeho ničím neodůvodněnou domněnkou a že přes to přece jen pojede. Kromě toho chtěl se v hloubi své duše přesvědčiti, nehodil-li by se k oné dívce. A rodinný život Svijažského byl velmi příjemný a sám Svijažskij byl nejlepší typ okresního pracovníka, jakého jen Levin znal a Levina vždy neobyčejně zajímal.

Svijažskij byl jedním z oněch lidí, jimž se Levin vždy podivoval, jejichž úsudek, vždy velmi logický, třebas nikdy ne samostatný, se ubírá jaksi svou vlastní cestou, a jejichž život, neobyčejně určitý a přesný ve svém směru, jde též svou cestou, zcela nezávisle a téměř vždy protichůdně s jejich názory. Svijažskij byl člověk neobyčejně liberální. Opovrhoval šlechtou a považoval většinu šlechty za tajné stoupence nevolnictví, kteří jediné z ostýchavosti nedávali najevo svého pravého smýšlení. Považoval Rusko za ztracenou zemi, jež stojí na stejné úrovni s Tureckem a ruskou vládu za tak špatnou, že si nikdy nedovoloval ani vážně kritisovati její činnost, ale při tom přese všechny tyto své názory přece jen sloužil ve státní službě, byl vzorným náčelníkem šlechty a na cestu si vždy bral čepici s kokardou a rudým okrajem. Tvrdil, že lidský život je možný jediné v cizině, kamž odjížděl

při každé první příležitosti, jež se mu kdy naskytla, ale současně vedl v Rusku velmi složité a zdokonalené hospodářství a s neobyčejným zájmem sledoval všechno a věděl vše, cokoli se v Rusku dělo. Považoval ruského mužíka za tvora, jenž stojí svým vývojem na rozhraní mezi opicí a člověkem, ale současně v okresním výboru ze všech nejochotněji tiskl ruku mužíkům a poslouchal jejich mínění. Nevěřil vůbec v nic, ani ve smrt, ale byl velmi znepokojen otázkou zlepšení hmotných poměrů duchovenstva a zmenšením počtu farností, ale při tom se neobyčejně staral o to, aby jeho vesnici byl kostel ponechán.

V ženské otázce byl na straně krajních přívrženců naprosté svobody žen a zejména stoupencem jejich práva na samostatnou práci; ale se svou chotí žil tak, že všichni pohlíželi se zalíbením na jejich bezdětný rodinný život a zařídil život své ženy tak, že nic nedělala a dělati ani nemohla kromě toho, že se společně se svým chotěm starala o to, jak by co nejlépe a nejveseleji ztrávili všechen čas.

Kdyby Levin podle své vrozené náklonnosti nepohlížel na lidi s nejlepší stránky, pak by mu povaha Svijažského nepřipadala nijak spletitou a záhadnou; jednoduše by si byl řekl: »je to hlupák anebo darebák,« a bylo by všechno jasné. Ale Levin nemohl říci, že Svijažskij byl *hlupák*, protože Svijažskij byl netoliko nade vše pochybnosti velmi rozumný, nýbrž i velmi vzdělaný muž, jenž byl při svém vzdělání neobyčejně skromný. Nebylo předmětu, jehož by nebyl býval znal; dával najevo své vědomosti jedině tehdy, byl-li k tomu přinucen. Tím méně mohl Levin říci, že byl darebák, protože Svijažskij byl beze vší pochybnosti čestný, dobrý a moudrý člověk, jenž vesele, čile a neustále obíral se svou prací, jíž si všichni, kteří jej obklopovali, vysoce vážili a jenž se vědomě nikdy nedopustil a nemohl dopustiti něčeho špatného.

Levin se jej snažil pochopiti, ale nechápal ho a vždy pohlížel na něho a na jeho život jako na nějakou hádanku.

Žili spolu v nejtěsnějším přátelství a proto se Levin dovoloval vyptávati Svijažského, chtěje vniknouti až k základům jeho životních názorů; ale všechny jeho pokusy byly zcela marné. Po každé, kdykoli se Levin pokoušel vniknouti dále než do oněch záhybů rozumu Svijažského, do nichž měl každý přístup, zpozoroval, že Svijažskij upadal do jakýchsi rozpaků, v jeho pohledu bylo lze zahlédnouti sotva znatelné ustrašení, jako by se byl obával, že mu Levin porozumí a že ho Levin pochopí a kladl mu dobromyslný a veselý odpor.

Levinovi nyní po jeho zklamání v hospodářství pobyt u Svijažského byl obzvláště příjemný. Ačkoli již pouhý pohled na tyto šťastné, sebou a všemi ostatními lidmi spokojené holoubky, na jejich krásně upravené hnízdečko působil na něho přímo vesele, nyní, cítě, že je tak nespokojen se svým životem, toužil zejména po tom, aby konečně u Svijažského vnikl do onoho tajemství, jež mu poskytovalo takovou určitost a životní veselost. Kromě toho Levin věděl, že se sejde u Svijažského se sousedními statkáři a že ho nyní bude neobyčejně zajímati, bude-li si moci s nimi pohovořiti a vyslechnouti tytéž rozhovory o úrodě, o najímání dělníků a t. d., kteréžto otázky byly, jak Levin věděl, považovány za něco velmi nízkého, jež však Levin nyní považoval za nejdůležitější. »Snad to nebylo důležité v době nevolnictví anebo snad to není důležité v Anglii. V obou případech jsou podmínky naprosto jasně vymezeny; ale u nás nyní, kdy nastala taková pronikavá změna a kdy se všechno začíná teprve upravovati, otázka, jak se tyto podmínky ustálí, je jedinou nejdůležitější otázkou v Rusku,« myslil si Levin.

Lov dopadl daleko hůře, než jak Levin očekával. Močály vyschly a sluk vůbec nebylo. Prochodil celý den a

přinesl pouze tři kusy, ale místo toho si přinesl jako vždy z lovu, výtečnou chuť k jídlu, výbornou náladu a onen duševně čilý stav, jejž u něho vždy vyvolával silný tělesný pohyb. I na lovu, v té době, kdy se mu zdálo, že na nic nemyslí, neustále mu na mysl přicházel onen stařec s rodinou a tento dojem nejen že si vynucoval jakousi pozornost, nýbrž i jakési rozhodnutí čehosi, co s ním bylo spojeno.

Večer se při čaji v přítomnosti dvou statkářů, kteří přijeli k Svijažskému v jakési poručnické věci, rozpředl onen velmi zajímavý rozhovor, jejž Levin očekával.

Levin seděl vedle hostitelky u čajového stolku a musil se baviti s ní a s její sestrou, jež seděla proti němu. Hostitelka měla kulatý obličej, světlé vlasy a nevysokou postavu; tvář její zářila dolíčky a úsměvem. Levin se snažil od nich dověděti rozluštění oné záhady, jíž mu byl její choť, ale neměl naprosté svobody myšlenek, protože pociťoval mučivou nevolnost. Tuto mučivou nevolnost pociťoval proto, poněvadž proti němu seděla Svijažského švekruše ve zvláštních šatech, jež si, jak se mu zdálo, oblekla jediné k vůli němu, se zvláštním výstřihem na bílé hrudi v podobě lichoběžníku; tento čtyřúhelníkový výstřih přes to, že hruď byla velmi bělostná, anebo právě proto, že byla velmi bílá, zbavoval Levina volnosti myšlenek. Myslil si zřejmě klamně, že tento výstřih byl učiněn jediné k vůli němu a proto se domníval, že se nemá práva na něj dívati a snažil se na něj nehleděti; ale cítil, že se již provinil tím, že výstřih byl k vůli němu udělán. Levinovi se zdálo, že kohosi oklamává, že musí něco vysvětliti, ale že vysvětliti to nijak nemůže a proto se neustále červenal, byl neklidný a pociťoval jakousi nevolnost. Nevolnost ta přešla i na sličňoučkou švekruši. Ale hostitelka, jak se zdálo, si toho nevšímala a schválně ji vtahovala do rozhovoru.

— Říkáte, — pokračovala dále v započatém rozhovoru, — že mého chotě nemůže zajímati nic ruského. Ba právě naopak, bývá sice v cizině veselý, ale nikdy ne tak, jako zde. Zde se cítí ve svém živlu. Má tolik práce a má onen neobyčejný dar, že jej vše zajímá. Ach, vy jste ještě nebyl v naší škole?

— Viděl jsem ji... To je ten domek, obrostlý břečťanem?

— Ano, to je Nastina práce, — pravila ukazujíc na sestru.

— Vy tam vyučujete? — otázal se Levin snaže se nepohlížeti na výstřih, ale cítě, že ať se podívá kamkoli, všude jej bude viděti.

— Ano, sama jsem tam učila a ještě nyní tam vyučuji, ale máme tu velmi výtečnou učitelku. I tělocvik jsme zavedly.

— Ne, děkuji, nechci již více čaje, — pravil Levin a cítě, že se dopouští nezdvořilosti, ale nemoha již déle pokračovati v tomto rozhovoru, vstal červenaje se. — Slyším velmi zajímavý rozhovor, — dodal a přistoupil k druhému konci stolu, u něhož seděl hostitel se dvěma statkáři. Svijažskij seděl bokem ke stolu, otáčeje opřenou rukou koflík a svíraje si druhou rukou svou bradku, zdvihaje ji k nosu a opět ji spouštěje dolů, jako by si k ní přičichával. Pohlížel zářícíma černýma očima přímo na mluvícího statkáře se šedivými vousy a zřejmě se bavil jeho řečmi. Statkář si stěžoval na prostý lid. Levin věděl jasně, že Svijažskij zná na statkářovy stížnosti takovou odpověď, jež rázem zničí smysl jeho řečí, ale že pro své postavení nemůže onu odpověď vysloviti a že proto s jakousi radostí poslouchá statkářovu komickou řeč.

Statkář se šedými vousy byl zřejmě zapřisáhlý stoupenec nevolnictví a vesničan starého střihu, vášnivý hospodář. Příznaky toho Levin viděl i v jeho oděvu, v staro-

módním, ošumělém kabátě, jemuž patrně nebyl zvyklý i v jeho rozumných, zachmuřených očích i v jeho plynné ruštině a ve velitelském tónu, jejž si zřejmě osvojil dlouholetou zkušeností, i v jeho rozhodných pohybech velkých, červených, opálených rukou, s jedním starým snubním prstenem na prsteníku.

XXVII.

— Kdyby mi nebylo líto opustiti všechno, co jsem zařídil... věnoval jsem tomu mnoho práce... máchl bych nade vším tím rukou, prodal bych vše a odjel bych pryč jako Nikolaj Ivanovič... poslouchati *Helenu*, — pravil statkář s příjemným úsměvem, jenž ozářil jeho rozumnou, starou tvář.

— Ale to neuděláte, — pravil Nikolaj Ivanovič Svijažskij, — patrně tu z toho něco máte.

— Mám z toho jediné to, že žiji doma, nejím kupovaných věcí a nebydlím v nájmu. A pak si stále ještě myslím, že se lid přece jen umoudří. Ale toto, věřte mi, je jen samé opilství a hýření. Všechno si rozdělili, a nemají ani koníčka, ani kravičky. Zmírají hladem, ale najměte si je ku práci — čekají jen na příhodný okamžik, aby vám všechno pokazili a ještě vás poženou ke smírčímu soudci.

— Však vy si též postýskáte u smírčího soudce, — pravil Svijažskij.

— Já že si stěžuji? Ani za nic na světě! Bude z toho tolik řečí, že mne to bude mrzeti, že jsem podal žalobu! Onehdy vzali u nás v jednom podniku závdavek a odešli. A smírčí soudce? Ten je osvobodil. Jediné vesnický soud a starosta všechno ještě drží. Ten takovému člověku vyplatí po starém obyčeji. A kdyby toho nebylo — pak

by bylo nejlépe všechno opustiti! A utéci až na konec světa!

Statkář si zřejmě dobíral Svijažského, ale Svijažskij se proto nezlobil, nýbrž, jak se zdálo, se tím bavil.

— Ale my se tady při svém hospodářství obejdeme bez podobných opatření a přece se nám daří dobře, — pravil s úsměvem, — totiž já, Levin i tady on.

A ukázal na druhého statkáře.

— Ano, Michajilovi Petroviči to jde, ale zeptejte se jej, jak. Cožpak to je nějaké racionelní hospodářství? — pravil statkář zřejmě se vychloubaje slovem »racionelní«.

— Mám zcela jednoduché hospodářství, — pravil Michajil Petrovič. — Zaplať Pán Bůh. Celý smysl mého hospodářství je jediné ten, abych měl k podzimním daním připraveny peníze. Přijdou mužíci: »batuško, otče, pomoz nám! Nu, všichni moji sousedé jsou mužíci a je mi jich líto. Nu, dám jim tedy na první třetinu a řeknu: ale zapamatujte si to, chlapci, že jsem vám pomohl a pomozte mi též, až budu potřebovat — ať již při setí ovsa, anebo při senách, o žních, nu a vymíním si, kolik si kdo odpracuje. Najdou se sice též i mezi nimi někteří nesvědomití, to je pravda.

Levin, znaje již dávno toto patriarchální zřízení, pohlédl na Svijažského a vpadl Michajilovi Petroviči do řeči, obraceje se ke statkáři se šedými vousy:

— Jak vy o tom soudíte? — otázal se: — jak pak se má nyní hospodařiti?

— Má se hospodařiti právě tak, jak si počíná Michajil Petrovič: buďto přenechati půdu mužíkům za polovinu úrody, anebo jim ji pronajmouti; je to možné, jenomže se tímto způsobem hospodaření ničí všeobecné bohatství státu. Kde mi země za dob nevolnictví a při dobrém hospodaření dávala devateronásobný výnos, tam nyní, po-

stoupím-li jim půdu za polovinu úrody, vynáší pouze třetinu. Emancipace přivedla Rusko úplně na mizinu!

Svijažskij pohlédl usmívajícíma se očima na Levina a sotva znatelně a výsměšně na něho pomžikl; ale Levin neshledával v statkářových slovech nic směšného, — rozuměl jim více než Svijažskij. Mnohé z toho, co dále statkář povídal, dokazuje, proč emancipace přivedla Rusko na pokraj záhuby, zdálo se mu dokonce velmi pravdivým, zcela novým a nezvratným. Statkář zřejmě pronášel čistě své vlastní myšlenky — což se stává zřídka kdy, a to myšlenky, k nimž nebyl přiveden touhou zaměstnati nějak svůj zahálející rozum, nýbrž ony myšlenky, jež vyrostly z podmínek jeho života, jejž celý proseděl ve své vesnické samotě a jež si se všech stran promyslil.

— Jedná se, jak račte viděti, jediné o to, že každý pokrok musí býti proveden jediné mocí, — pravil, chtěje zřejmě ukázati, že má též vzdělání. — Vezměte si reformy Petra, Kateřiny, Alexandra. Pohleďte na evropské dějiny. Tím spíše pak pokrok v zemědělství. Na příklad brambory, — i ty byly u nás zavedeny téměř násilím. Vždyť se také vždy neoralo pluhem. Také jej zavedli, snad ještě za dob nevolnictví a zajisté se to neobešlo bez násilí. A nyní v naší době my, statkáři, jsme již za dob nevolnictví neustále zdokonalovali své hospodářství: i sušárny, i mlýnky na čistění obilí i hnojení i všechna nářadí — všechno jsme zavedli svou mocí, a mužíci se tomu s počátku bránili, ale později nás napodobovali. Nyní však, kdy bylo odstraněno nevolnictví, vzali nám i moc, a proto i naše hospodářství, kde dosáhlo vysoké úrovně, musí opět poklesnouti k nejdivočejšímu prvotnímu stavu. Tak na věc pohlížím já.

— Ale proč? Je-li racionelní, pak je můžete vésti dále najatými silami, — pravil Svijažskij.

— Není žádné moci. Pomocí koho pak budu hospodařiti, smím-li se ptáti?

»Již jsme u toho — pracovní síla, nejdůležitější prvek hospodářství,« pomyslil si Levin.

— Zemědělskými dělníky.

— Dělníci nechtějí pracovati dobře a nechtějí pracovati dobrým nářadím. Náš dělník zná jen jednu věc — napíti se jako prase a je-li opilý, zničí vám všechno, co mu dáte do ruky. Koně špatně napojí, pěkné postroje strhá, kolo s obručí prodá a propije, do mlátičky vhodí zákolník, aby ji polámal. Pohlíží s odporem na všechno, co není jeho. A proto poklesla i úroveň hospodářství. Půda leží ladem, zarůstá pelyňkem anebo je rozdána mužíkům a kde se dříve rodil milion, tam se nyní urodí sotva několik tisíc měr; národní majetek se zmenšil. Kdyby byli učinili totéž, ale s rozmyslem...

A začal vykládati svůj plán osvobození nevolníků, v němž by se předešlo těmto nešvarům.

Levina to nezajímalo, ale když skončil svůj výklad, vrátil se k jeho prvému tvrzení a řekl, obraceje se k Svijažskému a snaže se jej nějak přiměti k tomu, aby vyslovil své vážné mínění:

— To, že úroveň hospodářství poklesá a že za našeho poměru k pracujícímu lidu není lze výhodně racionelně hospodařiti, — to je zcela pravdivé, — pravil.

— Nemyslím, — namítl již vážně Svijažskij, — vidím jediné to, že nedovedeme dobře hospodařiti a že naopak, ono hospodářství, jež jsme vedli za dob nevolnictví, nejenže nebylo na nějakém příliš vysokém stupni, ale na příliš nízkém. Nemáme ani strojů, ani pořádného tažného dobytka, ani pořádné správy, ba ani počítati nedovedeme. Jen se zeptejte některého hospodáře, — ani sám dobře neví, co je výhodné a co nevýhodné.

— Italské účetnictví, — pravil ironicky statkář. — Mů-

žete sebe lépe počítati, ale když vám lidé všechno zkazí, pak se nedopočítáte.

— Proč by pokazili? Mizernou mlátičku, váš ruský žentourek, vám polámou, ale mé parní mlátičky nepokazí. Ruského koníčka — jak bych to řekl? — z takového »tahačského plemene«, že jej musíte tahati za ocas, — toho vám strhají, ale opatřte si peršerony[1]) anebo aspoň biťuky,[2]) těch vám nestrhnou. A tak se to má se vším. Musíme své hospodářství zdokonalovati.

— Jen kdyby bylo z čeho, Nikolaji Ivanyči! Vám se to pěkně povídá, ale já musím vydržovati svého syna na universitě, malé posílati do gymnasia, — a proto mi na peršerony nezbývá.

— Ale k čemu jsou banky?

— Aby mi poslední věci prodali v dražbě? Ne, pěkně vám děkuji!

— S tím nesouhlasím, že musíme aneb můžeme povznésti úroveň hospodářství, — pravil Levin. — Zabývám se jím a mám dosti prostředků, ale nepřivedl jsem to k ničemu. Nevím, komu jsou banky prospěšné. Ale ať jsem vložil peníze v hospodářství do čehokoli, vždycky jsem utrpěl škodu: koupil jsem si dobytek — škoda, stroje — škoda.

— To je pravda, — přisvědčil mu statkář s šedými vousy, rozesmáv se radostí.

— A nejsem sám, — pravil dále Levin, — odvolávám se na všechny sousedy, kteří racionelně hospodaří; všichni, až na vzácné výjimky, prodělávají. Nu povězte nám, vynáší vám vaše hospodářství? — pravil Levin, ale ihned si povšiml v pohledu Svijažského onoho letmého výrazu zděšení, jejž pozoroval, kdykoli chtěl proniknouti dále za ony záhyby Svijažského rozumu, do nichž bylo lze všem nahlédnouti.

[1]) *silný tažný kůň.*
[2]) *silný tažný kůň z voroněžské gubernie při řece Biťuku.*

Kromě toho tato Levinova otázka nebyla zcela příhodná. Hostitelka mu právě před chvílí při čaji řekla, že si v létě pozvali z Moskvy Němce, znalce účetnictví, jenž jim za pět set rublů odměny vypočetl výnos jejich hospodářství a shledal, že jim vynáší o něco přes tři tisíce ročně méně, než jak by ve skutečnosti mělo. Nepamatovala si již přesně, kolik toho bylo, ale Němec jim to vypočítal až na čtvrt kopějky.

Statkář se při zmínce o výnosu Svijažského hospodářství usmál, věda patrně, jaký mohl míti výnos jeho soused a náčelník šlechty.

— Snad mi nevynáší, — odpovídal Svijažskij. — Ale to dokazuje jen tolik, že buď špatně hospodařím, anebo že ještě doplácím ze svého kapitálu k rentě.

— Ach, ta renta! — s hrůzou vykřikl Levin. — Rentu snad mají v Evropě, kde se snad země vlivem úsilovné práce, kterou jí tam věnují, zlepšila, ale u nás se země obděláváním čím dále tím více horší, protože se vymrskává — a proto o nějaké rentě u nás nemůže býti ani řeči.

— Proč bychom nemohli mluviti o rentě? Vždyť je to přece zákon.

— Ale my stojíme mimo zákon: renta nám nic nevysvětluje, ba naopak, ještě více všechno komplikuje. Ne, povězte nám, jak nauka o rentě . . .

— Nechcete kyselého mléka? Mašo, pošli nám sem trochu kyselého mléka anebo maliny, — obrátil se ke své ženě. — Letos vydržely maliny neobyčejně dlouho.

A Svijažskij v nejpříjemnější náladě vstal a odešel, zřejmě se domnívaje, že rozhovor se ukončil právě na onom místě, kde se Levinovi zdálo, že teprve začínal.

Levin po odchodu svého přítele pokračoval v rozhovoru se statkářem, snaže se mu dokázati, že všechny obtíže vyplývají jedině z toho, že nechceme znáti vlastnosti a návyky našeho dělného lidu; ale statkář, jako všichni lidé,

kteří dospěli zcela samostatně ve své samotě k nějakému určitému názoru, chápal těžce cizí myšlenky a zastával se vášnivě svých. Trval na tom, že ruský mužík je prase a že má rád svinstvo a aby mohl býti vyveden z tohoto svinstva, je třeba moci, ale té již dnes není, je třeba hole, ale my jsme se stali tak liberální, že jsme pojednou zaměnili tisíciletou hůl za jakési advokáty a vězení, v nichž jsou nehodní a smradlaví mužíci krmeni dobrou polévkou a kde se vypočítává, kolik kubických metrů vzduchu potřebují.

— Pročpak myslíte, — pravil Levin snaže se vrátiti k otázce, — že není lze najíti takový poměr k pracovní síle, při němž by práce byla výnosná?

— Toho u ruského lidu nikdy nedocílíte! Schází nám moc, — odpovídal statkář.

— Ale jakou cestou můžeme najíti nové podmínky? — pravil Svijažskij, jenž se zatím napil kyselého mléka, a zapáliv si cigaretu opět přistoupil k vadícím se hostům. — Všechny možné poměry k pracovní síle jsou již přesně vymezeny a prostudovány, — pravil. — Poslední zbytek barbarství — prvotní obecní zřízení se všemi svými zvyklostmi se rozpadává, nevolnictví je zrušeno, zbývá jediné svobodná práce a její formy jsou vymezeny a hotovy a musíme se s nimi spřáteliti. Pacholci, nádeníci, nájemci, — a jiného nic nenajdete.

— Ale Evropa není spokojena s těmito formami.

— Není spokojena a hledá nové. A pravděpodobně je i najde.

— Hovořím právě o tom, — odpovídal Levin. — Ale proč bychom je nemohli hledati také my se svého hlediska?

— Protože by to bylo právě totéž, jako kdybychom chtěli znovu vymýšleti způsob stavby železnic. Je již hotov a vynalezen.

— Ale nebudou-li se nám hoditi, budou-li hloupé? — pravil Levin.

A opět si povšiml v očích Svijažského výrazu ustrašení.

— Ano, to je to: my je utlučeme čepicemi, my jsme našli to, co Evropa hledá! Všechno to znám, ale promiňte mi, znáte již všechno, co bylo v Evropě vykonáno v dělnické otázce?

— Ne, málo.

— Tato otázka zaměstnává nyní nejlepší duchy Evropy: Je to směr Schulze-Delitscheův . . . Potom celá ta obrovská literatura o dělnické otázce nejliberálnějšího směru Lassalovského . . . Mühlhauzenské zřízení — to je již faktum, jež jistě všichni znáte.

— Tak něco o tom vím, ale jen velmi matně.

— Ne, to jen tak povídáte, vy to jistě znáte stejně tak dobře jako já. Nejsem, samo sebou se rozumí, profesorem sociologie, ale zajímalo mne to a zajímá-li vás to opravdu, pak se tím obírejte.

— Ale k jakému úsudku dospěli?

— Promiňte . . .

Statkáři vstali a Svijažskij zaraziv opět Levina v jeho nepříjemném zvyku nahlížeti až do nejtajnějších záhybů jeho rozumu, odešel vyprovoditi své hosty.

XXVIII.

Levin se toho večera s dámami nesnesitelně nudil: rozrušovala jej jako až doposud nikdy myšlenka, že ona nespokojenost s hospodářstvím, jež se ho nyní zmocnila, není výhradně stavem, v němž se nalézá jen on sám, ale že je všeobecným stavem, v němž se nalézají poměry v Rusku, že nějaké upravení poměrů dělnictva, kde by pracovali jako u onoho mužíka, u něhož se zastavil na polovici své cesty, nebylo snem, nýbrž úkolem, jejž je již zcela nezbyt-

ně třeba vyřešiti. A zdálo se mu, že úkol ten lze vyřešiti a že se musí o to pokusiti.

Rozloučiv se s dámami a slíbiv jim, že se tu zítra ještě zdrží celý den, aby si mohl s nimi zajeti na koni prohlédnouti si zajímavé sesutí půdy ve státním lese, zašel si ještě před spaním k hostiteli, aby si od něho vypůjčil knihy o dělnické otázce, jež mu Svijažskij nabídl. Pracovna Svijažského byl ohromný pokoj, plný skříní s knihami a dva stoly — jeden masivní psací, stojící uprostřed pokoje a druhý kulatý, na němž byla kolem lampy hvězdicovitě rozložena poslední čísla novin a časopisů v různych jazycích. U psacího stolu stála polička s prihrádkami na listiny různého druhu, opatřenými pozlacenými štítky.

Svijažskij si vytáhl knihu a usedl si do houpací židle.

— Co to prohlížíte? — pravil Levinovi, jenž si prohlížel časopisy, zastaviv se u kulatého stolu. — Ach, ano, je tam zajímavý článek, — pravil Svijažskij o časopise, jejž Levin držel v ruce. — Dokazuje se v něm, — dodal s veselou živostí, — že hlavní viny na rozdělení Polsky nenesl Bedřich Veliký. Dokazuje se tam . . .

A s vlastní svou jasností vypravoval mu stručně tyto nové, velmi závažné a zajímavé objevy. Ačkoli Levina nyní ze všeho nejvíce zajímala myšlenka o hospodářství, přece jen poslouchaje hostitele, tázal se sám sebe: »Co v něm vlastně vězí? A proč, proč jej zajímá rozdělení Polsky?« Když Svijažskij domluvil, Levin se bezděčně otázal. — Nu a co tedy? — Ale nebylo nic. Bylo zajímavé jediné to, že se tam »dokazovalo«. Ale Svijažskij mu nevysvětlil a neuznal za vhodné vysvětliti, proč jej to vlastně tak zajímalo.

— Ano, ale mne velmi zajímal onen zlostný statkář, — pravil Levin povzdychnuv si. — Je rozumný a měl v mnohém pravdu.

— Ale jděte! Je to zarytý tajný přívrženec nevolnictví jako všichni ostatní! — pravil Svijažskij.

— Již jste náčelníkem . . .

— Ano, jenomže já je ve svém úřadě vedu zcela jiným směrem, — pravil Svijažskij, směje se.

— A víte, co mne nejvíce zajímá, — pravil Levin. — Měl pravdu, že naše věc, totiž racionelní hospodářství nevynáší, nýbrž že vynáší pouze hospodářství vyděračské, jako u onoho tichoučkého statkáře, anebo velmi primitivní . . . Ale kdo je tím vinen?

— Rozumí se, že my sami. A pak není pravda, že nám hospodářství nevynáší. Vasilčikovi vynáší.

— Ten má jakýsi podnik . . .

— Ale ještě stále nevím, čemu se vlastně divíte. Lid je na tak nízkém stupni hmotného a duševního rozvoje, že musí zcela zřejmě brojiti proti všemu, co mu prospívá. V Evropě racionelní hospodářství vynáší proto, že je tam vzdělaný lid; tudíž u nás je zapotřebí lid vzdělávati, — a to je vše.

— Ale jak máme vzdělávati lid?

— Abychom jej mohli vzdělávati, k tomu je zapotřebí tří věcí: škol, škol a zas jen škol.

— Ale vy sám jste řekl, že lid je na nízkém stupni hmotného rozvoje: co mu tedy pomohou školy?

— Víte-li, že mi připomínáte anekdotu o těch radách nemocnému: »měl byste jednou zkusiti něco pro průjem. Dali nemocnému nějaké to užívání: ale bylo mu ještě hůře. Zkuste pijavice. Zkusili je: bylo mu ještě hůře.« Podobně si počínáme i my dva. Já říkám politické hospodářství, ale vy mi namítnete — bude ještě hůře. Říkala socialism — vy zas, — bude hůře. Vzdělání — též bude hůře.

— Ale co mu pomohou školy?

— Dají mu jiné potřeby.

— Vidíte, tomu jsem nikdy nemohl porozuměti ,— na-

mítal Levin se zápalem. — Jakým způsobem pomohou lidu školy, aby si mohl zlepšiti své hmotné postavení? Vy říkáte: školy, vzdělání mu dají nové potřeby. Tím hůře, protože pak je nebude moci ukojiti. A jakým způsobem znalost sčítání, odčítání a katechismu dopomohla lidu k tomu, aby si zlepšil své hmotné postavení, to jsem nikdy nemohl pochopiti. Přede třemi dny večer jsem potkal jakousi ženu s kojencem a tázal jsem se jí, kam jde. Řekla mi: »byla jsem u babky, hošík dostal křeče, tak jsem jí ho tam zanesla, aby mi jej vyléčila.« Otázal jsem se jí: »a jak ta babka léčí křeče?« — »Posadí děcko na hřádu k slepicím a cosi při tom odříkává.«

— Nu, tak vidíte, sám se k tomu přiznáváte! Aby nenosila děcka léčiti křeče na hřádu, k tomu je zapotřebí . . . řekl Svijažskij vesele se usmívaje.

— Ach, ne, — pravil Levin nevrle, — toto léčení se podle mého náhledu podobá léčení lidu pomocí škol. Lid je ubohý a nevzdělaný, — to vidíme stejně tak jistě, jako babka pozná křeče, protože děcko křičí. Ale jak tomuto zlu — bídě a nevzdělanosti — odpomohou školy, je mi stejně tak nepochopitelné, jak nemohu pochopiti, jak mohou slepice na hřádě vyléčiti křeče. Je třeba odstraniti příčinu jeho chudoby.

— Nu, v tom se alepoň shodujete se Spencerem, jejž tak nemáte rád; ten říká též, že vzdělání může býti důsledkem velkého blahobytu a životního přepychu, častého mytí, jak tvrdí a ne znalosti čtení a počítání.

— Nu, jsem tomu velmi rád, anebo velmi nerad, že jsem se tu shodl se Spencerem; ale já to vím již dávno. Školy nepomohou, nýbrž odpomůže takové hospodářské zřízení, při němž lid bude bohatší, bude mít více volného času, — a tehdy budou i školy.

— Ale v celé Evropě je již nucená školní docházka.

— Jak to, že vy v tomto bodě souhlasíte se Spencerem? — otázal se Levin.

Ale v očích Svijažského se zableskl výraz ustrašení a řekl s úsměvem:

— Ne, ta vaše historie s tou křečí je výtečná! Vy jste to opravdu slyšel?

Levin viděl, že se takto nedopátrá oné spojitosti, jež víže život tohoto člověka s jeho myšlenkami. Bylo zřejmé, že mu bylo naprosto lhostejné, k čemu jej přivede úsudek; potřeboval jediné procesu přemýšlení. A bylo mu nepříjemné, když jej proces uvažování zavedl do slepé uličky. A toho neměl rád a všemožně se tomu vyhýbal, zabočuje vždy rozhovor na něco příjemného a veselého.

Všechny dojmy tohoto dne, počínajíc dojmem, jejž na něho učinil mužík na polovině cesty a jenž se mu stal jakýmsi základem všech ostatních dojmů a myšlenek dnešního dne, Levina mocně rozrušily. Tento milý Svijažskij, jenž má při sobě pohotově myšlenky pro všeobecnou potřebu a jenž má zřejmě zcela jiné, Levinovi tajné, neznámé, životní názory, jichž se Levin nemohl dopátrati, — a jenž zároveň s nespočetným zástupem lidí řídí všeobecné mínění pomocí myšlenek, jemu naprosto cizích; onen popudlivý statkář, jenž má úplnou pravdu ve svých názorech, k nimž došel po mnohých životních utrpeních, ale jenž byl nespravedlivý ve své zaujatosti proti celé a nejlepší ruské třídě; vlastní nespokojenost se svou činností a jakási matná naděje, že se mu podaří nalézti způsob nápravy všech těchto poměrů, — všechno to splývalo v pocit vnitřního zmatku a očekávání blízkého rozřešení.

Když Levin osaměl ve svém pokoji, leže na pérové žíněnce, jež zcela neočekávaně vymrštovala při každém jeho pohybu jeho ruce a nohy, nemohl dlouho usnouti. Ani jedna věc z rozhovoru se Svijažským, ačkoli Svijažskij řekl mnoho rozumného, Levina nezajímala; ale vývody statká-

řovy nutily jej k uvažování. Levin si bezděčně vzpomínal na všechna jeho slova a upravoval si ve své mysli to, co mu odpovídal.

»Ano, měl jsem mu říci: vy říkáte, že vaše hospodářství nevzkvétá proto, poněvadž mužík nenávidí každé zdokonalování a že zdokonalování ta musíte zaváděti mocí; ale kdyby vám hospodářství bez tohoto zdokonalování nešlo vůbec, pak byste měl naprostou pravdu; ale hospodářství prospívá zdárně jediné tam, kde dělník pracuje v naprostém souladu se svými návyky jako u onoho starce na polovině cesty. Vaše i naše společná nespokojenost dokazuje, že jsme vinni my a ne dělník. My se již dávno plahočíme podle svého i podle evropského zvyku, aniž bychom se nějak starali o vlastnosti pracovní síly. Pokusme se o to, pohlížeti na pracovní sílu ne jako na nějakou ideální *sílu*, ale jako *na ruského mužíka* s jeho pudy a zařiďme podle toho své hospodářství. Představte si, měl jsem mu odpověděti, že si počínáte ve svém hospodářství, jak onen stařec, že jste našel prostředek, jímž byste vzbudil zájem dělníků o úspěch práce a že jste našel střední cestu v zdokonalování, a uvidíte, že aniž byste vyssával půdu, vytěžíte dvakráte, třikráte tolik, než jak jste vytěžil dříve. Rozdělte se s nimi na polovic, přenechte polovinu půdy pracovní síle; a ona část, jež vám zbude, bude daleko větší a pracovní síla bude míti též více. A abyste to mohl učiniti, je třeba snížiti úroveň hospodářství a vzbuditi u dělníků zájem o úspěch práce. Jak by to bylo lze provésti, to je již otázka, týkající se podrobností; ale je zcela nepochybné, že by to bylo lze učiniti.

Tato myšlenka Levina mocně rozrušila. Nespal polovinu noci, přemýšleje o podrobnostech, jak by bylo lze tyto myšlenky uskutečniti. Nechystal se k tomu, že nazíří odjede, ale nyní se rozhodl, že odjede hned časně ráno. Kromě toho ona švekruše s výstřihem na šatech vyvolávala

v něm pocit studu a lítosti, jako by se byl dopustil nějakého naprosto špatného skutku. A pak — musil neodkladně jeti: musil nabídnouti mužíkům svůj plán ještě dříve, než se začne síti ozim a to proto, aby se již selo podle nových podmínek. Rozhodl se, že přemění celé své dřívější hospodářství.

XXIX.

Vyplnění Levinova plánu se setkalo s mnoha těžkostmi; ale Levin sám bojoval ze všech svých sil a ačkoli nedosáhl toho, čeho si přál, nýbrž jediné toho, čeho dosáhnouti mohl, že mohl, aniž by se nějak oklamával, věřiti, že dílo to stojí za onu námahu. Jednou z největších obtíží byla ta okolnost, že hospodářství bylo již zařízeno a že bylo již v chodu, takže nebylo lze všechno zastaviti a začíti všechno s počátku, nýbrž že bylo třeba předělávati stroj v chodu.

Když se ještě večer po svém příjezdu svěřil svému správci se svými plány, správce se zřejmou radostí souhlasil s touto částí jeho řeči, jež dokazovala, že všechno to, co až doposud podnikl, bylo nesmyslné a nevýhodné. Správce řekl, že to již dávno říkal, ale že ho nechtěl poslechnouti. Pokud se však týkalo Levinova návrhu, — aby se zúčastnil jako podílník zároveň s dělníky celého hospodářského podniku, — tu projevil správce velkou sklíčenost a nepronesl žádného určitého názoru, nýbrž ihned se rozhovořil o tom, že je zítra třeba svésti zbylé snopy žita a začíti s přeoráváním, takže Levin cítil, že není k tomu příhodný okamžik.

Rozmlouvaje o těchto svých záměrech s mužíky a nabízeje jim, že jim přenechá půdu za nových podmínek, setkával se se stejnými potížemi, že byli zaměstnáni běžnou

denní prací tak, že se jim nedostávalo volné chvíle, aby mohli přemýšleti o výhodách a nevýhodách tohoto počinu.

Naivní mužík Ivan, pasák, jak se zdálo, jediný pochopil plně Levinův návrh — aby se se svou rodinou zúčastnil na výhodách chovu dobytka, — a úplně souhlasil s tímto návrhem. Ale když se mu Levin snažil vysvětliti příští výhody, na Ivanově tváři se objevil neklid a lítost, že nemůže vyslechnouti až do konce jeho výklady a rychle si vymýšlel nějaké zaměstnání, jež nestrpělo odkladu: buď se chápal vidlí, aby přehazoval seno ze stání anebo naléval vodu neb vyhazoval hnůj.

Druhou obtíží byla nepřekonatelná nedůvěra sedláků k tomu, že by statkář mohl míti též nějaký jiný cíl, než ten, aby je chtěl co nejvíce ošiditi. Byli pevně přesvědčeni, že pravý jeho cíl (přese všechnc jeho ujišťování) bude vždy vězeti v něčem, co jim nikdy nepoví. A sami, mající vysloviti své mínění, hovořili mnoho, ale nikdy ne to, co bylo vlastně jejich cílem. Kromě toho (Levin cítil, že popudlivý statkář měl pravdu), sedláci za první a nezvratnou podmínkou jakéhokoli souhlasu kladli to, aby nebyli donucování k žádným novým způsobům hospodaření a k použití nějakého nového nářadí. Uznávali, že pluh oře daleko lépe, že ruchadlo pracuje rychleji, ale nalézali tisíce příčin, proč nemohli používati ani jednoho ani druhého nástroje a ačkoli byl i Levin sám přesvědčen, že je třeba snížiti úroveň hospodářství, přece jen mu bylo líto zříci se všech těch zdokonalených prostředků, jichž výhoda byla tak zřejmá. Ale přese všechny tyto obtíže dosáhl konečně svého a na podzim bylo již všechno ujednáno a začalo se hospodařiti podle jeho nových plánů, anebo se tak aspoň zdálo.

S počátku chtěl Levin přenechati celé své hospodářství, jak bylo, mužíkům, dělníkům a správci za nových druž-

stevních podmínek; ale velmi záhy se přesvědčil, že to není lze a proto se rozhodl, že hospodářství rozdělí. Kravín, park, zahrada, louky a pole, jež byly rozděleny na několik částí, měly tvořiti zvláštní oddíl. Naivní pasák Ivan, jenž, jak se Levinovi zdálo, nejlépe porozuměl celé věci, ustaviv si jakési družstvo, jež se skládalo téměř výhradně z jeho rodiny, stal se podílníkem kravína. Vzdálené pole, jež již osm let leželo úhorem, převzalo přispěním rozumného tesaře Fjodora Rězunova šest mužíckých rodin na novém společném podkladě a mužík Šurajev si pronajal za týchž podmínek všechny zahrady. Ostatní se zatím obhospodařovalo podle starého způsobu, ale tyto tři části byly počátkem nového zařízení a Levin se jim plně věnoval.

Pravda, v kravíně se až dosud nehospodařilo lépe, než dříve a Ivan se silně bránil tomu, aby krávy byly umístěny v teplých chlévech a aby se tlouklo máslo ze smetany ujišťuje, že kráva v chladu spotřebuje méně píce a že nesbírané mléko dá více másla a žádal, aby dostával opět svou mzdu jako dříve a nikterak se nezajímal o to, že peníze, jež nyní dostával, nebyly mzdou, ale zálohou na podíl z čistého zisku.

Bylo sice pravdou, že družstvo Fjodora nepřeoralo dvakráte před zasetím pole pluhy, jak bylo ujednáno, omlouvajíc se tím, že k tomu byla krátká doba. Pravda, že mužíci tohoto družstva, ačkoli se zavázali, že budou hospodařiti na základě nových podmínek, nepovažovali této půdy za společnou, ale za najatou a nejednou mužíci tohoto družstva, ba dokonce i sám Rězunov Levinovi říkali: »kdybyste dostal za půdu peníze, byl byste klidnější a my bychom měli volné ruce.« Kromě toho tito mužíci neustále oddalovali pod různými záminkami ujednanou stavbu kravína a stodoly na tomto pozemku a protáhli věc až do zimy.

Bylo sice pravdou, že Šurajev chtěl rozděliti pronajaté zahrady na malé díly a přenechati je mužíkům. Bylo zřejmé, že si vykládal zcela opačně a jak se zdálo zúmyslně podmínky, za nichž mu byla půda postoupena.

Bylo sice pravda, že když Levin rozmlouval s mužíky a vysvětloval jim výhody tohoto svého počinu, mužíci, jak Levin cítil, poslouchali pouze zvuk jeho hlasu a že byli pevně přesvědčeni, že i kdyby jim povídal cokoli, nedají se od něho oklamati. To pociťoval zejména tehdy, kdykoli mluvil s nejrozumnějším mužíkem, Rězunovem a pozoroval onu hru v Rězunovových očích, jež jasně dokazovala, že se Levinovi vysmívá a že byl pevně přesvědčen o tom, bude-li někdo oklamán, že to nebude on, Rězunov.

Ale přes to přese všechno si Levin myslil, že nové zřízení bylo uvedeno v život a začalo se vyvíjeti a že bude-li vésti přísně účty a trvati na svém, že jim v budoucnosti dokáže výhody tohoto zřízení a že se bude vyvíjeti samo sebou.

Tyto věci zároveň s ostatním hospodářstvím, jež zůstalo zatím v jeho rukou, současně s prací v pracovně nad jeho spisem, zajímaly Levina po celé léto tak, že téměř ani na lov nejezdil. Ke konci srpna se dověděl od čeledína, jenž mu přivezl nazpět sedlo, že rodina Oblonských odjela do Moskvy. Cítil, že neodpověděv na dopis Darji Alexandrovny svou nezdvořilostí, na niž si nemohl vzpomenouti, aniž by se mu nebyla vehnala do tváře červeň studu, spálil za sebou všechny mosty a že již nikdy k nim nepojede. Podobně se zachoval i u Svijažských, odjev, aniž by se byl rozloučil. Ale i k nim též nikdy nepojede. Nyní mu bylo všechno naprosto lhostejné. Nové zřízení hospodářství zajímalo jej tak, jak ještě doposud nikdy v celém jeho životě. Přečetl knihy, jež mu Svijažskij zapůjčil a objednav si i ty, jichž neměl, přečetl i politicko-

hospodářské a socialistické knihy o tomto předmětu, ale, jak správně očekával, nenašel v nich nic, co by se týkalo jeho podniknutého díla. V politickohospodářských knihách, v Millovi na příklad, jejž prostudoval s velkým zápalem prvního, doufaje, že v nich co chvíle najde rozřešení otázek, jež jej zajímaly, našel zákony, jež byly sestaveny na základě stavu evropského hospodářství; ale nenahlížel, proč by ony zákony, jež se pro Rusko naprosto nehodily, měly býti všeobecné. Totéž viděl v socialistických knihách: buď to byly překrásné, ale neuskutečnitelné fantasie, jež jej strhovaly, dokud byl studentem; anebo to byly reformy a nápravy onoho stavu, v němž se nalézala Evropa a s nimiž ruské zemědělství nemělo nic společného. Politické hospodářství tvrdilo, že zákony, podle nichž se vyvíjelo a vyvíjí bohatství Evropy, jsou zákony všeobecné a nezvratné. Socialistická nauka říkala, že rozvoj podle těchto zákonů vede k naprosté záhubě. A ani jedno ani druhé učení nejenže mu nedávalo odpovědi, ale nikde se v nich nesetkal ani s nejmenší zmínkou, co Levin a všichni ruští mužíci a zemědělci mají dělati se svými miliony rukou a děsjatin půdy, aby co nejvíce prospěli všeobecnému blahobytu.

Ale když se již jednou do toho pustil, přečetl svědomitě vše, co se týkalo onoho předmětu a chtěl na podzim odjeti do ciziny, aby na místě prostudoval poměry z vlastní zkušenosti, proto, aby se mu již nikdy v této otázce nestalo, co se mu tak často přihodilo při rozličných otázkách. Sotvaže někdy začal chápati myšlenku svého společníka a vykládati svůj názor, pojednou mu bylo nadhozeno: »a co Kaufmann, John, Dubois a Michaelis? Nečetl jste jich? Přečtěte si je: zpracovali tuto otázku.«

Nyní viděl jasně, že Kaufmann a Michaelis mu nepovědí nic nového. Věděl, co chtěl věděti. Viděl, že Rusko má výtečnou půdu, výtečné dělníky a že v některých pří-

padech jako u onoho mužíka na polovině cesty, dělníci i země přinášeli mnoho užitku, ale že ve většině případů, dává-li se do hospodářství po evropském způsobu kapitál, dělníci pracují a země vynáší málo, a že to pramení jediné z toho, že dělníci pracují a chtějí pracovati jen svým vlastním způsobem a že tento jejich odpor není nahodilý, ale trvalý a že prýští z povahy prostého lidu. Myslil si, že ruský lid, jenž je určen osudem k tomu, aby osídlil a obdělal ohromná, dosud neobydlená prostranství, zcela vědomě až do té chvíle, dokud celá půda nebude osídlena, drží se způsobů, jichž je k onomu cíli zapotřebí a že tyto způsoby nejsou vůbec tak špatné, jak se obyčejně myslívá. Chtěl to dokázati teoreticky ve své knize i prakticky na svém hospodářství.

XXX.

Ke konci září bylo svezeno dříví na stavbu dvora na pozemcích, jež Levin přepustil družstvu, bylo prodáno máslo od krav a rozdělen čistý zisk. V hospodářství, v praksi se vše dařilo výtečně, anebo se tak aspoň Levinovi zdálo. Aby si mohl teoreticky vysvětliti celou tu věc a dokončiti svůj spis, jenž, jak si Levin myslil, měl nejen přivoditi převrat v politickém hospodářství, ale úplně zničiti onu vědu a položiti základ vědě nové — vědě o poměru lidu k zemi, — bylo zapotřebí odjeti do ciziny a prostudovati na místě všechno, co tam bylo v tomto směru vykonáno a najíti přesvědčující důkazy, že všechno to, cožkoli tam bylo vykonáno, — není to, čeho bylo třeba. Levin čekal pouze na to, až bude prodána pšenice, aby dostal peníze a odjel do ciziny. Ale začaly deště, jež nedovolily skliditi obilí, jež ještě zůstalo na polích a brambory a přerušily veškeré práce, ba dokonce i dodávku pše-

nice kupci. Cesty se proměnily v bezedné bláto, povodeň strhla dva mlýny a počasí bylo stále horší a horší.

30. září se ráno ukázalo slunce a Levin, očekávaje lepší počasí, začal se připravovati k odjezdu. Poručil nasypati pšenici, poslal ke kupci správce pro peníze a sám se rozjel po hospodářství, aby udělil před odjezdem poslední rozkazy.

Levin uděliv potřebné rozkazy, mokrý od deště, jenž mu stékal po koženém kabátci hned za krk a hned zase za holínky, v nejveselejší a velmi oživené náladě se vrátil k večeru domů. Počasí se k večeru ještě zhoršilo; kroupy tak bolestivě šlehaly promoklého koně, třesoucího ušima i hlavou, že nešel přímo kupředu, nýbrž jen stranou; ale Levinovi bylo pod kapucí dobře a vesele se rozhlížel kolem sebe tu na kalné potůčky, řinoucí se po kolejích, tu zas na kapky, visící na každé holé větvičce, a hned zase na bělající se pruh krup, jež posud ještě neroztály na prknech mostu anebo na šťavnaté, ještě masité listí jilmu, jež opadalo a leželo hustou vrstvou kolem obnaženého pně. Přese všechnu zasmušilost přírody, jež jej obklopovala, cítil, že je v neobyčejně oživené náladě. Rozhovory s mužíky ve vzdálené vesnici nasvědčovaly tomu, že mužíci si již začínali zvykati na nové poměry. Starý hlídač dvoru, k němuž zajel, aby se osušil, schvaloval zřejmě Levinův plán a sám se nabízel, že vstoupí do družstva k nákupu dobytka.

»Musím jen vytrvale kráčeti k svému cíli a vše se mi podaří, — myslil si Levin, — a za práci a za námahu to stojí. To není má osobní věc, ale otázka všeobecného dobra. Celé hospodářství a hlavně postavení celého lidu se musí zcela změniti. Místo chudoby — všeobecný blahobyt, spokojenost; místo nepřátelství — soulad a zájmová pospolitost. Jedním slovem nekrvavá, ale největší revoluce, s počátku v malém okruhu našeho okresu, potom celé gu-

Večer se při čaji v přítomnosti dvou statkářů rozpředl onen zajímavý rozhovor, jejž Levin očekával. *(Str. 139.)*

bernie, Ruska, celého světa. Protože spravedlivá myšlenka musí přinášeti zdárné ovoce. Ano, to je cíl, jenž stojí za práci. A ta okolnost, že jsem to já, Kosťa Levin, týž, jenž přijel na ples v černé kravatě, jejž Kitty Ščerbacká odmítla a jenž se sám považoval za politování hodného a bezvýznamného člověka, — nic nedokazuje. Jsem přesvědčen, že se Franklin považoval za stejně tak bezvýznamného člověka a že si stejně tak málo důvěřoval, kdykoli si vzpomínal na své záměry. To nic neznamená. A měl jistě též svou Agafju Michajlovnu, jíž se svěřoval se svými tajnostmi.«

V takových myšlenkách dojel již za tmy k domu.

Správce, jenž odjel ke kupci, již přijel a přivezl mu část peněz za pšenici. Smlouva s hlídačem dvora byla uzavřena a cestou se správce dověděl, že obilí všude zůstalo státi na polích a že oněch 160 snopů, jež se jim nepodařilo s polí skliditi, nebyly ničím u srovnání s tím, co zůstalo na polích jiným.

Levin naobědvav se usedl si s knihou jako obvykle do křesla a přemýšlel při čtení o své nastávající cestě a o její souvislosti s jeho spisem. Nyní již jasně viděl veškerý význam svého spisu a v jeho mysli samy sebou se tvořily celé periody, jež vyjadřovaly podstatu jeho myšlenek. »To si musím zapsati, — pomyslil si. — To by se asi hodilo za krátký úvod, jejž jsem považoval dříve za zcela zbytečný.« Vstal, aby zašel k psacímu stolu a Laska, jež ležela u jeho nohou, protahujíc se vstala též a ohlížela se na něho, jako by se jej ptala, kam má jíti. Ale nepodařilo se mu zapsati si ony myšlenky, protože přišli poklasní pro rozkazy a Levin vyšel k nim do předsíně.

Když Levin udělil rozkazy ohledně zítřejší práce a promluvil si s mužíky, kteří přišli k němu ve věcech hospodářství, odešel do své pracovny a zasedl si k práci.

Laska si lehla pod stůl; Agafja Michajlovna si usedla s punčochou na svém místě.

Když popsal několik stran, pojednou si s neobyčejnou živostí vzpomněl na Kitty, na její odmítnutí a poslední setkání. Vstal a začal přecházeti po pokoji.

— Pročpak se nudíte, — pravila mu Agafja Michajlovna. — Proč sedíte doma? Měl byste si zajeti do lázní a tam byste se zotavil.

— Však již pozítří odjedu, Agafjo Michajlovno. Musím dokončiti svou práci.

— Dejte mi pokoj s vaší prací! Ještě málo jste toho pro mužíky udělal! Beztoho již říkají: váš milostpán dostane za to od cara vyznamenání. A já se tomu jen divím; proč pak se o ně tak staráte?

— Nestarám se o ně, dělám to pro sebe.

Agafja Michajlovna znala všechny podrobnosti Levinových plánů v hospodářství. Levin jí často vykládal až do nejmenších podrobností své myšlenky a často se s ní vadil a nesouhlasil s jejími názory. Ale nyní porozuměla tomu, co jí řekl, zcela jinak.

— Především musíte, jak sám dobře víte, pečovati o svou duši, — pravila s povzdechem. — Tamhle Parfen Děnisyč, ačkoli byl negramotný, přece jen zemřel tak, že by Bůh mohl takové smrti dopřáti každému — pravila o čeledínovi, jenž před nedávnem zemřel. — Vyzpovídali jej, dali mu nejsvětější svátost oltářní a udělili mu poslední pomazání.

— O tom nemluvím, — pravil Levin. — Povídám, že to činím pro svůj vlastní prospěch. Je pro mne daleko výhodnější, pracují-li dělníci lépe.

— Můžete si dělati, co chcete, je-li mužík líný, přece jen se bude stále povalovat. Má-li svědomí, bude pracovati; a nemá-li, nic si s ním nepořídíte.

— Ale vždyť sama povídáte, že se Ivan začal lépe starati o dobytek.

— Říkám jen jedno, — odpovídala Agafja Michajlovna, zrejmě ne nahodile, nýbrž zcela promyšleně: měl byste se oženiti, to je vše!

Zmínka Agafji Michajlovny o tom, o čem právě přemýšlel, jej rozhořčila a urazila. Levin se zamračil a neodpovídaje jí, usedl si opět k své práci, připomenuv si opět všechno, co si myslil o jejím vyznamu. Jenom občas naslouchal v tichu zvuku drátů Agafji Michajlovny a vzpomínaje si na to, nač nechtěl vzpomínati, opět se zamračil.

V devět hodin se ozvalo řinčení rolniček a dunivé hlomození vozu po blátivé cestě.

— Přijeli k nám hosté, teď se již nebudete nuditi, — pravila Agafja Michajlovna, vstávajíc a jdouc ke dveřím. Ale Levin ji předešel. Práce se mu nedařila a byl rád, že k němu někdo přijel, ať již to byl kdokoli.

XXXI.

Když Levin seběhl do poloviny schodiště, zaslechl v předsíni známý zvuk pokašlávání; ale slyšel jej nejasně při zvuku svých kroků a doufal, že se mýlil; potom však zahlédl i celou dlouhou, kostnatou, známou postavu a zdálo se, že se již nemohl mýliti, ale přece jen stále ještě doufal, že se mýlí a že onen dlouhý člověk, jenž si vysvlékal kožich a neustále pokašlával, není jeho bratr Nikolaj.

Levin měl rád svého bratra, ale žíti s ním pohromadě bylo vždy pravou trýzní. A nyní, kdy Levin vlivem myšlenky jež jej napadla a připomínky Agafji Michajlovny byl v nejasném, zmateném stavu, připadalo mu nastávající shledání s bratrem neobyčejně těžkým. Místo ve-

selého, zdravého a cizího hosta, jenž, jak doufal, jej vyvede z jeho duševní nejasnosti, musil se setkati bratrem, jejž zná až do nejmenších podrobností, jenž v něm vyvolá nejskrytější myšlenky a přiměje k tomu, aby se mu se vším svěřil. A toho si nepřál.

Levin, zlobě se sám na sebe pro svůj hanebný cit, seběhl do předsíně; sotvaže spatril bratra zblízka, tento cit osobního zklamání ihned vyprchal a byl vystřídán pocitem lítosti. Ačkoli bratr Nikolaj byl strašný již i dříve svou hubeností a chorobným výrazem, nyní byl ještě hubenější a chorobnější. Byl jako kostra, potažená kůží.

Stál v předpokojí, potrhávaje svým dlouhým, hubeným krkem a stahuje si s něho šálu a podivně, žalostně se usmíval. Levin, zahlédnuv tento klidný, pokorný úsměv, pocítil, že mu křečovitý pláč svírá hrdlo.

— Tak jsem k tobě přijel, — pravil Nikolaj dutým hlasem, nespouštěje ani na chvíli očí se svého bratra. — Chtěl jsem již dávno přijeti, ale byl jsem neustále nemocen. Nyní však jsem se již velmi zotavil, — pravil, utíraje si svou bradku velkými hubenými dlaněmi.

— Ano, ano! — odpovídal Levin. A bylo mu ještě strašněji, když při polibku pocítil rty suchost bratrova těla a spatřil zblízka jeho velké, podivně zářící oči.

Před několika nedělemi Konstantin Levin psal svému bratru, že po prodeji oné maličké části, jež až doposud nebyla ještě mezi bratry rozdělena, bratr měl nyní dostati svůj podíl asi 2000 rublů.

Nikolaj řekl, že si přijel pro peníze a hlavně proto, aby pobyl ve svém hnízdě, aby se dotekl země, a aby tu nabral jako bohatýři síly k práci, jež jej očekává. Přes to, že byl ještě více shrbenější a přes to, že při své velké postavě byl neobyčejně hubený, jeho pohyby byly jako vždy rychlé a trhané. Levin jej zavedl do pracovny.

Bratr se neobyčejně pečlivě převlékl, což nikdy neděl-

lával, přičesal si své řídké, tvrdé vlasy a s úsměvem přišel nahoru do pokoje.

Byl v nejpřívětivější a v nejveselejší náladě, jak si jej Levin často pamatoval z dětství. Zmínil se dokonce i o Sergěji Ivanoviči a to zcela beze zloby. Spatřiv Agafju Michajlovnu, zažertoval si s ní a vyptával se na staré sloužící. Zpráva o smrti Parfena Děnisyče účinkovala na něho nepříjemně. Na jeho tváři se objevil výraz zděšení; ale ihned se zase vzpamatoval.

— Vždyť byl již starý, — pravil a zabočil rozhovor na jiný předmět. — Ano, tak tu u tebe ztrávím měsíc anebo dva a pak odjedu do Moskvy. Víš-li pak, že mi Mjachkov slíbil, že mi opatří nějaké místo a že vstoupím do státní služby. Nyní si upravím život zcela jinak, — pravil dále. — Víš, že jsem tu ženskou dal pryč?

— Marju Nikolajevnu? Pročpak?

— Ach, byla to hanebná žena! Natropila mi spoustu nepříjemností. — Ale nevypravoval, jaké ty nepříjemnosti vlastně byly. Nemohl říci, že vyhnal Marju Nikolajevnu proto, že mu vařila slabý čaj a hlavně proto, že s ním zacházela jako s nemocným. — A pak chci nyní vůbec změniti svůj život. Rozumí se, že jsem dělal jako všichni ostatní hlouposti, ale že jsem ztratil majetek — to je nejmenší, toho nelituji. Jen kdybych byl zdráv, a zdraví se mi, díky Bohu, zlepšilo.

Levin poslouchal a přemýšlel, ale nemohl připadnouti na nic kloudného, co by mu měl říci. Nikolaj patrně cítil totéž; začal se bratra vyptávati na jeho hospodářství; a Levin byl rád, že mohl vyprávěti o sobě, protože mohl mluviti zcela bez jakéhokoli přetvařování. Vyprávěl bratrovi o svých plánech a o tom, co vykonal.

Bratr poslouchal, ale, jak bylo zřejmé, vypravování to ho nezajímalo.

Tito dva lidé byli si rodem tak blízcí a tak si podobni,

že sebe menší pohyb, tón hlasu říkal jim daleko více, než všechno, co si mohli říci slovy.

Nyní měli oba jednu myšlenku: nemoc a blízkost Nikolajovy smrti, jež zatlačila do pozadí všechno ostatní. Ale ani jeden ani druhý se o ní neodvažoval mluviti a proto všechno, cokoli si povídali, nevyjadřovalo to, čím se zaobírali, a proto bylo všechno lží. Nikdy Levin nebyl tak rád, že skončil večer a že již musí jíti spát. Nikdy v přítomnosti jakéhokoli cizího člověka, ba ani při zcela oficielní návštěvě nechoval se tak nepřirozeně a nepravdivě, jako nyní. A vědomí této nepřirozenosti, jakož i lítost nad ní činily jej ještě nepřirozenějším. Chtělo se mu plakati nad svým umírajícím milovaným bratrem, ale musil poslouchati a udržovati rozhovor o tom, jak bude nyní žíti.

Protože v domě bylo vlhko a jen v jednom pokoji se topilo, Levin uložil svého bratra do své ložnice za přepážku.

Bratr si ulehl a spal anebo nespal, ale jako každý nemocný se převaloval a kašlal a když si nemohl odkašlati, cosi si pobručoval: Občas, když těžce vzdychal, říkal: »Ach, Bože můj!« Jindy, když jej hleny dusily, zlostně křičel: »Ach, čerte!« Levin nespal a dlouho jej poslouchal. Hlavou se mu míhaly nejrozmanitější myšlenky, ale konec všech těchto myšlenek byl týž — smrt.

Smrt, nevyhnutelný konec všeho, po prvé s nepostižitelnou silou vyvstala před ním. A smrt ta, jež byla zde, v tomto milovaném bratru, jenž v polosnu stenal a zcela ze zvyku volal k Bohu anebo hned zase k čertu, nebyla tak daleka, jak se mu dříve zdálo. Byla i v něm samém — on to cítil. Ne-li dnes, tak zítra, a ne-li zítra — tak za třicet let, cožpak to není všechno jedno! Ale co ta nevyhnutelná smrt vlastně byla, nejenže nevěděl, nejenže nikdy o tom ani nepřemýšlel, ale ani nedovedl a neodvážil se na to pomysliti.

»Pracuji, chci něco vykonati, ale zapomněl jsem, že se všechno skončí, že je tu — smrt.«

Seděl ve tmě na posteli, skrčiv se a objav svá kolena a zatajuje dech následkem napjaté mysli, přemýšlel. Ale čím více napínal mysl, tím jasněji dospíval k názoru, že je tomu skutečně tak, že vskutku zapomněl a že přehlédl v životě jednu malounkou okolnost, — totiž to, že přijde smrt a že se všechno skončí, že vůbec ani nestálo za to, něco si začínati a že tomu není lze nějak odpomoci. Ano, je to strašné, ale je tomu tak.

»Ale vždyť jsem ještě živ. Ale co mám nyní dělat, co dělat?« říkal si v návalu zoufalství. Rozsvítil svíčku a opatrně vstal a zašel k zrcadlu, aby se podíval na svou tvář a na své vlasy. Ano, na spáncích již byly šedivé vlasy. Otevřel ústa. Zadní zuby se začínaly kaziti. Obnažil si svou svalnatou ruku. Ano, síly má mnoho. Ale i Nikoleňka, jenž tam za přepážkou dýše posledními zbytky plic, měl též zdravé tělo. A pojednou si vzpomněl, jak v dětství chodili společně spat a jak čekali jen na to, až Fjodor Bogdanyč zmizí za dveřmi, aby mohli po sobě házeti poduškami a smáti se, smáti se tak nespoutaně, tak, že ani strach před Fjodorem Bogdanyčem nemohl zaraziti toto překypující a pěnící se vědomí životního štěstí. »Ale nyní tato zkřivená prázdná hruď ... a já, jenž nevím, proč tu jsem a co se se mnou stane ....«

— K-chá! K-chá! Ach, čerte! Copak stále děláš, že nespíš? — okřikl jej bratrův hlas.

— Jen tak, ani sám nevím, nemohu usnouti.

— Ale já jsem tak pěkně spal, a ani jsem se již nyní nezapotil. Pojď se podívati a sáhni mi na košili. Že není zpocena?

Levin mu sáhl na košili, odešel za přepážku, zhasl svíčku, ale ještě dlouho nespal. Sotvaže si poněkud objasnil

otázku, jak má žíti, hned mu zase vyvstala nová, nerozřešitelná otázka — smrt.

»Ano, on umírá, snad na jaře zemře, ale jak bych mu mohl pomoci? Co mohu pro něho učiniti? Co o tom vím? Vždyť jsem dokonce zapomněl, že něco takového je.

XXXII.

Levin si již dávno povšiml, že pociťují-li lidé při přílišné povolnosti a pokornosti jakousi nevoinost, brzy se stávají nesnesitelnými svymi upřílišněnými nároky a svou hašteřivostí. Cítil, že něco podobného se stalo i s jeho bratrem. A vskutku, bratr Nikolaj nevydržel dlouho žíti v tichosti. Hned nazítří zrána upadl v podrážděnost a začal neustále vyhledávati nějaké záminky k různicím se svým bratrem, dotykaje se při tom nejbolestivějších míst.

Levin cítil, že je vinen a nemohl svou vinu napraviti. Cítil, že kdyby se oba nepřetvařovali, kdyby mluvili to, co jim leží na srdci, totiž jedině to, co si myslí a cítí, že by si jen dívali navzájem do očí a že by Konstantin pouze říkal: »Ty zemřeš, ty zemřeš!« a že by Nikolaj pouze odpovídal: »Vím, že zemru; ale bojím se, bojím se, bojím se toho!« A již více by spolu nevyměnili ani slova, kdyby byli mluvili upřímně. Ale tak žíti nebylo lze a proto se Konstantin snažil dělati to, o co se usiloval po celý svůj život, co nedovedl přivésti k nějakému výsledku, a to, co podle jeho pozorování dovedli dobře dělati jiní a bez čeho nebylo lze žíti: pokoušel se mluviti něco zcela jiného, než co si myslil a neustále cítil, že to není upřímné, že jej bratr při tom přistihuje a že se proto rozčiluje.

Třetího dne vybídl Nikolaj svého bratra, aby mu opět pověděl svůj plán a začal jej nejen odsuzovati, ale zúmyslně přirovnávati ke komunismu.

— Nejen že sis vzal cizí myšlenku, ale ty jsi ji i znetvořil a chceš jí upotřebiti na nepravém místě.

— Ale já ti říkám, že to s komunismem nemá nic společného. Komunisté zavrhují oprávněnost osobního vlastnictví, kapitálu, práva dědického, kdežto já se neodříkám tohoto hlavního stimulu (Levinu se samotnému protivilo, že užíval podobných slov, ale od té doby, kdy se dal unésti svou prací, začal čím dále tím častěji bezděčně užívati neruských slov), chci jen regulovati práci.

— To je právě to, ty sis vzal cizí myšlenku, zbavil jsi ji všeho, co bylo její silou a chceš přesvědčovati, že je to cosi nového, — pravil Nikolaj zlostně, poškubávaje krkem ve svém límci.

— Ale má myšlenka nemá nic společného...

— Tam — pravil Nikolaj Levin, blýskaje zlostně očima a ironicky se usmívaje, — tam je aspoň půvab, abych tak řekl, geometrické jasnosti a přesnosti. Snad je to utopie. Ale připusťme, že můžeme z celé minulosti učiniti tabulam rasam, aby nebylo soukromého majetku, aby nebylo rodiny, pak by bylo lze upraviti i práci. Ale ty nemáš nic z toho...

— Pročpak to pleteš dohromady? Nikdy jsem nebyl komunistou.

— Ale já jsem jím byl, a shledávám, že je komunism předčasný a že má budoucnost jako křesťanství v prvních dobách.

— Ale já si jen myslím, že musíme pohlížeti na pracovní sílu s přirozeného hlediska, totiž že ji musíme studovati, poznati její vlastnosti a....

— Ale to je zcela marné. Tato síla si sama nalézá podle stupně svého vývoje určitý způsob své činnosti. Všude byli nejdříve otroci a teprve pak metayers,[1]) i u nás jest

[1]) *nájemci.*

až dosud práce za polovinu úrody, nájem, práce nádenická, — co tedy ještě hledáš?

Levin se při těchto slovech pojednou rozčilil, protože se v hloubi duše bál, že je to pravda, — že je pravda, že chtěl balancovati mezi komunismem a určitými formami, — a že to bude sotva možné.

— Hledám prostředky, aby práce byla produktivnější jak pro mne, tak pro dělníka. Chci zaříditi ... — odpovídal rozhorleně.

— Nic nechceš zaříditi; prostě, jak jsi po celý život žil, chceš býti originelní, chceš ukázati, že nevykořisťuješ mužíků, ale že tak jednáš ve jménu jakési idey.

— Nu, mysli si, co chceš a nech mne na pokoji! — odpovídal Levin cítě, že mu nezadržitelně poskakuje sval levé tváře.

— Ty jsi nikdy neměl a také nemáš žádného přesvědčení, nýbrž chceš jediné ukájeti svou samolibost.

— Nu, dobrá, a nech mne na pokoji!

— I nechám! Měl jsem již dávno tak učiniti a táhni k čertu! A vůbec velmi toho lituji, že jsem sem přišel!

Ačkoli se potom Levin snažil bratra uchlácholiti, Nikolaj nechtěl ani slyšeti, říkal, že bude pro ně daleko lépe, rozejdou-li se a Konstantin pozoroval, že se bratru stal život prostě nesnesitelný.

Nikolaj se již chystal odjeti, když Konstantin přišel opět k němu a nepřirozeně ho prosil, aby mu prominul, urazil-li jej něčím.

— Ach, velkodušnost! — pravil Nikolaj a usmál se. — Chceš-li míti za každou cenu pravdu, pak ti tu radost mohu způsobiti. Máš pravdu; ale já přece jen odjedu.

Teprve téměř před samým odjezdem se Nikolaj políbil s bratrem a řekl mu, pohlédnuv pojednou vážně na svého bratra:

— Ale proto přece na mne nevzpomínej ve zlém, Kosťo! — a hlas se mu zachvěl.

To byla jediná slova, jež byla pronesena upřímně. Levin pochopil, že těmito slovy vyrozumíval: »Vidíš a víš, že je se mnou zle a že se snad již více neuvidíme.« Levin to pochopil a slzy mu vytryskly z očí. Ještě jednou políbil bratra, ale nemohl a nedovedl mu nic říci.

Třetí den po bratrově odjezdu odjel i Levin do ciziny. Setkav se na nádraží se Ščerbackým, Kittiným bratrancem, překvapil jej svou zasmušilostí.

— Co se ti stalo? — otázal se jej Ščerbackij.

— Ale nic, to nic není, tak málo je na světě radostí.

— Pročpak málo? Pojeď raději se mnou do Paříže místo do nějakého Mühlhausenu. Uvidíš, jak je tam veselo.

— Ne, můj život je již u konce. Je čas umírati.

— To je přece nápad! — pravil Ščerbackij směje se. — A já se teprve chystám žíti.

— Ano, tak jsem si i já ještě nedávno myslil, ale nyní vím, že brzy zemru.

Levin tvrdil to, co si skutečně poslední dobou myslil. Spatřoval ve všem smrt anebo její blízkost. Ale dílo, do něhož se pustil, zajímalo jej čím dále tím více. Musí nějak využitkovati svého života, dokud nepřijde smrt. Všechno, cožkoli jej obklopovalo, bylo, jak se mu zdálo, zahaleno tmou; ale právě následkem této tmy cítil, že jedinou nití, jíž by se mohl v oné tmě říditi, byla jeho práce a proto se do ní pustil se všech svých sil a držel se jí.

ČÁST ČTVRTÁ

I.

Manželé Kareninovi žili nadále v jednom domě, setkávali se každý den, ale byli si naprosto cizí. Alexej Alexandrovič si ustanovil za pravidlo viděti se každý den se svou chotí, aby si služebnictvo neosobovalo nějakých práv něco se domýšleti, ale vyhýbal se tomu, aby doma obědval. Vronskij nikdy nebýval v domě Alexeje Alexandroviče, ale Anna se s ním vídala mimo dům a její choť o tom věděl.

Tento stav doléhal mučivě na všechny a ani jednomu z nich by se nedostávalo tolik sil prožíti aspoň jeden den v takovém postavení, kdyby nemohl očekávati, že se tento stav změní a že je to pouze dočasná, bolestivá obtíž, jež brzy pomine. Alexej Alexandrovič čekal, že tato vášeň pomine, jako pomíjí vždy všechno, že na to všichni zapomenou a že jeho jméno nebude zhanobeno. Anna, na níž závisel tento stav a na niž nejmučivěji ze všech doléhal, jej snášela, protože nejenže očekávala, ale byla pevně přesvědčena o tom, že se to všechno velmi brzy rozuzlí a vyjasní. Nevěděla naprosto, co přispěje k rozuzlení tohoto stavu, ale byla pevně přesvědčena, že se toto cosi velmi brzy dostaví. Vronskij, bezděčně se jí poddávaje, očekával též cosi, co nezáviselo na něm a co musilo rozuzliti všechny tyto obtíže.

Uprostřed zimy Vronskij ztrávil velmi nudný týden. Byl přidělen k jakémusi cizímu zahraničnímu princi, jenž přijel do Petrohradu a musil mu ukazovati všechny petrohradské pamětihodnosti. Vronskij sám se již jaksi dopo-

ručoval svým imponujícím zevnějškem; kromě toho dovedl se pohybovati důstojně a zdvořile ve společnosti takových osobností; proto byl princi přidělen. Ale pocítil, že povinnost ta byla velmi obtížná. Princ nechtěl vynechati nic, nač by se ho mohli doma tázati: viděl-li to v Rusku to a to; ba i sám toužil po tom, aby mohl co nejvíce užíti ruských radovánek. Vronskij měl povinnost uspokojiti jeho přání v obou směrech. Ráno si jezdili prohlížeti památnosti; večer se účastnili všech národních osobitých radovánek. Princ se těšil i mezi princi neobvčejnému zdraví; dosáhl jak tělocvikem, tak i dobrou péčí o své tělo takové síly, že přese všechny výstřelky, jimž se oddával ve svém hýření, byl svěží jako velká, zelená, lesklá holandská okurka. Princ mnoho cestoval a shledal, že jednou z hlavních výhod nynějšího poznávání života jednotlivých národů je ta okolnost, že jejich zábavy bvlv lehce přístupné. Byl ve Španělsku a tam pořádal serenády a uzavřel důvěrné přátelství s jednou Španělkou, hrající na mandolinu. Ve Švýcarsku zabil *kamzíka*. V Anglii se zúčastnil dostihů, skákal přes plotv v červeném fraku a v sázce zastřelil 200 bažantů. V Turecku byl v harému, v Indii jezdil na slonu a nyní v Rusku toužil po tom, aby mohl okusiti všech specielně ruských radovánek.

Vronskému, jenž zastával u něho úřad jakéhosi obřadníka, dalo mnoho práce, než se mu podařilo roztříditi všechny ruské radovánky, jež rozličné osobnosti princi navrhovalv. Obstaral mu i šílenou jízdu v troice s divokými koňmi, i blíny i hon na medvědv i trojky a cikány i pitky s ruským rozbíjením pohárů. A princ si s neobyčejnou lehkostí osvojil ruského ducha, tloukl podnosy se sklenicemi, posazoval na kolena cikánku a zdálo se, jako by se tázal, co má ještě učiniti anebo záleží-li jediné v tomto ruský duch.

Ve skutečnosti se princi ze všech ruských radovánek

nejvíce líbily francouzské herečky, baletní tanečnice a šampaňské s bílou pečetí. Vronskij byl uvyklý na společnost princů; ale — zda snad proto, že se buď sám poslední dobou změnil, anebo že se příliš úzce stýkal s princem — tento týden se mu zdál neobyčejně těžký. Po celý ten týden měl neustále pocit člověka, jenž byv přidělen k nebezpečnému šílenci, by se bál šílence a zároveň i toho, aby nepřišel pro jeho blízkost i o svůj vlastní rozum. Vronskij se neustále bál, aby cítil nezbytnost toho, že nesmí ani chvilku upustiti od tónu přísné oficielní zdvořilosti, aby nebyl uražen. Způsob, jímž se princ choval k oněm lidem, kteří k největšímu podivení Vronského div že z kůže nevylezli, aby princi poskytli ruských radovánek, byl opovržlivý. Jeho úsudky o ruských ženách, jež si přál poznati, nejednou přinucovaly Vronského k tomu, že se červenal nespokojeností. Hlavní však příčinou, proč byl princ Vronskému neobyčejně obtížný, byla ta okolnost, že v něm bezděčně viděl sama sebe. A to, co viděl v tomto zrcadle, jeho samolibosti nelichotilo. Byl to velmi hloupý, velmi domýšlivý, velmi zdravý a velmi čistotný člověk, ale nic více. Byl gentleman — to byla pravda a Vronskij to nemohl upříti. Choval se klidně a zcela bez lichocení k vyšším, nenuceně a prostě k sobě rovným a s pohrdavou blahosklonností k nižším. Vronskij sám byl právě takový a považoval to za velkou přednost; ale vůči princi byl nižší a tento blahosklonně přezíravý poměr k němu jej trápil.

»To jsou pitomosti! Cožpak jsem vskutku takový?« pomyslil si Vronskij.

Ať již tomu bylo jakkoli, když se princ s ním sedmého dne před svým odjezdem do Moskvy loučil a za vše mu děkoval, Vronskij byl šťasten, že se zbavil tohoto nepohodlného postavení a nepříjemného zrcadla. Rozloučil se

Zkoumala jeho obličej, zda se nezměnil za celou tu dobu, co se s ním neviděla. (Str. 179.)

s ním na nádraží, kam zajeli přímo z lovu na medvědy, kde po celou noc čistě rusky nevázaně hýřili.

II.

Vronskij navrátiv se domů, našel lístek od Anny. Psala mu: »Jsem nemocna a nešťastna. Nemohu vyjížděti z domu, ale nemohu již déle býti bez Vás. Přijeďte večer. Aleksěj Alexandrovič jede v sedm hodin do rady a zdrží se tam až do desíti.« Zamyslil se chvilku o tom, jak je to zvláštní, že jej zve přímo k sobě přes to, že její choť po ní žádal, aby ho nepřijímala; rozhodl se, že pojede.

Vronskij byl tuto zimu povýšen na plukovníka, vystoupil z pluku a bydlil sám. Posnídav, ihned si ulehl na pohovku, aby se vyspal a za pět minut vzpomínky na všechny ty bohapusté výjevy, jichž byl poslední dni svědkem, se mu spletly a splynuly s představami o Anně a mužíku náhončím, jenž hrál při honu na medvědy důležitou úlohu, a usnul. Když se probudil, chvěje se strachem, byla již tma a rychle rozsvítil svíčku: »Co je to? co? Co se mi to tak strašného zdálo? Ano, ano. Mužík náhončí, zdá se, maličký, špinavý s rozčechranou bradkou, dělal cosi sehnut a pojednou pronesl francouzsky jakási podivná slova. Ano, nic více se mi již nezdálo, — pravil k sobě. — Ale pročpak to bylo tak strašné?« A vzpomněl si opět živě na onoho mužíka a na ta nepochopitelná francouzská slova, jež byl onen mužík pronesl, a mráz mu přeběhl po zádech.

»To jsou hlouposti!« pomyslil si a pohlédl na hodinky. Bylo již půl deváté. Zazvonil na sloužícího, rychle se oblekl a vyšel na schodiště před domem, zapomenuv zcela na svůj sen a mrze se jediné na to, že se opozdil. Přijížděje k podjezdu Kareninových, podíval se na hodinky a spatřil,

že bylo za deset minut devět. Vysoký, uzounký kočár, do něhož byl zapřažen pár šedých koní, stál u podjezdu. Poznal, že to byl Annin kočár. »Jede ke mně,« — pomyslil si, — a bylo by to daleko lépe. Je mi nepříjemné vejíti do tohoto domu. Ale je mi to lhostejné, nemohu se přece schovávati,« pravil si v duchu a s oněmi způsoby člověka, jenž se nemá za co styděti, a jež si již v dětství osvojil, vystoupil ze saní a přistoupil ke dveřím. Dveře se otevřely a vrátný s plaidem přes ruku zavolal kočár. Vronskij, ačkoli si nikdy obyčejně nevšímal podrobností, nyní přece jen si povšiml udiveného výrazu, s nímž na něho pohlédl vrátný. Div že se ve dveřích nesrazil s Aleksějem Alexandrovičem. Zář plynového světla ozářila bezkrevnou, svadlou a vpadlou tvář pod černým kloboukem a bílou kravatu, lesknoucí se svou bělostí pod bobřím kožichem. Nehybné, kalné Kareninovy oči pohlédly upřeně Vronskému do tváře. Vronskij se uklonil a Aleksěj Alexandrovič pohnuv rty pozvedl ruku ke klobouku a přešel kolem něho. Vronskij viděl, jak neohlížeje se usedl do kočáru, přijal oknem plaid a kukátko a zmizel ve vnitřku kočáru. Vronskij vešel do předpokoje. Obočí jeho bylo zachmuřeno a oči mu svítily zlým a hrdým leskem.

»To je pěkné postavení! — myslil si. — Kdyby se se mnou bil, obhajoval svou čest, mohl bych jednati zcela veřejně, mohl bych dáti najevo své city; ale takhle je to slabost anebo podlost... Přinucuje mne, abych hrál úlohu muže, jenž podvádí manžela, ačkoli jsem jím nechtěl a nechci býti.«

Od té chvíle, kdy si Vronskij s Annou vážně pohovořil v parku Wredové, myšlenky jeho se změnily. Bezděčně se podrobuje Anniné slabosti, jež se mu cele oddávala a jež jediné od něho očekávala rozhodnutí svého osudu, podrobuje se již předem všemu, dávno si již přestal mysliti, že by tento poměr mohl skončiti tak, jak si tehdy myslil.

Jeho ctižádostivé plány opět ustoupily do pozadí a Vronskij cítě, že se dostal z onoho okruhu činnosti, v němž bylo všechno jasně vymezeno, poddával se cele svému citu a tento cit jej připoutával k ní čím dále tím mocněji.

Již v předsíni zaslechl její vzdalující se kroky. Pochopil, že jej očekávala, naslouchala a že se nyní vrátila do salonu.

— Ne! — vzkřikla, spatřivši jej a při prvním zvuku jejího hlasu jí vstoupily do očí slzy, — ne, potrvá-li tento stav déle, pak to bude ještě daleko horší, než bylo dříve.

— Co je ti, má drahá?

— Co? Čekám, trápím se, hodinu, dvě ... Ne, nebudu! .... Nemohu se s tebou vaditi. Zajisté jsi nemohl. Ne, nebudu!

Položila obě ruce na jeho ramena a dlouho pohlížela na něho hlubokým, nadšeným a současně pátravým pohledem. Zkoumala jeho obličej, zda se nezměnil za celou tu dobu, co se s ním neviděla. Jako vždy srovnávala a v jedno spájela svou představu o něm (daleko lepší a ve skutečnosti nemožnou) s ním, jaký opravdu byl.

III.

— Potkal ses s ním? — otázala se, když si usedli u stolu pod lampou. — To je trest za to, že ses opozdil.

— Ano, ale jak to? Vždyť měl býti v radě!

— Však byl, ale vrátil se a opět někam odjel. Ale to nevadí. Nemluv o tom. Kde jsi byl? Stále s princem?

Znala všechny podrobnosti jeho života. Chtěl říci, že nespal celou noc a že zaspal, ale pohlížeje do její rozrušené tváře, styděl se za to. A řekl, že musil ještě podati zprávu o princově odjezdu.

— Ale nyní je již po všem? Již odjel?

— Zaplať Pán Bůh, již je po všem. Ani bys nevěřila, jak mi to bylo nesnesitelné.

— Pročpak? Vždyť to je obvyklý způsob života vás všech mladých mužů, — pravila a svraštivši obočí uchopila se háčkování, jež leželo na stole a začala, nepohlížejíc na Vronského, vyplétati z něho háček.

— Již dávno jsem se vzdal takového života, — pravil podivuje se změně její tváře a snaže se uhodnouti její význam. — Přiznávám se — pravil s úsměvem, odkrývaje jím husté bílé zuby, — že jsem se tento týden viděl jako v zrcadle, pohlížeje na onen život a bylo mi to nepříjemné.

Držela v rukou háčkování, ale neháčkovala, nýbrž pohlížela na něho podivným, zářícím a nepřátelským pohledem.

— Dnes ráno zajela ke mně Líza, — ta se ještě nebojí ke mně jezditi přes to, že ví, jak se ke mně chová hraběnka Lydie Ivanovna, — dodala — a vyprávěla mi o vašem athénském večírku. Ale to je něco hnusného!

— Právě jsem ti chtěl říci, že....

Nedala mu domluviti:

— To byla ta Thérese, co ses s ní dříve znal?

— Chtěl jsem říci...

— Jak jste hnusní, vy muži! Cožpak si nedovedete představiti, že žena na to nemůže zapomenouti, — pravila rozohňujíc se čím dále tím více a zjevujíc mu tím příčinu svého podráždění. — Zejména taková žena, jež nemůže znáti tvůj život. Co vím? Co jsem věděla? — pravila, — jediné to, co mi řekneš. A jak mohu věděti, řekl-li jsi mi pravdu?...

— Anno! ty mne urážíš. Cožpak mi vskutku nemůžeš věřiti? Cožpak jsem ti neřekl, že nemám ani jediné myšlenky, s kterou bych se ti nesvěřil?

— Ano, ano, — pravila snažíc se zřejmě zaplašiti od

sebe žárlivé myšlenky. — Ale kdybys věděl, jak je mi těžko! ... Věřím, věřím ... Tak co jsi to povídal?

Ale Vronskij si nemohl pojednou vzpomenouti na to, co chtěl říci. Tyto výbuchy žárlivosti, jež se u ní poslední dobou čím dále tím častěji opakovaly, jej děsily a ačkoli se to snažil utajiti, ochlazovaly jej k ní přes to přese všechno, že věděl, že příčinou žárlivosti byla její láska k němu. Kolikráte si říkával, že její láska byla štěstím; a tu ho milovala tak, jak jen může milovati žena, jíž je láska nade všechna blaha na světě — a zatím on byl mnohem dále od štěstí, než když odjel za ní z Moskvy. Tenkráte se považoval za nešťastného, ale štěstí měl před sebou; nyní však cítil, že nejlepší štěstí měl již za sebou. Nebyla již taková, jaká byla v první době. I duševně i tělesně se změnila k horšímu. Ztloustla a v její tváři v té chvíli, kdy mluvila o herečce, utkvíval zlý výraz, jenž znetvořil celou její tvář. Pohlížel na ni, jak se dívá člověk na utržený, vadnoucí kvítek, v němž stěží poznává onu krásu, pro kterou jej utrhl a zničil. Ale přece jen cítil, že tehdy, kdy byla jeho láska nejsilnější, mohl, kdyby byl chtěl, vytrhnouti tuto lásku ze svého srdce; ale nyní, kdy jako v tuto chvíli, se mu zdálo, že k ní necítí ani trochu lásky, věděl, že jejich svazek nemůže býti rozerván.

— Nu, nu, tak co jsi mi chtěl říci o princi? Již jsem zahnala, zahnala toho ďábla. Tak totiž říkali mezi sebou žárlivosti — Ano, tak co jsi mi to začal vypravovati o princi! Proč ti bylo tak těžko?

— Ach, to bylo přímo nesnesitelné! — pravil snaže se zachytiti ztracenou nit myšlenek. — Při bližším poznání nezískává pranic. Kdybych jej měl charakterisovati, pak je to, — báječně vykrmené zvíře, jaká dostávají na výstavách první cenu a víc nic, — řekl se zlostí, jež ji zajímala.

— Ne, pročpak? — namítla Anna. — Vždyť přece mnoho viděl, je vzdělaný?

— To je zcela jiné vzdělání — jejich vzdělání. Je zřejmě vzdělán jediné proto, aby měl právo opovrhovati vzděláním, jak opovrhují vším kromě zvířeckých vášní.

— Ale vždyť vy všichni máte rádi tyto zvířecké vášně, — pravila a Vronskij si opět povšiml zasmušilého pohledu, jenž se mu vyhýbal.

— Pročpak se ho tak zastáváš? — pravil usmívaje se.

— Já se ho nezastávám, mně je všechno naprosto lhostejné; ale myslím si, kdybys sám neměl rád oněch vášní, že by ses mohl omluviti. Ale tobě působí rozkoš, dívati se na Terezu v Evině rouchu...

— Již tě zase, zase posedl ďábel, — pravil Vronskij, uchopiv ji za ruku, kterou položila na stůl a líbaje ji.

— Ano, ale já za to nemohu! Ty ani nevíš, jak jsem se utrápila, čekajíc na tebe! Myslím, že nežárlím. Nejsem žárlivá; věřím ti, jsi-li tu u mne; ale když žiješ kdesi jinde svým, pro mne nepochopitelným životem....

Odtáhla se od něho a konečně vypletla z háčkování háček a rychle začala za pomoci ukazováčku nahazovati z bílé vlněné příze, lesknoucí se na světle lampy, jedno očko za druhým a začala rychle a nervosně otáčeti jemnou drobnou ruku ve vyšívané manšetě.

— Nu co? Kde pak ses setkal s Aleksějem Alexandrovičem? — zazněl pojednou nepřirozeně její hlas.

— Srazili jsme se ve dveřích.

— A on se ti takhle poklonil, že?

Prodloužila obličej a přivřevši oči rychle změnila výraz své tváře, složila ruce a Vronskij pojednou zahlédl v její červené tváři tentýž výraz, s nímž se mu uklonil Aleksěj Alexandrovič. Usmál se, ale Anna se vesele zasmála oním prsním smíchem, jenž patřil k jedněm z jejích nejlepších půvabů.

— Já mu rozhodně nerozumím, — pravil Vronskij. — Kdyby se byl po tvém doznání ve vile s tebou rozešel, kdyby mne byl býval vyzval na souboj, ale tomuto nerozumím; jak může snášeti takové postavení? Trpí, to je zřejmé.

— On? — ironicky pravila Anna. — Ten je zcela spokojen.

— A proč se vlastně všichni trápíme, mohlo-li býti všechno tak krásné.

— Ale on se netrápí. Cožpak ho neznám, cožpak neznám oné lži, jíž je celý prosáknut? .... Cožpak by mohl někdo, kdo má u sebe aspoň trochu citu, žíti tak, jak on žije se mnou? Nic nechápe, nic necítí. Cožpak může někdo, kdo má trochu cti v těle, žíti se svou zpronevěřilou ženou v jednom domě? Což by mohl s ní mluviti? Říkati jí *ty*?

A opět jej bezděčně napodobovala: »Ty, ma chère,[1]) ty, Anno!«

— To není muž, to není člověk, nýbrž loutka. Nikdo to neví, ale já to vím. Ach, kdybych tak byla na jeho místě, já bych dávno roztrhala na kousky takovou ženu jako jsem já, a nikdy bych jí neříkala: »Ty, ma chère, Anno.« To není člověk, to je — ministerský stroj. Nechápe, že jsem tvou ženou, že je tu cizí, naprosto zbytečný ... Ale nemluvme, nemluvme již o něm! ...

— Nemáš pravdu, nemáš pravdu, má drahá! — pravil Vronskij, snaže se ji uklidniti. — Ale budiž, nemluvme již o něm! Pověz mi, co jsi dělala? Jak se máš? Jaká je to nemoc a co řekl lékař?

Pohlížela na něho s výsměšnou radostí. Bylo zřejmé, že našla u svého chotě ještě směšnější a ošklivější stránky a že čekala na vhodnou chvíli, aby je mohla pověděti.

Ale Vronskij pravil dále:

[1]) *má drahá.*

— Myslím, že to není nemoc, nýbrž tvůj stav. Kdy pak to bude?

Výsměšný záblesk pohasl v jejích očích, ale jiný úsměv — vědomí čehosi neznámého a tichého zármutku — vystřídal její dřívější výraz.

— Brzy, brzy. Ty říkáš, že naše postavení je trapné a že se musí změniti. Kdybys věděl, jak mne tíží a co bych dala za to, kdybych tě mohla volně a veřejně milovati! Netrápila bych se a ani tebe bych nemučila svou žárlivostí ... A bude to brzy, ale ne tak, jak si myslíme.

A při pomyšlení na to, co bude, pocítila sama nad sebou takovou lítost, že jí slzy vstoupily do očí a nemohla dále mluviti. Položila svou ruku, třpytící se při svitu lampy prsteny a bělostí pleti, na jeho rukáv.

— To nebude tak, jak si myslíme. Nechtěla jsem ti to říci, ale ty jsi mne k tomu přinutil. Brzy, brzy se vše rozuzlí a my všichni se uklidníme, všichni se uklidníme a již více se nebudeme trápiti.

— Nerozumím ti, — pravil, ačkoli jí rozuměl.

— Ty ses ptal — kdy to bude? Brzy. A já toho nepřežiji. Ne, nech mne domluviti! — A začala rychle mluviti, aby mu řekla všechno, co si myslila. Vím to a vím to zcela určitě. Zemru a jsem velmi ráda, že zemru a že zbavím nepříjemností sebe i vás.

Slzy jí stékaly z očí po tvářích; Vronskij se nachýlil k její ruce a začal ji líbati, snaže se skrýti své rozrušení, jež, jak věděl, bylo zcela bezdůvodné, ale jež nemohl přemoci.

— Ano tak, tak to bude lépe, — pravila, tisknouc silným pohybem jeho ruku. — To je to jediné, to jediné, co nám zůstalo.

Vronskij se vzpamatoval a pozvedl hlavu.

— Jaké to jsou hlouposti! Jaké nesmyslné hlouposti to povídáš!

— Ne, to je pravda.

— Co, co je pravda?

— Že zemru. Zdálo se mi to.

— Že se tito zdálo? — opakoval Vronskij a ihned v témž okamžiku si vzpomněl na svého mužíka, jejž viděl ve snu.

— Ano, zdálo se mi to, pravila. — Již dávno se mi to zdálo. Zdálo se mi, že jsem vběhla do své ložnice, že jsem si tam musila něco prohlédnouti; však víš, jak to bývá ve snu, — pravila, otvírajíc hrůzou široko oči, — a v ložnici v koutě cosi stojí ....

— Ach, to jsou hlouposti! Jak tomu můžeš věřiti ...

Ale Anna nedovolila, aby ji přerušil. To, co mu nyní říkala, mělo pro ni příliš velký význam.

— A toto cosi se obrátilo a já vidím, že je to mužík s rozcuchanou bradkou, maličký a strašný. Chtěla jsem utéci, ale on se nahnul nad pytlem a cosi tam rukama přehraboval ...

Znázornila, jak se přehraboval rukama v pytli. Hrůza jí zírala z tváře. A Vronskij vzpomínaje si na svůj sen, cítil podobnou hrůzu, jež se zmocnila celého jeho nitra.

— Přehrabuje se rukama a při tom si říká francouzsky: Il faut le battre le fer, le broyer, le pétrir ...[1]) A chtěla jsem se strachem probuditi, probudila jsem se ... ale probudila jsem se jen ve snu. A začala jsem se ptáti, co to znamená? A Korněj mi povídal: »Při porodu, při porodu zemřete, matuško, při porodu,« .... A já jsem se opravdu probudila ....

— Ale to jsou hlouposti, to jsou samé hlouposti! — řekl Vronskij, ale sám cítil, že v jeho hlase nebylo ani stínu přesvědčivosti.

— Ale nemluvme již o tom. Zazvoň, přikáži, aby nám podali čaj. Ano, počkej, bude to již za nedlouho, já ...

[1]) *Železo se musí kouti, třiti, válcti . . .*

Ale pojednou se zarazila. Výraz její tváře se pojednou změnil. Hrůza a rozrušení se pojednou vystřídalo výrazem tiché, vážné a blažené pozornosti. Vronskij nemohl pochopiti význam této změny. Pocítila v sobě pohyb nového života.

IV.

Aleksěj Alexandrovič setkav se u podjezdu svého domu s Vronským, odjel, jak zamýšlel do italské opery. Proseděl tam dvě jednání a viděl všechny, s nimiž se potřeboval viděti. Navrátiv se domů pozorně se podíval na věšák a zpozorovav, že tam není vojenský plášť, zašel jako obyčeně do svého pokoje. Ale proti svému obyčeji nešel ještě spat, nýbrž přecházel po své pracovně až do tří hodin. Pocit hněvu proti ženě, jež nechtěla zachovávati předpisů slušnosti a plniti jedinou podmínku, již položil, aby totiž nepřijímala ve svém domě svého milence, nedopřával mu klidu. Nesplnila jeho příkazu a musil ji potrestati a splniti svou pohrůžku: zažádati si o rozvod a vzíti jí syna. Znal všechny obtíže, jež byly spojeny s touto věcí, ale když již jednou prohlásil, že to učiní, musil tedy vyplniti svou pohrůžku. Hraběnka Lydie Ivanovna dávala mu v jemných narážkách najevo, že to bylo nejlepší východisko z jeho postavení a v poslední době bylo řízení o rozvod přivedeno v praksi k takové dokonalosti, že Aleksěj Alexandrovič viděl možnost překonati formální obtíže. Kromě toho, protože neštěstí nechodívá nikdy samo, otázka upravení poměrů cizinců a zavodnění polí zarajské gubernie způsobily Aleksěji Alexandroviči ve službě tolik nepříjemností, že byl v poslední době neustále nesmírně podrážděn.

Nespal celou noc a jeho hněv, vzrůstaje s jakousi ohromnou rychlostí, dosáhl k ránu nejkrajnějších hranic. Rychle

se oblekl a jako by nesl plný pohár hněvu a při tom se obával, aby ho nerozlil, boje se, aby zároveň s hněvem neztratil energie, jíž potřeboval k tomu, aby se mohl vypořádati se svou choť, vešel k ní, jakmile se dověděl, že vstala.

Anna, jež si myslila, že zná tak dobře svého chotě, byla překvapena jeho vzezřením, když k ní vešel. Čelo jeho bylo zamračeno a oči pohlížely zasmušile kupředu vyhýbajíce se jejímu pohledu; ústa byla pevně a opovržlivě uzavřena. V jeho chůzi, v pohybech, zvuku jeho hlasu byla rozhodnost a pevnost, jíž jeho choť nikdy u něho neviděla. Vešel do pokoje a nepozdraviv jí, přistoupil přímo k jejímu psacímu stolu a vzav si klíče, otevřel zásuvku.

— Co hledáte? — vzkřikla.

— Dopisy vašeho milence, — pravil.

— Tady nejsou, — pravila Anna, zavírajíc zásuvku; ale podle onoho pohybu pochopil, že uhodl správně a odstrčiv hrubě její ruku, rychle uchopil mapu na dopisy, do níž, jak věděl, ukládala nejdůležitější listiny. Anna mu ji chtěla vytrhnouti, ale Alexšej Alexandrovič ji odstrčil.

— Sedněte si! musím si s vámi pohovořiti, — pravil zastrčiv si mapu pod paží a přitisknuv ji tak mocně loktem, že se mu zvedlo rámě.

Anna pohlížela na něho udiveně a plaše.

— Řekl jsem vám, že vám nedovoluji přijímati vašeho milence ve svém domu.

— Musila jsem jej viděti, aby . . .

Zarazila se, nenalézajíc žádné výmluvy.

— Nevtírám se do podrobností, proč žena musí viděti svého milence.

— Já jsem chtěla, já jen . . . — pravila uzarděvši se. Tato jeho hrubost ji dráždila a dodávala jí smělosti. —

Cožpak necítíte, jak mne můžete lehko urážeti? — pravila.

— Uraziti lze jediné čestného člověka a počestnou ženu, ale říci zloději, že je zlodějem, je pouze *la constatation d un fait.*[1])

— Tohoto nového rysu vaší surovosti jsem ještě neznala.

— Nazýváte surovostí to, že manžel ponechává své choti svobodu, poskytuje jí svůj čestný krov svého jména jediné pod tou podmínkou, že zachová předpisy slušnosti. To je surovost?

— To je horší než surovost, to je podlost, chcete-li to již věděti! — v návalu zlosti zvolala Anna a vstavši chtěla odejíti.

— Ne, — vzkřikl svým pisklavým hlasem, jenž byl nyní ještě o jeden tón vyšší než obvykle a uchopiv ji svými velkými prsty za ruku tak silně, že jí zůstaly na ní červené skvrny od náramku, jejž stiskl, posadil ji násilně na její místo. — Podlost? Chcete-li užívati tohoto slova, pak je podlostí — opustiti svého muže, svého syna pro milence a přece jen jísti chléb svého muže!

Sklonila hlavu. Nejenže mu neřekla toho, co včera řekla svému milenci, že *on* je jejím mužem, a její muž že je naprosto zbytečný; ani si to nepomyslila. Cítila veškeru oprávněnost jeho slov a řekla jen tiše:

— Nemůžete již popsati mé postavení hůře, než jak na ně pohlížím já; ale proč mi to všechno říkáte?

— Proč to říkám? proč? — pravil dále hněvivě. — Abyste věděla, že protože jste neplnila mé vůle ohledně zachovávání předpisů slušnosti, postarám se o to, aby se toto postavení nějak ukončilo.

— Brzy, brzy se skončí i beztoho, — pravila a opět jí

[1]) *konstatování fakta.*

vstoupily do očí slzy při pomyšlení na blízkou smrt, po níž nyní tak toužila.

— Skončí dříve, než jste si se svým milencem myslila! Vy potřebujete ukojení zvířecí vášně . . .

— Alekséji Alexandroviči! Neřeknu vám, že to není velkomyslné, ale že to není slušné — bíti ležícího člověka.

— Ano, vy si myslíte jediné na sebe! Ale utrpení člověka, jenž byl vaším mužem, vás nezajímá. Vám je naprosto lhostejné, že jeho život je nadobro zhroucen, co ple . . . pže . . . přetrpěl.

Alekséj Alexandrovič mluvil tak rychle, že se popletl a nemohl nijak vysloviti toto slovo. Vyslovil konečně *přetrpěl*. Bylo jí to k smíchu a ihned se zastyděla, že jí mohlo býti v takovou chvíli něco směšné. A po prvé na okamžik jej litovala, vžila se do jeho nitra a bylo jí ho líto. Ale co mohla říci anebo učiniti? Sklonila hlavu a mlčela. Alekséj Alexandrovič nějakou chvíli mlčel též a potom začal mluviti již méně pisklavým a chladným hlasem, klada důraz na bezděčně vybraná slova, jež neměla žádné zvláštní důležitosti.

— Přišel jsem vám říci . . . pravil.

Pohlédla na něho. »Ne, to se mi jen tak zdálo, — pomyslila si vzpomínajíc na výraz jeho tváře, když se zakoktal při slově *pletrpěl*, — ne, cožpak člověk s těmato kalnýma očima, s tímto samolibým klidem může něco cítiti?«

— Nemohu nic změniti, — zašeptala.

— Přišel jsem vám říci, že zítra odjíždím do Moskvy a že se do tohoto domu již více nevrátím a o mém rozhodnutí vám podá zprávu můj advokát, jemuž svěřím záležitost rozvodu. Můj syn se však odebéře k mé sestře, — pravil Alekséj Alexandrovič, s námahou si vzpomínaje na to, co chtěl říci o synovi.

— Potřebujete Serjoži k tomu, abyste mi způsobil bo-

lest, — pravila pohlížejíc na něho úkosem. — Vy ho nemilujete . . . Ponechte mi Serjožu!

— Ano, ztratil jsem lásku dokonce i k synu, protože s ním je spojeno mé opovržení k vám. Ale přece jen si ho ponechám. Sbohem!

A chtěl odejíti, ale nyní jej zadržela Anna.

— Alekséji Alexandroviči, ponechte mi Serjožu! — zašeptala ještě jednou. — Více vám nemám co říci. Ponechte mi Serjožu do mého . . . Porodím brzy, ponechte mi jej!

Aleksěj Alexandrovič se začervenal a vytrhnuv jí svou ruku, vyšel mlčky z pokoje.

V.

Přijímací pokoj proslulého petrohradského advokáta byl plný, když Aleksěj Alexandrovič do něho vstoupil. Tři dámy; stařenka, jakási mladá dáma a kupcová, tři páni: jeden — bankéř Němec s prstenem na prstu, druhý — kupec s bradkou a třetí — zlostný úředník v uniformě s řádem na krku, čekali již zřejmě dávno. Dva písaři psali na stolech, skřípajíce pery. Psací potřeby, jichž byl Aleksěj Alexandrovič velkým milovníkem, byly neobyčejně krásné. Aleksěj Alexandrovič si nemohl toho nepovšimnouti. Jeden z písařů, nevstávaje a přimhuřuje oči, obrátil se zlostně k Alekséji Alexandroviči:

— Přejete si?

— Chci mluviti s advokátem.

— Advokát je zaměstnán, — odpovídal přísně písař, ukazuje perem na čekající a psal dále.

— Nemůže si najíti trochu času? — pravil Aleksěj Alexandrovič.

— Nemá ani trochu volného času, je neustále zaměstnán. Račte posečkati.

— Tak buďte tak laskav, nemohl byste mu dáti mou navštívenku, — pravil důstojně Alexějevič Alexandrovič vida, že musí nezbytně odhaliti své incognito.

Písař vzal navštívenku a zřejmě neschvaluje jejího obsahu, zmizel ve dveřích.

Alexějevič Alexandrovič byl stoupencem veřejného soudnictví, ale nebyl následkem určitých vyšších služebních poměrů srozuměn s některými podrobnostmi jeho provádění a odsuzoval je, pokud ovšem mohl odsuzovati nějaké nejvyšší zřízení. Celý jeho život uplynul v administrativní činnosti a proto, neschvaloval-li čehosi, pak jeho nespokojenost byla zmírněna přiznáním nezbytnosti chyb a možnosti nápravy v každé věci. V nových soudních řízeních neschvaloval oněch práv, jež byla udělena advokacii. Ale až doposud neměl s advokáty žádného řízení a proto jich neschvaloval pouze teoreticky; nyní však jeho nespokojenost byla zvýšena oním nepříjemným dojmem, jejž si učinil v advokátově přijímacím pokoji.

— Přijde hned, — pravil písař a skutečně za dvě minuty se ve dveřích objevila dlouhá postava starého právníka, jenž byl na poradě u advokáta a samotného advokáta.

Advokát byl maličký, zavalitý, plešatý člověk s černou prozrzavělou bradkou, světlým dlouhým obočím a vypuklým čelem. Byl vyšňořen jako ženich od kravaty a dvojatého řetízku až po lakové boty. Tvář jeho byla rozumná, mužická a měl na sobě šviháckÝ oblek, jenž však prozrazoval špatný vkus.

— Prosím, — pravil advokát, obraceje se k Alexějevičí. A propustiv zamračeně mimo sebe Karenina, zavřel dveře. — Není libo? — Ukázal na křeslo u psacího stolu, na němž leželo mnoho rozličných listin a sám si usedl na hlavní místo, přetíraje si malinké ruce s krátkými prsty, pokrytými bílými chloupky a skloniv na stranu hlavu. Ale sotvaže se uklidnil ve své póze, nad stolem pře-

letěl mol. Advokát s rychlostí, jíž by se nikdo do něho nenadál, rozpřáhl ruce, chytil mola a opět zaujal svou dřívější posici.

— Dříve, než se rozhovořím o své věci, — pravil Aleksěj Alexandrovič, stopovav očima udiveně advokátovy pohyby, — musím poznamenati, že věc, o níž mám s vámi mluviti, musí zůstati v naprosté tajnosti.

Sotva znatelný úsměv pohnul ryšavými převislými advokátovými vousy.

— Nesměl bych býti advokátem, kdybych nedovedl zachovávati tajemství, jež mi byla svěřena. Ale přejete-li si potvrzení . . .

Aleksěj Alexandrovič pohlédl do jeho obličeje a spatřil, že se jeho šedé rozumné oči smějí, jako by již všechno znaly.

— Víte, kdo jsem? — pravil dále Aleksěj Alexandrovič.

— Znám vás i vaši užitečnou, — opět chytil mola, — činnost, jako každý jiný Rus, — pravil advokát nakloniv se.

Aleksěj Alexandrovič si povzdechl, sbíraje své myšlenky. Ale, když se již jednou rozhodl k takovému kroku, začal již pokračovati svým pisklavým hlasem, neostýchaje se, ani se nezajíkaje a zdůrazňuje některá slova.

— Postihlo mne neštěstí, — začal Aleksěj Alexandrovič, — že jsem byl oklamán svou ženou a chtěl bych zákonitou cestou rozvázati s ní svůj poměr, totiž chtěl bych se s ní rozvésti, ale tak, aby syn nebyl ponechán matce.

Šedé advokátovy oči se snažily nesmáti, ale těkaly s netajenou radostí a Aleksěj Alexandrovič viděl, že to nebyla pouhá radost člověka, jemuž se dostalo výhodné klientely, — nýbrž že tu byla vítězosláva a nadšení, že tu byl záblesk, podobný onomu zlověstnému záblesku, jejž vídal u své choti.

— Přejete si, abych vám dopomohl k rozvodu?

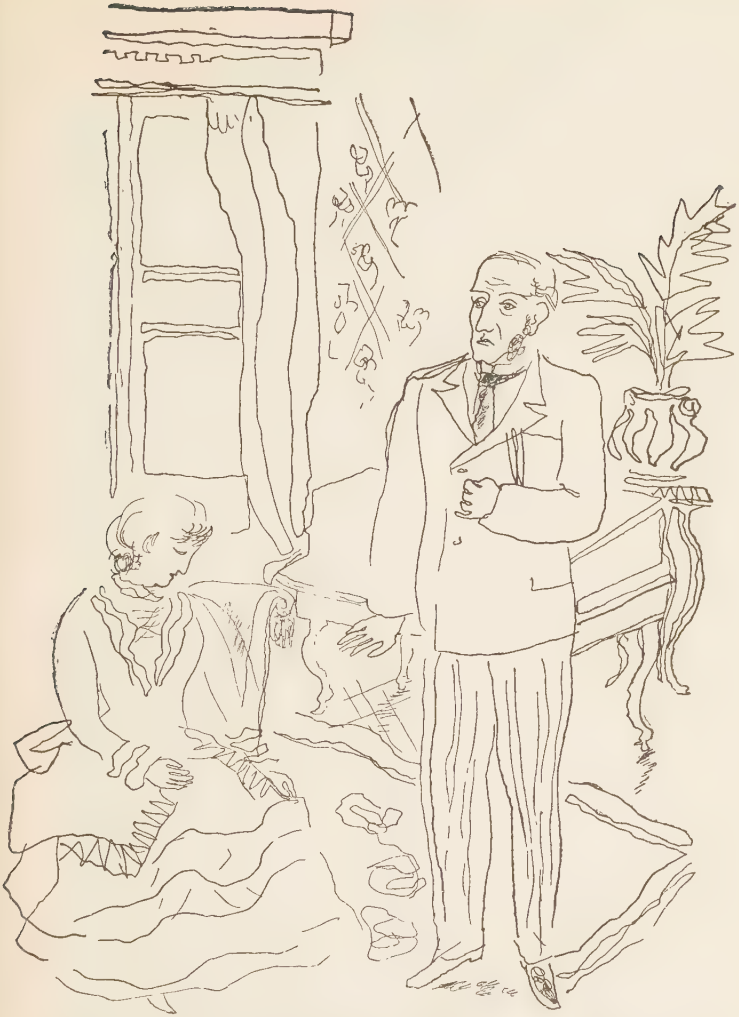

— Podlost? Chcete-li užívati tohoto slova, pak je podlostí — opustiti svého muže, svého syna pro milence a přece jen jísti chléb svého muže! (Str. 188.)

— Ano, přeji si toho, ale musím vás napřed upozorniti, že snad zneužiji vaší pozornosti. Přijel jsem se k vám jen předběžně poraditi. Chci se rozvésti, ale ze všeho nejvíce mne zajímají formy, za jakých by to bylo lze provésti. Je velmi pravděpodobné, nebudou-li ony formy souhlasiti s mými požadavky, že bych se zřekl zákonité cesty.

— Ach, to bývá vždy, — pravil advokát, — a závisí to vždy jen na vaší vůli.

Advokát sklopil oči a pohlížel Aleksčji Alexandroviči na nohy cítě, že by výraz jeho nezadržitelné radosti mohl klienta uraziti. Pohlédl na mola, jež právě přeletěl před jeho nosem a trhl rukou, ale nechytil ho z úcty k postavení Aleksěje Alexandroviče.

— Ačkoli naše zákonná ustanovení v této věci jsou mi v hlavních rysech známa, — pravil dále Alekšej Alexandrovič, — přece bych chtěl znáti vůbec ony formy, za jakých se v praksi podobné věci provádějí.

— Přejete si — odpovídal advokát, nepozdvihuje očí a přecházeje s jakousi patrnou radostí do tónu svého klienta, abych vám vyložil ony cesty, jimiž lze dosáhnouti vyplnění vašeho přání.

A na přisvědčivý pokyn hlavy Aleksěje Alexandroviče pravil dále, pohlížeje jen občas letmo na tvář Aleksěje Alexandroviče, na níž vystoupily červené skvrny:

— Rozvod podle našich zákonů, — pravil s lehkým odstínem nesouhlasu s našimi zákony, — je možný, jak vám známo, v těchto případech . . . Počkat! — obrátil se k písaři, jenž se objevil ve dveřích, ale přece jen vstal a řekl mu několik slov a opět si sedl. — V těchto případech: tělesné nedostatky manželů, pak pětileté, nezvěstné odloučení, — pravil zahnuv krátký prst, pokrytý chloupky, — pak cizoložství (toto slovo pronesl se zřejmou radostí). Případy tyto se pak dělí (zahýbal dále své tlusté prsty, ačkoli případy a jejich další odstíny nemohly býti

zřejmě kladeny do jedné řady): tělesné nedostatky muže anebo ženy, pak cizoložství muže anebo ženy. — A protože měl již zahnuty všechny prsty, narovnal je a pravil dále: — Tak je tomu v teorii: ale já se domnívám, že jste mne poctil svou návštěvou proto, abyste seznal, jak se postupuje v praksi. A proto, mluvě na základě dříve uvedených již případů, musím vám oznámiti, že všechny případy rozvodů se týkají: tělesné nedostatky, jak se domnívám, tu nejsou a rovněž není lze mluviti o pětiletém nezvěstném odloučení? . . .

Alekšej Alexandrovič přisvědčivě pokývl hlavou.

— Přicházíme tudíž k dalšímu: cizoložství jednoho z manželů a usvědčení provinilé strany po vzájemném souhlasu anebo zcela mimo tento souhlas, usvědčení jaksi nedobrovolné. Musím vám říci, že poslední případ se v praksi vyskytuje málokdy, — pravil advokát a pohlédnuv letmo na Alekšeje Alexandroviče se odmlčel, jako prodavač bambitek, jenž popsal výhody té i oné zbraně a nyní očekává, jakou kupující vybere. Ale Alekšej Alexandrovič mlčel a proto advokát pravil dále: — Nejobvyklejší a nejprostší a při tom i nejrozumnější, jak se domnívám, je cizoložství při vzájemném souhlasu. Nedovolil bych se tak vyjádřiti, kdybych mluvil s člověkem nedospělým, — pravil advokát, — ale doufám, že mi rozumíte.

Ale Alekšej Alexandrovič byl tak rozrušen, že ihned nepochopil rozumnost cizoložství při vzájemném souhlasu a vyjádřil toto své nepochopení v pohledu; ale advokát mu ihned pomohl:

— Lidé nemohou dále spolu žíti — to je fakt. A souhlasí-li oba, pak nezáleží na podrobnostech a formálnostech. A současně je to nejprostší a nejjistější prostředek.

Alekšej Alexandrovič mu nyní již plně porozuměl. Ale

měl ještě určité náboženské pohnutky, jež mu bránily v použití tohoto způsobu.

— Ale o to v tomto mém případě nejde, — pravil. — Tu je možný pouze jediný prostředek: usvědčení nedobrovolné, jež je doloženo dopisy, jež mám.

Při zmínce o dopisech advokát stáhl rty a vydal jakýsi jemný, soustrastný a přezíravý zvuk.

— Račte vzíti na vědomí, — pravil. — Věci takového druhu, jak vám známo, se rozhodují úřady duchovními: a duchovní otcové se při podobných věcech velmi rádi zabývají nejmenšími podrobnostmi, — pravil s úsměvem, jenž svědčil o tom, že sdílí vkus duchovních otců. — Dopisy zcela beze vší pochybnosti mohou podati částečně potvrzení; ale usvědčení musí býti prokázáno přímou cestou, totiž pomocí svědků. A vůbec, prokážete-li mi tu čest, že mne poctíte důvěrou, přenechte mi výběr oněch prostředků, jichž musí býti použito. Kdo chce docíliti nějakého výsledku, musí připustiti i prostředky.

— Je-li tomu tak, . . . — začal mluviti Alekšej Alexandrovič pojednou zblednuv; ale vtom advokát vstal a opět zašel ke dveřím k písaři, jenž jej vyrušil.

— Povězte jí, že nejsme žádní kramáři! — pravil a vrátil se k Alekšeji Alexandroviči.

Vraceje se k svému místu, chytl nepozorovaně ještě jednoho mola. »Můj ryps bude k létu pěkně vypadati!« pomyslil si mračе se.

— Tak jste tedy ráčil říci . . . — pravil.

— Oznámím vám své rozhodnutí písemně, — pravil Alekšej Alexandrovič vstávaje a přidržel se stolu. Postál tak mlčky nějakou chvíli a pravil: — Z vašich slov mohu tudíž usuzovati, že rozvod je tu možný. Prosil bych vás též, abyste mi oznámil své podmínky.

— Je možné vše, ponecháte-li mi naprostou volnost v jednání, — pravil advokát neodpovídaje na jeho otáz-

ku. — Kdy mohu doufati, že dostanu od vás zprávu? — otázal se advokát, kráčeje ke dveřím a blýskaje očima i lakovými botkami.

— Za týden. A pak mi laskavě oznámíte, chcete-li mne zastupovati v této věci a za jakých podmínek.

— S největší radostí.

Advokát se uctivě uklonil, propustil ze dveří klienta a osaměv, oddal se svému radostnému citu. Měl takovou radost, že proti svým zásadám slevil cosi smlouvající dámě a přestal chytati moly, rozhodnuv se konečně, že si příští zimu bude moci potáhnouti nábytek sametem, jak to má Sigonin.

VI.

Aleksěj Alexandrovič dobyl skvělého vítězství v zasedání komise sedmnáctého srpna, ale následky tohoto vítězství mu podrazily půdu. Nová komise k prozkoumání poměrů cizinců po všech stránkách byla sestavena a vydala se na místo s neobyčejnou rychlostí a energií, jež Aleksěj Alexandrovič podnítil. Za tři měsíce byla sestavena zpráva. Poměry cizinců byly prozkoumány po stránce politické, administrativní, hospodářské národopisné, hmotné a náboženské. Na všechny dotazy bylo výtečně odpověděno, a to způsobem, jenž vylučoval veškeru pochybnost, protože odpovědi ty nebyly výtvorem lidské mysli, jež je vždy náchylna k chybám, nýbrž byly všechny výtvorem — úřední činnosti. Odpovědi všechny byly výsledkem úředních zpráv, zpráv gubernátorů a biskupů, zakládajících se opět na zprávách krajských náčelníků a duchovních hodnostářů, jež všechny byly sestaveny na základě zpráv okresních úřadů a farních správců a proto všechny tyto odpovědi nepřipouštěly sebemenší pochyb-

nosti. Všechny ty otázky jako na příklad, proč bývá neúroda, anebo proč se obyvatelstvo přidržuje svého vyznání atp., — otázky, jež by se nemohly bez blahodárné pomoci úředního stroje rozřešiti a jež nemohou býti rozřešeny ani celými věky, byly vyřešeny jasně a zcela nezvratně. A rozhodnutí to vyznělo ve prospěch mínění Alexěje Alexandroviče. Ale Stremov cítě, že byl při posledním zasedání ťat do živého, použil při zasedání komise po podání zpráv zcela neočekávaně taktiky Alexěje Alexandroviče. Stremov, strhnuv za sebou některé členy přešel pojednou na stranu Alexěje Alexandroviče a nejenže se zápalem hájil, aby bylo použito opatření, jež navrhoval Karenin, ale navrhoval dokonce i jiná krajní opatření v témž duchu. Opatření ta, jež byla proti základní myšlence Alexěje Alexandroviče ještě zostřena, byla přijata a tu se poznala taktika Stremovova. Ukázalo se, že opatření tato, jež byla přivedena do krajností, byla tak hloupá, že současně i všichni státní činitelé i veřejné mínění i duchaplné dámy i noviny — všechno se vrhlo na tato opatření, projevujíce svou nelibost jak proti oněm opatřením, tak i proti domnělému jejich původci, proti Alexěji Alexandroviči. Stremov ustoupil do pozadí, tváře se, že se dal pouze slepě strhnouti Kareninovým plánem a že je nyní sám překvapen a zaražen tím, co se stalo. To Alexěje Alexandroviče ještě více dorazilo. Ale přese své chátrající zdraví a přese všechno rodinné soužení se Alexěj Alexandrovič nevzdával. V komisi došlo k roztržce. Jedni členové se Stremovem v čele ospravedlňovali svou chybu tím, že uvěřili revisní komisi, jež se řídila zásadami Alexěje Alexandroviče a jež jim podala ony zprávy a tvrdili, že zpráva této komise není ničím jiným než hloupostí a popsaným papírem. Alexěj Alexandrovič se skupinou lidí, kteří viděli v takovém revolučním poměru k úředním listinám nebezpečí, neustal obhajovati údajů,

jež zpracovala tato revisní komise. Následkem toho ve vyšších sférách, ba dokonce i ve veřejnosti nastal velký zmatek a ačkoli to každého zajímalo, přece jen nikdo nemohl pochopiti, jsou-li poměry cizinců skutečně tak ubohé a zkázonosné anebo jsou-li skvělé. Postavení Alekséje Alexandroviče jednak následkem toho a částečně i následkem opovržení, jež na něho padlo ženinou nevěrou, bylo velmi otřeseno. A v tomto postavení Alexej Alexandrovič učinil vážné rozhodnutí. K největšímu podivení komise prohlásil, že si zažádá za dovolení, aby sám mohl prostudovati věc na místě. A Alexej Alexandrovič vyžádav si dovolenou, odjel do vzdálených gubernií.

Odjezd Alekséje Alexandroviče vyvolal mnoho hluku a to tím více, že těsně před odjezdem vrátil úředním přípisem cestovné, jež mu bylo vyplaceno na jízdu dvanácti koňmi až k místu svého poslání.

— Soudím, že je to velmi šlechetné, — pravila Betsy kněžně Mjachké. — Proč utráceti peníze na poštovní koně, když všichni vědí, že jsou nyní všude železnice? — prohlásila kněžně Mjachké.

Ale kněžna Mjachká s tím nesouhlasila a mínění kněžny Tverské ji rozčililo.

— Vám se to hezky povídá, — pravila, — když máte miliony, ani nevím kolik, ale já jsem velmi ráda, když muž jede v létě na revisi. Je mu to velmi zdravé, příjemně se projede a mám to již tak zařízeno, že si za tyto peníze vydržuji po celý rok kočár a koně.

Na cestě do vzdálené gubernie se Alexej Alexandrovič zastavil na tři dni v Moskvě.

Nazítří po svém příjezdu odjel na návštěvu ke generálgubernátorovi. Na křižovatce u Novinové ulice, kde se vždy shlukly kočáry a drožky, Alexej Alexandrovič pojednou zaslechl své jméno, jež bylo zvoláno takovým hlasitým a veselým hlasem, že se musil ohlédnouti. Na ro-

hu ulice stál Štěpán Arkaďjevič v krátkém módním zimníku s nízkým, moderním kloboukem, nasazeným na stranu, záře úsměvem bílých zubů mezi červenými rty, veselý, mladý, zářící, křiče rozhodně a vytrvale, takže si přímo vynucoval, aby se Alexšej Alexandrovič zastavil. Držel se jednou rukou za okno kočáru, jenž se zastavil na rohu ulice a z něhož vyhlížela ženská hlava v sametovém klobouku a dvě dětské hlavičky a usmívaje se, mával rukou. Dáma se usmívala dobráckým úsměvem a rovněž kynula Alexšeji Alexandroviči. Byla to Dolly s dětmi.

Alexšej Alexandrovič se nechtěl v Moskvě setkati s nikým, tím méně pak s bratrem své choti. Zvedl klobouk a chtěl jeti dále, ale Štěpán Arkaďjevič rozkázal jeho kočímu, aby zastavil a zaběhl k němu přes sníh.

— Nu, že se nebojíš hříchu, ani věděti mi nedá! Jsi tu již dávno? Byl jsem včera u Dusseta a vidím na prkně: »Karenin«, a ani mne nenapadlo, že jsi to ty! — pravil Štěpán Arkaďjevič vsouvaje hlavu do okna kočáru. — Jinak bych byl k tobě zašel. Jak jsem rád, že tě vidím! — pravil klepaje nohou o nohu, aby setřásl sníh. — Že se nebojíš hříchu, ani věděti o sobě nedá! — opakoval ještě jednou.

— Byl jsem velmi zaměstnán, — odpovídal suše Alexšej Alexandrovič.

— Pojďme k ženě, tak ráda by tě viděla.

Alexšej Alexandrovič rozhrnul plaid, v němž byly zabaleny jeho zábnoucí nohy a vystoupiv z kočáru, prodral se sněhem k Darje Alexandrovně.

— Copak to je Alexšeji Alexandroviči, že se nám tak vyhýbáte? — pravila Dolly s úsměvem.

— Byl jsem velmi zaměstnán. Těší mne velmi, že jsem vás viděl, — pravil takovým tónem, jenž jasně hovořil, že je tím roztrpčen. — Nu, jak se vám daří?

— Co dělá má drahá Anna?

Aleksěj Alexandrovič cosi zabručel a chtěl odejíti. Ale Štěpán Arkaďjevič jej zarazil.

— A víš, co zítra uděláme. Dolly, pozvi jej na oběd! Pozveme Koznyševa a Pescova, abychom jej uctili moskevskou inteligencí.

— Tak prosím, přijeďte, — pravila Dolly, — budeme vás očekávati v pět hodin anebo v šest, chcete-li. Nu, a co dělá má drahá Anna? Jak dávno . . .

— Je zdráva, — zabručel Aleksěj Alexandrovič mračě se. — Těší mne velmi! — a zamířil k svému kočáru.

— Přijedete? — zvolala za ním Dolly.

Aleksěj Alexandrovič zamumlal cosi, čemu nemohla Dolly v hluku ujíždějících kočárů dobře porozuměti.

— Zajedu zítra k tobě! — zvolal za ním Štěpán Arkaďjevič.

Aleksěj Alexandrovič si usedl do kočáru a posadil se tak, aby jich neviděl, a aby nemohl býti viděn.

— Podivín! — pravil Štěpán Arkaďjevič své ženě a pohlédnuv na hodinky učinil před svým obličejem rukou posunek, jenž měl vyjádřiti jeho lásku k ženě a k dětem a mladistvě odcházel pryč po chodníku.

— Stivo! Stivo! — zvolala Dolly začervenavši se.

Štěpán Arkaďjevič se ohlédl.

— Vždyť musím Grišovi a Táně koupiti kabátky. Dej mi peníze.

— To nevadí, pověz jim, že to zaplatím! — a zmizel vesele zakývav hlavou na jakéhosi známého, jenž jel kolem něho.

VII.

Nazítří byla neděle. Štěpán Arkaďjevič si zajel do Velkého divadla na reprisu baletu a odevzdal Maše Čibisové,

sličňoučké tanečnici, jež byla na jeho přímluvu přijata, korálky, jež jí den předtím slíbil a za kulisou v denním temnu divadla podařilo se mu políbiti její sličňoučkou tvářičku, zářící nad dárkem. Kromě odevzdání korálků musil si s ní umluviti dostaveníčko po baletu. Vysvětliv jí, že nemůže přijíti na začátek baletu slíbil, že přijede na poslední jednání a že ji zaveze někam na večeři. Z divadla Štěpán Arkaďjevič zajel do tržnice, kde vybral ryby a chřest k obědu a ve dvanát hodin byl již u Dusseta, kde musil navštíviti tři své známé, kteří na štěstí bydlili v jednom hotelu; Levina, jenž se tu ubytoval po svém nedávném příjezdu z ciziny, svého nového představeného, jenž právě nastoupil na toto vyšší místo a prováděl v Moskvě revisi a konečně svého zetě Karenina, aby jej zcela jistě přivezl k obědu.

Štěpán Arkaďjevič rád někde obědval, ale ještě raději si někoho pozval k obědu, ne sice velkému, ale vybranému jak po stránce jídel a pití, tak i výběrem hostí. Program dnešního obědu se mu velmi zalíbil: budou míti okouny, chřest a *la pièce de résistance*[1]) báječný, ale zcela prostý roastbeef a vhodná vína: tolik, pokud se týče jídla a pití. A z hostí tu bude Kitty a Levin a aby to nebylo příliš nápadné, bude tu ještě jedna sestřenice a mladý Ščerbackij a *la pièce de résistance* z hostí — Sergěj Koznyšev a Aleksěj Alexandrovič. Sergěj Ivanovič — Moskvan a filosof, Aleksěj Alexandrovič — Petrohraďan a praktik, mimo to pozve ještě známého podivína, entusiastu Pescova, liberála, žvanila, hudebníka, historika a velmi roztomilého padesátiletého mladíka, jenž bude tvořiti omáčku anebo garnituru ke Koznyševu a Kareninovi. Bude je drážditi a navzájem proti sobě popouzeti.

Druhou splátku od kupce za les již dostal a ještě neutratil. Dolly byla poslední dobou velmi roztomilá a

[1]) *nejlepší část programu.*

dobrá a myšlenka na tento oběd Štěpána Arkaďjeviče v každém ohledu těšila. Byl v nejveselejší duševní náladě. Jediné dvě okolnosti byly poněkud nepříjemné; ale obě tyto okolnosti tonuly v moři dobromyslného veselí, jež nyní čeřilo hladinu duše Štěpána Aarkaďjeviče. Tyto dvě okolnosti byly: první, že setkav se včera na ulici s Aleksějem Alexandrovičem, si povšiml, že se k němu chová suše a příkře a srovnávaje tento výraz tváře Aleksěje Alexandroviče i onu okolnost, že k nim nepřijel a že dlouho o sobě nedal věděti s oněmi řečmi, jež slyšel o Anně a Vronském, usoudil, že mezi manžely není cosi v pořádku.

To byla jedna nepříjemnost. Druhá, poněkud nepříjemnější byla ta okolnost, že nový představený, jako všichni noví představení vůbec, měl již pověst strašného člověka, jenž vstával v 6 hodin ráno, pracoval jako kůň a požadoval podobné práce i od svých podřízených. Kromě toho o tomto novém představeném se proslýchalo, že se ve společnosti chová jako medvěd a byl, jak se mluvilo, zcela protichůdného směru, než jakého se přidržoval bývalý jeho představený a jehož stoupencem až doposud byl i Štěpán Arkaďjevič. Včera se mu Štěpán Arkaďjevič služebně hlásil v uniformě a nový představený byl velmi roztomilý a rozhovořil se s Oblonským jako s nějakým svým známým; proto Štěpán Arkaďjevič považoval za svou povinnost učiniti mu návštěvu v občanském šatu. Pomyšlení, že by ho nový představený mohl přijmouti nějak nevlídně, bylo onou druhou nepříjemností. Ale Štěpán Arkaďjevič instinktivně cítil, že to *všechno dopadne* výtečně. »Všichni lidé chybují právě tak jako my; proč by se měl tedy zlobiti anebo vaditi?« myslil si, vcházeje do hotelu.

— Dobrý den, Vasiliji — pravil kráčeje s kloboukem nasazeným na stranu po chodbě a obraceje se k známému sloužícímu, — ty sis nechal narůsti licousy? Levin bydlí

v sedmičce, že? Zaveď mne tam, prosím tě. A zeptej se, přijme-li mne hrabě Aničkin (to byl nový představený)?

— Prosím! — odpovídal s úsměvem Vasilij. — Již dlouho jste neráčil býti u nás.

— Byl jsem tu včera, ale zašel jsem druhou stranou. To je sedmička?

Levin stál s tverským mužíkem uprostřed pokoje a když vešel Štěpán Arkaďjevič, měřil loktem čerstvou medvědí kůži.

— Ach, to jste zabili? — zvolal Štěpán Arkaďjevič. — To je báječný kus! Medvědice? Dobrý den, Archipe!

Stiskl ruku mužíkovi a usedl si na židli, nesnímaje zimníku ani klobouku.

— Ale odlož si přece a poseď tu se mnou! — pravil Levin, snímaje mu s hlavy klobouk.

— Ne, nemám kdy, zaskočil jsem jen na vteřinečku, — odpovídal Štěpán Arkaďjevič. Rozepjal si zimník, ale brzy potom se z něho vysvlekl a proseděl celou hodinu, rozmlouvaje s Levinem o honu a o nejintimnějších předmětech. — Nu tak mi, prosím tě, pověz, co jsi dělal v cizině? kde jsi byl? — pravil Štěpán Arkaďjevič, když mužík odešel.

— Byl jsem v Německu, v Prusku, ve Francii, v Anglii, ale ne v hlavních městech, nýbrž v továrních a viděl jsem tam mnoho nového. Jsem tomu rád, že jsem tam byl.

— Ano, znám tvou myšlenku o upravení postavení dělníků.

— Docela ne; v Rusku nemůže býti vůbec ani řeči o nějaké dělnické otázce. V Rusku jde pouze o poměr pracujícího lidu k půdě; tam je to sice také, ale tam to je jen záplatování něčeho pokaženého, kdežto u nás ....

Štěpán Arkaďjevič poslouchal Levina pozorně.

— Ano, ano! — pravil. — Snad máš pravdu, — pravil. — Ale jsem rád, že jsi v dobré náladě; na medvědy jezdíš,

pracuješ a bavíš se. Říkal mi totiž Ščerbackij, — setkal se s tebou, — že jsi byl v jakési smutné náladě a že jsi neustále mluvil o smrti...

— Cože? Nepřestanu přemýšleti o smrti, — pravil Levin. — Je pravda, že musíme zemříti a že všechno ostatní je jen hloupost. Řeknu ti pravdu: vážím si sice velmi své myšlenky a práce, ale ve skutečnosti — jen o tom přemýšlej, vždyť celý tento náš svět není nic jiného — než malinká plíseň, jež se usadila na malinké planetě. A my si myslíme, že můžeme míti něco velikého — myšlenky, díla! Všechno to jsou jen droboučká zrnka písku.

— Ale to je, brachu, staré jako svět!

— Staré, ale, víš-li pak, když to jasně pochopíš, že se ti potom všechno zdá malicherné. Když pochopíš, že dnes anebo zítra zemřeš a že nic nezůstane, pak ti všechno připadá malicherným. A já považuji svou myšlenku za něco velmi důležitého, ale ukáže se, že je právě tak malicherná, i kdybys ji mohl uskutečniti, jako obejití této medvědice. A právě tak si počínáme v životě, trávíme svůj život, bavíce se honbou, prací, jen abychom nemusili přemýšleti o smrti.

Štěpán Arkaďjevič poslouchaje Levina se jemně a přívětivě usmíval.

— Nu, to se rozumí! Vidíš, přišel jsi k mému názoru; pamatuješ se, jak ses na mne vyřítil proto, že vyhledávám v životě rozkoše? Nebuď, ó moralisto, tak přísný!...

— Ne, přece jen je v životě cosi pěkného... — Levin upadl do rozpaků. — Ale já nevím. Vím jediné, že brzy zemřeme.

— Pročpak brzy?

— Víš-li pak, že v životě sice shledáváš málo půvabů, přemýšlíš-li o smrti, ale jsi klidnější.

— Ba naopak, ke konci je vždy ještě veseleji. Nu, ale

již musím jíti, — pravil Štěpán Arkaďjevič, vstávaje již asi po desáté.

— Ale ne, poseď ještě chvilku! — pravil Levin, zadržuje jej. Kdy se zase dnes uvidíme? Zítra již odjíždím.

— Ale jsem to pěkný! Právě proto jsem k tobě přijel... Přijeď dnes ke mně zcela jistě na oběd. Bude tam tvůj bratr, Karenin, můj švakr.

— Cožpak on je zde? — pravil Levin a chtěl se zeptati na Kitty. Slyšel, že byla počátkem zimy v Petrohradě u své sestry, choti diplomata a nevěděl, vrátila-li se či nic, ale rozmyslil si to a neotázal se ho po tom. »Ať tam bude anebo ne, — je mi to naprosto jedno!«

— Tak tedy přijedeš?

— Nu, samo sebou se rozumí, že ano.

— Tak tedy v pět hodin a v černém kabátě.

A Štěpán Arkaďjevič vstal a zašel dolů ke svému novému představenému. Instinkt Štěpána Arkaďjeviče neoklamal. Ukázalo se, že nový strašný představený byl zcela přívětivý člověk a Štěpán Arkaďjevič s ním posnídal a poseděl s ním tak dlouho, že se teprve ke čtvrté hodině dostal k Alekséji Alexandroviči.

VIII.

Aleksěj Alexandrovič, navrátiv se z bohoslužeb, celé dopoledne ztrávil doma. Měl toho dne vyříditi dvě věci: předně přijmouti deputaci cizinců, jež se na své cestě do Petrohradu zastavila v Moskvě a dáti jí určité směrnice, jak si má počínati; za druhé napsati slíbený dopis advokátovi. Deputace, ačkoli byla vyslána na podnět Aleksěje Alexandroviče, působila mnoho obtíží, ba mohla býti dokonce i nebezpečnou a Aleksěj Alexandrovič byl velmi rád, že ji zastal v Moskvě. Členové této deputace neměli

nejmenšího ponětí o své úloze a povinnostech. Byli naivně přesvědčeni, že jejich povinností je, aby poukázali na své potřeby a skutečný stav svých poměrů, prosíce vlády o pomoc a rozhodně nechápali, že některá jejich prohlášení a jejich naléhavé požadavky mohly mluviti ve prospěch nepřátelské strany a že mohly celou věc pokaziti. Alexej Alexandrovič jim dlouho vysvětloval, oč běží, napsal jim program, jehož se musí přidržovati, a propustiv je, napsal do Petrohradu dopisy, kam všude má býti deputace uvedena. Hlavním pomocníkem v této věci měla býti hraběnka Lydie Ivanovna. Byla specialistkou v tomto oboru a nikdo si nedovedl s deputacemi poraditi a tak obratně je říditi jako ona. Když Alexej Alexandrovič byl s touto věcí hotov, napsal dopis i advokátovi. Dal mu bez nejmenšího váhání plnou moc, aby jednal podle svého nejlepšího zdání. K dopisu přiložil tři dopisy Vronského Anně, jež našel v mapě na dopisy, kterou jí vzal.

Od té doby, co Alexej Alexandrovič odjel z domu s tím úmyslem, že se již více nevrátí k své rodině a od té chvíle, kdy byl u advokáta a svěřil se třebas jen jedinému člověku se svým úmyslem, zejména od té doby, kdy z této životní věci udělal věc čistě listinnou, přivykal čím dále tím více svému záměru a viděl nyní jasně možnost jejího provedení.

Zapečetil dopis advokátovi, když zaslechl hlasité zvuky hlasu Štěpána Arkaďjeviče. Štěpán Arkaďjevič se hádal se sluhou Alexeje Alexandroviče a naléhal na to, aby jej ohlásil.

»Budiž, — pomyslil si Alexej Alexandrovič, — tím lépe: vysvětlím mu hned, v jakém jsem poměru k jeho sestře a řeknu, proč nemohu přijíti k němu na oběd.«

— Že dám prositi! — hlasitě zvolal, sbíraje listiny a ukládaje si je do své aktovky.

— Tak vidíš, že lžeš a že je doma! — odpověděl hlas

Štěpána Arkaďjeviče sloužícímu, jenž jej nechtěl vpustiti dovnitř a Oblonskij, vysvlékaje si v chůzi zimník, vešel do pokoje. — Nu, jsem velmi rád, že jsem tě zastal doma. Tak tedy doufám ... — začal vesele Štěpán Arkaďjevič.

— Nemohu přijíti, — chladně řekl Alexějevič, nevybízeje hosta, aby si sedl.

Alexějevič chtěl se již ihned dostati do onoho chladného poměru, v němž musí žíti s bratrem své choti, proti níž podal žádost o rozvod; ale nepočítal s oním mořem dobromyslnosti, jež přetékalo z břehů duše Štěpána Arkaďjeviče.

Štěpán Arkaďjevič rozevřel široce své zářící, jasné oči.

— Pročpak bys nemohl? Co tím chceš říci? — pravil nechápavě francouzsky. — Ne, jednou jsi mi to již slíbil, tak musíš přijíti. A my všichni s tebou počítáme.

— Chci tím říci, že nemohu přijíti k vám, protože onen příbuzenský poměr, jenž byl mezi námi, musí již přestati.

— Jak? totiž jak to? proč? — pravil s úsměvem Štěpán Arkaďjevič.

— Protože se začínám rozváděti s vaší sestrou, se svou chotí. Musil jsem ...

Ale Alexějevič ještě nemohl dokončiti svou řeč, když již Štěpán Arkaďjevič se nezačal chovati tak, jak Alexějevič očekával. Štěpán Arkaďjevič vzdychl a usedl si do křesla.

— Není možná, Alexějiči, co to povídáš! — vzkřikl Oblonskij a výraz utrpení utkvěl na jeho tváři.

— Je tomu tak.

— Promiň, ale nemohu, naprosto nemohu tomu věřiti ...

Alexějevič si sedl cítě, že se jeho slova nesetkala s takovým účinkem, jaký očekával, že mu bude

nucen vše vysvětliti a že přese všechno jeho vysvětlování jeho poměr ke švakrovi zůstane týž.

— Ano, jsem postaven před onu těžkou nezbytnost, požádati o rozvod, — pravil.

— Řeknu ti jen jedno, Alekséji Alexandroviči. Znám tě jako výtečného a spravedlivého člověka, znám Annu — promiň mi, nemohu změniti o ní své mínění — jako báječnou, výtečnou ženu a proto, promiň mi, nemohu tomu věřiti. Jde tu asi o nějaké nedorozumění, — pravil.

— Ach, jen kdyby to bylo pouhé nedorozumění.

— Dovol, já chápu, — nedal mu domluviti Štěpán Arkaďjevič. — Ale rozumí se ... Řeknu ti jen jedno: není zapotřebí se ukvapiti!

— Neukvapil jsem se, — pravil chladně Alekséj Alexandrovič, — ale raditi se v této věci s nikým není lze. Již jsem se pevně rozhodl.

— To je strašné! — pravil Štěpán Arkaďjevič, ztěžka povzdechnuv. — Já na tvém místě, Alekséji Alexandroviči, bych udělal jen jednu věc. Prosím tě snažně, udělej to! — pravil. — Jednání o rozvod se ještě nezačalo, jak jsem porozuměl. Dříve než se do něčeho podobného pustíš, zajdi k mé ženě, promluv si s ní. Má ráda Annu jako sestru, má ráda i tebe a je to podivuhodná žena. Pro Boha tě prosím, promluv si s ní! Prokaž mi tuto přátelskou službu, snažně tě o to prosím!

Alekséj Alexandrovič se zamyslil a Štěpán Arkaďjevič s účastenstvím pohlížel na něho, nepřerušuje jeho mlčení.

— Zajedeš k ní?

— Ještě ani nevím. Proto jsem nebyl u vás. Domnívám se, že se náš poměr musí změniti.

— Pročpak? To nemyslím. Dovol mi, abych si mohl mysliti, že kromě onoho příbuzenského poměru chováš ke mně třebas i částečně ony přátelské city, jaké jsem vždy choval k tobě ... A opravdovou úctu, — pravil Štěpán

Arkaďjevič, tiskna mu ruku. — I kdyby ty nejhorší domněnky byly zcela oprávněny, nikdy nechci a nikdy se neodvážím odsuzovati ani tu ani onu stranu a nevidím příčiny, proč by se měl náš přátelský poměr změniti. Ale nyní mi to udělej a zajeď k mé ženě.

— Nu, pohlížíme různě na tuto věc, — pravil chladně Alexšej Alexandrovič. — Ostatně, nemluvme o tom.

— Ne, proč bys nemohl aspoň dnes přijeti k nám na oběd? Žena tě očekává. Prosím tě, přijeď. A hlavně — promluv si s ní. Je to podivuhodná žena. Pro Boha, na kolenou tě o to prosím!

— Když si to tolik přejete, tak tedy přijedu, — pravil Alexšej Alexandrovič povzdechnuv.

A chtěje zabočiti rozhovor na jiný předmět, otázal se jej na to, co oba zajímalo: na nového představeného Štěpána Arkaďjeviče, jenž ačkoli nebyl ještě tak starý, přece jen pojednou dostal tak vysoké místo.

Alexšej Alexandrovič již i dříve neměl rád hraběte Aničkina a vždy se s ním rozcházel v názorech, ale nyní se nemohl ubrániti pocitu nenávisti, jíž pociťuje ve službě zcela pochopitelně člověk, jenž utrpěl ve své služební činnosti porážku, k člověku, jenž byl povýšen.

— Nu což, viděl jsi jej? — pravil Alexšej Alexandrovič s jizlivým výsměškem.

— Jak by ne, byl u nás včera v úřadě. Zdá se, že rozumí věci výtečně a je velmi agilní.

— Ale k čemu směřuje jeho činnost? — pravil Alexšej Alexandrovič. — K tomu, aby skutečně pracoval, či aby jen přepracovával to, co je již uděláno? Neštěstí naší říše — je papírová administrace, jíž je důstojným představitelem.

— Nevím opravdu, co by bylo lze při něm odsuzovati. Jeho směru činnosti neznám, ale vím jen jedno, — je to výtečný hoch, — odpovídal Štěpán Arkaďjevič. — Byl

jsem právě u něho a opravdu — je to výtečný hoch. Posnídali jsme spolu a naučil jsem jej dělati — znáš onen nápoj, — víno s pomeranči. Je to velmi chladivý nápoj. A ku podivu, on to neznal. Velmi se mu to zalíbilo. Ne, opravdu, je to výtečný hoch.

Štěpán Arkaďjevič pohlédl na hodinky.

— Ach, pro Krista Pána, již je pět hodin a já ještě musím jeti k Dolgovušinovi! Tak prosím tě, přijeď k obědu. Ani si nedovedeš představiti, jak bys mne a mou ženu roztrpčil.

Alekšej Alexandrovič se rozloučil se svým švakrem zcela jinak, než jak jej přijal.

— Slíbil jsem, že přijedu, — odpovídal unyle.

— Věř mi, že si tě vážím a doufám, že toho nebudeš litovati, — odpovídal Štěpán Arkaďjevič s úsměvem.

A oblékaje si v chůzi zimník, zavadil zúmyslně rukou o hlavu sloužícího, zasmál se a odešel.

— V pět hodin a v krátkém černém kabátě, prosím! — zvolal ještě jednou, vraceje se ke dveřím.

IX.

Bylo již skoro šest hodin a někteří hosté již přijeli, když přijel sám hostitel. Vešel zároveň se Sergějem Ivanovičem Koznyševem a Pescovem, kteří se s ním sjeli u podjezdu. To byli dva hlavní představitelé moskevské inteligence, jak je Oblonskij nazýval. Byli to lidé vážení jak pro svou povahu, tak i pro svůj rozhled. Ctili se navzájem, ale téměř ve všem spolu naprosto a beznadějně nesouhlasili — ne proto, že by snad byli stoupenci zcela protichůdných směrů, nýbrž hlavně proto že patřili k jednomu táboru (jejich nepřátelé je řadili k jednomu směru), ale v tomto táboru měl každý z nich svou vlastní část přívrženců a

svůj jakýsi odlišný směr. A protože není lze nic tak těžko srovnati jako různost názorů v poloabstraktních věcech, proto nejenže se nikdy neshodovali v mínění, ba dokonce si již dávno přivykli, aniž by se proto hněvali, vysmívati se vzájemnému nesprávnému a pochybnému názoru.

Vcházeli již do dveří, rozmlouvajíce o počasí, když je Štěpán Arkaďjevič dohnal. V salonu již seděl kníže Alexandr Dmitrijevič Oblonskij, mladý Ščerbackij, Turovcyn, Kitty a Karenin.

Štěpán Arkaďjevič si ihned povšiml, že v salonu nebylo za jeho nepřítomnosti cosi v pořádku. Darja Alexandrovna ve svých nádherných šedých hedvábných šatech zřejmě rozrušena jak dětmi, jež musily samy obědvati v dětském pokoji, tak i tím, že manžel nebyl ještě doma, nedovedla v jeho nepřítomnosti řádně rozsaditi celou tuto společnost. Všichni seděli jako dcery popů na návštěvě (jak říkal starý kníže), nechápajíce zřejmě, proč sem přišli a s největší námahou cosi mluvili, aby nemlčeli. Dobromyslný Turovcyn cítil zřejmě, že není ve svém prostředí a úsměv tlustých rtů, s nímž uvítal Štěpána Arkaďjeviče, jako by mu hovořil: »nu, brachu, ale to jsi mne posadil k učencům! Takhle se napíti Château des fleurs — tomu tak ještě rozumím.« Starý kníže seděl mlčky, pohlížeje se strany svýma zářícíma očima na Karenina a Štěpán Arkaďjevič pochopil, že si již vymyslil jakési slovíčko, aby charakterisoval onoho státníka, na něhož zvali hosty jako na jesetra. Kitty pohlížela na dveře, sbírajíc všechny své síly, aby se nezačervenala, až vejde Konstantin Levin. Mladý Ščerbackij, jehož neseznámili s Kareninem, snažil se dáti najevo že ho to nijak nepřivádí do rozpaků. Sám Karenin přijel po petrohradském obyčeji k obědu s dámami ve fraku a v bílé kravatě a Štěpán Arkaďjevič z jeho tváře vyčetl, že sem přijel jediné proto, aby dostál svému slovu a že sedě v této společnosti plní svou těžkou

povinnost. Právě on byl hlavní příčinou onoho chladu, jenž mrazil všechny hosty až do příjezdu Štěpána Arkaďjeviče.

Štěpán Arkaďjevič vcházeje do salonu se omluvil, prohlásiv, že byl zdržen oním knížetem, jenž byl vždy beránkem, snímajícím všechna jeho opoždění a toulky, a v okamžení všechny navzájem seznámil a posadiv k Alekséji Alexandroviči Sergěje Koznyševa, navnadil je na téma o poruštění Polsky, do něhož se hned oba s Pescovem pustili. Poklepav Turovcynu po rameni, řekl mu cosi směšného a posadil jej ke své choti a ke knížeti. Potom řekl Kitty, že je dnes velmi krásná a seznámil Ščerbackého s Kareninem. V okamžení přemísil celé toto společenské těsto tak, že salon rázem oživl a hlasy živě zazněly. Jediné Konstantin Levin tu ještě nebyl. Ale to bylo právě dobře, protože když Štěpán Arkaďjevič zašel do jídelny, k největšímu svému úžasu zpozoroval, že portské víno a Cheres bylo koupeno od Deprého a ne od Löweho a přikázav, aby poslali pokud možná nejrychleji kočího k Löwemu, zašel opět do salonu.

V jídelně se setkal s Konstantinem Levinem.

— Neopozdil jsem se?

— Cožpak ty můžeš někdy přijíti včas! — pravil Štěpán Arkaďjevič, vzav jej pod paží.

Je u tebe mnoho hostí? Kdo pak je tu všechno? — otázal se Levin, bezděčně se červenaje a stíraje si rukavicí sníh s čepice.

— Samí příbuzní. Kitty je tady. Ale pojďme, seznámím tě s Kareninem.

Štěpán Arkaďjevič při vší své liberálnosti věděl, že známost s Kareninem nemůže nikomu nelichotiti a proto jím uctíval své nejlepší přátele. Ale v tuto chvíli Konstantin Levin nebyl schopen cítiti veškeren půvab tohoto seznámení. Neviděl Kitty od onoho památného večera,

na němž se sešel s Vronským, nepočítal-li onoho okamžiku, kdy ji zahlédl na silnici. V hloubi své duše byl přesvědčen, že ji zde dnes uvidí. Ale, chtěje si uchovati svobodu mysli, snažil se sám sebe přesvědčiti, že o tom neví. Nyní však, když zaslechl, že je zde, pocítil pojednou takovou radost, ale současně i strach, jež mu sevřely hrdlo, takže nemohl ani dýchati a nemohl vysloviti, co chtěl.

»Jaká, jaká je? Je taková, jaká bývala dříve, anebo taková, jaká byla v kočáře? Což mluvila-li Darja Alexandrovna přece jen pravdu? Ale proč by to nebyla pravda?« myslil si.

— Ach, prosím tě, seznam mne s Kareninem, — pravil namáhavě a vešel zoufale rozhodným krokem do salonu a zahlédl ji.

Nebyla taková, jaká bývala dříve, ba ani ne taková, jaká byla v kočáru — byla zcela jiná.

Byla ustrašena, plachá, rozpačitá a zaražena a proto tím půvabnější. Zahlédla jej v tom okamžiku, kdy vešel do pokoje. Čekala jej. Zaradovala se a upadla do rozpaků od své radosti do takové míry, že jednu chvíli, a to právě tehdy, kdy přistupoval k hostitelce a opět na ni pohlédl, se jí i Levinovi, ba dokonce i Dolly, jež všechno viděla, zdálo, že se již déle nezdrží a že se dá do pláče. Začervenala se, zbledla, opět se začervenala a ztrnula, takže mohla stěží pohnouti rty, očekávajíc ho. Přistoupil k ní, uklonil se a mlčky jí podal ruku. Kdyby nebylo onoho lehkého chvění rtů a vlhkosti, jež jí vstoupila do očí a dodala jim zvláštního lesku, úsměv její by byl téměř klidný, když řekla:

— Jak dávno jsme se již neviděli! — a stiskla se zoufalou rozhodností svou chladnou rukou jeho ruku.

— Vy jste mne neviděla, ale já jsem vás viděl, — pravil Levin, záře úsměvem štěstí. — Viděl jsem vás, když jste jela z nádraží do Jergušova.

— Kdy? — otázala se udiveně.

— Jela jste do Jergušova, — pravil Levin cítě, že se dusí štěstím, jež mu zalévá srdce. »Ó, jak jsem se opovážil mysliti si o této dojímavé bytosti něco, co se naprosto nesrovnává s její nevinností! A je to, jak se zdá, pravda, co mi Darja Alexandrovna řekla,« pomyslil si.

Štěpán Arkaďjevič jej vzal za ruku a odvedl ke Kareninovi.

— Dovolte, abych vás seznámil. — Uvedl jejich jména.

— Těší mne velmi, že se tu opět s vámi setkávám, — pravil chladně Aleksěj Alexandrovič.

— Vy se znáte? — otázal se s podivením Štěpán Arkaďjevič.

— Ztrávili jsme spolu tři hodiny v železničním voze, — pravil s úsměvem Levin, — ale vystoupili jsme z něho jako z maškarního plesu, vzbudivše o sebe zájem, — aspoň pokud se týče mne.

— Ale podívejme se! Prosím vás, račte, — pravil Štěpán Arkaďjevič, ukazuje k jídelně.

Muži zašli do jídelny a přistoupili ke stolu se zákusky, obstavenému šesti druhy vodky a právě tolika druhy sýru se stříbrnými lopatkami a bez lopatek, kaviárem, slanečky, různými konservami a talířky s krajíčky francouzského chleba.

Muži stáli u vonících vodek a zákusků a rozhovor o poruštění Polsky mezi Sergějem Ivanovičem Koznyševem, Kareninem a Pescovem v očekávání oběda ztichl.

Sergěj Ivanovič, jenž jako nikdo jiný dovedl k ukončení nejabstraktnějšího a nejvážnějšího rozhovoru zcela neočekávaně přisypati attické soli a tím přivésti své společníky do jiné nálady, učinil tak i nyní.

Aleksěj Alexandrovič dokazoval, že poruštění Polska lze provésti jedině pomocí vyšších principů, jež musí býti vneseny ruskou administrativou.

Pescov trval na tom, že se jeden národ assimiluje druhému jediné tehdy, je-li hustěji zalidněn.

Koznyšev uznával jedno i druhé, ale s výhradami. Když však vycházeli ze salonu, Koznyšev, aby zakončil rozhovor, řekl s úsměvem:

— Proto k poruštění cizinců je možný jen jediný prostředek — míti pokud možná nejvíce dětí. My tady s bratrem se o to staráme ze všech nejméně. Ale vy, ženatí pánové a zejména vy, Štěpáne Arkaďjeviči, jednáte zcela vlastenecky; kolik jich máte? — obrátil se s přívětivým úsměvem k hostiteli, podávaje mu kalíšek s vodkou.

Všichni se rozesmáli a nejvíce Štěpán Arkaďjevič.

— Ano, to je nejlepší prostředek! — pravil, žvýkaje sýr a nalévaje si vodku jakéhosi zvláštního druhu do nastavené sklínky. Rozhovor se skutečně žertem ukončil.

— Tento sýr není špatný. Neračte si ho přáti? — pravil hostitel. — Snad jsi zase nepěstoval tělocvik? — obrátil se k Levinovi, ohmatávaje levou rukou jeho svaly. Levin se usmál, napjal ruku a pod prsty Štěpána Arkaďjeviče vyvstala pod tenkým suknem kabátu ocelová vyvýšenina jako kulatý sýr.

— To je přece silák! Samson!

— Myslím, že k lovu na medvědy je zapotřebí velké síly, — pravil Alexšej Alexandrovič, jenž měl velmi nejasné ponětí o lovu, namazávaje si na chléb sýr, jenž se zabořoval do měkké střídky chleba, tenounké jako pavučina.

Levin se usmál.

— Žádné. Ba právě zcela naopak, medvěda může zabíti i malé děcko, — pravil ustupuje s jemnou poklonou s cesty dámám, jež přistoupily s hostitelkou ke stolu se zákusky.

— A je to pravda, že prý jste zabil medvěda? — pravila Kitty, jež se marně snažila nabodnouti na vidličku neposlušný hříbek, jenž jí uklouzával, potřásajíc krajkami,

v nichž se bělela její ruka. — Cožpak u vás jsou medvědi? — dodala, s úsměvem obrátivši k němu napolo svou rozkošnou hlavičku.

Nebylo, jak se zdálo, nic neobyčejného v tom, co řekla, ale Levinovi se zdálo, že v každém jejím zvuku, v každém jejím pohybu jejích rtů, očí a ruky byl ztajen jakýsi slovy nevyjádřený význam, když to hovořila! Byla v nich obsažena i prosba za odpuštění i důvěra k němu i přítulnost, něžná a plachá přítulnost i slib, i naděje i láska k němu, v niž nemohl věřiti a jež jej dusila svým štěstím.

— Ne, zajeli jsme si do tverské gubernie. A vraceje se odtamtud, setkal jsem se v železničním voze s vaším beau-frère,[1]) anebo s vašeho beau-frère švakrem, — pravil s úsměvem. — To bylo směšné setkání.

A vesele a zábavně vyprávěl, jak nespav celou noc, se vedral v polokožíšku do oddělení Aleksěje Alexandroviče.

— Průvodčí, zcela proti znění předpisů, mne chtěl podle mého obleku vyhnati ven z vozu; ale tu jsem se začal vyjadřovati vysokým slohem, a... vy též, — pravil obraceje se ke Kareninovi a zapomenuv zcela jeho jméno — s počátku podle polokožíšku soudě chtěl jste mne vyhnati, ale potom jste se mne zastal, za co jsem vám velmi povděčen.

— Práva cestujících pokud se týče výběru místa jsou vůbec velmi neurčitá, — pravil Aleksěj Alexandrovič, utíraje si šátkem konečky svých prstů.

— Viděl jsem, že jste byl na rozpacích, pokud se týče mé osoby, — pravil Levin, dobromyslně se usmívaje, — ale já jsem si rychle přispíšil zapříst duchaplný rozhovor, abych zahladil dojem, jejž vyvolal můj polokožíšek.

Sergěj Ivanovič pokračoval dále ve svém rozhovoru s hostitelkou a poslouchaje jedním uchem bratra, pohlédl úkosem na něho. »Copak se to dnes s ním stalo? Vypadá

[1]) *švakrem.*

jako nějaký vítěz,« pomyslil si. Nevěděl, že Levin cítil, že mu narostla křídla. Levin věděl, že Kitty slyší jeho slova a že ho ráda poslouchá. A jediné to jej zajímalo. Nejen v tomto pokoji, ale i v celém světě pro něho existoval pouze on sám, jenž dostal pojednou ohromný význam a důležitost, a ona. Cítil, že je v jakési nadpozemské výši, že jej až pojímala závrať a tam kdesi dole, kdesi daleko byli všichni ti dobří Kareninové, Oblonští a celý svět.

Štěpán Arkaďjevič zcela nepozorovaně, nepohlédnuv na ně, ale tak, jako by jej nebylo lze nikam jinam posaditi, posadil Levina a Kitty vedle sebe.

— Nu, sedni si třebas sem, — pravil k Levinovi.

Oběd byl právě tak dobrý jako příbor, jehož byl Štěpán Arkaďjevič velkým ctitelem. Polévka à la Marie Luise byla znamenitá; malinké koláčky, jež přímo rozplývaly v ústech, byly bezvadné. Dva sloužící a Matvěj v bílých kravatách obsluhovali hosty jídlem a pitím zcela nepozorovaně, tiše a hbitě. Oběd se po stránce materielní vydařil; stejně tak se vydařil i po stránce nematerielní. Rozhovor, hned povšechný, a hned zase jednotlivý, neumlkal a ke konci oběda tak oživl, že muži vstali od stolu, neustále hovoříce, ba dokonce i sám Aleksěj Alexandrovič oživl.

X.

Pescov rád debatoval až do konce a neuspokojil se slovy Sergěje Ivanoviče, a to tím spíše, protože cítil neoprávněnost svého mínění.

— Neměl jsem na mysli, — pravil při polévce Aleksěji Alexandroviči, — pouze hustotu obyvatelstva, nýbrž vždy jsem ji spojoval s jejími základy a ne s principy.

— Mně se zdá, — pomalu a malátně odpovídal Aleksěj Alexandrovič, — že je to jedno a totéž. Podle mého mí-

nění působiti na jiný národ může jedině ten, kdo je na vyšším stupni vývoje, kdo...

— Ale to je ještě otázka, — vpadl mu do řeči svým basem Pescov, jenž vždy pospíchal, aby mohl pronésti své mínění a jenž, jak se zdálo, celou svou duši vkládal do toho, o čem hovořil — co máme považovati za vyšší stupeň vývoje? Angličané Francouzi, Němci — kdo vlastně stojí na vyšším stupni vývoje? Kdo bude odnárodňovati druhý národ? Vidíme, že se Rýn pofrancouzštil a Němci přece nestojí na nižším stupni vývoje! — křičel. — Tu platí patrně jiný zákon.

— Mně se zdá, že vliv zůstává vždy na straně opravdového vzdělání, — pravil Alekšej Alexandrovič, zlehka pozdvihuje obočí.

— Ale v čem máme vlastně spatřovati příznaky opravdového vzdělání? — pravil Pescov.

— Doufám, že příznaky ty jsou známy, — řekl Alekšej Alexandrovič.

— Ale jsou vskutku zcela známy? — vmísil se s jemným úsměvem do rozhovoru Sergěj Ivanovič. — Nyní je všeobecně známo, že opravdové vzdělání může býti jedině čistě klasické; ale vidíme vášnivé spory jedné i druhé strany a není lze popříti, že by i protivný tábor neměl silných důvodů na prospěch svého tvrzení.

— Vy jste klasik, Sergěji Ivanoviči. Neračte si přáti červeného vína? — pravil Štěpán Arkaďjevič.

— Neprojevuji svého mínění ani o jednom ani o druhém druhu vzdělání, — pravil Sergěj Ivanovič se shovívavým úsměvem jako k děcku nastavuje svou číši, — já jedině říkám, že obě strany mají mocné důvody, — pravil dále, obraceje se k Alekšeji Alexandroviči. — Jsem vzděláním klasik, ale pokud se týče vlastní mé osoby, nemohu v tomto sporu najíti své místo. Nevidím jasných důvodů, proč byla klasickým vědám dána přednost před reálními.

— Přírodní vědy mají právě takový paedagogický a vývin rozumu podporující význam, — vpadl mu do řeči Pescov. — Vezměte jen hvězdářství, vezměte rostlinopis, přírodopis s jeho systémem všeobecných zákonů!

— S tím nemohu plně souhlasiti — odpovídal Alexšej Alexandrovič. — Zdá se mi, že není lze popříti, že již sám proces učení se cizím jazykům působí neobyčejně blahodárně na duševní rozvoj. Kromě toho není lze popříti i to, že vliv klasických spisovatelů je v nejvyšší míře mravní, zatím co na neštěstí k přednášení přírodních věd se pojí i ona škodlivá a lživá učení, jež tvoří vřed naší doby.

Sergěj Ivanovič chtěl cosi říci, ale Pescov jej svým hustým basem přerušil. Začal ohnivě dokazovati nesprávnost tohoto názoru. Sergěj Ivanovič očekával klidně se zřejmě připraveným vítězoslavným výrazem, až bude moci mluviti dále.

— Ale, — pravil Sergěj Ivanovič, jemně se usmívaje a obraceje se ke Kareninovi, — není lze popříti, že je těžko vytknouti přesně všechny výhody a nevýhody jedněch i druhých a že otázka, kterým dáti přednost, nebyla by řešena tak brzy a konečně vyřešena, kdyby klasické vzdělání nemělo oné výhody, již jste právě uvedl: mravní — *disons le mot*[1]) — antinihilistický vliv.

— Beze vší pochybnosti.

— Kdyby klasické vědy neměly oné přednosti antinihilistického vlivu, byli bychom více uvažovali, zvážili důvody obou stran, — pravil s jemným úsměvem Sergěj Ivanovič, — dali bychom místo tomu i onomu směru. Ale nyní víme, že v těchto pilulkách klasického vzdělání je léčivá síla antinihilismu a my je směle nabízíme svým pacientům . . . A což není-li této léčivé síly? — doložil nasypávaje attickou sůl.

[1]) *řekněme přímo.*

Při zmínce Sergěje Ivanoviče o pilulkách se všichni zasmáli a zvlášť hlasitě a vesele se rozesmál Turovcyn, jenž se konečně dočkal oné směšné věci, na niž jen čekal, když poslouchal tento jejich rozhovor.

Štěpán Arkaďjevič se nezklamal, pozvav Pescova. V přítomnosti Pescovově nemohl učený rozhovor umlknouti ani na chvíli. Sotvaže Sergěj Ivanovič zakončil rozhovor svým žertem, Pescov ihned započal nový.

— Není lze dokonce ani popříti, — pravil, — že vláda měla na mysli tento cíl. Vláda se zřejmě řídí všeobecným nazíráním, chovajíc se naprosto lhostejně k vlivům, jež mohou míti zavedená opatření. Na příklad otázka vzdělání žen měla by býti považována za škodlivou, ale vláda zřizuje ženské kursy a university.

A rozhovor ihned zabočil na nové téma, týkající se vzdělání žen.

Aleksěj Alexandrovič prohlásil, že se vzdělání žen obyčejně ztotožňuje s otázkou a svobodě žen a jediné proto může býti považováno za věc škodlivou.

— Já naopak usuzuji, že tyto dvě otázky jsou spolu zcela nerozlučně spojeny — pravil Pescov, — to je kruh, z něhož se není lze dostati. Žena je zbavena svých práv následkem nedostatečného vzdělání a nedostatečné vzdělání je zaviněno nedostatkem práv. Nesmíme zapomínati na to, že zotročení žen je tak veliké a staré, že často nechceme chápati onu propast, jež nás od nich dělí, — pravil.

— To je zcela správné, — řekl Sergěj Ivanovič.

— Mluvil jste o právech, — řekl Sergěj Ivanovič vyčkav, až Pescov přestane mluviti, — o právu zastávati hodnost porotců, obecních starších, předsedů úřadů, úředníků, člena parlamentu . . .

— Zajisté.

— Ale i kdyby ženy, což je vzácná výjimka, mohly

zastávati tato místa, přece jenom se mi zdá, že jste nesprávně použil slova »práva«. Bylo by daleko správnější říci: povinnosti. Každý zajisté uznává, že ten, kdo zastává nějakou hodnost: porotce, obecního staršího, telegrafního úředníka, cítí, že plní svou povinnost. A proto bychom se daleko lépe vyjádřili, kdybychom řekli, že se ženy domáhají svých povinností a to čistě právem. A tuto jejich žádost můžeme jen podporovati, protože chtějí bráti podíl na všeobecné mužské práci.

— Zcela správně, — přisvědčil Alexšej Alexandrovič. — Jde tu podle mého názoru jediné o to, mají-li k těmto povinnostem určité schopnosti.

— Pravděpodobně budou velmi schopny, — podotkl Štěpán Arkaďjevič, — bude-li mezi nimi rozšířeno vzdělání. Vidíme to . . .

— A co přísloví? — pravil kníže, jenž již dlouho poslouchal onen rozhovor záře svýma maličkýma výsměšnýma očima, — před dcerami to mohu říci: dlouhé vlasy . . .

— Právě tak se usuzovalo i o černoších před jejich osvobozením! — pravil zlostně Pescov.

— Zdá se mi to jen jaksi podivné, že se ženy domáhají nových povinností, — pravil Sergěj Ivanovič, — zatím co na neštěstí vidíme, že muži se jim obyčejně vyhýbají.

— Povinnosti jsou spojeny s právy; moc, peníze, pocty, — to je právě to, čeho se ženy domáhají, — pravil Pescov.

— To je právě tak, jako kdybych se domáhal toho, aby mne někde přijali za kojnou a urážel se proto, že se ženám za to platí a mně že nechtějí platiti nic, — pravil starý kníže.

Turovcyn vybuchl do hlasitého smíchu a Sergěj Ivanovič litoval, že to neřekl on. Ba i Alexšej Alexandrovič se usmál.

— Ano, ale muž nemůže kojiti, — pravil Pescov, — kdežto žena . . .

— Ne, jeden Angličan odkojil na lodi své dítě, — pravil starý kníže, dovoluje si tuto nenucenost v rozhovoru v přítomnosti svých dcer.

— Kolik bylo takových Angličanů, tolik bude i žen úředníky, — pravil již Sergěj Ivanovič.

— Ano, ale co má dělati děvče, jež nemá rodiny? — vmísil se do rozhovoru Štěpán Arkaďjevič vzpomínaje si na Čibisovu, na niž po celou dobu rozhovoru myslil, souhlase s Pescovem a přisvědčuje mu.

— Kdybyste dopodrobna prozkoumali historii takového děvčete, pak byste shledali, že ono děvče opustilo rodinu buď vlastní anebo sestřinu, kde by mohlo obstarávati ženské práce, — pravila podrážděně Darja Alexandrovna, vměšujíc se zcela neočekávaně do rozhovoru a pravděpodobně se domyslivši, jakou dívku měl Štěpán Arkaďjevič na mysli.

— Ale nám jde o zásadu, o ideu! — namítal zvučným basem Pescov. — Žena se chce domoci práva, aby mohla býti nezávislá, vzdělaná. Je omezena, zotročena, zničena vědomím, že je to nemožné.

— A já jsem stísněn a zničen tím, že mne nepřijmou za kojnou do vychovatelny, — pravil opět starý kníže k veliké radosti Turovcyna, jenž se smíchem upustil chřest tlustým koncem do omáčky.

XI.

Všichni se účastnili všeobecného rozhovoru kromě Kitty a Levina. S počátku, když se mluvilo o vlivu, jejž má jeden národ na druhý, Levina bezděčně napadlo, že by měl k tomuto předmětu něco říci; ale myšlenky ty, jež

— Nemám co zapomenouti a odpouštěti, nepřestal jsem vás milovati. (Str. 238.)

dříve považoval za velmi závažné, míhaly se mu nyní v hlavě jako ve snu a neměly nyní pro něho žádného významu. Ba zdálo se mu dokonce podivným, proč tak horlivě mluví o tom, čeho nikomu není zapotřebí. Kitty právě tak, jak by se zdálo, mělo by zajímati, co mluvili o právech a vzdělání žen. Kolikráte o tom přemýšlela, vzpomínajíc si na svou přítelkyni Vareňku, s níž se seznámila v cizině, na její svízelnou odvislost, kolikráte přemýšlela o tom, co se s ní stane, neprovdá-li se a kolikráte se pro to vadila se svou sestrou! Ale nyní jí to vůbec ani nezajímalo. Hovořila nyní s Levinem a nebyl to ani rozhovor, ale jakési tajemné sdělování myšlenek, jež je neustále každým okamžikem více sbližovalo a vyvolávalo v nich obou pocit radostného strachu před oním neznámem, do něhož vstupovali.

S počátku Levin na Kittinu otázku, jak ji mohl viděti loni v kočáře, vypravoval, jak se vracel se senoseče po silnici a jak ji zahlédl.

— Bylo to časně zrána. Vy jste se asi teprve probudila. Vaše maman spala ve svém koutku. Bylo čarovné jitro. Jdu a myslím si: kdo pak to jede v kočáře se čtyřspřežím? Skvostné čtyřspřeží s rolničkami a na okamžik mne napadlo, že jste to vy, podívám se do okna, sedíte tam takhle a držíte oběma rukama stužky svého čepečku a byla jste nad něčím strašně zamyšlena, — pravil usmívaje se. — Jak bych si přál věděti, o čem jste to tehdy přemýšlela. O něčem závažném?

»Nebyla jsem snad rozcuchána?« pomyslila si Kitty, ale zahlédnuvši jeho nadšený úsměv jejž vyvolaly v jeho vzpomínkách tyto podrobnosti, pocítila, že dojem, jejž tehdy na něho učinila, byl právě naopak velmi dobrý. Uzarděla se a radostně se zasmála.

— Opravdu, již se na to nepamatuji.

— Jak se ten Turovcyn pěkně směje! — pravil Levin,

pohlížeje se zalíbením na jeho zavlhlé oči a třesoucí se tělo.

— Znáte jej dávno? — otázala se Kitty.

— Kdo by ho neznal!

— Ale já vidím, že si o něm myslíte, že je to špatný člověk?

— Není špatný, ale daremný.

— To není pravda! A rychle o něm smýšlejte zcela jinak! — pravila Kitty. — Měla jsem též o něm velmi špatné mínění, ale je to, je to — roztomilý a podivuhodně dobrý člověk. Má zlaté srdce.

— Jak jste mohla poznati jeho srdce?

— Velmi jsme se spolu spřátelili. Znám jej velmi dobře. Loni v zimě, brzy potom . . . jak jste byl u nás, — pravila s kajícím a zároveň i důvěřivým úsměvem, — všechny Dolliny děti dostaly spálu a on k ní náhodou přišel. A můžete si představiti, — povídala šeptem, — bylo mu jí tak líto, že u ní zůstal a začal jí pomáhati ošetřovati děti. Ano a celé tři neděle ztrávil u nich v domě a ošetřoval děti jako chůva.

— Vyprávím Konstantinovi Dmitriči o tom, jak si počínal Turovcyn, když měly děti spálu, — pravila nahnuvši se k sestře.

— Ano, to bylo ku podivu rozkošné! — pravila Dolly, pohlížejíc na Turovcyna, jenž cítil, že o něm hovoří a jemně se na něho usmívala. Levin se ještě jednou podíval na Turovcyna a podivil se, jak mohl dříve nechápati veškerého půvabu onoho člověka.

— Promiňte, promiňte, již nikdy více nebudu špatně smýšleti o lidech! — pravil vesele, povídaje upřímně, co nyní cítil.

XII.

V rozhovoru, jenž se rozpředl o právech ženy, byly i otázky o nerovnosti práv v manželství, o nichž bylo velmi choulostivé hovořiti v přítomnosti dám. Pescov během oběda několikráte se dotkl těchto otázek, ale Sergěj Ivanovič a Štěpán Arkaďjevič jej vždy opatrně od nich odvedli.

Když vstali od stolu a dámy odešly, Pescov, nejda za nimi, obrátil se k Alekšeji Alexandroviči a začal mu vykládati nejdůležitější příčinu oné nerovnosti. Nerovnoprávnost manželů podle jeho mínění záležela v tom, že nevěra ženy a nevěra muže se trestají nestejně jak zákonem, tak i veřejným míněním.

Štěpán Arkaďjevič rychle přistoupil k Alekšeji Alexandroviči, vybízeje jej, aby si šel zakouřiti.

— Ne, nekouřím, — odpovídal klidně Alekšej Alexandrovič a přeje si jaksi zúmyslně ukázati, že se nebojí tohoto rozhovoru, obrátil se s chladným úsměvem k Pescovu.

— Myslím, že základy takového nazírání leží v povaze věcí, — pravil a chtěl zajíti do salonu; ale tu pojednou promluvil zcela neočekávaně Turovcyn, obraceje se k Alekšeji Alexandroviči.

— Ráčil jste slyšeti o Prjačnikovi? — pravil Turovcyn, jsa oživen vypitým šampaňským a očekávaje již dávno příležitosti, až bude moci přerušiti mlčení, jež jej tížilo. — Vasja Prjačnikov — pravil se svým dobromyslným úsměvem vlažných a ruměných rtů, obraceje se ponejvíce k hlavnímu hostu, Alekšeji Alexandroviči, — dnes jsem se dověděl, že se bil v souboji v Tveru s Kvitským a že jej zabil.

Jako se vždy zdává, že se každý jaksi schválně dotýká bolestivého místa, tak i nyní Štěpán Arkaďjevič cítil, že se dnes k největší jeho roztrpčenosti rozhovor co chvíle

dotýkal bolestivého místa Alekséje Alexandroviče. Chtěl opět švakra odvésti, ale Aleksěj Alexandrovič se sám zvědavě otázal:

— A proč měl Prjačnikov souboj?

— Pro ženu. Počínal si statečně! Vyzval jej na souboj a zabil jej!

— Ach! — pravil lhostejně Aleksěj Alexandrovič a pozvednuv obočí, odešel do salonu.

— Jak jsem ráda, že jste přišel, — pravila mu Dolly s ustrašeným úsměvem, setkavši se s ním v pokoji, jímž se musilo jíti do salonu: — musím si s vámi pohovořiti, Sedněte si tu.

Aleksěj Alexandrovič s týmž výrazem lhostejnosti, jejž mu dodávalo vyhrnuté obočí, usedl si vedle Darji Alexandrovny a strojeně se usmál.

— Tím spíše, — pravil, — protože jsem vás chtěl prositi za prominutí a ihned se poroučeti. Musím zítra odjeti.

Darja Alexandrovna byla pevně přesvědčena o Annině nevině a cítila, že bledne a že se jí chvějí rty hněvem na tohoto chladného, necitelného člověka, jenž chtěl tak klidně zničiti její nevinnou přítelkyni.

— Alekséji Alexandroviči, — pravila pohlížejíc mu se zoufalou rozhodností do očí — ptala jsem se vás na Annu, ale vy jste mi neodpověděl. Co dělá?

— Je, jak se zdá, zdráva, Darjo Alexandrovno, — odpovídal Aleksěj Alexandrovič, nedívaje se na ni.

— Alekséji Alexandroviči, promiňte mi, nemám k tomu práva, . . . ale mám ráda Annu jako sestru a vážím si jí; prosím vás, úpěnlivě vás prosím, povězte mi, co se vlastně mezi vámi přihodilo? Z čeho ji obviňujete?

Aleksěj Alexandrovič se zamračil a zavřev téměř oči, svěsil hlavu.

— Myslím, že vám manžel řekl o oněch příčinách, proč považuji za nutné změniti svůj bývalý poměr k Anně Ar-

kaďjevně, — pravil, nedívaje se jí do očí a bezděčně si prohlížeje mladého Ščerbackého, jenž šel kolem nich do salonu.

— Tomu nevěřím, nevěřím, nemohu tomu věřiti! — pravila Dolly s energickým pohybem, spínajíc před sebou své kostnaté ruce. Rychle vstala a položila svou ruku na rukáv Alekseje Alexandroviče. — Zde nás vyrušují. Prosím vás, pojďte sem.

Rozrušení Dollino přešlo i na Alekseje Alexandroviče. Vstal a pokorně kráčel za ní do dětské učebny. Usedli si ke stolu, potaženému voskovým plátnem, prořezaným perořízky.

— Nevěřím, tomu nevěřím! — pravila Dolly, snažíc se zachytiti jeho pohled, jenž se jí vyhýbal.

— Není lze nevěřiti *faktům,* Darjo Alexandrovno, — pravil Aleksej Alexandrovič, klada důraz na slovo *faktům.*

— Ale čeho se vlastně dopustila? — pravila Darja Alexandrovna. — Co vlastně udělala?

— Pohrdla svými povinnostmi a zpronevěřila se svému muži. — Toho se dopustila, — pravil.

— Ne, ne, to není možná! Ne, probůh, vy jste se zmýlil, — zvolala dotýkajíc se rukama spánků a zastírajíc si oči.

Aleksej Alexandrovič se chladně usmál pouze rty, chtěje jí i sobě samotnému dokázati pevnost svého přesvědčení; ale tato vroucí přímluva, ačkoli jeho přesvědčení nevyvrátila, přece jen mu rozdírala ránu. Začal mluviti s větším oživením.

— Je velmi těžko se mýliti, svěří-li se s tím žena svému muži sama. Když mu prohlásí, že osm let společného života a syn, všechno to že je jen omyl a že chce znovu žíti, — pravil zlostně, funě při tom nosem.

— Anna a nevěra — to si nemohu v mysli srovnati, nemohu tomu věřiti.

— Darjo Alexandrovno! — pravil Alekšej Alexandrovič pohlédnuv nyní přímo do dobrácké a rozrušené Dolliny tváře a cítě, že se mu bezděčně rozvazuje jazyk, — dal bych za to nevím co, kdybych mohl ještě o tom pochybovati. Dokud jsem ještě pochyboval, bylo mi těžko, ale přece daleko lehčeji, než nyní. Dokud jsem pochyboval, zbývala mi ještě naděje; ale nyní již nemám ani naděje a přece o všem tom ještě pochybuji. Tak o všem tom pochybuji, že nenávidím i vlastního syna a mnohdy ani nevěřím, že je to můj syn. Jsem velmi nešťasten.

Nemusil to ani povídati. Darja Alexandrovna to pochopila, sotvaže se jí podíval do tváře; bylo jí ho pojednou líto a víra v nevinnost její přítelkyně se v jejím nitru zakolísala.

— Ach, to je hrozné, to je hrozné! Ale je to vskutku pravda, že jste se odhodlal požádati o rozvod?

— Odhodlal jsem se použíti posledního prostředku. Nic více dělati nemohu.

— Nemůžete již nic více dělati, nemůžete již nic více dělati . . . — pravila se slzami v očích. — Ne, ale přece byste mohl ještě něco podniknouti! — pravila.

— To je právě hrozné v tomto neštěstí, že není lze jako v každém jiném případě — při ztrátě něčeho, při smrti nésti svůj kříž, ale že se zde musí něco učiniti, — pravil, jako by uhodl její myšlenku. — Musím nějak vybřednouti z tohoto ponižujícího postavení, v němž jsem se octl; nemůžeme přece žíti ve třech.

— Chápu to, velmi dobře to chápu, — pravila Dolly a sklopila hlavu. Odmlčela se přemýšlejíc o sobě, o svém rodinném zármutku a pojednou zvedla energickým pohybem hlavu a prosebně sepjala ruce. — Ale počkejte! Vy

jste přece křesťan. Pomyslete si na ni! Co se s ní stane, zapudíte-li ji.

— Přemýšlel jsem o tom, Darjo Alexandrovno a mnoho jsem o tom přemýšlel, — pravil Alekšej Alexandrovič. Na jeho tváři se objevily rudé skvrny a zakalené oči pohlížely přímo na ni. Darja Alexandrovna ho nyní litovala z celé své duše. — Zachoval jsem se tak po tom, kdy se mi sama svěřila se svou hanbou; nechal jsem vše při starém. Poskytl jsem jí možnost nápravy, snažil jsem se jí zachrániti. A co se stalo? Nesplnila ani mého nejlehčího přání — zachování slušnosti, — pravil rozhořčuje se. — Zachraňovati lze člověka, jenž nechce zahynouti; ale je-li povaha již tak zkažena a rozvrácena, že samotná záhuba se jí zdá spásou, pak co tedy dělat.

— Všechno, jenom ne rozvod! — odpovídala Darja Alexandrovna.

— Ale co je to všechno?

— Ne, to je hrozné. Nebude ničí ženou, zahyne!

— Ale co si mám počíti? — pravil Alekšej Alexandrovič pokrčiv rameny a obočím. Vzpomínka na poslední ženin čin jej tak podrážděla, že začal býti opět chladný, jako byl na počátku rozhovoru. — Děkuji vám velmi za vaše účastenství, ale musím již jíti, — pravil vstávaje.

— Ne, počkejte! Vy ji nesmíte zničiti. Počkejte, já vám povím o sobě. Provdala jsem se a muž mne podváděl; ve zlosti, v žárlivosti jsem chtěla všechno opustiti a chtěla jsem to sama . . . Ale vzpamatovala jsem se, a kdo pak byl toho příčinou? Anna mne zachránila. A tak jsem živa. Děti rostou, muž se vrací rodině a cítí svou chybu, stává se čistší a lepší a já žiji . . . Odpustila jsem mu, i vy jí musíte odpustiti!

Alekšej Alexandrovič poslouchal, ale slova ta na něho již neúčinkovala. V jeho duši se opět vynořila zloba ono-

ho dne, kdy se rozhodl pro rozvod. Zachvěl se a promluvil pronikavým, silným hlasem:

— Odpustiti nemohu a nechci a považuji to za nesprávné. Učinil jsem pro onu ženu vše, ale ona všechno zašlapala do bláta, jež je jí vlastní. Nejsem zlý člověk, nikdy jsem nikoho nenáviděl, ale jí nenávidím z celé své duše a nemohu jí odpustiti již i proto, protože jí až příliš nenávidím za všechno to zlo, jež mi způsobila! — pravil se slzami hněvu v hlase.

— Milujte ty, kteří vás nenávidí . . . stydlivě zašeptala Darja Alexandrovna.

Alekšej Alexandrovič se opovržlivě usmál. To věděl již dávno, ale to se nemohlo vztahovati k jeho případu.

— Milujte ty, kteří vás nenávidí, ale milovati ty, koho vy nenávidíte, není lze. Promiňte mi, že jsem vás přivedl do špatné nálady. Máme každý dost svého zármutku! — A Alekšej Alexandrovič vzpamatovav se, klidně se rozloučil a odjel.

XIII.

Když vstali od stolu, Levin chtěl jíti za Kitty do salonu; ale obával se toho, nebude-li jí nepříjemné, bude-li se až příliš zjevně ucházeti o její přízeň. Zůstal tedy v kroužku mužů, účastně se všeobecného rozhovoru a nepohlížeje na Kitty cítil její pohyby, její pohledy i ono místo, na němž se v salonu nalézala.

Již hned a zcela bez nejmenšího přemáhání vyplnil svůj slib, jejž jí dal: že vždy bude pěkně smýšleti o všech lidech a že bude všechny milovati. Rozhovor zabočil na obecní zastupitelstvo, v němž Pescov spatřoval jakýsi zvláštní prvek, jejž nazýval prvkem sborovým. Levin nesouhlasil ani s Pescovem, ani se svým bratrem, jenž jaksi podle své-

ho způsobu uznával a opět neuznával významu ruského obecního zastupitelstva. Ale mluvil s nimi snaže se jen je usmířiti a zmírniti jejich námitky. Nezajímal se dokonce ani o to, co mluvil, tím méně ještě pak o to, co říkali, nýbrž přál si jediné toho: aby jim a všem bylo dobře a veselo. Nyní věděl jen to, že pouze jedno je důležité. A to jedno bylo s počátku tam, v salonu, ale potom se začalo přibližovati a zastavilo se u dveří. Neobraceje se ucítil na sebe upřený pohled a úsměv a nemohl se zdržeti, aby se neobrátil. Stála ve dveřích se Ščerbackým a pohlížela na něho.

— Myslil jsem, že jdete k pianu, — pravil přistupuje k ní. — Vidíte, to je jediná věc, jíž se mi na vesnici nedostává: hudba.

— Ne, přišli jsme sem jediné proto, abychom vás odvedli a děkuji vám, — pravila, odměňujíc se mu úsměvem, — že jste přišel. Že vás to baví vaditi se tady? Vždyť nikdy jeden druhého nepřesvědčíte.

— Ano, to je pravda, — pravil Levin, — většinou se obyčejně každý z nás hádá jediné proto, že nemůže nijak pochopiti, co vlastně chce jeho protivník dokázati.

Levin často pozoroval při sporech mezi nejučenějšími lidmi, že po ohromném úsilí, po ohromném množství logických jemností a slov sporné strany konečně dospívaly k vědomí, že to, co se jeden druhému snažil dokázati, bylo jim již velmi dávno, hned na počátku sporu známo, že však mají různé záliby a proto nechtí pojmenovati to, co se jim líbí, aby se ona věc nestala předmětem sporu. Často pozoroval, že někdy během sporu pochopí, co se líbí jeho protivníkovi a pojednou si oblíbil totéž a ihned začal s ním souhlasiti a tehdy všechny důvody odpadají jako naprosto zbytečné; ale někdy pozoroval pravý opak: pověděl konečně, co se mu líbilo a pro co si vymyslil důvody a stane-li se, že to vyslovil pěkně a upřímně, pojednou

protivník s ním začne souhlasiti a přestane se hádati. Právě totéž chtěl říci.

Kitty svraštila čelo, snažíc se mu porozuměti. Ale sotvaže jí počal vysvětlovati, již tomu porozuměla.

— Rozumím: je třeba poznati, proč se kdo hádá, co má rád, a potom je to možné . . .

Uhodla úplně a vyslovila správně jeho špatně vyjádřenou myšlenku. Levin se radostně usmál: tak mocně jej překvapil tento přechod od zmateného, slovy bohatého sporu s Pescovem a s bratrem k této lakonické a jasné, téměř beze slov projevené výměně nejsložitějších myšlenek.

Ščerbackij od nich odešel a Kitty, přistoupivši k otevřenému hracímu stolu usedla si k němu a vzavši do rukou křídu, začala po novém, zeleném suknu malovati různé kruhy.

Vrátili se opět k rozhovoru, jejž zapředli spolu u oběda: o svobodě a zaměstnání žen. Levin souhlasil s míněním Darji Alexandrovny, že dívka, jež se neprovdala, si najde nějaké ženské zaměstnání v rodině. Podporoval toto mínění tím, že se téměř ani jedna rodina neobejde bez pomocnice, že v každé chudé i bohaté rodině jsou a musí býti chůvy, najaté anebo z příbuzenstva.

— Ne, — pravila Kitty začervenavši se, ale pohlížejíc tím směleji na něho svýma upřímnýma očima, — dívka se může octnouti v takovém postavení, že nemůže vstoupiti do rodiny, chce-li se vyhnouti určitému ponížení, ale že sama . . .

Levin pochopil, co tím mínila.

— Ach, ano! — pravil, — ano, ano, ano, máte pravdu, máte pravdu!

A porozuměl všemu, co dokazoval při obědě Pescov o svobodě žen jediné proto, že viděl v Kittině duši strach před staropanenstvím a ponížením a miluje ji pocítil onen strach a ponížení a ihned se zřekl svých důvodů.

Nastalo mlčení. Kitty neustále kreslila na stole. Oči jí zářily tichým leskem. Levin, poddávaje se mimoděk její náladě, cítil v celé své bytosti svůj stále rostoucí pocit štěstí.

— Ach, pokreslila jsem celý stůl! — pravila Kitty a odloživši křídu, zatvářila se, jako by chtěla vstáti.

»Co si tu počnu bez ní?« pomyslil si s hrůzou a vzal křídu. — Počkejte, — pravil sedaje si ke stolu. — Chtěl jsem se vás již dávno na něco otázati.

Pohlédl jí přímo do jejích přívětivých, sice poněkud ustrašených očí.

— Prosím, tažte se.

— Podívejte se, — pravil a napsal začáteční písmena: k, j, m, o, ž, t, n, b, z, t, ž, t, n, b, n, a, j, ž, t, n, b, t? Písmena ta znamenala: »když jste mi odpověděla, že to nemůže býti, znamenalo to, že to nemůže býti — nikdy, anebo jen že to nemohlo býti — tehdy?« Nebylo žádné pravděpodobnosti, že by mohla porozuměti této složité větě; ale Levin na ni pohlédl takovým pohledem, z něhož bylo lze vyčísti, že jeho život závisí na tom, uhodne-li tato slova.

Kitty pohlédla na něho vážně, potom si opřela zamračené čelo o ruku a začala čísti. Občas pohlédla na něho, tázajíc se jej pohledem: je to tak, jak si myslím?«

— Porozuměla jsem tomu, — pravila uzarděvši se.

— Co znamená toto slovo, — pravil ukazuje na n, jež znamenalo: *nikdy*.

— To znamená *nikdy*, — pravila Kitty, — ale to není pravda!

Levin rychle smazal napsaná písmena, podal jí křídu a vstal. Kitty napsala: t, j, n, a, j, o.

Dolly se úplně vzpamatovala a utěšila od svého zármutku, jejž v ní vyvolal rozhovor s Aleksějem Alexandrovičem, když zahlédla tyto dvě postavy: Kitty s křídou

v rukou a s plachým a šťastným úsměvem, pohlížející na Levina a jeho krásnou postavu, nachýlenou nad stolem, s planoucíma očima, upřenýma hned na stůl a hned zase na Kitty. Pojednou zazářil: porozuměl. Znamenalo to: »tehdy jsem nemohla ani jinak odpověděti.«

Pohlédl na ni tázavě a plaše.

— Jenom tehdy?

— Ano, — odpovídal její úsměv.

— Ale n . . . ale nyní? — otázal se.

— Nuže, tak si to přečtěte. Povím vám, čeho bych si přála. Čeho bych si velmi přála! — Napsala začáteční písmena: a, m, z, a, o, c, s, s. To znamenalo: »abyste mohl zapomenouti a odpustiti, co se stalo.«

Uchopil křídu napjatými chvějícími se prsty a zlomiv ji, napsal začáteční písmena této věty: nemám co zapomenouti a odpouštěti, nepřestal jsem vás milovati.«

Pohlédla na něho a úsměv jí utkvěl na rtech.

— Porozuměla jsem, — pravila šeptem.

Sedl si a napsal dlouhou větu. Kitty pochopila všechno a netázajíc se ho, pochopila-li správně, vzala křídu a ihned odpověděla.

Nemohl dlouho porozuměti tomu, co napsala a často jí pohlížel do očí. Zatmělo se mu štěstím v očích. Nemohl nijak uhodnouti, co vlastně měla znamenati ona písmena, jež napsala: ale v půvabných, rozkošných, štěstím zářících jejích očích porozuměl všemu, co potřeboval věděti. Napsal tři písmena. Ale ještě jich ani nenapsal a Kitty mu je již čtla pod rukou a sama dokončila a napsala odpověď: Ano.

— Hrajete si na *secretaire*?[1]) — pravil starý kníže přistupuje k nim. — Nu, ale musíme již odejíti, chceš-li přijíti včas do divadla.

Levin vstal a vyprovodil Kitty až do dveří.

[1]) *sekretáře.*

Ve své rozmluvě si řekli všechno; řekla mu, že ho miluje a že řekne otci a matce, že k nim zítra přijede.

XIV.

Když Kitty odjela a Levin osaměl, pocítil takový neklid bez ní a takové netrpělivé přání, aby se co nejrychleji, jen co nejrychleji dočkal zítřejšího rána, kdy ji opět uvidí a navždy se s ní spojí, že se zhrozil jako smrti oněch čtrnácti hodin, jež musil prožíti bez ní. Musil s někým býti a hovořiti, aby nezůstával sám a aby nějak oklamal čas. Štěpán Arkaďjevič byl by mu nejpříjemnějším společníkem, ale odjel, jak řekl, někam na večírek, ve skutečnosti však jel na balet. Levin mu mohl jen letmo říci, že je šťasten, že jej miluje, a že nikdy, nikdy nezapomene na to, co pro něho učinil. Pohled a úsměv Štěpána Arkaďjeviče ukázaly Levinovi, že porozuměl jeho citům, jak bylo třeba.

— Nu co, nyní již nechceš zemříti? — pravil Štěpán Arkaďjevič, tiskna vřele Levinovi ruku.

— Nnneee! — pravil Levin.

Darja Alexandrovna loučíc se s ním řekla mu rovněž, jako by mu blahopřála: — Jak jsem ráda, že jste se opět setkal s Kitty, musíme si vážiti starých známostí. — Tato slova Darji Alexandrovny nebyla Levinovi příjemná. Nemohla pochopiti, jak všechno to bylo povznesené a jí nedostupné a neměla mu to připomenouti. Levin se se všemi rozloučil a aby nezůstal sám, připojil se k bratrovi.

— Kam jedeš?

— Do schůze.

— Pojedu s tebou. Mohu?

— Proč bys nemohl, jeďme, — pravil s úsměvem Sergěj Ivanovič. — Co se to s tebou dnes děje?

— Se mnou? Jsem nevýslovně šťasten! — pravil Levin, spouštěje okno kočáru, v němž jeli. — Nevadí ti to? je tu tak horko. Jsem nevýslovně šťasten! Pročpak ses nikdy neoženil?

Sergěj Ivanovič se usmál.

— Jsem tomu velmi rád, je to, jak se zdá, výtečná dív . . ., — začal mluviti Sergěj Ivanovič.

— Nemluv o tom, nemluv, nemluv o tom! — vzkřikl Levin, uchopiv jej oběma rukama za límec jeho kožichu a zakrývaje mu ústa. »Je to výtečná dívka,« to byla taková prostá, všední slova, jež tak málo odpovídala jeho citům.

Sergěj Ivanovič se zasmál veselým smíchem, což bylo u něho vzácné.

— Nu, snad ti smím aspoň říci, že jsem tomu rád.

— To můžeš říci zítra, až zítra, až zítra a víc ani slova! Nic, nic, mlč! — pravil Levin a zabaliv jej ještě jednou do kožichu, dodal: — Mám tě velmi rád! Nu co, mohu jíti s tebou na schůzi?

— Samo sebou se rozumí, že můžeš.

— O čem pak budete dnes mluviti? — tázal se Levin neustále se usmívaje.

Přijeli do schůze. Levin poslouchal, jak tajemník, zajikaje se, četl zápis, jemuž sám zřejmě ani nerozuměl; ale Levin vyčetl z tváře onoho tajemníka, že to byl roztomilý, dobrý a výtečný člověk. Bylo to zřejmé z toho, že se pletl a že upadl do rozpaků, čta zápis. Potom se začalo řečniti. Hádali se o povolení jakýchsi obnosů a o vystavění jakýchsi komínů a Sergěj Ivanovič usadil dva členy a vítězoslavně dlouho cosi mluvil; potom jiný člen, napsav si cosi na papírek, začal s počátku nesměle mluviti, ale později mu odpovídal velmi jizlivě a dobře. Pak Svijažskij (byl tu též) řekl též cosi tak pěkně a ušlechtile. Levin je poslouchal a viděl jasně, že se tu nejednalo ani

o povolení potřebného nákladu, ani ne o vystavění komínů, ba že se ani vůbec mezi sebou nehádali, ale že to byli všichni takoví dobří, výteční lidé a že všechno šlo mezi nimi tak pěkně a mile. Nikomu nepřekáželi a všem bylo příjemně. Levina nyní velmi překvapilo, že je nyní prohlédl skrz naskrz a že podle nejmenších, dříve nepozorovatelných příznaků poznával duši každého a viděl jasně, že všichni byli dobří. A všichni měli zejména neobyčejně rádi jej, Levina. Bylo to zřejmé z toho, jak s ním mluvili, jak přívětivě a láskyplně na něho pohlíželi dokonce i zcela neznámí lidé.

— Nu, tak co, jsi spokojen? — otázal se jej Sergěj Ivanovič.

— Velmi. Ani jsem si nemyslil, že je to tak zajímavé! Výtečné, báječné!

Svijažskij přistoupil k Levinovi a zval jej, aby k němu přišel na čaj. Levin nemohl nikterak pochopiti a nemohl se upamatovati, proč byl se Svijažským nespokojen a co v něm hledal. Byl to rozumný a podivuhodně dobrý člověk.

— S největší radostí, — pravil Levin a otázal se na ženu a švekruši. A podivnou shodou myšlenek, protože v jeho paměti vzpomínka na švekruši Svijažského se spojovala s manželstvím, se mu zdálo, že se nemůže nikomu lépe svěřiti se svým štěstím jako ženě a švekruši Svijažského a proto tam zajel s opravdovou radostí.

Svijažskij se jej vyptával na jeho práci na vesnici, nepředpokládaje jako vždy, že by bylo lze najíti něco, co by nebylo ještě v Evropě nalezeno, ale nyní to nebylo Levinovi nijak nepříjemné. Ba naopak cítil, že Svijažskij má pravdu, že všechno to je malicherné a viděl podivuhodnou měkkost a něžnost, s níž se Svijažskij vyhýbal vyjádření správnosti svého mínění. Dámy Svijažského byly neobyčejně roztomilé. Levinovi se zdálo, že již všechno znají a že s ním cítí, ale že o tom jen z delikátnosti ne-

mluví. Proseděl u nich hodinu, dvě, tři, rozmlouvaje o různých předmětech, ale vyrozumíval pouze to, co naplňovalo jeho duši a nepozoroval, že je již strašně omrzel a že již dávno chtěli jíti spát. Svijažskij jej vyprovodil do předpokoje, zívaje a divě se onomu podivnému stavu, v němž se nalézal jeho přítel. Byly již skoro dvě hodiny. Levin se vrátil do hotelu a ulekl se myšlenky, že bude nyní nucen prožíti sám se svou netrpělivostí zbývajících ještě devět hodin. Sloužící, jenž měl noční službu, rozsvítil mu svíce a chtěl odejíti, ale Levin jej zarazil. Sloužící ten, Jegor, jehož si Levin dříve nevšímal, zdál se mu nyní velmi rozumným a milým a hlavně dobrým člověkem.

— Což, Jegore, není ti to těžké, že nemůžeš spát?

— Co dělat! Je to již naší povinností. U pánů se slouží daleko klidněji; ale tady se víc vydělá.

Levin se dověděl, že Jegor měl rodinu, tři chlapce a dceru švadlenu, kterou chtěl provdati za příručího v řemenářském obchodě.

Levin se při této příležitosti svěřil Jegorovi se svou myšlenkou, že v manželství je nejdůležitější láska a že s láskou bude každý šťasten, protože štěstí bývá pouze v nitru každého člověka.

Jegor jej pozorně vyslechl a zřejmě plně pochopil Levinovu myšlenku, ale na její potvrzení uvedl pro Levina zcela neočekávanou poznámku o tom, že když sloužil u svých dobrých pánů, vždy byl se svými pány spokojen a že i nyní je spokojen se svým pánem, třeba že je to Francouz.

»To je podivuhodně dobrý člověk!« myslil si Levin.

— Nu a co ty, Jegore, když ses oženil, měl jsi rád svou ženu?

— Jak bych jí neměl rád, — odpovídal Jegor.

A Levin viděl, že je Jegor v téže povznesené náladě a že se mu chce svěřiti se všemi svými intimními city.

— Můj život je též podivuhodný. Já od malička ... — začal se zářícíma očima, zřejmě se nakaziv Levinovým nadšením, jímž se lidé nakazují stejně tak jako zíváním.

Ale vtom se ozvalo zvonění; Jegor odešel a Levin osaměl. Při obědě téměř nic nejedl, odmítl i čaj a večeři u Svijažského, ale na večeři si ani nepomyslil. Nespal předešlé noci, ale nemohl na spánek ani pomýšleti. V pokoji bylo chladno, ale Levin se dusil horkem. Otevřel obě vyhlídky u oken a sedl si na židli proti nim. Za střechou, pokrytou sněhem, bylo viděti ozdobný kříž s řetězy a nad ním — vznášející se trojúhelník souhvězdí vozataje se žlutě zářící Kapellou. Pohlížel hned na kříž, a hned zase na hvězdu, vdechoval do sebe svěží mrazivý vzduch, proudící rovnoměrně do pokoje a jako ve snu stopoval ve své obraznosti vznikající představy a vzpomínky. Ke čtvrté hodině zaslechl po chodbě kroky a pohlédl na dveře. To se vracel z klubu známý hráč Mjaskin. Šel zamračeně a pokašlával. »Ubohý, nešťastný muž!« pomyslil si Levin a slzy lásky a lítosti nad tímto člověkem mu vstoupily do očí. Chtěl si s ním pohovořiti, potěšiti jej, ale vzpomenuv si, že je pouze v košili, rozmyslil si to a sedl si opět k vyhlídce, aby se koupal v chladném vzduchu a pohlížel na onen podivný, mlčenlivý, ale pro něho tak významný kříž a na vystupující, žlutým světlem zářící hvězdu. K sedmé hodině začali hlučeti cídiči podlah, kdesi zvonili ke mši a Levin pocítil, že mu začíná býti chladno. Zavřel vyhlídku, umyl se, oblekl se a vyšel na ulici.

XV.

Na ulicích bylo ještě pusto. Levin si zašel k domu Ščerbackých. Hlavní dveře byly zavřeny a všechno ještě spalo. Vrátil se nazpět, zašel opět do svého hotelu a po

ručil si kávu. Nepřinesl mu jí již Jegor, nýbrž sklepník, jenž měl denní službu. Levin se s ním chtěl rozhovořiti, ale kdosi naň zazvonil a sklepník odešel. Levin se pokusil napíti kávy a vložil si do úst koláč, ale jeho ústa naprosto nevěděla, co si mají s koláčem počíti. Vyplivl jej, oblekl si zimník a začal se opět toulati po městě. Bylo již asi deset hodin, když přišel po druhé k podjezdu Ščerbackých. V domě právě vstali a kuchař šel nakupovati. Musil ještě počkati alespoň dvě hodiny.

Po celou tu noc a po celé ráno Levin si nedovedl nic uvědomiti a cítil, že se octl mimo všechny materielní podmínky života. Nejedl celý den, nespal dvě noci, ztrávil vysvlečen několik hodin na mrazu a cítil, že je nejen svěží a zdráv, jako kdykoli jindy, ale že je i zcela neodvislý od svého těla; pohyboval se bez sebemenší námahy svalů a cítil, že může udělati všechno. Byl přesvědčen, že by mohl létati anebo pohnouti rohem domu, kdyby toho bylo zapotřebí. Prochodil ostatní čas na ulici, pohlížeje neustále na hodinky a ohlížeje se na všechny strany.

A co tehdy viděl, toho již nikdy více potom nespatřil. Zvláště ho dojaly děti, ubírající se do školy, siví holubi, sletěvší se střech na chodník a housky, jež jim nasypala jakási neviditelná ruka. Tyto housky, holubi a dva chlapci zdáli se mu nadpozemskými bytostmi. Všechno to se sběhlo v jeden okamžik: chlapec přiběhl k holubu a s úsměvem pohlédl na Levina; holub zatřepotal křídly a odletěl, třpytě se na slunci mezi poletujícími drobounkými vločkami sněhu a z okna zavála vůně pečeného chleba a objevily se housky. Všechno to dohromady bylo tak neobyčejně krásné, že se Levin zasmál a zaplakal radostí. Když prošel velký kruh po Novinářské uličce a po Kyslovce, vrátil se opět do hotelu a položiv si před sebe hodinky, usedl si čekaje, až bude dvanáct. V sousedním pokoji hovořili cosi o strojích a o jakémsi podvodu a kašlali ranním

kašlem. Nechápali, že se ručička již přibližuje ke dvanácté hodině. Ručička ukazovala dvanáct. Levin vyšel k podjezdu. Drožkáři zřejmě věděli o všem. Se šťastnými tvářemi obstoupili Levina, vadíce se mezi sebou a nabízejíce mu své služby. Levin, snaže se neuraziti ostatních, slíbil jim, že s nimi též jindy pojede, vzal si jednoho a přikázal mu, aby jel ke Ščerbackým. Drožkář byl půvabný v bílém límečku košile, jenž mu vykukoval zpod kaftanu a přiléhal pevně k silnému, červenému a pevnému krku. Měl vysoké saně, pružné a takové, na jakých již nikdy potom Levin nejel a pěkný jeho kůň se snažil utíkati, ale nehýbal se s místa. Drožkář znal dům Ščerbackých a vypjav neobyčejně uctivě z ohledu na svého cestujícího ruce, zvolal »prrr!« a zastavil u podjezdu. Vrátný Ščerbackých zřejmě již všechno věděl. To bylo zřejmé z úsměvu jeho očí a podle jeho tónu, když řekl:

— Nu, to jste u nás nebyl dlouho, Konstantine Dmitriči!

Nejenže všechno věděl, ale i zřejmě se ostýchal a snažil se skrýti svou radost. Levin, pohlédnuv do jeho stařeckých, milých očí, pochopil dokonce ve svém štěstí ještě cosi nového.

— Již vstali?

— Prosím! A toto zde nechte, — pravil s úsměvem, když se Levin chtěl vrátiti pro svou čapku. To něco znamenalo.

— Komu vás mám ohlásiti? — otázal se jej sloužící.

Sloužící, švihák, třeba že byl ještě mladý a teprve nedávno k nim nastoupil, byl velmi hezký a dobrý člověk a též vše pochopil.

— Kněžně . . . knížeti . . . princezně . . . — pravil Levin.

První, koho Levin zahlédl, byla mademoiselle Linon. Šla přes sál a kadeře i tvář jí zářily. Sotvaže s ní promluvil několik slov, již se pojednou za dveřmi ozval šus-

tot šatů a mademoiselle Linon zmizela Levinovi s očí a radostná hrůza blízkosti vlastního štěstí jej obešla. Mademoiselle Linon rychle od něho odešla a opustivši jej, zmizela ve druhých dveřích. Sotvaže odešla, velmi rychlé lehké kroky zazněly po parketách a jeho štěstí, jeho život, on sám, nejlepší část jeho bytosti, to, co hledal a po čem tak dlouho toužil, přibližovalo se k němu velmi rychle s neobyčejnou rychlostí. Nešla, nýbrž vznášela se k němu jakousi neviditelnou silou.

Viděl jediné její jasné, upřímné oči, ustrašené touž radostí lásky, jež zaplavovala i jeho srdce. Tyto oči zářily čím dále tím blíže, oslepujíce jej svým leskem lásky. Zastavila se vedle něho, dotýkajíc se ho. Její ruce se pozvedly a sklesly mu na ramena.

Učinila vše, co mohla: přiběhla k němu a oddala se mu cele, nesměle a radostně. Levin ji objal a přitiskl rty k jejím ústům, jež prahla po jeho polibku.

Nespala též po celou noc a celé ráno jej očekávala.

Matka a otec souhlasili zcela bez jakýchkoli námitek s jejím štěstím a byli jím šťastni. Očekávala ho. Chtěla mu první oznámiti své a jeho štěstí. Chystala se, že jej sama uvítá a těšila se z té myšlenky, ostýchala se i styděla a sama ani nevěděla, co učiní. Slyšela jeho kroky a hlas a čekala za dveřmi, až mademoiselle Linon odejde. Mademoiselle Linon odešla. Nepřemýšlejíc a netázajíc se, jak a co má učiniti, přistoupila k němu a udělala to, co byla právě učinila.

— Pojďme k mama! — pravila uchopivši jej za ruku. Levin nemohl dlouho vypraviti ze sebe ani slova ne tak proto, že se bál slovem zneuctiti výši svého citu, jako spíše proto, že po každé, kdykoli chtěl něco říci, cítil, že místo slov se mu derou z očí slzy štěstí. Uchopil její ruku a políbil ji.

— Je to vskutku pravda? — pravil konečně dutým hlasem. — Nemohu tomu věřiti, že mne máš ráda!

Usmála se onomu »ty« a oné ostýchavosti, s níž na ni pohlédl.

— Ano? — pravila významně a pomalu. — Jsem tak šťastna!

A nevypouštějíc jeho ruky, zašla do salonu. Kněžna, spatřivši je, začala rychle dýchati, ale ihned se zasmála a takovým energickým krokem, jakého Levin neočekával, přistoupila k nim a objavši Levinovi hlavu, políbila jej a svlažila jeho tváře slzami.

— Tak tedy je již všechno hotovo! Jsem tomu ráda. Měj ji rád. Jsem ráda . . . Kitty!

— To jste se brzy domluvili! — pravil starý kníže, snaže se býti lhostejný; ale Levin si povšiml, že měl vlhké oči, když se k němu obrátil. — Již dávno, vždy jsem si toho přál! — pravil kníže, uchopiv Levina za ruku a přitahuje jej k sobě. — Ještě tenkráte, když si tahle větroplaška usmyslila . . . .

— Papa! — vzkřikla Kitty a uzavřela mu ústa rukama.

— Nu, nebudu! — pravil. — Jsem velmi, velmi . . rá . . Ach, jak jsem hloupý . . .

Objal Kitty, políbil ji na tvář, na ruku, a opět na tvář a pokřižoval ji.

A Levina se zmocnil nový pocit lásky k onomu dříve neznámému člověku, starému knížeti, když viděl, jak Kitty dlouho a něžně líbala jeho masitou ruku.

XVI.

Kněžna seděla v křesle mlčíc a usmívajíc se; kníže seděl vedle ní. Kitty stála vedle otcova křesla, nevypouštějíc jeho ruky. Všichni mlčeli.

Kněžna první pojmenovala vše pravým jménem a převedla všechny myšlenky a city na životní otázky. A v první chvíli se to zdálo všem divné a bolestivé.

— Kdy pak? Musíme jim požehnati a oznámiti zasnoubení. A kdy pak bude svatba? Co myslíš, Alexandře?

— Tady ten, — pravil starý kníže, ukazuje na Levina, — ten je tu nejdůležitější osobou.

— Kdy? — pravil Levin uzardívaje se. — Zítra! Když se mne již ptáte, tak podle mého mínění nám můžete dnes požehnati a zítra můžeme slaviti svatbu.

— Nu, počkej, mon cher,[1]) to jsou hlouposti.

— Nu, tak tedy za týden.

— On se zbláznil.

— Ne, pročpak?

— Ale umoudři se přece! — pravila matka usmívajíc se radostně tomuto spěchu. — A věno?

»Cožpak dostane věno a všechno ostatní? — pomyslil si Levin s hrůzou. — Ale ostatně, cožpak může věno a požehnání a všechno to — cožpak to může zničiti mé štěstí? Nikdo je nemůže zničiti! — pohlédl na Kitty a zpozoroval, že jí nijak neurazila zmínka o věnu. — Patrně to tak musí býti,« pomyslil si Levin.

— Vždyť já nic nevím, vyslovil jsem jen své přání, — pravil omlouvaje se.

— Tak my to již nějak uspořádáme. Zasnoubení a požehnání může se odbýti teď. To je v pořádku.

Kněžna přistoupila k svému choti, políbila jej a chtěla odejíti, ale kníže ji zadržel, objal a něžně, jako nějaký zamilovaný mladík, několikráte ji políbil usmívaje se. Staří manželé se na chvíli zřejmě zapomněli a nemohli si nějak uvědomiti, jsou-li opět zamilováni anebo je-li zamilována

[1]) *můj drahý.*

jediné jejich dcera. Když kníže s kněžnou odešli, Levin přistoupil ke své nevěstě a uchopil ji za ruku. Nyní se již zcela vzpamatoval a mohl mluviti a musil jí toho mnoho říci. Ale řekl něco zcela jiného, než čeho bylo zapotřebí.

— Jak jsem věděl, že to tak dopadne! Nikdy jsem nedoufal; ale v duši své jsem byl o tom vždy přesvědčen, — pravil. — Věřím, že to bylo předurčeno.

— A já? — pravila. — Ba již i tehdy .... — zarazila se a opět mluvila dále, pohlížejíc na něho svýma upřímnýma očima, — ba dokonce i tenkráte, když jsem odstrčila od sebe své štěstí. Milovala jsem vždy jen vás, dala jsem se strhnouti. Musím vám říci .... Můžete na to zapomenouti?

— Snad to bylo pro nás lépe. Musíte mi mnoho odpustiti. Musím vám říci ....

Bylo to jedno z toho, co se jí rozhodl říci. Rozhodl se, že jí hned v prvních dnech řekne dvě věci: to, že není tak čist jako ona a za druhé — že nevěří. Bylo to sice bolestivé, ale považoval za svou povinnost říci jí jedno i druhé.

— Ne, teď ne, až později! — pravil.

— Dobrá, tedy až později, ale pak mi to jistě řeknete. Nebojím se ničeho. Musím znáti všechno. Nyní je již všechno rozhodnuto.

Levin doložil:

— Rozhodnuto, že si mne vezmete, ať jsem byl jakýkoli .... neodmítnete mne? Ne?

— Ne, ne.

Jejich rozhovor byl přerušen mademoiselle Linon, jež třebas strojeně, ale přece jen něžně se usmívajíc přišla blahopřáti své milované chovance. Ještě ani neodešla, když již přišli blahopřáti sloužící. Potom přijeli příbuzní a nastal onen blažený zmatek, z něhož Levin nevycházel až do druhého dne po svatbě. Levinovi bylo neustále nevolno, nudno, ale jeho štěstí rostlo čím dále tím více. Ne-

ustále cítil, že se po něm žádá mnoho, čeho neví a dělal vše, cožkoli mu řekli a všechno to mu působilo štěstí. Myslil, že se jeho námluvy nebudou v ničem podobati jiným námluvám, že obyčejné podmínky námluv zničí jeho zvláštní štěstí, ale skončilo to tím, že dělal totéž, co dělali jiní a jeho štěstí tím jen vzrůstalo a stávalo se čím dále tím zvláštnějším, takovým, jež nemělo a nemá sobě podobného.

— Teď se najíme cukrovinek, — pravila m-lle Linon a Levin jel koupiti cukrovinky.

— Nu, to mne velmi těší, — pravil Svijažskij. — Ale radím vám, abyste kytice koupil u Fomina.

— A musí býti? — A jel k Fominovi.

Bratr mu řekl, že si musí vypůjčiti peníze, protože bude míti mnoho vydání, musí koupiti dárky ....

A musím dávati dárky? — A odjel k Fouldetovi.

I u cukráře, i u Fomina, i u Fouldeta viděl, že jej očekávali, že měli z toho radost a že jásali nad jeho štěstím právě tak jako všichni, s kýmkoli se onoho dne setkal. Neobyčejným bylo to, že jej všichni nejen milovali, ale že dokonce i všichni nesympatičtí, chladní, lhostejní lidé byli jím nadšeni, že mu ve všem ustupovali, něžně a delikátně se chovali k jeho citům a sdíleli s ním jeho přesvědčení, že byl nejšťastnější člověk na světě, protože jeho nevěsta byla vrcholem dokonalosti. Totéž cítila i Kitty. Když si hraběnka Nordstonová dovolila poznamenati, že by si pro ni přála něčeho lepšího, Kitty se tak rozhořčila a tak přesvědčivě jí dokázala, že lepšího člověka nad Levina na světě nemůže býti, že hraběnka Nordstonová musila to přiznati a v Kittině přítomnosti nemohla již nikdy více pohlížeti na Levina bez nadšeného úsměvu.

Doznání, jež jí učinil, bylo jednou z nejtěžších událostí té doby. Levin se poradil se starým knížetem a dosáhnuv od něho odpuštění, odevzdal Kitty svůj deník, v němž

bylo napsáno, co jej mučilo. Psal tento deník jaksi pro svou budoucí nevěstu. Trápily jej dvě věci: že již nebyl panicem a že nevěřil. Přiznání k nevěře zůstalo zcela nepovšimnuto. Kitty byla pobožná, nikdy nepochybovala o náboženských pravdách, ale zevnější nevěra se jí vůbec nedotkla. Znala pomocí své lásky jeho duši a v jeho duši viděla to, co chtěla; ale že se takový duševní stav nazývá nevěrou, to jí bylo naprosto lhostejné. Ale druhé doznání způsobilo, že hořce zaplakala.

Levin jí neodevzdal svého deníku bez vnitřního boje. Věděl, že mezi ní a ním nemůže a nesmí býti žádných tajností a proto se rozhodl, že to musí učiniti; ale nedovedl si představiti, jak to na ni může působiti, nedovedl se vžíti do jejího nitra. Teprve když přijel onoho večera před divadlem k nim, vešel do jejího pokoje a zahlédl uplakanou, nešťastnou, zarmoucenou a milou tvář, z níž zíral neodčinitelný zármutek, způsobený jeho deníkem, pochopil onu propast, jež oddělovala jeho hnusnou minulost od její holubičí čistoty a zhrozil se toho, co učinil.

— Vezměte si, vezměte si ty strašné knihy! — pravila odstrkujíc sešity, ležící před ní na stole. — Proč jste mi je dal!... Ne, ale je to přece jen lepší, — dodala, slitovavši se nad jeho zoufalou tváří. — Ale je to hrozné, hrozné!

Sklopil hlavu a mlčel. Nemohl říci ani slova.

— Vy mi neodpustíte, — zašeptal.

— Ne, odpustila jsem vám. Ale to je hrozné!

Přece však štěstí jeho bylo tak veliké, že toto doznání ho nezničilo, nýbrž dodalo mu nyní jakéhosi nového odstínu. Odpustila mu; od té chvíle Levin ještě více myslil, že jí není hoden, ještě níževeji se skláněl mravně před ní a ještě více si vážil svého nezaslouženého štěstí.

XVII.

Aleksěj Alexandrovič probíraje se bezděčně ve svých vzpomínkách dojmy rozhovorů, jež byly vedeny při obědě a po něm, vracel se do svého osamělého pokoje. Slova Darji Alexandrovny o odpuštění vyvolala v něm jen výbuch zloby. Otázka, má-li použíti ve svém případu křesťanského příkazu odpuštění či nic, byla příliš těžká, o níž nebylo lze mluviti lehkomyslně a otázka ta byla již dávno Aleksějem Alexandrovičem rozřešena záporně. Ze všeho toho, co bylo řečeno, utkvěla mu nejhlouběji v jeho paměti slova hloupého, dobráckého Turovcyna: *počínal si statečně, vyzval jej na souboj a zabil.* Všichni ostatní s tím naprosto souhlasili, ačkoli to z uctivosti nedali najevo.

»Ostatně, je to již hotovo, už není lze na to mysliti,« řekl si Aleksěj Alexandrovič. A přemýšleje jediné o nastávajícím odjezdu a revisi, vešel do svého pokoje a otázal se vrátného, jenž jej doprovázel, kde je jeho sloužící; vrátný mu řekl, že sloužící právě před chvílí kamsi odešel. Aleksěj Alexandrovič si dal přinésti čaj, usedl si ke stolu a vzav do ruky Froma, začal si sestavovati pořad cesty.

— Přišly dva telegramy, — pravil sloužící, jenž se zatím vrátil, vcházeje do pokoje. — Račte prominouti, Vaše Exellence, právě před chvilkou jsem si někam odskočil.

Aleksěj Alexandrovič vzal telegramy a otevřel je. V jednom telegramu byla zpráva, že Stremov byl jmenován na ono místo, po němž toužil Karenin. Aleksěj Alexandrovič odhodil telegram a začal přecházeti po pokoji. »Quos vult perdere, dementat,«[1]) pravil vyrozumívaje pod slovem quos[2]) ony osoby, jež se přičinily o toto jmenování. Nemrzelo ho tak, že nedostal onoho místa a že ho zřejmě obešli; ale nedovedl pochopiti a podivoval se tomu, jak že

[1]) *Koho chce zničit, zbavuje rozumu.*
[2]) *koho.*

neviděli, že se onen žvanil a frazér Stremov hodí k oné hodnosti ze všech nejméně. Jak to, že nevěděli, že se tím ničí, že tímto jmenováním ničí svou prestige.

»Ještě asi něco podobného,« řekl si podrážděně, otvíraje druhý telegram. Telegram byl od jeho choti. Její podpis modrou tužkou »Anna« padl mu nejdříve do očí. »Umírám, prosím, snažně prosím, přijeď. Zemru s tvým odpuštěním klidněji,« přečetl. Že v tom byl klam a lest, jak se mu v první chvíli zdálo, nemohlo býti nejmenší pochyby.

»Není klamu, jehož by nebyla schopna. Musí již někdy porodit. Snad to jsou porodní bolesti. Ale co tím zamýšlejí? Abych prohlásil děcko za svého zákonitého syna, aby mne kompromitovali a zabránili rozvodu, — myslil si. — Ale proč je tam napsáno: »umírám....« — Přečetl telegram ještě jednou a pojednou jej překvapil přímý smysl toho, co v něm bylo napsáno. — A je-li tomu vskutku tak? — řekl si. — Je-li vskutku pravda, že ve chvíli bolestí a blízkosti smrti upřímně lituje svého činu a já, pokládaje to opět za nějaký klam, odmítnu její prosbu a nepřijedu? To bude netoliko kruté a všichni mne odsoudí, ale i ode mne hloupé.«

— Petře, opatři kočár! Jedu do Petrohradu, — pravil k sloužícímu.

Alexej Alexandrovič se rozhodl, že pojede do Petrohradu a že navštíví svou choť. Je-li její nemoc klamem, pomlčí o tom a odjede. Je-li však smrtelně nemocna a touží-li jej před smrtí viděti, pak jí odpustí, zastane-li ji na živu anebo jí prokáže poslední službu, přijede-li příliš pozdě.

Po celou cestu již více nemyslil na to, co má dělati.

S pocitem únavy a nečistoty, vyvolaném nocí, ztrávenou v železničním voze, Alexej Alexandrovič jel v ranní mlze po liduprázdném Něvském a pohlížel před sebe, ne-

přemýšleje o tom, co jej očekává. Nemohl o tom přemýšleti, protože představuje si, co se stane, nemohl od sebe zapuditi myšlenku, že její smrt rázem rozřeší veškeru svízelnost jeho postavení. Pekaři, zavřené krámy, noční drožkáři, domovníci, zametající chodníky, míhali se mu v očích a pozoroval všechno, snaže se ohlušiti v sobě myšlenku na to, co jej očekává a čeho si nesmí přáti, ale čeho si přece jen přeje. Přijel k podjezdu. Drožkář a kočár se spícím kočím stáli u podjezdu. Aleksěj Alexandrovič vstoupiv do průjezdu cítil, jako by mu přišlo pojednou ze vzdáleného kouta jeho mozku rozhodnutí a začal se jím říditi. Rozhodnutí to znělo: »jde-li tu o klam, pak zachovám klidné opovržení a odjedu; je-li to pravda, pak zachovám ohledy slušnosti.«

Vrátný mu otevřel dveře ještě dříve, než Aleksěj Alexandrovič zazvonil. Vrátný Petrov, jinak Kapitonyč, vypadal podivně ve starém kabátě a v trepkách.

— Jak se daří paní?

— Včera šťastně porodila.

Aleksěj Alexandrovič se zarazil a zbledl. Teprve nyní jasně pochopil, jak si mocně přál její smrti.

— A co její zdraví?

Korněj v ranní zástěře seběhl se schodů.

— Je velmi špatné, — odpovídal. — Včera tu byla lékařská porada a nyní je tu lékař.

— Vezmi věci, — pravil Aleksěj Alexandrovič a pociťuje po této zprávě jakési ulehčení, že přece jen je jakási naděje, že zemře, vešel do předpokoje.

Na věšáku byl vojenský kabát. Aleksěj Alexandrovič to zpozoroval a otázal se:

— Kdo je tu?

— Lékař, porodní babička a hrabě Vronskij.

Aleksěj Alexandrovič zašel do vnitřních pokojů.

V salonu nebylo nikoho; z jejího budoáru na zvuk jeho

kroků vyšla porodní babička v čepečku s fialovými stužkami.

— Zaplať Pán Bůh, že jste přijel! Mluví stále jen o vás, — pravila.

— Přineste mi co nejdříve led! — zvolal z ložnice velitelský hlas lékařův.

Alexšej Alexandrovič zašel do jejího budoáru. U jejího stolu bokem k lenochu seděl na nízké židli Vronskij a zastřev si rukama tvář, plakal. Na lékařovo zvolání vyskočil, sňal s obličeje ruce a uviděl Alexšeje Alexandroviče. Zahlédnuv jejího chotě, zarazil se tak, že si opět usedl, vtahuje hlavu mezi ramena, jako by si přál někam zmizeti; ale opanoval se, povstal a pravil:

— Umírá. Lékaři řekli, že není naděje. Jsem úplně ve vaší moci, ale dovolte, abych tu mohl býti ... ostatně, dělejte si se mnou, co chcete, já ....

Alexšej Alexandrovič zahlédnuv slzy, pocítil příliv onoho duševního rozrušení, jež v něm vyvolával pohled na utrpení jiných lidí a odvraceje tvář a nevyslechnuv do konce jeho slov, rychle zamířil ke dveřím. Z ložnice se ozýval hlas Anny, jež cosi hovořila. Hlas její byl veselý, oživený, s neobyčejně jasnými intonacemi. Alexšej Alexandrovič vešel do ložnice a přistoupil k posteli. Anna ležela obrácena obličejem k němu. Tváře jí hořely ruměncem, oči jí plály, maličké bílé ruce vyčnívajíce z manžet nočního kabátu hrály si okrajem pokrývky, ohýbajíce jej. Zdálo se, že byla nejen zdráva a svěží, ale i v nejlepší duševní náladě. Mluvila rychle, zvučně a s neobyčejně pravidelnými a procítěnými intonacemi.

— Protože Alexšej, mluvím o Alexšeji Alexandroviči (jak podivný a strašný osud, že jsou oba Alexšejové, nelíž pravda?), Alexšej by mé prosby neodmítl. Zapomněla bych, on by mi odpustil .... Ale co že nejede? Je dobrý, sám ani neví, jak je dobrý. Ach, můj Bože, jak je mi tesk-

no! Dejte mi trochu vody! Ach, to jí, mé holčičce, uškodí! Nu, dobrá, nu dejte jí kojnou. Nu, jsem s tím srozuměna, je to konečně i lépe. Přijede a bude mu trapné viděti ji. Dejte ji pryč!

— Anno Arkaďjevno, již přijel. Tu je, — pravila porodní babička, snažíc se ji upozorniti na Alekseje Alexandroviče.

— Ach, co to povídáte, — pravila dále Anna, nevidíc svého chotě. — Nu, dejte mi ji, mou dcerušku, dejte mi ji! Ještě nepřijel. To říkáte proto, že mi neodpustí, že ho neznáte. Nikdo ho neznal. Jen já a stálo mne to mnoho práce. Musíte znáti jeho oči, Serjoža má právě takové a proto je nemohu ani viděti. Dali jste již Serjožovi oběd? Vždyť vím, že všichni na to zapomenou. On by nezapomněl. Musíte Serjožu přestěhovati do rohového pokoje a poprositi Mariette, aby tam s ním spala.

Pojednou se skrčila, umlkla a ustrašeně, jako by očekávala nějakou ránu a chtěla se před ní chrániti, pozvedla ruce k tváři. Zahlédla svého muže.

Ne, ne! — pravila, — nebojím se ho, bojím se smrti. Alekšeji, pojď sem. Mám spěch, protože mi již nezbývá mnoho času, nebudu již dlouho žíti, co nevidět přijde zas horečka a nebudu již ničemu rozuměti. Nyní však rozumím všemu, všechno vidím.

Na zachmuřené tváři Alekšeje Alexandroviče se objevil bolestivý výraz; uchopil ji za ruku a chtěl cosi říci, ale nemohl ze sebe vypraviti ani slova; dolní jeho ret se chvěl, ale snažil se ještě potlačiti své rozrušení a jen občas pohlížel na ni. A po každé, kdykoli na ni pohlédl, viděl její oči, jež pohlížely naň s takovou dojemnou a nadšenou něžností, jaké v nich až doposud ještě nikdy neviděl.

— Počkej, ty nevíš . . . — Počkejte, počkejte . . . — zarazila se jako by sbírala myšlenky. — Ano, — začala. — Ano, ano, ano. Tohle jsem chtěla říci. Nediv se mi. Jsem

Alexěj Alexandrovič mu podal ruku, nezdržuje slz.
(Str. 260.)

stále stejná... Ale ve mně je jiná, bojím se jí, a ona se zamilovala do toho a já chtěla nenáviděti tebe a nemohla zapomenouti pro tu, která byla dříve. To nejsem já. Nyní jsem tu já, opravdu já, celá. Umírám, vím, že zemru, zeptej se ho. Již nyní cítím, jako bych měla na rukou, na nohou a na prstech takovou tíži. Prsty jsou ohromné! Ale to brzy skončí... Jen jediného potřebuji: odpusť mi, odpusť mi zcela! Jsem hrozná, ale chůva mi řekla: svatá mučednice — jak pak se jmenovala? — byla ještě horší než já. Pojedu do Říma, tam jsou poustevny, a pak již nikomu nebudu překážeti, jenom Serjožu a holčičku si vezmu s sebou... Ne, ty mi nemůžeš odpustiti! Ne, ne, jdi pryč, jdi pryč, jsi až příliš dobrý. — Držela jednou rozpálenou rukou jeho ruku, a druhou jej odstrkovala.

Duševní rozrušenost Alekšeje Alexandroviče vzrůstala čím dále tím více a dostoupila nyní takového stupně, že se jí již přestal brániti; pojednou pocítil, že to, co považoval za duševní rozrušenost, byl právě naopak blažený stav duše, jenž mu poskytl pojednou nové, dosud nepoznané štěstí. Nemyslil, že onen křesťanský příkaz, jejž chtěl po celý svůj život zachovávati, mu kázal odpouštěti nepřátelům a milovati je; ale radostný pocit lásky a odpuštění nepřátelům naplňoval jeho duši. Klečel a položiv hlavu na ohbí její ruky, jež jej pálila skrz noční kabátec jako oheň, plakal jako děcko. Objala jeho hlavu, jež již začínala plešivěti, přivinula se k němu a s vyzývavou hrdostí pozvedla vzhůru oči.

— Je to on, já jsem to věděla! Nyní mi všichni odpusťte, odpusťte!.... Již zase přišli, pročpak nejdou pryč?... A sejměte se mne ty kožichy!

Lékař jí sňal ruce s Alekšeje Alexandroviče, opatrně ji položil na podušku a přikryl ji až po ramena. Lehla si pokorně na znak a pohlížela před sebe zářícím pohledem.

— Pamatuj si jen jedno, že jsem potřebovala jediné tvé-

ho odpuštění a že nic více nechci ... Proč *on* nepřijde? — pravila obracejíc se ke dveřím, u nichž stál Vronskij. — Pojď sem, pojď sem! dej mu ruku!

Vronskij přistoupil ke kraji postele a spatřiv Annu, zakryl si rukama tvář.

— Ukaž přece svou tvář, podívej se na něho. Je svatý, — pravila. — Ano, ukaž, ukaž tvář! — pravila zlostně. — Alekšeji Alexandroviči, sejmi mu ruce s tváře! Chci jej viděti.

Alekšej Alexandrovič uchopil Vronského ruce a odtáhl je od obličeje, hrozného výrazem utrpení a studu, jež z něho zíraly.

— Podej mu ruku! Odpusť mu.

Alekšej Alexandrovič mu podal ruku, nezdržuje slz, jež mu kanuly z očí.

— Díky Bohu, díky Bohu, — pravila, — teď je vše hotovo. Jenom trochu natáhnouti nohy. Tak, tak je to výborné. Jak nevkusně jsou udělány tyto květy, vůbec se fialkám ani nepodobají, — pravila ukazujíc na tapety. — Bože můj, Bože můj! Kdy se to skončí? Dejte mi morfium. Doktore! dejte mi morfium. O Bože můj, Bože můj!

A začala se zmítati na posteli.

Lékař a ostatní lékaři tvrdili, že to byla horečka rodidel, při níž bylo 99 procent pravděpodobnosti, že se skončí smrtí. Horečka, blouznění a bezvědomí potrvaly po celý den. K půlnoci nemocná ležela v mdlobách a tepnu již nebylo téměř ani cítiti.

Co chvíle očekávali konec.

Vronskij odjel domů, ale ráno se přijel pozeptati, jak se jí daří a Alekšej Alexandrovič, setkav se s ním v předpokoji, pravil: — Zůstaňte tu, snad se bude po vás ptáti,

— a sám jej zavedl do ženina budoáru. K ránu opět nastalo rozrušení, živost, bystrost mysli i řeči a opět se skončilo bezvědomím. Třetího dne bylo tomu stejně tak a lékaři prohlásili, že je jakási naděje. Toho dne Alexšej Alexandrovič vyšel do budoáru, kde seděl Vronskij a zavřev dveře, usedl si proti němu.

— Alekšeji Alexandroviči, — pravil Vronskij cítě, že se blíží rozhodná chvíle, — nemohu mluviti, nemohu ničemu rozuměti. Slitujte se nade mnou! Ačkoli je vám velmi těžko, věřte, že mně je ještě strašněji.

Chtěl vstáti. Ale Alexšej Alexandrovič jej uchopil za ruku a pravil:

— Prosím vás, vyslechněte mne, je to nezbytně nutné. Musím se vám svěřiti se svými city, s oněmi city, jimiž jsem se řídil a podle nichž budu postupovati i nadále, abyste nebyl — pokud se mne týče — v pochybnostech. Víte, že jsem se rozhodl požádati o rozvod, ba že jsem již tak učinil. Nezatajím vám, že přistupuje k podobnému kroku byl jsem jaksi nerozhodnut, že jsem se trápil; přiznávám se vám, že jsem se vám chtěl pomstíti a že mne ta myšlenka neustále pronásledovala. Když jsem dostal telegram, odjel jsem sem s týmiž pocity, ba povím vám ještě více: přál jsem si, aby zemřela. Ale... — odmlčel se přemýšleje, má-li se mu svěřiti se svým citem či nic. — Ale uviděl jsem ji a odpustil jsem jí. A štěstí, jež mi přineslo odpuštění, ukázalo mi mou povinnost. Odpustil jsem jí úplně. Chci nastaviti druhou tvář, chci dáti i košili, béře-li se mi kabát. Prosím jediné úpěnlivě Boha o to, aby mi nevzal štěstí, jež mi poskytlo odpuštění!

Slzy mu stály v očích a světlý, klidný jejich pohled Vronského překvapil.

— Takové je mé postavení. Můžete mne zašlapati do bláta, můžete mne vystaviti na posměch celému světu, ale já jí neopustím a neřeknu ani slova výčitky, — pravil dá-

le Alekšej Alexandrovič. — Má povinnost je jasně vytčena: musím býti s ní a také budu. Bude-li si vás přáti viděti, dám vám věděti, ale nyní, doufám, bude daleko lépe, odjedete-li.

Vstal a vzlykot mu přerval řeč. Vronskij se též zvedl a stoje skloněn a nevzpřímiv se, pohlížel zpod obočí na něho.

Nechápal citů Alekšeje Alexandroviče. Ale cítil, že v jeho nazírání na svět bylo cosi vyššího, ba dokonce i nedostupného.

XVIII.

Vronskij po svém rozhovoru s Alekšejem Alexandrovičem vyšel na podjezd domu Kareninových a zastavil se, stěží si připomínaje, kde je a kam by měl jíti anebo jeti. Cítil, že byl zahanben, ponížen, že se provinil a že je zbaven možnosti smýti své ponížení. Cítil, že byl pojednou vyražen z oné koleje, po níž tak hrdě a lehce až doposud kráčel. Všechny jeho návyky a zásady jeho života, jež se mu dříve zdály tak pevnými, pojednou se ukázaly klamnými a naprosto nevhodnými. Podvedený manžel, jenž se mu zdál až doposud ubohou bytostí, nahodilou a poněkud komickou překážkou jeho štěstí, byl pojednou od ní zavolán a povznesen do takové výše, jež vzbuzovala úctu a tento muž se na oné výši nejevil zlým, falešným a směšným, nýbrž dobrým, prostým a vznešeným. To Vronskij nemohl necítiti. Úlohy se pojednou změnily. Vronskij cítil jeho povznešenost a své ponížení, jeho právo a své bezpráví. Cítil, že její muž byl vznešený i ve svém zármutku, ale on že byl nízký, zcela nepatrný ve svém klamání. Ale toto vědomí vlastní nízkosti před oním mužem, jímž tak nespravedlivě opovrhoval, tvořilo jen malou část jeho

zármutku. Cítil, že byl nyní nevýslovně nešťasten tím, že jeho vášnivá láska k Anně, jež, jak se mu zdálo, v poslední době, chladla, nyní, kdy věděl, že ji navždy ztratil, stávala se daleko silnější než předtím. Uviděl ji celou během její nemoci, poznal její duši a zdálo se mu, že jí dosud nikdy nemiloval. Nyní však, když ji poznal, kdy se do ní zamiloval, jak ji milovati měl, byl před ní ponížen a ztratil ji navždy, zanechav u ní pouze zahanbující vzpomínku. A nejhroznější ze všeho bylo ono směšné, zahanbující jeho postavení, když mu Alexšej Alexandrovič snímal ruce od jeho zahanbené tváře. Stál na podjezdu Kareninova domu jako ztracený a nevěděl, co si má počíti.

— Račte poroučeti drožkáře? — otázal se vrátný.

— Ano, drožkáře.

Vronskij, navrátiv se domů, ulehl si po třech bezesných nocích, oblečen na pohovku, složiv ruce a položiv si na ně hlavu. Hlava jeho byla těžká. Nejpodivnější představy, vzpomínky a myšlenky střídaly se jedna za druhou s neobyčejnou rychlostí a jasností: hned to byl lék, jejž naléval nemocné a přelil přes lžičku, hned zase bílé ruce porodní babičky, anebo podivné postavení Alexšeje Alexandroviče na podlaze před postelí.

»Usnouti! Zapomenouti!« řekl si s klidnou přesvědčivostí zdravého člověka, že je-li unaven a chce-li se mu spát, pak že ihned usne. A vskutku, hned potom se mu začalo v hlavě všechno plésti a začal se propadati v propast zapomenutí. Vlny moře neuvědomělého života začaly se již uzavírati nad jeho hlavou, když pojednou jako by jej byl zasáhl nejsilnější elektrický proud. Zachvěl se tak, že povyskočil celým tělem na pružinách pohovky a opřev se rukama, s hrůzou vyskočil na kolena. Oči se mu široce otevřely, jako by vůbec ani spal. Tíha hlavy a ochablost údů, jež před chvílí pocítil, pojednou zmizely.

»Můžete zašlapati do bláta,« slyšel slova Alekšeje Alexandroviče a viděl jej před sebou a viděl i Anninu tvář, pokrytou horečným ruměncem, se zářícíma očima, pohlížející něžně a láskyplně ne na něho, nýbrž na Alekšeje Alexandroviče; viděl svou, jak se mu zdálo, hloupou a směšnou postavu, když mu Alekšej Alexandrovič sňal od tváře ruce. Opět natáhl nohy a vrhl se na pohovku v dřívější póze a zavřel oči.

»Usnouti! usnouti!« opakoval si. Ale se zavřenýma očima viděl ještě jasněji Anninu tvář, takovou, jakou byla onoho památného večera po dostihách.

— Ne, toho již není a nebude, a ona to chce vymazati ze své paměti. Ale já nemohu bez toho žíti .Ale jak pak se máme smířiti, jak se máme smířiti? — pravil nahlas a a začal neuvědoměle opakovati tato slova. Toto opakování slov zdrželo poněkud vznik nových myšlenek, obrazů a vzpomínek, jež se, jak cítil, shlukly v jeho hlavě. Ale opakování slov nezdrželo nových představ nadlouho. Opět se vynořovaly s neobyčejnou rychlostí nejkrásnější chvíle jedna za druhou a zároveň s nimi i nedávné ponížení. »Sejmi mu ruce,« praví Annin hlas. Snímá ruce a cítí zahanbující a hloupý výraz své tváře.

Ležel neustále, snaže se usnouti, ačkoli cítil, že neměl ani nejmenší naděje a neustále si opakoval šeptem ona nahodilá slova jakési myšlenky, touže tím zabrániti vzniknutí nových obrazů. Naslouchal — a zaslechl podivným a šíleným šeptem opakovaná slova: »nedovedl sis vážiti, nedovedl jsi využíti vhodné chvíle; nedovedl sis vážiti, nedovedl jsi využíti vhodné chvíle.«

»Co to? či snad začínám blázniti? — řekl si. — Snad. A proč lidé blázní, proč se střílejí?« odpovídal si a otevřev oči, zahlédl s podivením vedle své hlavy polštář, jejž mu vyšila Varja, bratrova žena. Zaškubal třapcem podušky a pokusil se vzpomínati na Varju, na to, kdy ji

viděl naposled. Ale přemýšleti o něčem zcela vedlejším bylo mu utrapné. »Ne, musím usnouti!« Přitáhl si blíže podušku a přitiskl k ní svou hlavu, ale musil se přemáhati, aby neotevřel očí. Vyskočil a usedl si. »Již je všemu konec, — řekl si. — Musím si rozmysliti, co mám dělati. Co mi zbylo?« Přehlédl ve své mysli celý svůj život, pokud se netýkal jeho lásky k Anně.

»Ctižádost? Serpuchovskoj? velký svět? dvůr?« ani při jednom se nemohl zastaviti. Všechno to mělo svůj půvab dříve, ale nyní již toho nebylo. Vstal s pohovky, svlekl si kabát, rozepjal pás a odhaliv si zarostlá prsa, aby mohl volněji dýchati, prošel se po pokoji. »Tak se lidé zblázní, — opakoval, — a tak se střílejí . . . aby se nemusili styděti,« dodal pomalu.

Přistoupil ke dveřím a zavřel je; potom přistoupil s ustrnulým pohledem a se silně sevřenými zuby ke stolu, vytáhl revolver, prohlédl si jej, nařídil jej tak, aby kulka zapadla do hlavně a zamyslil se. Prostál nehybně dvě minuty se sklopenou hlavou a s výrazem napjatého úsilí mysli s revolverem v rukou a přemýšlel. »Rozumí se,« řekl si, jako by jej logický, dlouhý a jasný postup myšlenek přivedl ke zcela nepochybnému závěru. Ve skutečnosti však toto pro něho přesvědčivé »rozumí se« bylo pouze následek opakování právě takového kruhu myšlenek, vzpomínek a představ, přes který již přešel během této hodiny aspoň desetkráte. Tytéž vzpomínky štěstí, navždy ztraceného, tatáž představa nesmyslnosti vší další budoucnosti, totéž vědomí vlastního ponížení. A tatáž byla i následnost těchto představ a citů.

»Rozumí se,« opakoval, když se jeho mysl upjala opět po třetí k témuž začarovanému kruhu vzpomínek a myšlenek a přitisknuv revolver k levé straně hrudi a trhnuv silně celou rukou, jako by ji pojednou sevřel v pěst, spustil spoušť. Neslyšel zvuku výstřelu, ale silný úder v prsa

jej srazil k zemi. Chtěl se zadržeti okraje stolu, upustil revolver, zapotácel se a usedl si na zemi, rozhlížeje se podiveně kolem sebe. Nepoznával svého pokoje, pohlížeje zdola na soustruhované nohy stolu, na koš na papíry a tygří kůži. Rychlé skřípavé kroky sloužícího, jenž šel přes salon, jej přiměly, že se vzpamatoval. Sebral s námahou své myšlenky a pochopil, že je na podlaze a zahlédnuv krev na tygří kůži a na své ruce, pochopil, že se postřelil.

»To je hloupé! Chybil jsem se,« pravil hmataje rukou po revolveru. Revolver ležel vedle — ale Vronskij jej hledal dále. Pokračuje ve svém hledání natáhl se na druhou stranu a nemaje dostatek sil, aby udržel rovnováhu, upadl, zalévaje se krví.

Elegantní sloužící s licousy, jenž si již nejednou stěžoval svým známým na slabost svých nervů, zahlédnuv svého pána, ležícího na podlaze, tak se poděsil, že mu nezarazil krev a odběhl přivolati pomoc. Za hodinu přijela Varja, bratrova žena a s pomocí tří lékařů, pro něž poslala na všechny strany a kteří přijeli najednou, uložila raněného do postele a zůstala u něho, aby jej ošetřovala.

XIX.

Chyba, jíž se Aleksěj Alexandrovič dopustil, že totiž chystaje se k shledání s chotí nepomyslil na onen případ, že její pokání bude upřímné a že jí odpustí, ale že ona nezemře, — tato chyba za dva měsíce po jeho návratu z Moskvy se mu zjevila ve vší své síle. Ale chyba, jíž se dopustil, nebyla zaviněna jediné tím, že si nepomyslil na onen případ, ale proto, že až do svého shledání se svou chotí neznal svého srdce. U postele nemocné své choti po prvé v životě se oddal onomu citu dojímavé něžnosti, jíž

v něm vyvolalo utrpení druhých lidí a za něž se dříve styděl, jako za nějakou škodlivou slabost; a soustrast s ní i lítost, že si přál její smrti a zejména sama radost z odpuštění způsobily, že pojednou pocítil ve svém utrpení nejen úlevu, ale i duševní klid, jichž dříve neznal. Pocítil pojednou, že právě to, co bylo pramenem jeho utrpení, stalo se mu nyní zdrojem jeho duševní radosti; to, co se mu dříve zdálo nerozřešitelným, když odsuzoval, vyčítal a nenáviděl, stalo se pojednou prosté a jasné, když jí odpouštěl a miloval.

Odpustil své choti a litoval jí pro její bolest a pokání. Odpustil Vronskému a litoval ho, zejména potom, když zaslechl o jeho zoufalém činu. Litoval i svého syna více, než dříve. A nyní si vyčítal, že se jím až příliš málo obíral. Ale k novorozené maličké holčičce pociťoval jakýsi zvláštní cit nejenom lítosti, ale i něžnosti. S počátku se začal z pouhého citu soustrasti starati o tuto novorozenou slaboučkou holčičku, jež nebyla jeho dcerou a na niž všichni během matčiny bolesti zapomínali, takže by jistě zemřela, kdyby se o ni nestaral — a ani sám nepozoroval, jak si ji zamiloval. Několikráte denně docházel do dětského pokoje a dlouho tam vysedával, takže kojná a chůva, jež se s počátku před ním ostýchaly, brzy mu přivykly. Mnohdy pohlížel půl hodiny na spící šafránově červenou, heboučkou a svraštělou tvářičku děcka a pozoroval pohyby vraštícího se čelíčka a buclaté ručičky se zatatými prstíčky, jež si zevní stranou dlaní třely očička a čelíčko nad nosíčkem. V takové chvíle Aleksěj Alexandrovič cítil, že je neobyčejně kliden a sám s sebou spokojen a nespatřoval ve svém postavení nic neobyčejného, nic takového, co by bylo třeba změniti.

Ale čím více ubíhal čas, tím jasněji viděl, že při vší přirozenosti svého nynějšího postavení, jak se mu zdálo, nebude moci v něm setrvati. Cítil, že kromě blahodárné dušev-

ní síly, jež řídila jeho duši, byla ještě jiná, hrubá, právě tak mocná anebo ještě mocnější síla, jež řídila jeho život a že tato síla mu nedopřeje onoho duševního klidu, po němž nyní toužil. A zejména cítil, že jeho nynější poměr k choti není trvalý a přirozený.

Když minula ona přecitlivělost, jíž v něm vzbudila blízkost její smrti, Aleksěj Alexandrovič začal pozorovati, že se ho Anna bála, že ji jeho přítomnost tíží a že mu nemohla pohlížeti přímo do očí. Jako by mu cosi chtěla říci, ale neodvažovala se toho a jako by též tušíc, že jejich nynější poměr nemůže potrvati, cosi od něho očekávala.

Ke konci února se stalo, že Annina novorozená dcera, nazvaná též Anna, onemocněla. Aleksěj Alexandrovič byl ráno v dětském pokoji a nařídiv, aby poslali pro lékaře, odjel do ministerstva. Když byl hotov se svou prací, vrátil se ke čtvrté hodině domů. Sotvaže vešel do předpokoje, zahlédl premovaného sloužícího, krasavce v medvědí pelerince, držícího v rukou bílý plášť z amerického psa.

— Kdo je tu, — otázal se Aleksěj Alexandrovič.

— Kněžna Jelizaveta Fjodorovna Tverská, — odpovídal sloužící, jak se Aleksěji Alexandroviči zdálo, s úsměvem.

Po celou tu těžkou dobu Aleksěj Alexandrovič pozoroval, že všichni jeho známí z velkého světa a zejména ženy projevovali neobyčejný zájem o něho a o jeho choť. Pozoroval u všech těchto známých stěží potlačovanou radost nad čímsi, tutéž radost, již viděl v očích advokáta a nyní v očích sloužícího. Všichni jako by byli v jakémsi nadšení, jako by kohosi provdávali. Když se s ním potkávali, tu se se stěží potlačovanou radostí vyptávali na její zdraví.

Přítomnost kněžny Tverské i pro vzpomínky, jež se k ní poutaly, i proto, že jí vůbec neměl rád, byla Aleksěji Alexandroviči nepříjemná a proto zašel přímo do dětského pokoje. V prvním dětském pokoji ležel Serjoža, hrudí

na stole a položiv si nohy na židli, cosi rýsoval a při tom si něco říkal. Angličanka, jež nastoupila během Anniny nemoci místo Francouzky, seděla, háčkujíc cosi na miquardisách vedle hocha, rychle vstala, hluboce se uklonila a strčila do Serjoži.

Aleksěj Alexandrovič pohladil rukou syna po vlasech, odpověděl na vychovatelčin dotaz po zdraví své choti a otázal se jí, co řekl lékař o *baby*.[1])

— Lékař řekl, že to není nic nebezpečného a předepsal jí koupání, milostpane.

— Ale přece jen neustále trpí, — pravil Aleksěj Alexandrovič, naslouchaje křiku děcka v sousedním pokoji.

— Myslím, milostpane, že se kojná nehodí, — pravila rozhodně Angličanka.

— Proč si myslíte? — otázal se zastavuje se.

— Právě totéž bylo i u hraběnky Pohlové, milostpane. Léčili děcko a potom se ukázalo, že děcko mělo prostě hlad: kojná neměla mléka, milostpane.

Aleksěj Aleksandrovič se zamyslil, prostál několik vteřin a vešel do druhých dveří. Děvčátko leželo, odvracejíc hlavičku a kroutíc se v náručí kojné a nechtělo ani přijmouti nabízené mu plný prs, ani ztichnouti, ačkoli je kojná a chůva, sklánějíce se nad ním, hleděly nějak ukonejšiti.

— Ještě jí není lépe? — pravil Aleksěj Alexandrovič.

— Je velmi neklidná, — odpovídala šeptem chůva.

— Miss Edwardová říká, že snad kojná nemá mléka, — pravil.

— Já si to myslím též, Aleksěji Alexandroviči.

— Tak pročpak to neřeknete?

— Komu bych to mohla říci? Anna Arkaďjevna je stále nezdravá, — pravila chůva nespokojeně.

Chůva byla stará služebná v jejich domě. A v těchto

[1]) *malička.*

prostých jejích slovech Alexej Alexandrovič pocítil narážku na své postavení.

Děcko křičelo ještě hlasitěji, zajikajíc se a chraptíc. Chůva, mávnuvši rukou, přistoupila k němu, vzala je z rukou kojné a začala je v chůzi konejšiti.

— Měli bychom požádati lékaře, aby prohlédl kojnou, — pravil Alexej Alexandrovič.

Na pohled zdravá, nafintěná kojná, zaleknuvši se, že bude propuštěna, zabručela si cosi pod nos a zapínajíc si velká prsa, opovržlivě se usmála pochybnostem o nedostatku mléka. V tomto úsměvu Alexej Alexandrovič vycítil též výsměch nad svým postavením.

— Nešťastné děcko! — pravila chůva, konejšíc děcko a chodila dále po pokoji.

Alexej Alexandrovič si sedl na židli a s utrápenou unylou tváří pohlížel na chůvu, chodící sem a tam.

Když konečně ukonejšené děcko bylo uloženo do postélky a chůva, narovnavši mu peřinku odešla od něho, Alexej Alexandrovič vstal a kráčeje s námahou po špičkách, přistoupil k němu. Chvilku mlčel a s týmž unylým pohledem pohlížel na děcko; pojednou mu však vystoupil do tváře úsměv, jenž mu svraštil vlasy a kůži na čele a Alexej Alexandrovič stejně tak tiše, jak přistoupil k děcku, vyšel z pokoje.

V jídelně zazvonil a přikázal sloužícímu, aby poslal pro lékaře. Mrzel se na svou choť, že se nestarala o toto rozkošné děcko a v této rozmrzelé náladě nechtěl k ní jíti, a nechtěl se též setkati s Betsy; ale jeho choť by se mohla podiviti, proč k ní podle svého obyčeje nezašel a proto se přemohl a vešel do ložnice. Kráčeje po měkkém koberci ke dveřím, zaslechl bezděčně rozhovor, jejž nechtěl slyšeti.

— Kdyby neodjížděl, pochopila bych vaše odmítnutí a

jeho též. Ale váš manžel musí býti nad to povznesen, — pravila Betsy.

— Nechci to učiniti ne k vůli manželovi, nýbrž k vůli sobě. Nemluvte o tom! — odpovídal rozrušený Annin hlas.

— Ano, ale vy si nemůžete nepřáti rozloučiti se s člověkem, jenž se pro vás postřelil . . .

— Právě proto nechci.

Alexěj Alexandrovič se zastavil s ustrašeným a provinilým výrazem ve tváři a chtěl se nepozorovaně vrátiti nazpět. Ale pomysliv si, že by to bylo nedůstojné, opět se vrátil a zakašlav vešel do ložnice. Hlasy utichly a on vešel.

Anna v šedém županu s krátkými ustřihanými černými vlasy, jež jí trčely jako hustý kartáč na kulaté hlavě, seděla na pohovce. Živost jejích očí pojednou zmizela jako vždy při pohledu na muže, sklopila hlavu a nepokojně se ohlédla na Betsy. Betsy, oblečena podle nejposlednější módy, v kloboučku, jenž se vznášel kdesi nad její hlavou jako stínítko nad lampou a v šedomodrých šatech se šikmými, nápadnými pruhy po jedné straně živůtku a po druhé straně sukní, seděla vedle Anny, držíc přímo svou ploskou vysokou hruď a sklonivši hlavu uvítala Alexěje Alexandroviče s výsměšným úsměvem.

— Ach! — pravila, jako by se podivovala. — Jsem velmi ráda, že jste doma. Nikam se neukazujete a od Anniny nemoci jsem vás nikde neviděla. Pořád jsem slyšela — vaše práce. Ano, jste podivuhodný muž! — pravila s významným a přívětivým výrazem tváře, jako by mu chtěla uděliti řád velkomyslnosti za jeho chování k ženě.

Alexěj Alexandrovič se chladně uklonil a políbiv své choti ruku, otázal se jí po jejím zdraví.

— Zdá se mi, že je mi již lepší, — pravila vyhýbajíc se jeho pohledu.

— Ale máte jaksi horečnatou barvu ve tváři, — pravil zdůrazňuje slovo »horečnatou.«

— Zapovídaly jsme se spolu příliš, — pravila Betsy, — cítím, že je to ode mne sobecké, ale musím již jeti.

Vstala, ale Anna se pojednou uzarděla, uchopila ji rychle za ruku.

— Ne, počkejte tu ještě chvilku, prosím vás o to. Musím vám něco říci . . . ne, vám, — obrátila se k Alekséji Alexandroviči a ruměnec pokryl jí šíji a čelo. — Nechci a nemohu před vámi nic tajiti, — pravila.

Aleksěj Alexandrovič zalouskal prsty a svěsil hlavu.

— Betsy mi říkala, že hrabě Vronskij nás chtěl navštíviti, aby se rozloučil před svým odjezdem do Taškentu. — Nedívala se na muže a zřejmě rychle mluvila, snažíc se říci vše, třebas jí to bylo velmi těžké. — Řekla jsem, že jej nemohu přijmouti.

— Vy jste mi řekla, že to bude záviseti na Alekséji Alexandroviči — opravila ji Betsy.

— Ale ne, nemohu jej přijmouti a pak to nemá . . . — Pojednou se zarazila a pohlédla tázavě na svého chotě (díval se na ni). — Jedním slovem, nechci . . .

Aleksěj Alexandrovič k ní přistoupil a chtěl ji uchopiti za ruku.

Prvním pohybem odstrčila svou ruku od jeho vlažné ruky s velkými, naběhlými žilami; ale pak zřejmě se přemohši, stiskla mu ruku.

— Děkuji vám velmi za vaši důvěru, ale . . — pravil rozpačitě a mrzutě cítě, že to, co mohl lehce a jasně rozhodnouti, kdyby byl samoten, nemůže uvážiti v přítomnosti kněžny Tverské, jež se mu zdála ztělesněním oné hrubé síly, jež měla říditi jeho život v očích velkého světa a jež mu bránila v tom, aby se mohl oddati svému citu lásky a odpuštění. Zarazil se pohlížeje na kněžnu Tverskou.

— Nu, sbohem, má rozkošná, — pravila.

Betsy vstávajíc políbila Annu a odešla. Alekšej Alexandrovič ji vyprovázel.

— Alekšeji Alexandroviči, znám vás jako skutečně velkomyslného člověka, — pravila Betsy, zastavivši se v malinkém salonku a tisknouc mu ještě jednou zvlášť silně ruku. — Jsem sice cizí osoba, ale mám ji tak ráda a tak si vás vážím, že si vám dovoluji poraditi. Přijměte jej. Alekšej Vronskij je zosobněná čestnost a pak odjíždí do Taškentu.

— Děkuji vám, kněžno, za vaše účastenství a vaše rady. Ale otázku, může-li anebo nemůže-li má choť někoho přijmouti, rozhodne sama.

Řekl to s obvyklou svou důstojností pozvednuv obočí, ale ihned se zamyslil, že přese všechna jeho slova nemohlo přece jen v jeho postavení býti ani trochu důstojenství. A toho si také povšiml v utajovaném zlém a výsměšném úsměvu, s nímž na něho Betsy po těchto slovech pohlédla.

XX.

Alekšej Alexandrovič se uklonil v sále Betsy a odešel ke své choti. Ležela, ale zaslechnuvši jeho kroky, rychle usedla do dřívější své posice a pohlížela ustrašeně na něho. Viděl, že plakala.

— Děkuji ti za tvou důvěru ke mně, — opakoval jemně rusky frázi, již pronesl v Betsině přítomnosti francouzsky a usedl si vedle ní. Když mluvil rusky a říkal jí »ty«, toto »ty« Annu vždy neobyčejně rozčilovalo. — A děkuji ti velmi za tvé rozhodnutí. Já si též myslím, že když hrabě Vronskij odjíždí, nemá zapotřebí sem přijeti. Ostatně . . .

— Vždyť jsem to již jednou řekla, tak nač to opakovati? — skočila mu Anna do řeči s podrážděností, již ne-

dovedla přemoci. »Není vůbec zapotřebí,« — pomyslila si, — aby se přijel rozloučiti s onou ženou, kterou miluje, pro kterou se chtěl zabíti, pro kterou se zahubil a jež bez něho nemůže žíti. Není toho vůbec zapotřebí!« Stiskla rty a sklopila své lesknoucí se oči na jeho ruce s naběhlými žilami, jež zvolna mnuly jedna druhou. — Nebudeme nikdy o tom mluviti, — dodala klidněji.

— Ponechal jsem ti úplnou volnost rozhodnouti tuto otázku a velmi rád jsem viděl . . . — začal opět Alexej Alexandrovič.

— Že se mé mínění shoduje s vaším, — doložila rychle, podrážděna tím, že tak pomalu mluví, zatím co ona ví již předem, co jí řekne.

— Ano, — přisvědčil jí, — a kněžna Tverská se zcela nemístně míchá do nejsvízelnějších rodinných záležitostí. Zejména ona . . .

— Nevěřím ničemu, co se o ní mluví, — pravila rychle Anna, — vím, že mne má upřímně ráda.

Alexej Alexandrovič povzdechl a odmlčel se. Pohrávala si zneklidněle třapci svého županu, pohlížejíc na něho s týmž dojímavým pocitem fysického odporu k němu, jejž si vyčítala, ale jejž nedovedla přemoci. Nyní si přála pouze jednoho — aby byla zbavena jeho zahanbující přítomnosti.

— Poslal jsem právě pro lékaře, — pravil Alexej Alexandrovič.

— Jsem zdráva; nač jste tedy zavolal lékaře?

— Ne, maličká křičí a říkají, že kojná má málo mléka.

— Pročpak jsi mi ji nedovolil kojiti, když jsem tě o to snažně prosila? Ale mně je to jedno. (Alexej Alexandrovič pochopil, co znamenala tato slova »mně je to všechno jedno«), je to přece jen dítě a mohli by ji umořiti. — Anna zazvonila a přikázala, aby jí přinesli děcko.

— Prosila jsem, bych ji mohla kojiti, nedovolili jste mi to a nyní se mi to vyčítá.

— Já ti nevyčítám . . .

— Ne, vyčítáte! Bože můj! proč jsem nezemřela! — A usedavě zaplakala. — Odpusť mi, jsem rozčilena a nespravedlivá, — pravila vzpamatovavši se. — Ale odejdi . . .

»Ne, tak to nemůže zůstati,« řekl si rozhodně Alekšej Alexandrovič, jda od své choti.

Nikdy se mu ještě tak jasně neukázala nemožnost jeho postavení v očích velkého světa a nenávist jeho choti k němu a vůbec mohutnost oné hrubé tajemné síly, jež v naprostém nesouhlasu s jeho duševní náladou řídila jeho život a dožadovala se vyplnění své vůle a změnění jeho poměru k choti jako právě nyní. Viděl jasně, že celý velký svět i choť žádali po něm čehosi, ale čehosi takového, čemu nemohl porozuměti. Cítil, že proto v jeho duši vyvstával pocit zloby, jež rozrušovala jeho klid a veškeru zásluhu jeho šlechetného činu. Myslil si, že by bylo pro Annu nejlépe, kdyby přerušila s Vronským všechny styky, ale usuzují-li všichni, že to není lze, je hotov znovu připustiti ony styky, jen aby neuvalil hanby na své děti, aby o ně nepřišel a aby nemusil změniti své postavení. Ačkoli to bylo velmi špatné , přece jen to bylo daleko lepší, než roztržka, při níž by se octla v bezvýchodném, zahanbujícím postavení a při níž by se sám zbavil všeho, co měl rád. Ale cítil, že je bezmocen; věděl předem, že jsou všichni proti němu a že nepřipustí, aby udělal to, co se mu nyní zdálo tak přirozené a krásné, nýbrž že jej přimějí k tomu, co je špatné, ale co se jim zdá nezbytné.

XXI.

Betsy ještě ani nevyšla ze sálu, když se s ní setkal ve dveřích Štěpán Arkaďjevič, jenž právě přijel od Jelisějeva, kde měli nyní čerstvé ústřice.

— Ach! kněžna! to je příjemné setkání! — pravil. — A já byl u vás.

— Setkání na chvilečku, protože již odjíždím, — pravila Betsy usmívajíc se a oblékajíc si rukavičku.

— Počkejte, kněžno, neoblékejte si rukavičky, dovolte mi, abych směl políbiti vaši ručku. Za nic na světě neděkuji tak jako za to, že se opět vrací stará móda, líbání rukou. — Políbil Betsy ruku. — Kdy pak se uvidíme?

— Vždyť vy o to nestojíte, — odpovídala Betsy usmívajíc se.

— Ne, velmi o to stojím, protože jsem se stal velmi vážným člověkem. Dávám do pořádku nejenom své, ale i cizí rodinné záležitosti, — pravil s významným výrazem tváře.

— Ach, jsem tomu velmi ráda! — odpovídala Betsy, pochopivši ihned, že mluví o Anně. A vrátivše se do sálu, postavili se v rohu. — On ji utrápí, — pravila Betsy významným šeptem. — To je nemožné, naprosto nemožné . . .

— Jsem tomu velmi rád, že tak smýšlíte, — pravil Štěpán Arkaďjevič, pokyvuje hlavou s vážným a útrpně soustrastným výrazem tváře; — právě proto jsem přijel do Petrohradu.

— Celé město o tom mluví, — pravila. — To je nemožné postavení. Ona taje a taje. On nechápe, že je jednou z těch žen, jež si nedovedou pohrávati se svými city. Jsou jediné dvě možnosti: buď ať ji odveze, jedná

energicky anebo ať přivolí k rozvodu. Ale takhle ji jen dusí.

— Ano, ano . . . zcela správně . . . pravil s povzdechem Oblonskij. — Proto jsem i přijel. Totiž ne, vlastně ne proto . . . Byl jsem jmenován komořím, nu a tak jsem se musil poděkovati. Ale především se musí urovnati toto.

— Nu, pomáhej vám Bůh! — pravila Betsy.

Štěpán Arkaďjevič, vyprovodiv kněžnu Betsy až do síně, políbil jí ještě jednou ruku nad rakavičkou, tam, kde bije tepna a napovídav jí ještě tolik neslušných hloupostí, že již ani nevěděla, má-li se zlobiti anebo se smáti, zašel k sestře. Anna plakala.

Štěpán Arkaďjevič, přes to, že byl v takové duševní náladě, že veselí přímo vytryskovalo, ihned zcela přirozeně přešel do onoho soustrastného, poeticky vznešeného tónu, jenž se hodil k její náladě. Otázal se jí po zdraví a jak ztrávila jitro.

— Velmi, velmi špatně. I den i jitro i všechny minulé a budoucí dni, — pravila.

— Zdá se mi, že se poddáváš trudnomyslnosti. Musíš se vzchopiti, musíš pohlédnouti přímo na život. Vím, že je to těžké, ale . . .

— Slyšela jsem, že ženy milují muže i pro jejich nepravosti, — začala pojednou Anna, — ale já ho nenávidím pro jeho ctnosti. Nemohu s ním žíti. Pomysli si, že jakmile jej spatřím, jeho vzezření na mne působí fysicky tak, že se nedovedu opanovati. Nemohu, nemohu s ním žíti. Copak si mám tedy počíti? Byla jsem nešťastna a myslila jsem, že nemohu býti nejšťastnější, ale toto hrozné postavení, v němž se nyní nalézám, nedovedla jsem si představiti. Věřil bys mi, že ačkoli vím, že je dobrý, výtečný člověk a že nestojím ani za jeho nehet,

přece jen ho nenávidím. Nenávidím ho pro jeho velkomyslnost. A nezbývá mi nic jiného než . . .

Chtěla říci smrt, ale Štěpán Arkaďjevič jí nedal domluviti.

— Jsi nemocna a podrážděna, — pravil: — věř, že všechno strašně přeháníš. Není tu nic strašného.

A Štěpán Arkaďjevič se usmál. Nikdo by si na místě Štěpána Arkaďjeviče při takovém zoufalství nedovolil zasmáti (úsměv by se zdál surovým), ale v jeho úsměvu bylo tak mnoho dobroty a téměř ženské něžnosti, že jí neurazil, ale utišoval a uchlácholoval. Jeho tiché a konejšící řeči a úsměvy působily na ni tak zmírňujícím a chlácholícím dojmem jako mandlový olej. A Anna to brzy pocítila.

— Ne, Stivo, — pravila. — Jsem ztracena, ztracena! Ba víc než ztracena. Ještě jsem nezhynula, ještě nemohu říci, že je vše skončeno; ba právě naopak cítím, že tomu tak není. Jsem — jako napjatá struna, jež musí prasknouti. Ale ještě není všechno skončeno . . . a skončí to strašně.

— To nic není, struna se může pomaloučku povoliti. Není postavení, z něhož by nebylo východiska.

— Přemýšlela jsem o tom a zas jen přemýšlela. Je jenom jediné . . .

A opět pochopil podle jejího pohledu, že ono jediné východisko podle jejího mínění je smrt a nedal jí domluviti.

— Ba naopak, — pravil, — dovol. Nemůžeš posuzovati svůj stav lépe než já. Dovol, abych ti mohl říci upřímně své mínění. — Opět se opatrně usmál svým mandlovým úsměvem. — Začnu s počátku: provdala ses za člověka, jenž byl o dvacet let starší než ty. Provdala ses bez lásky anebo neznajíc lásky. Dejme tomu, že to byla chyba.

— Strašná chyba! — pravila Anna.

— Ale já opakuji: je to hotová věc. Potom tě postihlo řekněme, neštěstí, že ses zamilovala do někoho jiného. To bylo neštěstí: ale to je též hotová věc. A tvůj muž to uznal a odpustil ti. — Zastavoval se po každé větě, očekávaje, že mu něco namítne, ale Anna mu neodpovídala. — Tak je to. Nyní jde pouze o to: můžeš-li žíti nadále se svým mužem? přeješ-li si toho? přeje-li si toho on?

— Nevím nic, pranic nevím.

— Ale vždyť jsi sama řekla, jež to již déle nemůžeš snášeti.

— Ne, to jsem neřekla. Odvolávám to. Nic nevím a ničemu nerozumím.

— Ale dovol . . .

— Ty to nemůžeš pochopiti. Cítím, že letím střemhlav dolů v jakousi propast, ale nesmím se zachraňovati. A ani nemohu.

— Ne, to nevadí, podesteleme ti a zachytíme tě. Rozumím ti, rozumím ti dobře, že nemůžeš projeviti své přání a své city.

— Nic, vůbec nic si nepřeji... jediné, aby již bylo všemu konec.

— Ale on to vidí a ví. A což si myslíš, že ho to netíží právě tak jako tebe? Ty se trápíš, on se trápí a co z toho může vzejíti? Jen rozvod může učiniti všemu konec, — vyslovil Štěpán Arkaďjevič ne bez úsilí hlavní svou myšlenku a významně na ni pohlédl.

Anna nic neodpovídala a odmítavě pokývla svou ostříhanou hlavou. Ale z jejího výrazu, jenž pojednou zazářil dřívější svou krásou, viděl, že se jí to zdálo nemožným štěstím.

— Je mi vás strašně líto! A jak bych byl šťasten, kdybych to mohl nějak zaříditi! — pravil Štěpán Arkaďjevič, usmívaje se již směleji. — Nemluv, nemluv ani slova!

Kdyby mi tak Bůh dal, abych mohl říci všechno tak, jak cítím. Půjdu k němu.

Anna pohlédla na něho svýma zádumčivýma očima a neřekla ani slova.

XXII.

Štěpán Arkaďjevič s oním poněkud vítězoslavným pohledem, s nímž se usazoval do svého předsednického křesla ve svém úřadu, vešel do pracovny Alekseje Alexandroviče. Aleksěj Alexandrovič, založiv si ruce za záda, přecházel po pokoji a přemýšlel o témž, o čem mluvil Štěpán Arkaďjevič s jeho chotí.

— Nevyrušuji tě? — pravil Štěpán Arkaďjevič pociťuje pojednou při pohledu na švakra nepříjemný pocit rozpačitosti. Aby ukryl tyto své rozpaky, vytáhl právě koupené pouzdro na cigarety, jež se otvíralo zvláštním způsobem a přičichnuv si k jeho kůži, vyňal z něho cigaretu.

— Ne. Přeješ si něčeho? — neochotně odpovídal Aleksěj Alexandrovič.

— Ano, chtěl bych si... musím si s tebou po... ano, musím si s tebou pohovořiti, — pravil Štěpán Arkaďjevič pociťuje k největšímu svému podivení neobvyklou nesmělost.

Tento pocit byl tak neočekávaný a podivný, že Štěpán Arkaďjevič neuvěřil, že to byl hlas svědomí, jenž mu říkal, že to, co chtěl učiniti, je špatné. Štěpán Arkaďjevič se přemohl a potlačil nesmělost, jež se ho zmocnila.

— Doufám, že věříš v mou lásku k sestře a v mou upřímnou oddanost a úctu k tobě, — pravil červenaje se.

Aleksěj Alexandrovič se zastavil a neodpovídal, ale jeho

tvář překvapila Štěpána Arkaďjeviče svým výrazem pokorné oběti, jenž na ní utkvíval.

— Měl jsem v úmyslu, chtěl jsem si pohovořiti o sestře a o vašem vzájemném postavení, — pravil Štěpán Arkaďjevič, ještě neustále bojuje s neobvyklou stísněností.

Alexěj Alexandrovič se smutně usmál, pohlédl na svého švakra a neodpovídaje přistoupil ke stolu, vzal s něho začatý dopis a podal jej švakrovi.

— Nepřestávám o tom přemýšleti. Tu jsem začal psáti, doufaje, že jí to lépe řeknu písemně a že ji má přítomnost dráždí, — pravil podávaje mu dopis.

Štěpán Arkaďjevič vzal dopis, s nechápavým podivením mu pohlédl do teskných očí, jež se na něho upřeně dívaly a začal čísti.

»Vidím, že Vás má přítomnost tíží. Ačkoli mi bylo těžké přesvědčiti se o tom, přece jen vidím, že je tomu tak a že tomu nemůže býti jinak. Neobviňuji Vás a Bůh je mi svědkem, že když jsem Vás spatřil v době Vaší nemoci, z celé své duše jsem se rozhodl zapomenouti na vše, co bylo mezi námi a začíti nový život. Nelituji toho a nikdy litovati nebudu, co jsem učinil; ale přál bych si jednoho — Vašeho štěstí, štěstí Vaší duše a nyní vidím, že jsem toho nedosáhl. Povězte mi sama, co Vám poskytne opravdového štěstí a klidu Vaší duši. Podrobím se cele Vaší vůli a Vašemu citu spravedlnosti.«

Štěpán Arkaďjevič mu vrátil dopis a s touž nechápavostí pohlížel dále na svého švakra nevěda, co by měl říci. Toto mlčení bylo jim oběma tak trapné, že se rty Štěpána Arkaďjeviče po celou tu dobu, co mlčel, nespouštěje očí s Kareninovy tváře, bolestně chvěly.

— To jsem vám chtěl právě říci, — pravil Alexěj Alexandrovič odvrátiv se.

— Ano, ano ... — řekl Štěpán Arkaďjevič pociťuje, že nemá dostatek sil, aby mu odpověděl, protože se mu slzy

vedraly k hrdlu. — Ano, ano. Rozumím vám, — vypravil konečně ze sebe.

— Přál bych si věděti, co chce, — pravil Alexšej Alexandrovič.

— Obávám se, že ani ona sama nerozumí svému postavení. Nemůže je posouditi, — pravil Štěpán Arkaďjevič, opravuje se. — Je stísněna, ano je stísněna tvou velkomyslností. Přečte-li si tento dopis, nebude moci nic říci, skloní jediné ještě níže hlavu.

— Ano, ale jak si mám počíti v tomto případě? ... jak se s ní mám dohodnouti ... jak bych se mohl dověděti její přání?

— Dovolíš-li mi, abych mohl projeviti své mínění, pak si myslím, že jediné na tobě záleží, abys přímo ukázal ona opatření, jež považuješ za nezbytná, aby toto postavení bylo konečně nějak skoncováno.

— Tak ty si tedy myslíš, že tomu musím učiniti konec? — vpadl mu do řeči Alexšej Alexandrovič. — Ale jak? — dodal, učiniv před očima nezvyklý posunek rukama: — nevidím žádného možného východiska.

— Z každého postavení je východisko, — pravil Štěpán Arkaďjevič, vstávaje a nabývaje své obvyklé živosti. — Byla doba, kdy jsi je chtěl rozvázati ... Přesvědčíš-li se nyní, že nemůžete dosáhnouti vzájemného štěstí ....

— Štěstí lze chápati rozličně. Ale dejme tomu, že budu se vším souhlasiti, že nebudu nic chtíti. Jaké je tedy východisko z našeho postavení?

— Chceš-li znáti mé mínění, — pravil Štěpán Arkaďjevič s týmž zjemnělým, mandlově něžným úsměvem, s nímž hovořil s Annou. Tento dobrácký jeho úsměv byl tak přesvědčivý, že Alexšej Alexandrovič, cítě vlastní svou slabost a podrobuje se jí, byl hotov věřiti tomu, co mu Štěpán Arkaďjevič řekne. — Ona toho nikdy nevysloví. Ale jen jediného si může přáti, — pravil dále Ště-

pán Arkaďjevič, — a to je ukončení tohoto poměru a všech vzpomínek, jež se k němu víží. Podle mého mínění je ve vašem poměru nutné objasniti si nový vzájemný poměr. A tento poměr se může ustáliti jedině svobodou obou stran.

— Tedy rozvod, — přerušil jej Aleksěj Alexandrovič s odporem.

— Ano, já myslím, že rozvod, ano rozvod, — opakoval Štěpán Arkaďjevič červenaje se. — To je ve všech případech nejrozumnější východisko pro manžely, kteří žijí v takovém poměru jako vy. Co dělat, přišli-li manželé k poznání, že jejich společný život je naprosto nemožný? To se může přihoditi vždy.

Aleksěj Alexandrovič si ztěžka povzdechl a zavřel oči.

— Jde tu jedině o to: přeje-li si jeden z manželů uzavříti nové manželství? ne-li, pak je to velmi jednoduché, — pravil Štěpán Arkaďjevič, pozbývaje čím dále tím více své stísněnosti.

Aleksěj Alexandrovič se zachmuřil rozrušením, cosi procedil sám k sobě a neodpovídal ani slova. Všechno, co se Štěpánu Arkaďjeviči zdálo tak velmi prostým, o tom bezpočtukráte přemýšlel Aleksěj Alexandrovič. A všechno to se mu zdálo nejen velmi složité, ale i naprosto nemožné. Rozvod, jehož podrobnosti již znal, zdál se mu nyní nemožný proto, že pocit vlastní důstojnosti a úcta k náboženství nedovolovaly mu, aby se obvinil z domnělého cizoložství a tím méně mu dovolovaly, aby žena, jíž odpustil a kterou miloval, byla usvědčena a zhanobena. Rozvod se mu zdál nemožným i ještě z jiných, daleko důležitějších příčin.

Co se stane se synem v případě rozvodu? Ponechati jej u matky nebylo lze. Rozvedená žena bude míti svou nezákonitou rodinu, v níž postavení a vychovávání nevlastního syna bude se vší pravděpodobností špatné. Ponechati

si jej u sebe? Věděl, že by to byla od něho pomsta a toho nechtěl. Ale kromě všeho toho Alekšeji Alexandroviči se zdál rozvod naprosto nemožným proto, že kdyby souhlasil s rozvodem, zahubil by tím Annu. Utkvělo mu v srdci slovo, jež řekla Darja Alexandrovna v Moskvě, že rozhodne-li se pro rozvod, bude pomýšleti jediné na sebe, že si však nepomyslí, že ji tím nezvratně zničí. A spojiv toto slovo se svým odpuštěním, se svou příchylností k dětem, nyní je chápal po svém způsobu. Přivoliti k rozvodu, dáti jí svobodu znamenalo pro něho zbaviti se posledního pouta k životu — dětí, jež miloval, kdežto u ní — vzíti jí poslední oporu v ctnosti a uvrhnouti ji do záhuby. Věděl, že bude-li rozvedena, počne žíti společně s Vronským a svazek ten bude nezákonitý a hříšný, protože podle církevních zákonů žena, jejíž muž je ještě živ, nemůže uzavříti druhé manželství. »Začne s ním společně žíti, ale on ji za rok za dva opustí anebo ona vstoupí opět v nový svazek s někým jiným, — myslil si Aleksěj Alexandrovič. — A já, protože jsem svolil k nezákonitému rozvodu, budu vinen její záhubou.« Přemýšlel o tom stokráte a byl přesvědčen, že věc rozvodu není nejen velmi prostá, jak říkal jeho švakr, ale i naprosto nemožná. Nevěřil ani jednomu slovu Štěpána Arkaďjeviče, na každé jeho slovo měl tisíc námitek, ale poslouchal jej cítě, že se oněmi slovy projevuje ona mohutná, hrubá síla, jež řídí jeho život a jíž se bude nucen podříditi.

— Jde tu jediné o to, jak, za jakých podmínek svolíš k rozvodu. Ona nechce nic, nesmí tě prositi, přenechává to tvé velkomyslnosti.

»Bože můj! Bože můj! proč mne tak tresceš?« pomyslil si Aleksěj Alexandrovič, vzpomenuv si na všechny podrobnosti rozvodu, při nichž bral muž vinu na sebe a týmž posunkem, jímž si Vronskij zakrýval obličej, zakryl si i on studem rukama tvář.

— Jsi rozrušen, chápu to. Ale promyslíš-li si to . . .

»A udeří-li tě někdo v pravou tvář, nastav levou a obere-li tě někdo o kabát, dej i košili,« pomyslil si Alexej Alexandrovič.

— Ano, ano! — vzkřikl pisklavým hlasem, — béřu na sebe hanbu, ponechám jí i syna, ale . . . ale nebylo by lépe nechati toho? Ostatně dělej si, co chceš . . .

A odvrátiv se od švakra tak, aby jej nemohl viděti, usedl si na židli u okna. Bylo mu hořko, styděl se, ale s tímto svým zármutkem a studem pociťoval zároveň radost a uspokojení před vznešeností svého smíření.

Štěpán Arkaďjevič byl dojat. Odmlčel se.

— Alexeji Alexandroviči, věř mi, že ocení tvou velkomyslnost, — pravil. — Ale je zřejmé, že to byla vůle boží, — dodal a praviv to pocítil, že to bylo hloupé a stěží zadržel úsměv nad touto svou hloupostí.

Alexej Alexandrovič chtěl cosi odpověděti, ale slzy jej zarazily.

— Je to osudné neštěstí a musíme je uznati. Považuji toto neštěstí za hotovou věc a snažím se pomoci jak jí, tak i tobě, — pravil Štěpán Arkaďjevič.

Když Štěpán Arkaďjevič odešel ze švakrova pokoje, byl dojat, ale to mu nikterak nevadilo, aby nebyl spokojen tím, že tak úspěšně projednal tuto věc, protože byl přesvědčen, že Alexej Alexandrovič neodvolá svých slov. K této spokojenosti se ještě přidružovalo i to, že jej napadlo, že podaří-li se mu to, bude své ženě a svým blízkým známým klásti otázku: »jaký je rozdíl mezi mnou a polním maršálkem? — Polní maršálek rozvádí vojska, — a nikomu není následkem toho lépe, ale já jsem rozvedl dva lidi — a třem bylo pojednou líp . . . Anebo co mám společného s polním maršálkem? Když . . . Ostatně, to si ještě lépe promyslím,« řekl si s úsměvem.

XXIII.

Rána Vronského byla nebezpečná, třebas minula srdce. A několik dní zápasil mezi životem a smrtí. Když konečně mohl po prvé promluviti, byla v pokoji jediné Varja, bratrova žena.

— Varjo, — pravil, pohlížeje na ni přísně, — postřelil jsem se náhodou. A prosím tě, nikdy o tom nemluv a všem to tak řekni. Je to velmi hloupé.

Varja, neodpovídajíc ani slova, nachýlila se nad ním a s radostným úsměvem pohlédla mu do tváře. Oči byly světlé, nebylo v nich ani stopy po dřívější horečce, ale jejich výraz byl přísný.

— Nu, díky Bohu! — pravila. — Nebolí tě to?

— Zde trochu. — Ukázal na prsa.

— Tak ukaž, já tě převáži.

Mlčky stiskl své široké čelisti, dokud jej převazovala a pohlížel na ni. Když byla hotova, pravil:

— Nemluvím v horečce, prosím tě, postarej se o to, aby se nemluvilo, že jsem se postřelil schválně.

— Však to nikdo neříká. Doufám jen, že se již více náhodou nepostřelíš, — pravila s tázavým úsměvem.

— Snad již ne, ale bylo by daleko lépe . . .

A zasmušile se usmál.

Ačkoli tato slova a úsměv Varju velmi poděsily, Vronskij, když pominul zánět a začal se uzdravovati pocítil, že se naprosto zbavil jedné části svého zármutku. Jako by byl býval tímto svým činem smyl se sebe stud a ponížení, jež předtím cítil. Nyní mohl klidně mysliti o Alekšeji Alexandroviči. Uznával veškerou jeho velkomyslnost a necítil se již poníženým. Kromě toho, zapadl opět do bývalých kolejí svého života. Viděl, že se bude moci zcela bez studu dívati lidem do očí a že může žíti, řídě se opět svými návyky. Pouze jedno nemohl vyrvati ze svého srd-

ce, ačkoli neustále zápasil s tímto pocitem, a to byla lítost, hraničící až se zoufalstvím, že ji navždy ztratil. Rozhodl se ve svém nitru, že nyní, vykoupiv svou vinu před jejím mužem, musí se jí zříci a že se již nikdy více nepostaví mezi ní, jež nyní lituje svého skutku a jejího chotě, ale nemohl vyrvati ze svého srdce lítost nad ztrátou její lásky, nemohl setříti vzpomínky na ony chvíle štěstí, jež s ní prožil, jichž si tehdy tak málo vážil a jež jej nyní s celým svým půvabem pronásledovaly.

Serpuchovskoj mu vymohl, že mu bylo nabídnuto místo v Taškentu a Vronskij s touto nabídkou bez jakéhokoliv váhání souhlasil. Ale čím více se blížila doba odjezdu, tím těžší se mu zdála ona oběť, již přinášel tomu, co považoval za svou povinnost.

Rána jeho se zacelila a již začal vyjíždět, připravuje se k odjezdu do Taškentu.

»Jen jedenkráte ji spatřiti a pak se zakopati, zemříti,« myslil si a konaje návštěvy na rozloučenou, svěřil se s touto myšlenkou Betsy. Betsy s tímto jeho poselstvím zajela k Anně a přivezla mu odmítavou odpověď.

»Tím lépe, — pomyslil si Vronskij, dostav tuto zprávu. — Byla to slabost, jež by mohla zničiti mé poslední síly.«

Nazítří ráno přijela Betsy k němu sama a oznámila mu, že dostala prostřednictvím Oblonského určitou zprávu, že Aleksěj Alexandrovič přivoluje k rozvodu a že proto Vronskij může Annu viděti.

Vronskij, nestaraje se ani o to, aby vyprovodil Betsy, zapomenuv na všechna svá rozhodnutí, netáže se ani, kdy k ní může zajeti a kde je její muž, odjel ihned ke Kareninovým. Vyběhl na schody nikoho a nic nevida a rychlým krokem stěží se zdržuje, aby neutíkal, vešel do jejího pokoje. A nemysle a ani si nevšímaje, je-li někdo v pokoji či nic, objal ji a začal pokrývati polibky její tvář, ruce a šíji.

Anna, chystajíc se k tomuto setkání, přemýšlela, co mu řekne, ale nedovedla mu ze všeho toho říci ani slova: jeho vášeň ji uchvátila. Chtěla jej uklidniti, chtěla uklidniti sebe, ale bylo již pozdě. Rty se jí chvěly tak, že nemohla dlouho nic mluviti.

— Ano, opanoval jsi mne a jsem tvá, — vypravila ze sebe konečně, tisknouc ke své hrudi jeho ruce.

— Tak se to musilo státi! — pravil. — Dokud jsme živi, musí to tak býti. Vím to teprve nyní.

— Je to pravda — řekla, blednouc čím dále tím více a objímajíc mu hlavu. — Ale je přece jen cosi hrozného v tom, co se stalo.

— Všechno přejde, všechno přejde, budeme tak šťastni! Naše láska, mohla-li by ještě vzrůsti, pak by vzrostla jedině tím, že je v ní cosi strašného, — pravil pozdvihuje hlavu a ukazuje jí v úsměvu své silné zuby.

Musila mu odpověděti též úsměvem — ne jeho slovům, ale jeho zamilovanému pohledu. Vzala jeho ruku a hladila se jí po chladnoucích tvářích a ustříhaných vlasech.

— Nepoznávám tě s těmi krátkými vlasy. Tak jsi zkrásněla. Jsi jako hoch. Ale jsi tak bledá.

— Ano, jsem velmi slabá, — pravila usmívajíc se. — A rty se jí opět zachvěly.

— Pojedeme do Italie, tam se opět uzdravíš, — pravil.

— A je to vskutku možné, abychom byli jako muž a žena, sami, se svou rodinou, s tebou? — pravila pohlížejíc mu zblízka do očí.

— Divím se jediné tomu, že mohlo býti někdy jinak.

— Stiva říká, že *on* ke všemu svoluje, ale já nemohu přijmouti *jeho* velkomyslnost, — pravila zádumčivě, pohlížejíc kamsi stranou mimo Vronského tvář. — Nechci rozvodu, nyní je mi všechno jedno. — Nevím jen, jak se rozhodl ohledně Serjoži.

Vronskij nemohl nijak pochopiti, jak v tuto chvíli shle-

V stoupil na stupínky a obrátiv se napravo, uviděl duchovního. (Str. 296.)

dání mohla přemýšleti a vzpomenouti si na syna a na rozvod. Cožpak nebylo všechno lhostejné?

— Nemluv o tom, nemysli na to, — pravil, obraceje její ruku ke své a snaže se upoutati k sobě její pozornost: ale stále ještě na něho nepohlížela.

— Ach, proč jsem nezemřela, bylo by to daleko lepší, — pravila a slzy zcela bez vzlykotu kanuly jí po obou tvářích; ale snažila se usmívati, aby ho nezarmoutila.

Odmítnouti lichotivé a nebezpečné místo v Taškentu podle dřívějšího názoru Vronského bylo by hanebné a nemožné. Ale nyní je odmítl zcela bez jakéhokoli rozmyšlení a zpozorovav, že ve vyšších kruzích neschvalovali jeho kroku, ihned vstoupil do výslužby.

Za měsíc Alekšej Alexandrovič osaměl se svým synem ve svém bytu a Anna odjela s Vronským do ciziny, nedostavši povolení k rozvodu, ba dokonce jej rozhodně odmítnuvši.

ČÁST PÁTÁ

I.

Kněžna Ščerbacká mínila, že je naprosto nemožné, aby se svatba mohla konati ještě do postu, do něhož zbývalo pět neděl, protože polovina výbavy nemohla býti do té doby hotova; ale nemohla nesouhlasiti s Levinem, že by po postu bylo příliš pozdě, protože stará teta knížete Ščerbackého byla velmi nemocna a mohla brzy zemříti, takže by smutek svatbu ještě více oddálil. A proto kněžna, rozhodnuvši se rozděliti výbavu na dvě části, na velkou a malou výbavu, souhlasila, aby svatba byla konána ještě před postem. Rozhodla se, že menší výbavu přichystá celou již nyní, velkou pak že pošle později a velmi se zlobila na Levina, že jí nemohl vážně odpověděti, souhlasí-li s tím čili nic. Toto rozhodnutí bylo tím vhodnější, protože mladí ihned po svatbě hodlali odjeti na vesnici, kde věcí z velké výbavy nebudou potřebovati.

Levin se neustále nalézal v onom stavu šílenství, v němž se mu zdálo, že on a jeho štěstí tvoří hlavní a jediný cíl všeho, cožkoli je na světě a že nyní nemusí na nic mysliti a o nic se starati, že všechno dělají a udělají za něho jiní. Ba neměl dokonce ani žádných plánů a cílů pro budoucí život; ponechával rozhodnutí všeho toho ostatním věda, že všechno bude naprosto výtečné. Jeho bratr Sergěj Ivanovič, Štěpán Arkaďjevič a kněžna mu radili ve všem, cokoli má dělati. Souhlasil zcela se vším, cožkoli mu navrhovali. Bratr si pro něho vypůjčil peníze, kněžna radila, aby po svatbě odjeli z Moskvy. Štěpán Arkaďjevič mu poradil, aby odjeli do ciziny. Se vším souhlasil. »Dělejte

si, co chcete, těší-li vás to. Jsem šťasten a štěstí mé nemůže býti ani větší ani menší, i kdybyste dělali cokoli,« myslil si. Když se svěřil Kitty s tím, že mu Štěpán Arkaďjevič radil, aby jeli do ciziny, velmi se podivil, že s tím nesouhlasila a že měla ohledně jejich budoucího života jakési své určité požadavky. Věděla, že Levin má na vesnici zaměstnání, jež miluje. Věděla, že tomuto jeho zaměstnání nejenže nerozumí, ale že mu dokonce ani rozuměti nechce. To jí však nikterak nevadilo, aby nepovažovala ono zaměstnání za věc velmi důležitou. A pak věděla, že jejich domov bude na vesnici a přála si jeti ne do ciziny, kde nebude žíti, nýbrž tam, kde bude jejich domov. Toto určitě vyslovené přání Levina překvapilo. Ale protože mu bylo všechno naprosto lhostejné, ihned požádal Štěpána Arkaďjeviče, jako by to byla jeho povinnost, aby zajel na vesnici a zařídil tam vše, co uzná za vhodné, s oním vkusem, jehož má tak mnoho.

— Ale poslyš, — pravil jednou Štěpán Arkaďjevič, vraceje se z vesnice, kde přichystal vše k příjezdu mladých manželů, — máš potvrzení, že jsi byl u zpovědi?

— Ne. A proč?

— Bez toho tě neoddají.

— Aj, aj, aj, — vzkřikl Levin. — Vždyť jsem již, jak se mi zdá, nebyl u zpovědi devět let. Ani jsem si na to nepomyslil.

— Ty jsi pěkný! — pravil se smíchem Štěpán Arkaďjevič, — a pak o mně říkáš, že jsem nihilista. Ale to nejde. Musíš jíti ke zpovědi.

— Kdy pak? Vždyť do svatby zbývají již jen čtyři dni.

Štěpán Arkaďjevič zařídil i toto. A Levin začal činiti pokání. Levinovi, jenž sice nevěřil, ale vážil si víry druhých lidí, přítomnost a účast při církevních obřadech byla velmi těžká. Nyní, v této rozcitlivělé, změklé duševní náladě, v níž se nalézal, tato nezbytná nutnost přetvář-

ky byla nejen těžká, nýbrž zdála se mu naprosto nemožnou. Nyní, v době své slávy, svého rozkvětu, bude nucen buď lháti anebo se rouhati. Cítil, že není schopen ani toho ani onoho. Ale ačkoli se sebe více vyptával Štěpána Arkaďjeviče, nemohl-li by nějak dostati ono potvrzení, aniž by se musil zpovídati, Štěpán Arkaďjevič mu prohlásil, že je to naprosto nemožné.

— Ano, a co ti to udělá, vždyť to potrvá — dva dny. A je to tak roztomilý a rozumný stařeček. Vytrhne ti zub tak, že toho ani nezpozoruješ.

Levin, stoje při první mši, snažil se v sobě obnoviti dětské vzpomínky na onen mocný náboženský cit, jejž pociťoval od šestnácti do sedmnácti let. Ale ihned se přesvědčil, že je to zcela nemožné. Snažil se pohlížeti na všechno to jako na zcela bezvýznamný pouhý zvyk, podobný dělání návštěv; ale pocítil, že ani toho nebyl nikterak schopen. Poměr Levinův k náboženství byl jako u většiny jeho vrstevníků zcela neurčitý. Nemohl věřiti, ale zároveň nebyl pevně přesvědčen, že všechno to bylo nepravdivé. A proto nejsa schopen věřiti v důležitost toho, co dělal, ani pohlížeti na to zcela lhostejně jako na nějakou pouhou formalitu, po celou dobu této zpovědi pociťoval jakýsi pocit nevolnosti a studu, dělaje něco, čemu nerozuměl a dopouštěje se proto, jak mu našeptával vnitřní hlas, čehosi lživého a nepěkného.

Při bohoslužbě poslouchal modlitby, snaže se jim připisovati takový význam, jenž by se nerozcházel s jeho názory, anebo hned zase cítě, že je nemůže pochopiti a že je musí odsuzovati, snažil se jich neposlouchati a zaobíral se svými myšlenkami, pozorováním a vzpomínkami, jež ve chvíli tohoto nečinného stání v chrámu vířily s neobyčejnou živostí jeho hlavou.

Přestál mši, odpolední a večerní pobožnost a nazítří vstav časněji než obvykle a nenapiv se čaje přišel v ·sm

hodin ráno do kostela, aby se zúčastnil ranní pobožnosti a aby se vyzpovídal.

V kostele kromě žebravého invalidy, dvou stařenek a duchovních nebyl ještě nikdo.

Mladý jáhen v tenké říze, pod níž se ostře rýsovaly obě poloviny jeho dlouhých zad, jej uvítal a ihned přistoupiv ke stolku u stěny, začal mu předčítati modlitby kajících. Čím déle četl a zejména častěji a rychleji opakoval tatáž slova: »Gospodi pomiluj«, jež zněla jako »pomilos, pomilos«, Levin cítil, že je jeho mysl uzavřena a zapečetěna a že se jí nesmí nyní dotknouti a rozvířiti, sice že z toho vzejde zmatek a proto stoje za jáhnem přemýšlel dále o svém, neposlouchaje jáhna a neuvažuje o jeho slovech. »Je to podivuhodné, jak je její ruka tak výrazná,« myslil si vzpomínaje, jak včera seděli v rohu pokoje u stolu. Neměli o čem mluviti, jako tou dobou téměř vždy a ona, položivši svou ruku na stůl, rozvírala ji a zavírala a sama se zasmála, dívajíc se na její pohyby. Vzpomněl si, jak jí políbil tuto ruku a jak si potom prohlížel sbíhající se čáry na růžové dlani. »Opět pomilos,« pomyslil si Levin křižuje a ukláněje se a díval se na pružný pohyb zad klanícího se jáhna. »Vzala potom mou ruku a prohlížela její čáry: — máš nádhernou ruku, — řekla.« A pohlédl na svou ruku a na krátkou ruku jáhnovu. »Ano, nyní již bude brzy konec, — myslil si. — Ne, zdá se, že začal znovu, — pomyslil si poslouchaje modlitby. — Ne, již bude konec; již se uklání k zemi. To je vždy před koncem.«

Jáhen, přijav nepozorovaně do své ruky, vězící v plyšovém rukávu, třírublovou bankovku, pravil, že jej zapíše a hbitě dupaje novými botami po dlaždicích prázdného chrámu, odebral se k oltáři. Za chvíli vyhlédl od oltáře a pokynul Levinovi. Myšlenka, jež byla až do té doby v Levinově hlavě uzavřena, se pohnula, ale Levin

si ji pospíšil zahnati. »Nějak to dopadne«, pomyslil si a zašel k vyvýšenému místu před oltářem. Vstoupil na stupínky a obrátiv se napravo, uviděl duchovního. Stařičký duchovní s řídkou pološedivou bradkou, s unavenýma dobrýma očima stál u místa, odkud se čtlo Evangelium a listoval v modlitební knize. Ukloniv se mírně Levinovi začal ihned čísti obvyklým hlasem modlitby. Když ukončil, uklonil se k zemi a obrátil se tváří k Levinovi.

— Zde stojí neviditelný Kristus, přijímaje vaši zpověď, — pravil ukazuje na kříž. — Věříte všemu tomu, čemu nás učí svatá apoštolská církev? — pravil dále duchovní, odvraceje se od Levinova obličeje a skládaje si ruce pod ornát.

— Pochyboval jsem a pochybuji ve všem, — pravil dále Levin hlasem, jenž se mu zdál nepříjemný a odmlčel se.

Duchovní čekal několik vteřin, neřekne-li ještě něco a zavřev oči pravil rychlým vladimířským nářečím, vyslovuje jasně hlásku »o«.

— Pochybování je vlastní lidské slabosti, ale my se musíme modliti, aby nás milosrdný Bůh posílil. Jaké zvláštní hříchy máte? — dodal bez nejmenší přestávky, jako by se snažil neztráceti času.

— Mým hlavním hříchem je pochybování. Pochybuji o všem a většinu svého života jsem prožil v pochybnostech.

— Pochybování je vlastní lidské slabosti, — opakoval duchovní tatáž slova. — A o čem hlavně pochybujete?

— Pochybuji o všem. Někdy jsem pochyboval dokonce i o existenci boží, — pravil bezděčně Levin a zhrozil se neslušnosti toho, co řekl. Ale na duchovního, jak se zdálo, Levinova slova neúčinkovala.

— Jaké pak mohou býti pochybnosti o jsoucnosti boží? — řekl rychle se sotva znatelným úsměvem.

Levin mlčel.

— Jaké můžete míti pochybnosti o tvůrci, pohlédnete-li na jeho stvoření? — pravil dále duchovní rychlým, obvyklým způsobem řeči. — Kdo ozdobil světly nebeskou báň? Kdo oblekl zemi v její krásu? Bylo by to možné bez stvořitele? — pravil pohlédnuv tázavě na Levina.

Levin cítil, že by se neslušelo pustiti se do filosofické hádky s duchovním a proto odpověděl jediné to, co se týkalo přímo otázky.

— Nevím, — pravil.

— Nevíte? Jak můžete pochybovati, že všechno stvořil Bůh? — řekl duchovní s veselou nechápavostí.

— Nechápu nic, — pravil Levin červenaje se a cítě, že jeho slova jsou hloupá a že v tomto postavení musí býti hloupá.

— Modlete se k Bohu a proste ho. I svatí otcové pochybovali a prosili Boha, aby posílil jejich víru. Ďábel má velkou moc, ale nesmíme se mu poddávati. Modlete se k Bohu, — opakoval rychle.

Duchovní nějakou chvíli mlčel, jako by se zamyslil:

— Jak jsem slyšel, chcete vstoupiti do manželského stavu s dcerou mého farníka a duchovního syna, knížete Ščerbackého? — dodal s úsměvem. — Je to výtečná dívka!

— Ano, — odpověděl Levin uzardívaje se za duchovního. »Proč se mne musí na to vyptávati při zpovědi,« pomyslil si.

A duchovní, jako by mu odpovídal na jeho otázku, pravil:

— Chcete vstoupiti do stavu manželského a Bůh vás snad obdaří potomstvem, není-liž pravda. Jaké vychování můžete dáti svým dětičkám, nepřemůžete-li v sobě pokušení ďábla, jenž vás svádí k nevěře? — pravil s jemnou výčitkou. — Milujete-li své dítko, pak jako dobrý otec

nebudete mu přáti pouze bohatství, přepychu a poct, nýbrž budete mu přáti spasení, jeho duševního osvícení světlem pravdy. Není-liž tomu tak? Copak odpovíte, až se vás nevinné děcko zeptá: »tatíčku! kdo stvořil vše, co mne na tomto světě okouzluje, — zemi, vodu, slunce, květiny, trávy!« Snad mu neřeknete: »nevím?« Vy to musíte věděti, protože vám to zjevil Pán Bůh ve své velké milosti. Anebo se vás vaše dítě zeptá: »co mne očekává v posmrtném životě? Co mu řeknete, nevíte-li nic? Jak pak mu budete odpovídati? Ponecháte je na pospas svodům světa a ďábla? To není pěkné, — pravil a zastavil se, skloniv na stranu hlavu a pohlížeje na Levina dobráckýma, mírnýma očima.

Levin nyní neodpovídal, ne snad proto, že se nechtěl pouštěti s duchovním do sporu, ale proto, že mu ještě nikdo nekladl těchto otázek, a budou-li se ho děti na to ptáti, bude míti ještě dosti času, aby si mohl promysliti, co jim odpoví.

— Vstupujete do období života, — pravil dále duchovní, — kdy je si třeba voliti cestu a držeti se jí. Modlete se k Bohu, aby vám ve své milosti pomohl a aby se nad vámi smiloval, — doložil. — Hospodin a Bůh náš Ježíš Kristus skrze milost své štědroty lásky k lidstvu odpustiž ti, dítě . . . a duchovní ukončiv modlitbu požehnal mu a propustil jej.

Levin, navrátiv se onoho dne domů, pociťoval radostný pocit toho, že jeho nepohodlné postavení, v němž mu bylo nevolno, se skončilo a to tak, že nemusil lháti. Kromě toho zůstala mu nejasná vzpomínka, že to, co říkal onen dobrý a milý stařeček, nebylo tak docela hloupé, jak se mu s počátku zdálo, a že je tu cosi takového, co si musí vyjasniti.

»Rozumí se, že nyní ne, — myslil si Levin, — ale až někdy později.« Levin cítil nyní více než kdykoli jindy,

že je v jeho duši něco nejasného a nečistého a že v poměru k náboženství byl v témž postavení, jež tak jasně viděl a nemiloval u ostatních a jež vyčítal svému příteli Svijažskému.

Ztráviv tento večer s nevěstou u Dolly, byl neobyčejně vesel a líče Štěpánu Arkaďjeviči onen rozjařený stav, v němž právě byl, pravil, že je mu veselo jako psu, jejž učili skákati přes obruč a jenž konečně pochopiv a vykonav, čeho se od něho žádalo, kňučí a vrtě ocasem skáče radostí na stoly a okna.

II.

Levin v den svatby (na zachování všech obyčejů naléhaly přísně kněžna a Darja Alexandrovna), neviděl své nevěsty a obědval ve svém hotelu s třemi starými mládenci, kteří se u něho náhodou sešli: byli to Sergěj Ivanovič, Katavasov, Levinův druh z university, nyní profesor přírodních věd, jejž Levin potkav na ulici k sobě zavlekl a Čirikov, smírčí soudce, druh Levinův z lovu na medvědy, jenž mu byl družbou. Oběd byl velmi veselý. Sergěj Ivanovič byl v nejveselejší náladě a bavil se originálností Katavasovou. Katavasov cítě, že je jeho originálnost oceněna a chápána, vystavoval ji na obdiv. Čirikov vesele a dobromyslně podporoval každý rozhovor.

— Nu, tak se podívejte, — pravil Katavasov protahuje slova, jak si zvykl mluviti s katedry, — jaký schopný mladík byl ten náš přítel Konstantin Dmitrič. Mluvím o nepřítomných, protože ho již není. I vědu měl tehdy rád, po absolvování university se zajímal o vše, o co se lidé zajímají, nyní však jedna polovina jeho schopností směřuje k tomu, aby se klamal a druhá, — aby tento klam ospravedlňoval.

— Neviděl jsem zatvrzelejšího nepřítele manželství, než jste vy, — pravil Sergěj Ivanovič.

— Ne, nejsem nepřítelem manželství. Jsem přítelem dělby práce. Lidé, kteří nemohou nic dělati, musí dělati děti, a ostatní — musí přispívati k jejich vzdělání a štěstí. Tak na to pohlížím já. Sice velké množství lidí míchá tato dvě řemesla dohromady, ale já k nim nepatřím.

— Jak budu šťasten, až se dozvím, že jste se zamiloval, — pravil Levin. — Prosím vás, pozvete mne na svatbu.

— Jsem již zamilován.

— Ano, do sepie obecné. Víš-li pak, — obrátil se Levin k bratru, — Michajil Semjonyč píše pojednání o výživě a . . .

—Ale nemíchejte všechno dohromady. Je to jedno, o čem píši. Jde o to, že skutečně miluji sepii.

—Ale ta vám nebrání v tom, abyste nemohl milovati ženu.

— Nebrání mi sice, ale žena by mi bránila.

— Pročpak?

— Však uvidíte. Máte rád hospodářství, lov, nu, však uvidíte.

— Byl dnes u mne Archip a říkal, že v Prudném je spousta losů a dva medvědi, — pravil Čirikov.

— Nu, ty již zabijete beze mne.

— To je pravda, — pravil Sergěj Ivanovič. — A již předem se rozluč s lovem, žena tě nepustí.

Levin se usmál. Představa, že ho žena nepustí, byla mu tak příjemná, že byl hotov zříci se navždy rozkoše viděti medvědy.

— Ale je mi přece jen líto, že skolí ony dva medvědy bez vás. Pamatujete se na poslední lov v Chapilově? To byl báječný lov, — pravil Čirikov.

Levin mu nechtěl způsobiti zklamání tím, že by mu

řekl, že nikde nemůže býti nic hezkého bez ní a proto mu nic neodpověděl.

— Marně nebyl zaveden tento zvyk loučiti se s mládeneckým životem, — pravil Sergěj Ivanovič. — Ať jsi šťasten jakkoliv, přece jen je líto svobody.

— Jen se přiznejte, že máte onen pocit jako Gogolovský ženich, že byste chtěl vyskočiti oknem?

— Zajisté, že jej má, ale k tomu se nepřizná, — pravil Katavasov a hlasitě se zasmál.

— Nuže, okénko je otevřeno . . . Pojeďme hned do Tveru. Jedna medvědice je v brlohu, můžeme tam na ni jíti. Vskutku, pojeďme pětihodinovým vlakem. Ať si tu již dělají, co chtějí, — pravil Čirikov s úsměvem.

— Nu, na mou věru, — řekl Levin s úsměvem, — nemohu najíti ve své duši onen pocit lítosti nad ztrátou své svobody.

— Ano, máte nyní v duši takový chaos, že tam nic nenajdete, — pravil Katavasov. — Počkejte, jen co se trochu vzpamatujete, pak jej najdete.

— Ne, vždyť bych pak přece aspoň trochu cítil, že při mém citu (nechtěl před ním říci lásky) . . . a štěstí, je mi přece jen líto svobody . . . Ba právě naopak, mám radost z toho, že ztrácím svobodu.

— To je špatné! Vy jste nadobro ztracen, — pravil Katavasov. — Nu, napijme se na jeho uzdravení anebo mu přejme aspoň tolik, aby se alespoň jedna setina jeho snů uskutečnila. — A to již bude takové štěstí, jaké nikdy na zemi nebývalo.

Brzy po obědě hosté odjeli, aby se mohli včas převléci k svatbě.

Levin, osaměv a vzpomínaje si na rozhovor těchto starých mládenců, ještě jednou se otázal: cítí-li ve své duši onen pocit lítosti nad ztrátou své svobody, o němž mluvili? Usmál se při této otázce. »Svoboda? K čemu potře-

buje svobody? Štěstí je jediné v tom, aby miloval, co miluje ona a aby si přál toho, čeho si přeje ona a aby mohl smýšleti tak, jako smýšlí ona. Tedy pravý opak svobody — to je štěstí.«

»Ale znám-li její myšlenky, její touhy, její city?« zašeptal mu pojednou jakýsi hlas. Úsměv zmizel s jeho tváře a zamyslil se. A pojednou se ho zmocnil podivný cit. Zmocnil se ho strach a pochybnosti. Pochybnosti o všem.

»Což nemiluje-li mne? Což béře-li si mne jediné proto, aby se provdala? Což neví-li ani sama, co dělá? — tázal se sám sebe. — Může se vzpamatovati a sotvaže se provdá, pozná, že mne nemiluje a že mne milovati nemohla. A podivné, nejhorší myšlenky o ní začaly ho přepadávati. Žárlil na Vronského jako před rokem, jako by onen večer, kdy ji viděl s Vronským, byl včera. Podezříval, že mu neřekla všeho.

Rychle vyskočil: »Ne, tak není lze!« — řekl si zoufale. — Půjdu k ní, zeptám se jí, řeknu jí naposled: jsme ještě volní, nebylo-li by lépe všechno nechati? Všechno je lepší, než věčné neštěstí, hanba, nevěra!!« A se zoufalstvím v srdci a se zlostí na všechny lidi, na sebe, na ni, vyšel ze svého hotelu a odjel k ní.

Zastal ji v zadním pokoji. Seděla na truhlici a cosi třídila s komornou, probírajíc hromadu různobarevných šatů, rozložených na opěradlech židlí a na podlaze.

— Ach! — vzkřikla, spatřivši jej a zazářila celá radostí. — Jak jsi, jak jste (říkala mu až do tohoto posledního dne hned »ty« a hned zase »vy«)? Ani jsem tě nečekala! Roztřiďuji své dívčí šaty, komu co . . .

— Ach! To je velmi pěkné! — pravil pohlížeje zamračeně na komornou.

— Odejdi, Dunašo, až pak tě zavolám, — pravila Kitty. — Co je ti? — otázala se, říkajíc mu směle »ty«,

sotvaže komorná odešla. Zpozorovala jeho podivnou, rozrušenou a zasmušilou tvář a zmocnil se jí strach.

— Kitty, já se trápím. Nemohu se sám trápiti, — pravil se zoufalstvím v hlase, zastavuje se před ní a pohlížeje jí prosebně do očí. Poznával již z její láskyplné tváře, že to, co jí chtěl říci, nemůže se setkati se špatným výsledkem, ale přece jen potřeboval, aby mu vyvrátila jeho pochybnosti. — Přijel jsem ti říci, že je ještě čas. Že lze ještě všechno změniti a napraviti.

— Co? nerozumím ničemu. Co je ti?

— To, co jsem ti již tisíckrát řekl a na co musím neustále mysliti . . . to, že tě nejsem hoden. Ty jsi nemohla přivoliti k tomu, aby ses za mne provdala. Jen si to dobře rozmysli. Ty ses zmýlila. Jen si to dobře rozmysli. Ty mne nemůžeš míti ráda . . . Jeli tomu tak . . . pak to raději řekni, — pravil nepohlížeje na ni. — Budu nešťasten. Ať si všichni říkají cokoliv; všechno je daleko lepší než neštěstí . . . Všechno je lepší nyní, kdy je ještě čas . . .

— Nerozumím ti, — odpovídala mu ustrašeně, — totiž chceš mi vrátiti své slovo . . . že nemusím?

— Ano, nemiluješ-li mne.

— Ty ses zbláznil! — vzkřikla začervenavši se zlostí. Ale jeho tvář byla tak smutná, že přemohla svou zlost a shodivši s křesla šaty, přisedla si k němu blíže. — Co si myslíš? pověz mi vše.

— Myslím si, že mne nemůžeš míti ráda. Proč mne můžeš milovati?

— Bože můj! cožpak mohu? . . . — pravila a zaplakala.

— Ach, co jsem to udělal! — vzkřikl a pokleknuv před ní, začal jí líbati ruce.

Když kněžna za pět minut vešla do pokoje, byli již nadobro usmířeni. Kitty nejenže jej přesvědčila, že jej milu-

je, ba dokonce odpovídajíc na jeho otázku, proč jej miluje, vysvětlila mu, proč jej má ráda. Řekla mu, že ho má ráda proto, že mu úplně rozumí, proto, že ví, že ji musí milovati a že všechno, co má rád, je dobré. A toto se mu zdálo naprosto jasným. Když k nim kněžna vešla, seděli vedle sebe na truhlici, přebírali šaty a vadili se, protože Kitty chtěla dáti ony skořicové šaty, jež měla tehdy na sobě, kdy jí Levin požádal o ruku, ale Levin naléhal na to, aby tyto šaty nikomu nedávala a Duňaše dala modré.

— Copak tě napadá? Duňaša je brunetka a ty jí nebudou slušeti . . . Již jsem si to všechno rozdělila.

Kněžna, dověděvši se, proč přijel, položertem a polo doopravdy se rozzlobila a poslala jej domů, aby se šel převléci a Kitty nezdržoval v česání, protože Charles co nevidět přijde.

— Beztoho po celé ty dni nic nejí a vyhlíží špatně a ty ji ještě znepokojuješ svými hloupostmi, — pravila kněžna Levinovi. — Jdi domů, jen jdi pěkně domů, můj milý.

Levin zahanben vědomím své viny, ale uklidněn, navrátil se do svého hotelu. Jeho bratr, Darja Alexandrovna a Štěpán Arkaďjevič, všichni slavnostně oblečeni, již ho očekávali, aby mu požehnali svatým obrazem. Času nebylo nazbyt. Darja Alexandrovna musila ještě zajeti domů, aby vzala s sebou svého napomádovaného a nakadeřeného syna, jenž měl vézti obraz s nevěstou. Potom bylo třeba poslati jeden kočár pro družbu a druhý, jenž odveze Sergěje Ivanoviče, poslati nazpět... Ba bylo třeba ještě učiniti mnoho zcela spletitých věcí. Jen o jednom nebylo lze pochybovati, a to o tom, že nebylo času nazbyt, protože již bylo půl sedmé.

Žehnání svatým obrazem se nezdařilo. Štěpán Arkaďjevič se postavil v směšné slavnostní póze vedle své choti, vzal svatý obraz a poručiv Levinovi, aby se klaněl k zemi,

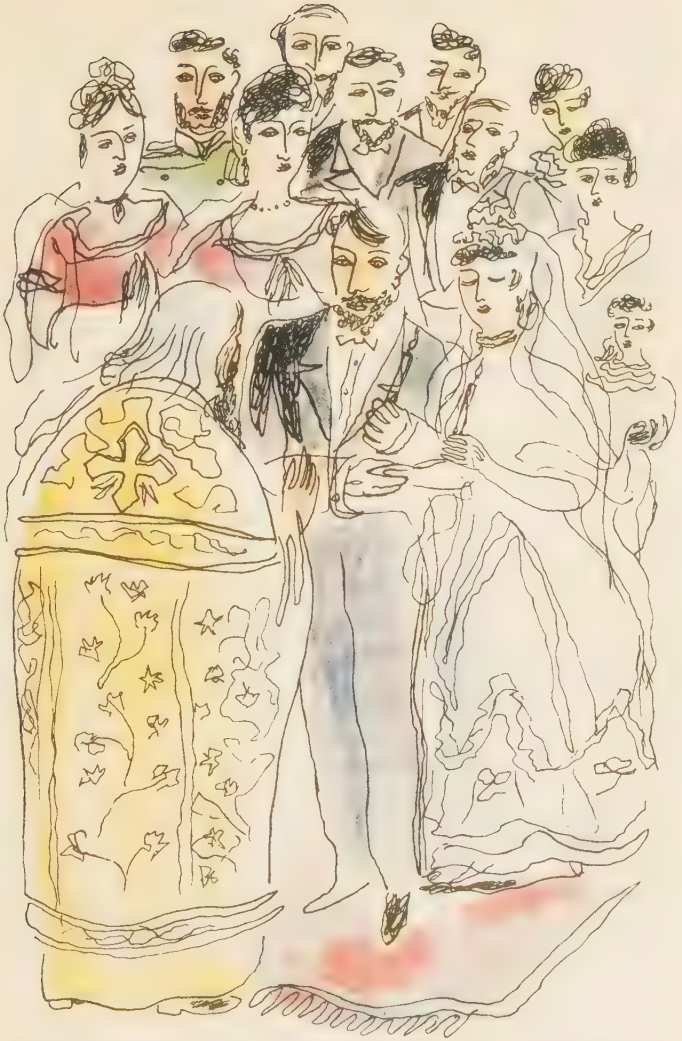

Když jáhen dokončil modlitby, duchovní se obrátil k snoubencům. (*Str. 312.*)

žehnal mu s dobráckým a výsměšným úsměvem a třikráte jej políbil; totéž učinila i Darja Alexandrovna a ihned pospíchala, aby mohla odjeti a opět se popletla v pořádku, jímž měly jezditi kočáry.

— Nu, my to již nějak zařídíme; zajeď v našem kočáru pro něho a Sergěj Ivanovič, bude-li již tak dobrý, pojede se mnou a potom by mohl kočár poslati zpět.

— Ale s největší radostí.

— A my přijedeme hned s ním. Věci jsou již odeslány? — pravil Štěpán Arkaďjevič.

— Ano, — odpovídal Levin a přikázal Kuzmovi, aby mu přinesl, čeho bylo třeba k oblékání.

III.

Zástup lidu a hlavně žen obklopoval osvětlený chrám, kde se měla konati svatba. Ti, jimž se nepodařilo vniknouti dovnitř, kupili se okolo oken, strkajíce do sebe, hádajíce se a pohlížejíce mřížemi dovnitř.

Více než dvacet kočárů bylo již rozestaveno strážníky podél ulice. Policejní důstojník, nedbaje mrazu, stál u vchodu, záře svou uniformou. Neustále přijížděly ještě nové kočáry; brzy dáma s květinami a s pozdviženými vlečkami, a hned zase muži, snímajíce čapky anebo černé klobouky, vcházeli do chrámu. V chrámu byly již rozsvíceny oba lustry a všechny svíce před obrazy. Zlatá záře na rudém pozadí svatých obrazů před oltářem a pozlacené vyřezávání ikon, stříbro visutých svítilen a svícnů, dlažba podlahy, malé koberce a korouhve nad kůrem, stupně vyvýšeného místa, kde se čte evangelium, staré zčernalé knihy i řízy a obleky jáhnů — všechno tonulo v záři světla. Na pravé straně vytopeného chrámu v zástupu fraků a bílých kravat, uniforem, soukenných, sametových a atla-

sových šatů, vlasů, květin, obnažených ramenou a rukou a dlouhých rukaviček, šuměl tlumený a oživený rozhovor, jenž se podivně odrážel od vysoké klenby. Po každé, kdykoli se ozvalo vrznutí otvíraných dveří, rozhovor v zástupu ztichl a všichni se ohlíželi, očekávajíce, že již spatří vcházejícího ženicha a nevěstu. Ale dveře se již otevřely více než desetkráte a po každé to byl buď opozdilý host anebo dáma, jež se připojila ke kroužku pozvaných anebo nějaká zvědavá žena, jíž se podařilo oklamati anebo uprositi policejního důstojníka, a jež se připojila k zástupu cizích osob nalevo. I příbuzní i cizí prožili již všechny stupně očekávání.

S počátku se domnívali, že ženich s nevěstou co chvíle přijedou, nepřipisujíce žádného významu tomuto opoždění. Potom začali čím dále tím častěji pohlížeti na dveře, rozmlouvajíce, nepřihodilo-li se snad něco. Pak již toto opoždění začalo býti trapné, a příbuzní i cizí lidé se snažili tvářiti, že nemyslí na ženicha a že jsou zaujati svým rozhovorem.

Arcijáhen, jako by chtěl dáti najevo, že je mu čas drahý, netrpělivě pokašlával tak silně, že se až skla v oknech otřásala. Na kůru bylo slyšeti hned zkoušení hlasů a hned zase posmrkávání nudících se zpěváků. Duchovní neustále vysílal hned kostelníka a hned zase jáhna, aby se podívali, nepřijel-li již ženich a sám ve fialové říze a ve vyšívaném pásu čím dále tím častěji vycházel k postranním dveřím, očekávaje ženicha. Konečně jedna z dám, pohlédnuvši na hodinky, pravila: Ale to je již přece jen podivné! a všichni hosté se znepokojili a začali dávati najevo hlasitě své podivení a nespokojenost. Jeden z družbů se odjel podívati, co se stalo. Kitty byla již tou dobou dávno hotova a v bílých šatech, v dlouhém závoji a věnečku z pomerančových květů, jejž jí dala na hlavu matka a sestra Lvová, stála v sále domu Ščerbackých a vyhlížela oknem, očekávajíc

marně již déle než půl hodiny zprávu od svého družby, přijel-li již její ženich do kostela.

Levin však přecházel zatím v kalhotách, ale bez vesty a a fraku sem tam po svém pokoji, neustále vyhlížeje ze dveří a dívaje se na chodbu; ale na chodbě nebylo viděti toho, jehož očekával a vraceje se zoufale a mávaje rukama, obracel se k Štěpánu Arkaďjeviči, jenž klidně pokuřoval.

— Byl již někdo v tak hloupém postavení! — pravil.

— Ano, je to hloupé, — přisvědčil Štěpán Arkaďjevič, dobrácky se usmívaje. — Ale uklidni se, hned ji přivezou.

— Ne, tobě se to lehce povídá, — pravil Levin se zdržovanou zuřivostí. — A tyto hloupé vykrojené vesty! To je nemožné, — pravil pohlížeje na svoji zmačkanou košili. — A což, odvezli-li již věci na nádraží! — vzkřikl zoufale.

— Pak si vezmeš mou.

— Ale to by trvalo dlouho.

—To není pěkné, býti tak směšný ... Počkej, *však již to nějak dopadne.*

Stalo se totiž, že když se chtěl Levin oblékati, Kuzma, starý Levinův sluha, přinesl frak, vestu a všechno, čeho bylo třeba.

— A košile! — vzkřikl Levin.

— Vždyť ji máte na sobě, — s klidným úsměvem odpověděl Kuzma.

Kuzmovi ani nenapadlo, že mu tu měl nechati čistou košili a dostav rozkaz, aby všechno uložil a odvezl ke Ščerbackým, od nichž dnes večer mladí odjížděli, učinil tak a uložil všechno mimo svatební oblek. Košile, kterou si Levin ráno oblekl, byla již pomačkána a nebylo naprosto lze vzíti si ji k otevřené, moderní vestě. Poslati k Ščerbackým bylo by daleko. Poslali koupiti košili. Ale sloužící se vrátil: všude bylo zavřeno, protože byla — neděle.

Poslali k Štěpánu Arkaďjeviči, přivezli košili; ale byla strašně široká a krátká. Konečně poslali ke Ščerbackým, aby rozbalili věci. Ženicha čekali v kostele, ale on přecházel jako šelma v kleci po pokoji, vyhlížeje na chodbu a s hrůzou a zoufalstvím si vzpomínaje na to, co namluvil Kitty a co si nyní může mysliti.

Konečně provinilý Kuzma vletěl sotva dechu popadaje s košilí do pokoje.

— Jen tak tak, že jsem je zastihl. Již nakládali vaše věci na povozy, — pravil Kuzma.

Za tři minuty Levin, nepohlížeje na hodinky, aby nejitřil rány, běžel tryskem po chodbě.

— Tím si již nepomůžeš, — řekl mu Štěpán Arkaďjevič s úsměvem, kráčeje pomalu za ním. — *Však to již nějak dopadne, však to již nějak dopadne* . . . říkám ti.

IV.

— Již přijeli! to je on. Který? Ten mladší? A ona, chuděrka, není ani živá ani mrtvá, — ozvalo se v zástupu, když se Levin setkal s nevěstou u vchodu a vstoupil s ní zároveň do chrámu.

Štěpán Arkaďjevič vysvětlil své choti příčinu opoždění a hosté usmívajíce se, začali si mezi sebou šeptati. Ale Levin neviděl nic a nikoho; pohlížel na svou nevěstu, nespouštěje s ní očí.

Všichni říkali, že se v poslední době velmi změnila ke svému neprospěchu a že pod věnečkem nebyla tak hezká, jako bývala obvykle; ale Levinovi se tak nezdálo. Pohlížel na její vysoký účes s dlouhým bílým závojem a bílými květy, na vysoký, stojatý, skládaný límec, jenž neobyčejně panensky zakrýval se stran a zpředu odhaloval její dlouhý krk a podivuhodně útlou tailli a zdálo se mu, že je

hezčí než kdykoliv jindy, ne proto, že tyto květy, tento závoj, tyto šaty, objednané z Paříže, dodávaly její kráse jakéhosi zvláštního půvabu, ale proto, že přese všechnu tuto umělou nádheru šatu výraz jejího milého obličeje, jejího pohledu, jejích rtů byl stále týmž zvláštním jejím výrazem nevinné upřímnosti.

— Již jsem si myslila, že jsi chtěl utéci, — pravila a usmála se na něho.

— Je to tak hloupé, co se mi přihodilo, že se to stydím vyprávěti! — pravil červenaje se a musil se obrátiti k Sergěji Ivanoviči, jenž k nim přistoupil.

— To je pěkná historie s tou tvou košilí! — pravil Sergěj Ivanovič, pokyvuje hlavou a usmívaje se.

— Ano, ano, — odpovídal Levin nechápaje, co mu kdo říká.

— Nu, Kosťo, nyní musíš rozhodnouti, — pravil Štěpán Arkaďjevič se strojeně ustrašeným výrazem tváře, — je to vážná otázka. Ty jsi nyní právě v takovém stavu, kdy můžeš zcela jistě oceniti veškeru její důležitost. Ptají se mne: mají rozsvítiti opálené již svíce anebo nové? Rozdíl je deset rublů, — dodal, stahuje rty k úsměvu. — Já jsem to již rozhodl, ale obávám se, že s tím nebudeš souhlasiti.

Levin pochopil, že to byl žert, ale nemohl se usmáti.

— Tak tedy co: neopálené svíce anebo opálené? Rozhodni.

— Ano, ano! neopálené.

— Nu, to mne velmi těší. Otázka je vyřešena! — pravil Štěpán Arkaďjevič s úsměvem. — Ale jak lidé hloupnou v tomto postavení, — pravil Čirikovu, když Levin, pohlédnuv rozpačitě na něho, přistoupil k nevěstě.

— Dávej pozor, Kitty, abys vstoupila první na koberec, — pravila hraběnka Nordstonová, přistupujíc k ní. — Vy jste pěkný! — obrátila se k Levinovi.

— Co, není ti úzko? — pravila stará teta, Marja Dmitrijevna.

— Není ti zima? Jsi nějak bleda. Počkej, sehni se! — pravila Kitty sestra Lvova a zdvihnuvši své plné nádherné ruce, opravovala jí s úsměvem květy na hlavě.

Dolly přistoupila, chtěla cosi říci, ale nemohla ze sebe vypraviti ani slova, rozplakala se a nepřirozeně se zasmála.

Kitty pohlížela na všechny týmž zcela nechápavým pohledem právě tak jako Levin.

Zatím se duchovní oblekli a kněz s jáhnem vyšli k malému oltáři, stojícímu v zadní části chrámu. Duchovní se obrátil k Levinovi a cosi mu řekl. Ale Levin nezaslechl, co mu říká.

— Vezměte nevěstu za ruku a veďte ji, — řekl družba Levinovi.

Dlouho Levin nemohl pochopiti, čeho po něm žádali. Dlouho jej opravovali a chtěli jej již nechati na pokoji, — protože všechno dělal jinou rukou než měl a chápal se jiné Kittiny ruky, než bylo třeba, — až konečně pochopil, že musí vzíti pravou rukou též její pravou ruku, neměně svého postavení. Když konečně uchopil nevěstu za ruku tak, jak bylo třeba, duchovní prošel několik kroků před nimi a zastavil se u malého oltáře. Zástup příbuzných a známých bzuče v rozhovoru a šustě vlečkami hnul se za nimi. Kdosi nahnuv se opravil nevěstě vlečku. V kostele nastalo takové ticho, že bylo slyšeti, jak padaly kapky vosku.

Stařičký duchovní v mitře, s přadénky vlasů, lesknoucích se stříbrem a spadajícími za ušima na dvě strany, vyprostiv maličké stařecké ruce zpod těžké stříbrné řízy se zlatým křížem na zádech, přebíral se v čemsi u oltáře.

Štěpán Arkaďjevič opatrně k němu přistoupil, cosi mu

pošeptal a pomžiknuv na Levina, odešel dozadu na své místo.

Duchovní zapálil dvě svíce, ozdobené květinami, drže je na stranu v levé ruce tak, že s nich pomalu kapal vosk a obrátil se tváří ke snoubencům. Byl to týž duchovní, jenž zpovídal Levina. Pohlédl unaveným a smutným pohledem na ženicha a nevěstu, povzdychl si a vyprostiv zpod své řízy svou pravou ruku, požehnal jí ženichovi a taktéž, jenomže s odstínem opatrné něžnosti, položil své složené prsty na skloněnou hlavu Kittinu. Potom jim podal svíce a vzav kaditelnici, pomalu od nich odstoupil.

»Je to vskutku pravda?« pomyslil si Levin a ohlédl se na nevěstu. Viděl poněkud shora její profil a podle sotva znatelného pohybu jejích rtů a obočí poznal, že cítila jeho pohled. Neohlédla se, ale vysoký, skládaný límeček se pohnul, pozdvihuje se k jejímu růžovému maličkému uchu. Viděl, že potlačila v prsou dech a že se její maličká ručka ve vysoké rukavičce, držící svíci, zachvěla.

Celý ten shon s košilí, zpoždění, rozhovor se známými, s příbuznými, jejich nespokojenost, jeho směšné postavení — všechno pojednou zmizelo a Levina se zmocnila radost a hrůza zároveň.

Krásný a urostlý arcijáhem ve stříbrném rouchu, s rozčesanými na stranu a zkadeřenými vlasy vystoupil hbitě kupředu a nadzdvihnuv si na dvou prstech obvyklým pohybem své roucho, zastavil se proti duchovnímu.

»Po-žeh-nej Pa-ne!« pomalu se ozvaly po sobě nadšeně slavnostní zvuky, kolébajíce vzduchové vlny.

»Budiž pochválen náš Bůh vždy, nyní i příště i na věky věků!« klidně a zpívavě mu odpovídal stařičký duchovní, přebíraje cosi na oltáři. A plný akord neviditelného sboru, naplňuje celý chrám od oken až po klenbu, harmonicky a široce stoupal vzhůru, mohutněl, na okamžik umlkl a tiše zanikl.

Modlili se jako vždy za nadpozemský život a spasení, za synod, za panovníka; modlili se i za právě oddávané sluhy boží Konstatina a Kateřinu.

»Aby jim lásku úplnou a mírnou a pomoc seslati ráčil, pomodleme se k Hospodinu,« jako by zazvučel celý chrám hlasem arcijáhnovým.

Levin poslouchal slova modlitby a slova ta jej překvapila. »Jak uhodli, že potřebuji pomoci, právě pomoci? — myslil si vzpomínaje neustále na všechny své nedávné strachy a pochybnosti. — Co vím? co mohu v této strašné věci učiniti, — myslil si — bez pomoci? Potřebuji nyní právě pomoci.«

Když jáhen dokončil modlitby, duchovní se obrátil ke snoubencům s knihou:

»Bože věčný, který jsi v jedno spojil, což je rozděleno, — četl jemným zpěvným hlasem, — a jenž jsi na ně vložil pouto lásky nerozlučné; jenž jsi požehnal Izákovi a Rebece a učinil jsi je dědici svého zaslíbení; požehnej sám i těmto svým služebníkům Konstantinovi a Kateřině, a nauč je všemu dobrému. Neboť ty jsi milostivý a lidstvo milující Bůh, jemuž chválu vzdáváme, otci i synu i svatému duchu nyní i vždycky i na věky věkův.«

»Amen,« opět se ozval vzduchem neviditelný sbor.

»Spojiv rozdělené v jedno a vloživ pouto lásky,« — jak hlubokomyslná to slova a jak odpovídají tomu, co v té chvíli cítíš, — myslil si Levin. — Cítí-li totéž, co já? «

A ohlédnuv se, setkal se s jejím pohledem.

A z výrazu tohoto pohledu pochopil, že cítila totéž, co on. Ale to nebylo pravda; nerozuměla vůbec slovům modlitby, ba dokonce jich ani ve chvíli oddávání neslyšela. Nemohla je slyšeti a jim rozuměti: tak mocný byl onen jediný cit, jenž jí naplňoval duši a vzrůstal čím dále tím více. Byla to radost z toho, že se skutečně již vyplnilo to, co se již půl druhého měsíce odehrávalo v její duši a co

ji během všech těchto šesti neděl těšilo a mučilo. V její duši onoho dne, kdy ve svých skořicových šatech v sálu arbatského domu mlčky k němu přistoupila a kdy se mu oddala, — v její duši ten den a v tu hodinu se odehrála naprostá roztržka s celým dřívějším životem a začal se jiný, nový, jí zcela neznámý život, ve skutečnosti však bylo to pouhé pokračování starého. Těchto šest neděl bylo pro ni nejšťastnější a zároveň i nejmučivější dobou. Celý její život, všechny touhy, naděje byly soustředěny v tomto jediném, jí ještě nepochopitelném člověku, s nímž ji poutal jakýsi ještě nepochopitelnější cit, jenž ji brzy s ním sbližoval a hned zase odpuzoval, ale při tom žila dále v obvyklých podmínkách svého dřívějšího života. Žijíc starým životem, hrozila se sama sebe, své nepřekonatelné lhostejnosti k celé své minulosti: k věcem, ke svým návykům, k lidem, kteří ji kdysi anebo nyní milovali, ke své matce, roztrpčené touto lhostejností, k milému, dříve nade vše na světě milovanému, něžnému otci. Hned se hrozila této své lhostejnosti a hned se zase radovala z toho, co ji k ní přivedlo. Nemohla si na nic pomysliti, nemohla si nic přáti, co by bylo mimo život s tímto člověkem; ale tohoto nového života ještě nebylo a nedovedla si jej jasně představiti. Bylo pouze očekávání — strach a radost z něčeho nového a neznámého. Ale nyní již toto očekávání i neznámost a lítost, že se musí zříci dřívějšího života — všechno to se skončí a začne se nový. Tento nový život nemohl jí býti strašný onou neznámostí; ale ať již je strašný anebo ne, — dovršil se již před šesti nedělemi v její duši; nyní však se pouze prozářilo to, co se již dávno odehrávalo v její duši.

Duchovní, navrátiv se opět k oltáři, zachytil stěží maličký Kittin prsten a požádav Levina o ruku, navlekl mu jej na první článek jeho prstu. »Zasnubuje se služebník boží Konstantin služebnici boží Kateřině!« A duchovní na-

vleknuv velký prsten na maličký a svou slabostí soucit vzbuzující prst Kittin, řekl totéž.

Snoubenci se několikráte snažili uhodnouti, co mají dělati a po každé se zmýlili a duchovní je šeptem opravoval. Konečně, když učinili, čeho bylo třeba, duchovní jim požehnal prsteny a opět odevzdal Kitty velký a Levinovi malý prsten; opět se zmýlili a dvakráte si podávali prsteny z ruky do ruky a přece neudělali, čeho bylo třeba.

Dolly, Čirikov a Štěpán Arkaďjevič vystoupil kupředu a poučili je, co mají dělat. Nastal zmatek, šepot a úsměvy, ale slavnost a dojemný výraz na tvářích snoubenců se nezměnil; ba naopak pletouce si ruce pohlíželi vážněji a slavnostněji než dříve a úsměv, jímž jim Štěpán Arkaďjevič pošeptal, aby si nyní každý z nich navlekl svůj prsten, zemřel mu bezděčně na rtech. Cítil, že každý úsměv je urazí.

»Neboť ty jsi od počátku světa stvořil rod mužský a ženský, — četl, když si vyměnili prsteny, — a od tebe se dostává muži žena ku pomoci a k zachování lidského rodu. Hospodine Bože náš, jenž jsi seslal pravdu dědictví svého a zaslíbení své služebníkům otce svého, našim otcům, ve všech pokoleních svým vyvoleným: shlédniž na služebníka svého Konstantina a na služebnici svou Kateřinu a upevni jejich zasnoubení u víře a shodě, v pravdě i v lásce . . .«

Levin cítil čím dále tím více, že všechny jeho myšlenky o manželství, všechny jeho sny, jak si zařídí život, že všechno to bylo pouhé dětinství a že je to cosi takového, čeho doposud nechápal a čemu tím méně nyní rozumí, ačkoli se to již uskutečnilo; hruď se mu čím dále tím výše zachvívala a neposlušné slzy se mu draly do očí.

V.

V kostele byla celá Moskva, příbuzní a známí. A během obřadu oddavek v skvělém osvětlení chrámu v kruhu nádherně oblečených dám, dívek a mužů v bílých kravatách, fracích a uniformách neutuchal uctivý tichý rozhovor, jejž po většině zapřádali muži, zatím co pozornost dám byla upoutána všemi podrobnostmi onoho bohoslužebného obřadu, jenž je vždy tak dojímavý.

V kroužku, nejbližším nevěstě, byly její dvě sestry: nejstarší Dolly a klidná krasavice Lvova, jež přijela z ciziny.

— Pročpak Mary přišla na svatbu ve fialových, skoro černých šatech? — řekla Korsunská.

— K její pleti se hodí jediné tato barva . . . — odpovídala Drubecká. — Divím se, proč udělali svatbu večer. Jako kupci . . .

— To je hezčí. Měla jsem též svatbu večer, — odpovídala Korsunská a povzdechla vzpomenuvši si, jak byla roztomilá ten den, jak směšně byl do ní zamilován její choť a jak nyní je všechno zcela jiné.

— Kdo prý byl více než desetkrát družbou, ten se prý neožení; chtěl jsem býti po desáté družbou, abych se pojistil, ale místo bylo již obsazeno, — pravil hrabě Siňavin sličňoučké princezně Čarské, jež si na něho myslila.

Čarská mu odpovídala pouze úsměvem. Pohlížela na Kitty, myslíc si, jak a kdy bude státi s hrabětem Siňavinem jako nyní Kitty a jak mu připomene jeho nynější žert.

Ščerbackij říkal staré dvorní slečně Nikolevové, že chce posaditi Kitty na účes z falešných vlasů věnec, aby byla šťastna.

— Ona si nemusí bráti falešné vlasy, — odpovídala Nikolevová, jež se již dávno rozhodla, vezme-li si ji starý

vdovec, jejž chtěla uloviti, pak že svatba bude velmi prostá. — Nemám ráda toho fintění.

Sergěj Ivanovič mluvil s Darjou Dmitrijevnou, žertem ji ujišťuje, že se nyní rozmáhá zvyk odjížděti po svatbě, protože se novomanželé vždy poněkud stydí.

— Váš bratr může býti pyšný. Je podivuhodně milá. Myslím, že mu závidíte.

— Já to již mám za sebou, Darjo Dmitrevno, — odpovídal a jeho tvář přijala neočekávaně smutný a vážný výraz.

Štěpán Arkaďjevič vyprávěl švekruši svůj vtip o rozvodu.

— Musím jí opraviti věneček, — odpovídala neposlouchajíc ho.

— To je škoda, že vyhlíží tak špatně, — pravila hraběnka Nordstonová Lvové. — Ale přece jen není hoden ani jejího prstu. Není-liž pravda?

— Ne, mně se velmi líbí. Ne proto, že je to můj budoucí *beau-frére,*[1]) — odpovídala Lvová. — A jak se pěkně chová! Je to tak těžké chovati se dobře v tomto postavení, — nebýti směšný. Ale on není ani směšný, ani upjatý, ale je zřejmé, že je dojat.

— Jak se zdá, vy jste to očekávala?

— Skoro, měla jsem jej vždy ráda.

— Nu, uvidíme, kdo si z nich dříve vstoupne na koberec. Radila jsem to Kitty.

— To je naprosto lhostejné, — odpovídala Lvova — z nás všech jsou pokorné ženy, to je již u nás v rodě.

— Ale já jsem schválně vstoupla první na koberec, když jsem měla svatbu s Vasilijem. A vy Dolly?

Dolly stála vedle nich, slyšela je, ale neodpovídala. Byla rozrušena. Slzy jí stály v očích a nemohla by nic říci, aniž by se při tom nedala do pláče. Měla radost z Kitty

[1]) *švakr.*

a z Levina; vracejíc se v mysli ke své svatbě, pohlížela na zářícího Štěpána Arkaďjeviče, zapomínajíc zcela na přítomnost a myslila jediné na svou první nevinnou lásku. Vzpomínala nejen na sebe, ale na všechny sobě blízké a známé ženy; vzpomínala na ně a připomínala si je v tuto jedinou slavnostní pro ně chvíli, kdy právě tak jako Kitty stály s věnečkem na hlavě, s láskou, nadějí a strachem v srdci, zříkajíce se minulosti a vstupujíce do tajemné budoucnosti. Mezi všemi těmi nevěstami, jež jí nyní vstoupily na mysl, vzpomněla si i na svou milou Annu, o podrobnostech jejíhož rozvodu nedávno slyšela. I ona stejně tak čistá stála v pomerančových květech a v závoji. A nyní? »To je hrozné, podivné,« pravila.

A nejenom sestry, přítelkyně a příbuzní sledovali všechny podrobnosti posvátného obřadu; ale i zcela cizí ženy, jež se sem přišly podívati, pozorovaly s rozčilením, jež jim tajilo dech, vše, bojíce se, aby jim neušel ani nejmenší pohyb, výraz tváře ženicha a nevěsty a ze zlosti neodpovídaly a často ani neslyšely řečí lhostejných mužů, kteří pronášeli žertovné anebo zcela vedlejší poznámky

— Proč je tak uplakaná? Či se snad vdává z přinucení?

— Proč by si brala z přinucení takového chlapíka. Je to prý kníže, nebo něco takového.

— A to je sestra v tom bílém atlase? Nu, poslyš, jak nyní jáhen spustí: »ať se bojí svého muže.«

— To jsou čudovští zpěváci?

— Ne, synodální.

— Ptala jsem se sloužícího. Odveze si ji prý ihned na vesnici. Je to prý obrovský boháč. Proto prý mu ji dali.

— Ne, je to pěkný páreček.

— A vidíte, Marjo Vlasjevno, vy jste se hádala, že se karnaliny nosí vzadu. Podívejte se na tu v těch plyšových šatech, je to prý žena vyslance, jak je má sbírané . . . — Jen se podívejte. — Takhle a zase takhle.

— To je miloučká nevěsta, jako ovečka oblečená! A říkejte si, co chcete, je mi líto každé.

Tak mluvily ženy v zástupu diváků, jimž se podařilo proklouznouti chrámovými dveřmi.

VI.

Když se obřad oddavek skončil, kostelník rozprostřel před malým oltářem uprostřed chrámu kousek růžové hedvábné látky, sbor zpěváků zazpíval umělecký a složitý žalm, v němž tenor odpovídal basu a duchovní obrátiv se ukázal snoubencům na rozprostřený růžový kousek tkaniny. Ačkoli oba často a mnoho slyšeli o tomto předmětu, že kdo první vstoupí na koberec, bude v rodině hlavou, ani Levin ani Kitty se na to nemohli upamatovati, když udělali těchto několik kroků. Neslyšeli ani hlasitých poznámek a vadění o tom, že podle pozorování jedněch vstoupil naň první Levin a podle mínění druhých oba najednou.

Po obvyklých otázkách, chtějí-li vstoupiti v manželský svazek a neslibovali-li již někomu jinému manželství a po jejich odpovědích, jež se jim samým zdály velmi zvučné, započal nový obřad. Kitty slyšela slova modlitby, chtěla pochopiti jejich smysl, ale nemohla. Pocit nadšení a světlé radosti s postupem výkonu obřadu naplňoval čím dále tím více její duši a zbavoval ji možnosti vnímání.

Modlili se: »aby jejich věrnosti a plodu života požehnati ráčil a aby se radovali, patříce na své syny a dcery.« Zmínili se o tom, že »Bůh stvořil ženu z Adamova žebra a že člověk proto opustí svého otce a matku a přidruží se k ženě a budou oba jedno tělo,« a že »tajemství toto je veliké;« prosili, aby jim Bůh dal plodnost a požehnání

jako Izákovi a Rebece, Josefovi, Mojžíšovi a Zefoře a aby viděli syny synů svých.«

»Všechno to bylo nádherné, — myslila si Kitty, poslouchajíc tato slova, — a všechno to nemůže býti ani jinak« a úsměv radosti, jenž přešel mimoděk i na každého, kdo na ni pohlížel, zářil na její vyjasněné tváři.

— Položte jej zcela, — ozvaly se rady, když duchovní položil na ně věnečky a Ščerbackij chvějící se rukou v rukavičce s třemi knoflíky držel věneček vysoko nad Kittinou hlavou.

— Položte jej! — zašeptala usmívajíc se.

Levin se na ni ohlédl a byl překvapen onou radostí, jež zářila z její tváře; a pocit ten přešel zcela bezděčně i na něho. I on pocítil jako ona jas a veselí.

Poslouchali vesele čtení apoštolské epištoly, když při posledním verši zazvučel hlas arcijáhna, očekávaný s takovou netrpělivostí cizími diváky. Pili vesele z mělké číše teplé červené víno s vodou a bylo jim ještě veseleji, když duchovní odhodiv řízu a vzav obě jejich ruce do své, vedl je kolem oltáře zpívaje při tom hlučně svým basem »Raduj se Izaiáši«. Ščerbackij a Čirikov, držíce věnečky, zakopávali do nevěstiny vlečky usmívajíce se a radujíce se též z čehosi, hned zůstávali pozadu anebo hned zase vráželi do snoubenců, když se duchovní zastavil. Jiskra radosti, jež se, jak se zdálo, vznítila v Kitty, přešla na všechny, kdož byli v chrámu. Levinovi se zdálo, že jak duchovní, tak i arcijáhen by se rád usmál právě tak, jak on.

Duchovní, sňav s nich věnečky, přečetl poslední modlitbu a blahopřál novomanželům. Levin pohlédl na Kitty a nikdy jí doposud takovou neviděl. Byla půvabná oním novým štěstím, jež utkvívalo na její tváři. Levin jí chtěl něco říci, ale nevěděl, je-li již obřad skončen. Duchovní jej vyvedl z rozpaků. Usmál se svým dobráckým úsmě-

vem, řekl tiše: »polibte ženu a vy polibte svého muže,« a vzal jim z rukou svíčky.

Levin políbil opatrně její usmívající se rty, podal jí ruku a pociťuje její novou, podivnou blízkost, vyšel z chrámu. Nevěřil, nemohl věřiti, že to bylo pravda. Jen když se setkávaly jejich udivené a plaché pohledy, tehdy tomu věřil, protože cítil, že jsou již jedno.

Ještě téže noci po večeři odjeli mladí manželé na vesnici.

VII.

Vronskij s Annou cestovali již tři měsíce po Evropě. Navštívili Benátky, Řím, Neapol a právě přijeli do nevelkého italského městečka, kde se chtěli na nějakou dobu usídliti.

Krásný vrchní číšník, s pěšinkou, jež mu začínala hned od krku v hustých napomádovaných vlasech, ve fraku a se širokou batistovou náprsenkou košile, se svazkem přívěsků nad kulatým bříškem, zastrčiv si ruce do kapes, přimhouřil opovržlivě jedno oko a odpovídal krátce cosi pánovi, jenž jej zastavil; když zaslechl s druhé strany podjezdu kroky, ubírající se na schody, obrátil se a zahlédnuv ruského hraběte, jenž si u nich pronajal nejlepší pokoje, vytáhl zdvořile ruce z kapes a ukloniv se oznámil, že tu byl posel a že nájem paláce je již uzavřen. Vrchní správce byl ochoten podepsati smlouvu.

— Ach! to jsem velmi rád, — pravil Vronskij. — Paní je již doma či ještě ne?

— Ráčila si vyjíti na procházku, ale nyní se již ráčila vrátiti, — odpovídal vrchní.

Vronskij si sňal se své hlavy měkký klobouk se širokou střechou a utřel si šátkem zapocené čelo a vlasy zčesané

Neznal dříve Anny a byl překvapen její krásou.
(Str. 325.)

nazpět, jež mu sahaly až do poloviny uší a zakrývaly lysinu. A pohlédl rozpačitě na onoho pána, jenž dosud stál, pohlížeje na něho a chystal se zřejmě k odchodu.

— Tento ruský pán se na vás ptal, — pravil vrchní sklepník.

Vronskij se smíšeným pocitem zlosti, že se musí všude setkati s nějakým známým a s přáním najíti nějakou zábavu ve svém jednotvárném životě, ještě jednou se ohlédl na odcházejícího pána, jenž se zastavil; a v témž okamžiku se oběma vyjasnilo v očích.

— Goleniščeve!

— Vronskij!

Byl to skutečně Goleniščev, Vronského druh z pážecího ústavu. Goleniščev patřil v ústavu ke svobodomyslné straně, po absolvování ústavu dosáhl hodnosti státního úředníka a nikde nesloužil. Bývalí spolužáci se po absolvování ústavu rozešli a setkali se pouze jedenkráte.

Při tomto shledání Vronskij poznal, že Goleniščev si zvolil jakousi hlubokomyslnou, liberální působnost a následkem toho že chtěl přezírati činnost a povolání Vronského. Proto Vronskij při tomto setkání s Goleniščevem dával najevo chladnost a hrdost, s níž se dovedl chovati k lidem a jichž smysl byl tento: »vám se může líbiti anebo nelíbiti způsob mého života, ale mně je to zcela lhostejné: musíte si mne vážiti, chcete-li se ke mně znáti.« Goleniščev se choval též lhostejně k tónu Vronského a opovrhoval jím. Toto setkání, jak by se zdálo, mělo by je ještě více od sebe odpuditi. Ale nyní, když se navzájem poznali, zazářili a vzkřikli radostí. Vronskij nikterak neočekával, že se tak zaraduje z Goleniščeva, ale patrně ani sám nevěděl, jak se nudil. Zapomněl na nepříjemný dojem posledního setkání a podal svému bývalému druhu s upřímnou, radostnou tváří ruku. Tentýž výraz

radosti vystřídal dřívější neklidný výraz tváře Goleniščevovy.

— Jak jsem rád, že se tu s tebou setkávám, — pravil Vronskij, ukazuje mu v přátelském úsměvu své silné, bílé zuby.

— A já tu slyším: je tu nějaký Vronskij, ale který — to jsem nevěděl. Těší mne velmi, velmi mne těší.

— Pojďme ke mně. Nu, copak děláš?

— Žiji zde již druhý rok. Pracuji.

— Ach! — pravil Vronskij s účastenstvím. — Tak pojďme ke mně.

A podle obvyklého ruského způsobu místo toho, aby řekl právě rusky to, co chtěl před sloužícími utajiti, pravil francouzsky.

— Znáš se s Kareninovou? Cestujeme spolu. Jdu k ní, — pravil francouzsky, pohlížeje pátravě do Goleniščevovy tváře.

— Ach! Ani jsem to nevěděl (ačkoli to věděl), — odpovídal Goleniščev lhostejně. — Jsi tu již dávno? — dodal.

— Já? čtvrtý den, — odpovídal Vronskij, pohlížeje ještě pátravěji svému druhu do tváře.

— Ano, je to řádný člověk a pohlíží na věc, jak se patří, — řekl si Vronskij, pochopiv výraz Goleniščevovy tváře a jeho změny během rozhovoru. — Mohu jej seznámiti s Annou, pohlíží na věc, jak se patří.

Vronskij tyto tři měsíce, jež ztrávil s Annou v cizině, kdykoliv se stýkal s nějakým novým člověkem, vždy se tázal, jak tento nový člověk pohlíží na jeho poměr k Anně a po většině u mužů shledával, že naň pohlíželi, *jak se patří*. Ale kdyby se jej někdo otázal, anebo kdyby se otázal těch, kteří na jeho poměr pohlíželi »jak se patří«, v čem záleží toto nazírání, pak by se byl i on i oni octli ve velkých rozpacích.

Ve skutečnosti ti, kteří pohlíželi podle Vronského mí-

nění na jeho poměr, »jak se patří«, nijak toho nechápali, nýbrž chovali se vůbec tak, jak se chovají všichni dobře vychovaní lidé ke všem spletitým a nerozřešeným otázkám, jež se všech stran obklopují život, chovali se slušně, vyhýbajíce se jakýmkoli narážkám a nepříjemným otázkám. Tvářili se, jako by plně chápali význam a smysl jeho postavení, že je uznávají, ba dokonce i schvalují, ale že považují za nemístné a zcela zbytečné všechno to vysvětlovati.

Vronskij ihned uhodl, že Goleniščev byl jedním z těchto lidí a proto byl tomu dvojnásobně rád. Vskutku, Goleniščev se choval ke Kareninové, když byl k ní uveden tak, jak si jen Vronskij mohl přáti. Vyhýbal se zřejmě bez nejmenšího úsilí každému rozhovoru, jenž by mohl vésti k nějaké nepříjemnosti.

Neznal dříve Anny a byl překvapen její krásou a ještě více onou prostotou, s níž pohlížela na své postavení. Uzardělа se, když Vronskij přivedl Goleniščeva a tento dětský ruměnec, jenž pokryl její upřímnou a krásnou tvář, neobyčejně se mu zalíbil. Ale nejvíce se mu zalíbilo to, že ihned, jako by schválně, aby v přítomnosti cizího člověka nemohlo dojíti k nějakému nedorozumění, říkala Vronskému prostě Alekséji a řekla, že se přestěhují do nového domu, jejž si právě pronajali a jemuž zde říkají palazzo. Tento přímý a prostý poměr k jejímu postavení se Goleniščevu zalíbil. Goleniščevu, jenž znal Alekséje Alexandroviče a Vronského, když pohlížel na dobromyslně veselé a energické chování Annino, se zdálo, že jí plně rozumí. Zdálo se mu, že chápe to, čeho ona nechápala: obzvláště to, jak se mohla cítiti energicky veselou a šťastnou, když učinila nešťastným svého muže, opustila jej i syna a ztratila dobrou pověst.

— Je uveden v průvodci, — pravil Goleniščev o onom

paláci, jejž Vronskij najímal. — Je tam skvostný Tintoretto. Z jeho poslední doby.

— Víte co, je báječné počasí, pojďme tam, ještě jednou si jej prohlédneme, — řekl Vronskij obraceje se k Anně.

— Velmi ráda, hned si půjdu vzíti klobouk. Říkáte, že je vedro, — pravila zastavivši se u dveří a pohlížejíc tázavě na Vronského. A opět jasný ruměnec jí pokryl tváře.

Vronskij vyčetl z jejího pohledu, že nevěděla, v jakém poměru chce býti ke Goleniščevu a že se bojí, chovala-li se tak, jak by byl chtěl.

Pohlédl na ni něžným, dlouhým pohledem.

— Ne, není příliš vedro, — pravil.

A jí se zdálo, že pochopila všechno a hlavně to, že je s ní spokojen; a usmávši se na něho, vyšla rychlým krokem ze dveří.

Druhové pohlédli na sebe a ve tváři obou se objevily rozpaky, jako by Goleniščev, jemuž se zřejmě zalíbila, chtěl o ní cosi říci a nenalézal, co by řekl, a Vronskij si toho přál, ale jaksi se toho obával.

— Tak tedy, — začal Vronskij, aby zapředl nějaký rozhovor. — Tak ty ses zde usídlil? tak ty se neustále obíráš týmž, — pravil dále vzpomínaje, že kdesi zaslechl, že Goleniščev cosi spisuje.

— Ano, píši druhý díl *Dvou zásad*, — pravil Goleniščev uzarděv se radostí při této otázce — totiž abych se přesně vyslovil, ještě nepíši, nýbrž se připravuji, sbírám prameny. Bude mnohem obšírnější a obsáhne téměř všechny ‹ tázky. U nás v Rusku nechtí pochopiti, že jsme dědici Byzance, — začal vykládati dlouze a ohnivě.

Vronskému bylo s počátku nevolno, protože neznal ani prvého dílu pojednání o *Dvou zásadách*, o němž mu hovořil autor jako o něčem známém. Ale později, když začal vykládati své názory a Vronskij je mohl sledovati, tu i bez znalosti *Dvou zásad* poslouchal jej se zájmem, proto-

že Goleniščev mluvil pěkně. Ale Vronského překvapovala a rozčilovala ona podrážděnost, s níž Goleniščev mluvil o předmětu, jenž jej zajímal. Čím déle mluvil, tím více mu plály oči, tím rychleji odpovídal na námitky domnělých odpůrců a tím zneklidnělejší a uraženější byl výraz jeho tváře. Vronskij vzpomínaje si, že Goleniščev byl hubeňoučký, živý, dobromyslný a ušlechtilý chlapec, jenž byl vždy v ústavu prvním žákem, nemohl nikterak pochopiti příčiny této podrážděnosti a neschvaloval jí. Zejména se mu nelíbila tato podrážděnost proto, že nebyla *comme il faut*, že nebyla slušná. Goleniščev, muž z lepších kruhů stavěl se do jedné řady s lecjakými písálky, kteří jej rozčilovali a zlobil se na ně. Stálo mu to za to? To se Vronskému nelíbilo, ale přes to cítil, že Goleniščev je nešťasten a bylo mu ho líto. Neštěstí, téměř choromyslnost, zírala z této živé, dosti hezké tváře, když nepozoruje ani Annina příchodu vykládal dále spěšně a vášnivě své myšlenky.

Když Anna vešla v klobouku a přehozu a rychlým pohybem krásné ruky pohrávajíc si slunečníkem se zastavila vedle něho, Vronskij se odvrátil s pocitem ulehčení od Goleniščevových stěžujících si očí, jež byly na něho pátravě upřeny a s novou láskou pohlédl na svou půvabnou družku, plnou života a radosti. Goleniščev se stěží vzpamatoval a byl v první chvíli smuten a zamračen, ale Anna, jež byla nyní ke každému laskavá, (taková byla v tu chvíli), brzy jej osvěžila svým prostým a veselým chováním. Pokusivši se o různé předměty rozhovoru zavedla jej na malířství, o němž mluvil velmi pěkně a pozorně jej poslouchala.

— Z jednoho mám velkou radost, — pravila Anna Goleniščevu, když se již vraceli: — Alekšej bude míti pěkný atelier. Rozhodně si vezmi ten pokoj, — pravila Vronskému rusky říkajíc mu *ty*, protože již pochopila, že se s ni-

mi Goleniščev v jejich osamělosti sblíží a že nemusí tedy před ním nic tajiti.

— Cožpak ty maluješ? — pravil Goleniščev, obraceje se rychle k Vronskému.

— Ano, již dávno jsem se tím obíral a nyní jsem též trochu začal, — pravil Vronskij červenaje se.

— Má velké nadání, — pravila Anna s radostným úsměvem. — Já to, rozumí se, nedovedu posouditi. Ale znalci se aspoň tak vyslovili.

VIII.

Anna v tuto první dobu svého osvobození a rychlého uzdravení se cítila neodpustitelně šťastnou a plnou životní radosti. Vzpomínka na neštěstí jejího chotě neotravovala jí jejího štěstí. Vzpomínka ta byla na jedné straně příliš strašná, než aby mohla o něm přemýšleti. S druhé strany neštěstí jejího chotě jí poskytovalo příliš velké štěstí, než aby toho mohla litovati. Vzpomínka na všechno, co se s ní stalo po nemoci: smíření s chotěm, rozvod, zpráva o poranění Vronského, jeho objevení, přípravy k rozvodu — roztržka — odjezd z manželova domu, loučení se synem, — všechno to se jí zdálo horečným snem, z něhož procitla v cizině s Vronským. Vzpomínka na zlo, jež způsobila svému choti, vzbuzovala v ní pocit, podobný onomu, jejž by pociťoval tonoucí člověk, který se odtrhl od člověka, jenž ho chytil. Odstrčený utonul. Rozumí se, že to bylo špatné, ale byla to jediná záchrana, a bylo lépe nevzpomínati na tyto strašné podrobnosti.

Jedna uspokojující myšlenka o jejím činu napadla ji tehdy v první chvíli roztržky a když si nyní vzpomněla na všechno to, co se stalo, vzpomněla si jediné na tuto myšlenku. »Musila jsem zcela nevyhnutelně způsobiti ne-

štěstí onomu člověku, — myslila si, — ale nechci využíti onoho neštěstí, trpím též a budu trpěti; zbavuji se toho, čeho jsem si nejvíce vážila — zbavuji se čestného jména a syna. Zachovala jsem se špatně a proto nechci štěstí, nechci rozvodu, a budu trpěti hanbou roztržky a rozloučením se svým synem.« Ale ačkoli Anna chtěla upřímně trpěti, přece jen netrpěla. Nikdo jí neopovrhoval. Vyhýbajíce se v cizině Rusům, oním taktem, jehož měli oba mnoho, nikdy se nestavěli do falešného světla a všude se setkávali s lidmi, kteří se tvářili, že plně chápali jejich vzájemný poměr daleko lépe, než jak jej chápali sami. Rozloučení se synem, jejž milovala, jí také první dobou netrápilo. Děvčátko, jeho děcko, bylo tak milé a tak upoutalo k sobě Annu od té chvíle, kdy jí ze všeho toho zůstalo, že si Anna zřídka kdy vzpomněla na syna.

Touha po životě, zvětšená uzdravením, byla tak silná a životní podmínky byly tak nové a příjemné, že se Anna cítila, že je nevýslovně šťastna. Čím více poznávala Vronského, tím více jej milovala. Milovala jej pro něho samého a pro jeho lásku k ní. Vědomí, že jej plně ovládá, působilo jí neustálou radost. Jeho blízkost byla jí vždy příjemná. Všechny rysy jeho povahy, již poznávala čím dále tím více, byly jí nevýslovně milé. Jeho zevnějšek, jenž se změnil v občanském šatu, měl pro ni takový půvab, jako pro zamilovanou mladou dívku. Ve všem, co říkal, myslil a konal, spatřovala cosi neobyčejně ušlechtilého a povzneseného. Často se sama lekala svého nadšení: hledala a nemohla najíti při něm nic nepěkného. Neodvážila se před ním dáti najevo svou nicotnost. Zdálo se jí, že kdyby se o tom dověděl, mohl by ji brzy přestati milovati; a ničeho se tak nyní nebála, ačkoli k tomu neměla žádných důvodů, jako ztráty jeho lásky. Ale nemohla mu býti nevděčna za to, jak se k ní choval a musila mu dáti najevo, jak si ho váží. On, jenž měl podle jejího mínění tak zvláštní schop-

nosti ke státní službě, v níž by byl musil hráti velkou úlohu, — obětoval jí svou ctižádost, nedávaje nikdy najevo nejmenší lítosti. Byl do ní zamilován ještě více než dříve, choval se k ní uctivě a pomyšlení, aby nikdy necítila choulostivosti svého postavení, ani na chvilku ho neopouštělo. On, člověk tak mužný, nejenže jí nikdy neodporoval, ale neměl dokonce ani vlastní vůle a byl, jak se zdálo, zaujat jediné tím, jak by již předem uhodl její přání. A nemohla si toho nevážiti, třebaže ji tato pozornost napjatá na nejvyšší míru a toto ovzduší starostí mnohdy tížilo.

Zatím však Vronskij, ačkoli se mu uskutečnilo vše, po čem tak dlouho toužil, nebyl zcela šťasten. Brzy pocítil, že mu uskutečnění jeho touhy poskytlo pouze zrnéčko z oné hory štěstí, jehož očekával. Toto uskutečnění mu ukázalo jediné onu věčnou chybu, jíž se dopouštějí lidé, představujíce si štěstí uskutečněním své touhy. V první době, kdy s ní začal žíti a oblekl si občanský šat, pocítil veškeren půvab svobody vůbec, jíž dosud neznal a zvláště svobody lásky a byl spokojen, ale ne nadlouho. Brzy pocítil, že v jeho duši vyvstala touha po nějakých tužbách a stesk. Zcela nezávisle na své vůli začal se chápati každého nahodilého rozmaru, považuje jej za touhu a cíl. Šestnáct hodin dne musil se něčím zabývati, protože žili v cizině v naprosté svobodě, mimo onen kruh podmínek společenského života, jenž jim vyplňoval čas v Petrohradě. Na rozkoše svobodného života, jež Vronského zajímaly při dřívějších jízdách do ciziny, nebylo ani pomyšlení, protože jediný pokus podobného druhu vyvolal u Anny neočekávané poklesnutí mysli, za něž ani pozdní večeře v kroužku známých nestála. Navázati styky s místní a ruskou společností při neurčitosti jejich postavení též nebylo lze. Prohlídka pamětihodností přes to, že již všechno viděli, neměla pro něho jako Rusa a duchaplného člověka

onoho nevysvětlitelného významu, jejž jim obyčejně připisují Angličané.

A jako vyhladovělé zvíře, jež se vrhá na každý pohozený předmět doufajíc, že v něm najde nějakou potravu, tak i Vronskij zcela neuvědoměle se chápal hned politiky a hned zase nových knih anebo obrazů.

Protože měl z mládí schopnost k malířství a protože nevěděl, jak by utratil peníze, začal sbírati rytiny, pak se rozhodl pro malířství a věnoval mu onu volnou zásobu tužeb, jež si žádala ukojení.

Měl schopnost porozumění pro umění a dovedl je věrně a vkusně napodobovati a proto si pomyslil, že má totéž, čeho je zapotřebí umělci a po krátkém rozmýšlení, jaký obor malířství by si měl zvoliti: náboženský, historický, genre anebo realistický, začal malovati. Rozuměl všem druhům a mohl se nadchnouti pro ten i pro onen; ale nedovedl si představiti, že by mohl někdo nevěděti, jaké jsou druhy malířství a nadchnouti se bezprostředně tím, co má ve své duši, nestaraje se, bude-li to, co namaluje, patřiti k některému známému druhu. A protože to nevěděl a nenadchl se bezprostředním nazíráním na život, nýbrž pozorováním života již umělecky zachyceného, nadchl se velmi rychle a snadno a taktéž rychle a snadno dosahoval, že to, co maloval, bylo velmi podobné onomu druhu, jejž chtěl napodobiti.

Nejvíce ze všech druhů se mu líbil sloh francouzský, graciesní a efektní a v tom slohu začal malovati podobiznu Anny v italském kroji a podobizna ta se zdála jemu i každému, kdo ji viděl, velmi zdařilou.

IX.

Starý, zpustlý palác s vysokými stropy a s freskami na

stěnách, s mosaikovitými podlahami, s těžkými žlutými soukennými záclonami na vysokých oknech, s vázami na podstavcích a krbech, s vyřezávanými dveřmi a se zasmušilými sály, ozdobenými obrazy, — onen palác, když se do něho přestěhovali, již svým zevnějškem udržoval ve Vronském onen příjemný klam, že není pouze ruským statkářem a štolbou ve výslužbě, jako spíše vzdělaným milovníkem, příznivcem umění a skromným umělcem, jenž se zřekl velkého světa, známostí a ctižádosti pro milovanou ženu.

Úloha, již si Vronskij zvolil, když se přestěhoval do paláce, se úplně vydařila a Vronskij seznámiv se prostřednictvím Goleniščevovým s některými zajímavými osobnostmi, byl v první době spokojen. Maloval pod vedením italského profesora malířství studie z přírody a zabýval se středověkým italským životem. Středověký italský život Vronského v poslední době tak opojil, že začal nositi dokonce i klobouk a plaid přes rámě podle středověkého způsobu, což mu velmi slušelo.

— A my tu žijeme a nevíme nic, — pravil jednou Vronskij Goleniščevu, když k nim po ránu zašel. — Viděl jsi Michajlovův obraz? — pravil podávaje mu ruské noviny, jež právě ráno dostal a ukazuje mu na článek o ruském umělci, jenž žil v jejich městě a dokončil obraz, o němž se již dávno mluvilo a který byl již předem zakoupen. V článku byly obsaženy výtky vládě a akademii, že se vynikajícímu umělci nedostalo žádné podpory a pomoci.

— Viděl, — odpovídal Goleniščev. — Rozumí se, že má nadání, ale vyvolil si zcela mylný směr. Je to stále totéž Ivanovsko - Straussovsko - Renanovské pojetí Krista a náboženského malířství.

— Co představuje ten obraz? — otázala se Anna.

— Krista před Pilátem. Kristus je tu znázorněn jako žid s celým realismem nové doby.

A Goleniščev, přiveden otázkou, co představuje obraz, k jednomu ze svých nejoblíbenějších témat, začal vykládati:

— Nechápu, jak se mohou dopouštěti tak velkých omylů. Kristus má již svou zcela určitou podobu v umění slavných starých umělců. Ovšem, nechtějí-li znázorňovati Boha, ale revolucionáře, anebo nějakého mudrce, pak ať si zvolí Sokrata, Franclina, Charlottu Cordayovu, jenom ne Krista. Volí si takovou osobnost, jež se nehodí pro malířství, a pak . . .

— A co, je to pravda, že je Michajlov v takové bídě? —otázal se Vronskij, mysle si, že by měl umělci pomoci jako ruský mecenáš bez ohledu na to, je-li obraz dobrý anebo špatný.

— Sotva. Je znamenitý portretista. Viděli jste již jeho podobiznu Vasilkovové? Ale, jak se zdá, nechce již více malovati portrety a proto snad může míti nyní bídu. Říkám, že . . .

— Nebylo by ho lze požádati, aby vymaloval podobiznu Anny Arkaďjevny? — pravil Vronskij.

— Pročpak mou? — pravila Anna. — Po tvé podobizně nechci již žádné. To raději Anny (tak říkala své dcerušce). A tu je, — dodala zahlédnuvši oknem krásnou italskou kojnou, jež ji přinesla do zahrady a ihned pohlédla nepozorovaně na Vronského. Krásná kojná, jež stála Vronskému za model jedné hlavy na jeho obraze, byla jediným tajným zármutkem v Annině životě. Vronskij, maluje ji, kochal se její krásou a středověkým typem a Anna se neodvážila ani sama sobě přiznati, že se bojí, aby nežárlila na tuto kojnou a proto se chovala k ní neobyčejně laskavě a mazlila se s ní i s jejím maličkým synkem.

Vronskij vyhlédl též oknem a pohlédl do Anniných očí a ihned obrátiv se ke Goleniščevu, pravil: —

— A znáš toho Michajlova?

— Stýkal jsem se s ním. Ale je to podivín, beze všeho vzdělání. Víte, je to jeden z oněch divokých nových lidí, s nimiž se nyní často setkáváme; víte, jeden z těch volnomyšlenkářů, kteří byli *demblée*[1]) vychování v duchu nevěry, záporu a materialismu. Dříve, — hovořil Goleniščev, nevšímaje si anebo nepřeje si všímati, že Anna a Vronskij chtěli mluviti, — dříve byl svobodomyslným člověkem ten, kdo se vychoval v duchu náboženství, zákona, mravnosti a sám se bojem a prací dopracoval k svobodomyslnosti, ale nyní se objevuje nový typ samorostlých volnomyšlenkářů, kteří vyrůstají, aniž by byli slyšeli, že byly nějaké zákony mravnosti, náboženství, že byly autority, nýbrž vyrůstají přímo v duchu popírání všeho, t. j. jako divoši. A takový je i on. Zdá se, že je to syn nějakého vrchního moskevského lokaje a že se mu nedostalo žádného vzdělání. Když vstoupil na akademii a získal si jméno, chtěl se jako nadaný člověk vzdělati. A obrátil se k tomu, co se mu zdálo pramenem vzdělání — k žurnalistice. A víte, za starých časů ten, kdo se chtěl vzdělávati, dejme tomu, že to byl Francouz, počal studovati všechny klasiky: i bohoslovce, i tragiky, i dějepisce, i filosofy a dovedete si představiti, kolik duševní práce měl onen člověk před sebou, ale on se u nás nyní přímo vrhl na literaturu, jež všechno popírá, osvojil si velmi záhy a rychle celý výtažek této vědy, — a byl hotov. A nedosti na tom: před dvaceti lety by byl našel v této literatuře známky boje proti autoritám a odvěkému nazírání, a byl by z tohoto boje pochopil, že tu bylo cosi jiného, ale nyní přímo padne na takovou, v níž staré nazírání se dokonce ani neuznává za hodno sporů a kde se přímo tvrdí: nic není jen *évolution*, výběr, boj o existenci, — a to je vše. Já ve svém pojednání . . .

— Víte co? — pravila Anna, jež se již dlouho dorozu-

[1]) *od malička.*

mívala s Vronským pohledem a jež věděla, že Vronského nezajímá vzdělání tohoto umělce, nýbrž že jej zajímá jediné myšlenka, aby mu mohl pomoci a objednati si u něho podobiznu. — Víte co? — vpadla rozhodně mluvícímu Goleniščevu do řeči. — Pojeďme k němu.

Goleniščev se vzpamatoval a ochotně souhlasil. Ale protože umělec bydlil ve vzdálené části města, rozhodli se, že pojedou kočárem.

Za hodinu Anna sedíc vedle Goleniščeva a Vronského na předním sedadle kočáru, přijížděla k novému nepěknému domu ve vzdálené čtvrti města. Dověděvše se od ženy domovníka, jež jim vyšla vstříc, že Michajlov pouští do svého atelieru, ale že je nyní ve svém bytu, jenž je odtud vzdálen asi dva kroky, poslali ji k němu se svými navštívenkami, prosíce o dovolení, aby si mohli prohlédnouti jeho obrazy.

X.

Umělec Michajlov byl jako vždy v práci, když mu přinesli navštívenky hraběte Vronského a Goleniščeva. Ráno pracoval ve svém atelieru na velkém obrazu. Když přišel domů, rozzlobil se na ženu, že nedovedla jednati s domácí paní, jež žádala od nich peněz.

— Dvacetkrát jsem ti říkal, nepouštěj se do nějakého vysvětlování. Jsi beztoho dost hloupá a začneš-li mluviti italsky, pak jsi trojnásob hloupá, — pravil jí po dlouhé hádce.

— Nedělej tedy dluhů, nejsem tím vinna. Kdybych měla peníze . . .

— Nech mne na pokoji, pro Boha tě prosím, — vzkřikl Michajlov se slzami v hlase a zacpav si uši, odešel do své pracovny za přehradou a zavřel za sebou dveře. »Nemá

kouska rozumu!« řekl si, usedl ke stolu a otevřev desky, pustil se s neobyčejným zápalem do začaté kresby.

Nikdy nepracoval s takovým zápalem a úspěchem, jako když se mu vedlo špatně a hlavně když se povadil se svou ženou. »Ach, kdybych se tak raději někam propadl,« myslil si pokračuje ve své práci. Dělal si náčrtek k postavě rozhněvaného člověka. Náčrtek byl kreslen dříve, ale Michajlov s ním nebyl spokojen. »Ne, tam ten byl lepší . . . Kde pak je?« Zašel k ženě a zamračiv se a nedívaje se na ni otázal se starší dcerušky, kde je onen papír, jejž jim dal. Papír s letmo nakresleným náčrtkem se našel, ale byl pomačkán a zamazán stearinem. Ale vzal si jej přece, položil si jej na svůj stůl a popošed několik kroků od něho, zadíval se na něj přimhouřenýma očima. Pojednou se usmál a radostně mávl rukama.

— Tak, tak, — pravil a vzav ihned tužku začal rychle kresliti. Stearinová skvrna dodávala člověku nové pózy.

Kresle tuto novou pózu pojednou si vzpomněl na energický obličej kupce s vysedlou bradou, u něhož si kupoval doutníky a tentýž obličej, tutéž bradu namaloval svému člověku. Zasmál se radostí. Postava pojednou z mrtvé stala se živoucí a byla takovou, jakou již nebylo lze změniti. Postava ta žila a byla jasně a přesně vystižena. Bylo lze sice opraviti postavu podle toho, jak jí bude použito, mohl ba musil rozestaviti jí jinak nohy, změniti zcela polohu levé ruky, odhoditi vlasy. Ale při všech těchto opravách neměnil postavy, nýbrž pouze odstraňoval to, co ji zakrývalo. Jako by s ní snímal onu přikrývku, za níž ji nebylo viděti; každý nový tah dodával celé postavě oné energické síly, jež se mu pojednou zjevila následkem skvrny, způsobené stearinem. Opatrně dokončoval postavu, když mu přinesli navštívenky.

— Hned, hned!

Zašel k ženě.

— Nu, tak již přestaň, Sašo, nezlob se, — pravil jí plaše a něžně se usmívaje. — Byla jsi tím vinna. I já jsem se provinil. Zařídím vše. — A usmířiv se s ženou oblekl si olivový svrchník se sametovým límečkem, nasadil si klobouk a odešel do atelieru. Na zdařilou postavu již zcela zapomněl. Nyní jej těšilo a rozrušovalo, že jeho atelier navštívili tito vzácní Rusové, kteří přijeli v kočáru.

O svém obraze, o onom, jenž stál nyní na podstavci, v hloubi své duše měl jediný úsudek, — že totiž takového obrazu nikdo nikdy nenamaloval. Nemyslil, že by byl jeho obraz lepší než Rafaelovy, ale věděl, že to, co chtěl vyjádřiti v tomto obraze, nikdo nikdy nevyjádřil. To věděl pevně a věděl to již dávno, již od té chvíle, kdy jej začal malovati; ale úsudky jakýchkoli lidí měly pro něho přece jen velkou důležitost a rozrušovaly jej až do hloubi duše. Každá poznámka, sebe malichernější, jež dávala najevo, že pozorovatelé vidí třebas jen malinkou část toho, co viděl v tomto obraze sám, rozrušovala jej do hloubi duše. Těm, kteří jeho obraz posuzovali, připisoval vždy daleko větší hloubku pochopení, než jakou měl sám a vždy od nich očekával něco takového, co sám ve svém obrazu neviděl. A často se mu zdávalo, že to v posudcích diváků opravdu nalezl.

Přicházel rychlým krokem ke dveřím svého atelieru a ačkoli byl rozrušen, jemné osvětlení Anniny postavy, stojící ve stínu podjezdu a poslouchající Goleniščeva, jenž jí cosi ohnivě vyprávěl a jež si současně chtěla zřejmě prohlédnouti přicházejícího umělce, jej překvapilo. Ani sám nepozoroval, jak přicházeje k nim zachytil a uchvátil tento dojem, stejně tak, jako bradu kupce, prodávajícího doutníky, a schoval jej kamsi, odkud jej vytáhne, až se mu naskytne příhodný okamžik. Hosté, kteří následkem Goleniščevova vypravování o umělci byli již předem zklamáni, byli ještě více zklamáni jeho zevnějškem. Michajlov

svou střední postavou, zavalitostí, kolísavou chůzí ve svém skořicovém klobouku, v olivovém svrchníku a v úzkých kalhotách v době, kdy se již nosily široké, všedním výrazem svého širokého obličeje, v němž se pojil výraz ostýchavosti s přáním po zachování vlastní důstojnosti, učinil na ně nepříjemný dojem.

— Prosím uctivě, — pravil snaže se tvářiti lhostejně, a vstoupiv do síně, vytáhl z kapsy klíč a otevřel dveře.

XI.

Když vstoupili do atelieru, umělec Michajlov si prohlédl ještě jednou své hosty a vtiskl si ještě v paměť výraz Vronského tváře a zejména jeho čelisti. Ačkoli jeho umělecký talent neustále pracoval, sbíraje si látku, přes to, že cítil čím dále tím větší rozrušení, že se přibližovala chvíle posouzení jeho práce, přece jen si sestavoval bystře a přesně z nepatrných znaků mínění o těchto třech osobách. Tento (Goleniščev) byl zdejší Rus. Michajlov se nepamatoval na jeho jméno ani na to, kde se s ním setkal a co s ním mluvil. Pamatoval se pouze na jeho tvář, kterou kdysi viděl, ale vzpomněl si též, že to byl jeden z oněch obličejů, jež byly uschovány v jeho obrazotvornosti v ohromném oddělení osob klamného významu a ubohých na výraz. Dlouhé vlasy a velmi vysoké čelo dodávaly onomu obličeji zevnějšího významu, v němž byl pouze nepatrný, dětský neklidný výraz, soustředěný v úzkém prostoru mezi očima. Vronskij a Kareninová podle Michajlovovy představy byli zajisté význační a bohatí Rusové, kteří v malířství ničemu nerozuměli, jako všichni bohatí Rusové, ale kteří se tváří, že mají zálibu v umění a že je dovedou oceniti. »Jistě že si již prohlédli staré mistry a nyní objíždějí ateliery nových, šarlatána Němce a hlupáka

praerafaelisty Angličana, a ke mně zajeli jediné pro úplnost,« myslil si. Znal velmi dobře způsoby diletantů (čím byli vzdělanější, tím jsou horší) prohlížeti ateliery současných umělců jediné za tím účelem, aby měli právo říci, že umění upadlo a že čím více se díváme na nové umělce, tím více shledáváme, jak jsou staří mistři nedostižitelní. Všechno to očekával, všechno to viděl v jejich tvářích, viděl v této lhostejné nenucenosti, s níž mezi sebou hovořili, pohlíželi na figuriny a poprsí, a nenuceně se procházeli, očekávajíce, až odhalí obraz. Ale zatím co přehazoval své studie, vytahoval záclony a snímal pokrývku, cítil silné rozechvění, a to tím více, že se mu Vronskij a zejména Anna líbili, ačkoli všichni význační a bohatí Rusové musili býti v jeho představě podle jeho mínění hovady a hlupáky.

— Není libo sem? — pravil odcházeje kolébavě stranou a ukazuje na obraz. — To je výslech před Pilátem. Matouš, kapitola XXVII., — pravil cítě, že se mu začínají chvěti rty rozechvěním. Odstoupil a postavil se za ně.

Během těch několika vteřin, v nichž se hosté mlčky dívali na obraz, Michajlov si jej též prohlížel a díval se naň lhostejným a cizím okem. V těchto několika vteřinách věřil již předem tomu, že právě tito návštěvníci, jimiž ještě před chvílí opovrhoval, pronesou nejvyšší a spravedlivý soud. Zapomněl na všechno, co si o svém obrazu myslil dříve, po celé ty tři roky, kdy jej maloval; zapomněl na všechny jeho přednosti, o nichž až doposud nepochyboval, — a viděl svůj obraz jejich lhostejným, cizím a novým zrakem a nespatřoval v něm nic pěkného. Viděl v popředí rozmrzelý obličej Pilátův a klidnou tvář Kristovu, pozadí postavy Pilátovy podlézavé družiny a tvář Jana, jenž pozoroval, co se děje. Po tolikerých studiích, po tolikerých chybách a opravách vyrostla v jeho obrazotvornosti se svými zvláštními rysy každá tvář, jež

mu způsobila tolik muk a radostí, a všechny ty osoby, tak často přeměňované v zájmu celkového dojmu, všechny odstíny koloritu a tónů, jichž dosáhl s takovou námahou, — všechno to nyní dohromady, kdy na to pohlížel jejich očima, zdálo se mu všední věcí, jež se již tisíckráte opakovala. I jemu nejdražší tvář, tvář Kristova, střed obrazu, jež jej uváděla v nadšení, když ji odhalil, všechno to nyní ztratilo bývalý svůj půvab, když pohlédl na obraz jejich očima. Viděl pěkně namalované (a to snad dokonce ani ne pěkně — nyní viděl jasně spoustu nedostatků) opakování oněch nekonečných Kristů Tizianových, Rafaelových, Rubensových a tytéž vojáky a téhož Piláta. Všechno to bylo namalováno mizerně, bídně a zastarale, ba dokonce i špatně — strakatě a slabě. Budou míti pravdu, pronesou-li v umělcově přítomnosti strojeně zdvořilé fráze a budou-li ho litovati a jemu se vysmívati, až zůstanou sami.

Toto mlčení začalo mu býti velmi trapné (ačkoli netrvalo ani minutu). Aby je přerušil a ukázal, že není rozrušen, opanoval se a obrátil se ke Goleniščevu:

— Zdá se, že jsem měl již potěšení setkati se s vámi, — pravil ohlížeje se nepokojně hned na Annu a hned zase na Vronského, aby nepropásl ani jediného tahu výrazu jejich tváře.

— Ovšem, že ano! viděli jsme se u Rossiho, pamatujete se, na tom večírku, kde deklamovala ona italská slečna, — nová Rachel, — pravil Goleniščev nenuceně, odvraceje bez nejmenší lítosti svůj pohled od obrazu a obraceje se k umělci.

Zpozorovav však, že Michajlov očekává posudek obrazu, řekl:

— Váš obraz již velmi pokročil od té doby, kdy jsem jej posledně viděl. A jako tehdy, tak i nyní mne neobyčejně překvapuje postava Pilátova. Tak začínám správně

chápati toho dobrého, výtečného chlapíka, ale úředníka až do hloubi duše, jenž neví, co dělá. Ale zdá se mi . . .

Celá živá Michajlova tvář pojednou zazářila; oči zahořely. Chtěl cosi říci, ale nemohl rozrušením vypraviti ze sebe ani slova a tvářil se, že si odkašlává. Ačkoli si cenil velmi nízko Goleniščevovy schopnosti k posuzování umění, a ačkoli zcela bezvýznamnou bylo poznámka o věrnosti výrazu tváře Piláta, jako úředníka, ačkoli by se mu mohlo zdáti urážkou, pronáší-li se nejdříve tak malicherná poznámka, zatím co se nemluvilo o důležitějších, — Michajlov byl nadšen touto poznámkou. Sám si myslil o Pilátově postavě totéž, co mu řekl Goleniščev. Ta okolnost, že tato poznámka byla jednou z milionu jiných poznámek, jež, jak Michajlov byl pevně přesvědčen, všechny by byly správné, nezmenšila významu Goleniščevovy poznámky. Zamiloval si Goleniščeva pro tuto poznámku a pojednou z teskné své nálady přešel v nadšení. Ihned ožil před ním celý obraz v celé své složitosti všeho živého. Michajlov se opět snažil říci, že i on právě tak pochopil Piláta; ale rty se mu neposlušně třásly a nemohl vypraviti ze sebe ani slova. Vronskij a Anna též něco mluvili oním tichým hlasem, jímž se obyčejně mluvívá na výstavách obrazů částečně proto, aby neurazili umělce a částečně i proto, aby neřekli nahlas nějakou hloupost, jež se tak snadno řekne, mluví-li se o umění. Michajlovu se zdálo, že i na ně učinil obraz dojem. Přistoupil k nim.

— Jak podivuhodný je výraz Kristův! — pravila Anna. Ze všeho, co tu viděla, tento výraz se jí nejvíce zalíbil a cítila, že tvoří střed obrazu a že proto jeho pochválení bude umělci příjemné. — Je zřejmé, že je mu Piláta líto.

Byla to opět jedna z onoho milionu správných poznámek, jež by bylo lze pronésti o jeho obrazu a o Kristově postavě. Řekla, že je mu líto Piláta. V Kristově výrazu musil býti i výraz lítosti, protože je v něm výraz lásky,

nadpozemského klidu, odhodlanosti k smrti a vědomí marnosti slov. Rozumí se, že Pilát má výraz úředníka a Kristus výraz lítosti; protože jeden z nich představuje tělesný a druhý duševní život. Všechno to a ještě mnoho jiného problesklo v Michajlovově mysli. A tvář jeho opět zazářila nadšením.

— Ano a jak je podána tato postava, co je tu vzduchu, — pravil Goleniščev, chtěje touto poznámkou dáti najevo, že neschvaluje významu a smyslu této osoby.

— Ano, je to podivuhodné mistrovství! — pravil Vronskij. — Jak vystupují tyto postavy v pozadí, jaká to technika, — pravil obraceje se ke Goleniščevu a naráželе tímto na nedávný jejich rozhovor, v němž se Vronskij vyslovil, že již pozbývá naděje, že by si mohl osvojiti tuto techniku.

— Ano, ano, podivuhodné, — přisvědčili Goleniščev a Anna.

Při vší povznesené náladě, v níž se Michajlov nalézal, tato poznámka o technice se dotkla bolestivě jeho srdce a pohlédnuv zlostně na Vronského, pojednou se zamračil. Věděl, že tímto slovem vyrozumívali mechanickou schopnost malovati a kresliti, zcela nezávislou na obsahu. Často pozoroval, jak i při této pochvale, že technikou se vyrozumívá něco, co je v přímém rozporu s vnitřní cenou obrazu, tak jako by bylo lze vymalovati dobře něco, co bylo špatné. Věděl, že bylo zapotřebí mnoho pozornosti a opatrnosti, aby se nepoškodil obraz, odstraňuje-li se něco, co halí jeho jasnost; ale umění malovati anebo techniky tu nebylo pražádné. Kdyby se malému děcku anebo jeho kuchařce zjevilo to, co sám viděl, pak by i ona dovedla podati, co vidí. A nejzkušenější a nejobratnější umělec-technik nemohl by pouhou mechanickou schopností namalovati nic, kdyby se mu dříve v jeho obraznosti nezjevil celý jeho obsah obrazu. Kromě toho viděl, že mlu-

ví-li se již o technice, pak že nebylo lze jej pro ni chváliti. Ve všem, co maloval a namaloval, viděl nedostatky, jež mu bily do očí a jež vyplývaly z neopatrnosti, s níž snímal závoje, halící předmět jeho obrazotvornosti a jež již nyní nemohl opraviti, aniž by při tom nepoškodil celého díla. A téměř na všech postavách a tvářích viděl ještě zbytky neúplně sňatých závojů, jež kazily obraz.

— Jedno, co by bylo lze říci, dovolíte-li mi tu poznámku ... — poznamenal Goleniščev.

— Ach, jsem velmi rád a prosím vás o to, — pravil Michajlov nuceně se usmívaje.

— Jest to, že jste jej pojal jako člověkoboha a ne jako bohočlověka. Ostatně, vím, že jste to tak chtěl.

— Nemohl jsem malovati takového Krista, jehož nemám v duši, — pravil Michajlov zamračeně.

— Ano, ale v takovém případě, dovolíte-li mi vysloviti svůj názor, váš obraz je tak pěkný, že mu má poznámka nemůže uškoditi a pak je to můj čistě osobní názor. U vás je to něco zcela jiného. Máte zcela jiný motiv. Ale vezměme na příklad Ivanova. Myslím, je-li již Kristus považován a znázorňován jako historická osobnost, pak by bylo daleko lépe, kdyby si Ivanov zvolil jinou historickou látku, novější, ještě nedotčenou.

— Ale je-li to právě nejvznešenější látka, jež se umění naskýtá?

— Kdyby se hledalo, našly by se jiné. Ale jde o to, že umění nesnese sporu a posudku. A u Ivanovova obrazu vyvstává věřícímu i nevěřícímu otázka: je to Bůh anebo ne a porušuje tím celistvost dojmu.

— Pročpak? Mně se zdá, že pro vzdělané lidi, — pravil Michajlov, — o tom již nemůže býti sporu.

Goleniščev s tím nesouhlasil a přidržuje se své první myšlenky o jednotnosti dojmu nutného v umění, porazil Michajlova.

Michajlov se rozčiloval, ale nedovedl nic říci na obranu svého názoru.

XII.

Anna s Vronským již dávno na sebe pohlíželi, litujíce učené povídavosti svého přítele; konečně Vronskij přešel nečekaje na Michajlova k jinému nevelkému obrazu.

— Ach, jaká krása, to je krása! To je báječné! Jaká krása! — zvolal jednohlasně.

»Co se jim tak zalíbilo?« pomyslil si Michajlov. Zapomněl na onen obraz, jejž před třemi lety namaloval. Zapomněl na všechna utrpení a nadšení, jež prožil, když maloval tento obraz, jenž jej po několik měsíců nepřetržitě ve dne v noci zajímal, zapomněl naň, jak vždy zapomínal na všechny dokončené obrazy. Dokonce se i nerad naň díval a vystavil jej jediné proto, že čekal na Angličana, jenž jej chtěl koupiti.

— To nic není, to je jen dávná studie, — pravil.

—Jak je to krásné! — pravil též Goleniščev, jejž zřejmě uchvátil původ onoho obrazu.

Dva chlapci ve stínu vrby lovili na udice ryby. Jeden z nich, starší, vhodil právě udici a snažil se opatrně vyplésti plaváček z křoví, jsa cele pohroužen do této práce; druhý, mladší, ležel v trávě, podepřev si rukama svou rozcuchanou, rusovlasou hlavu a pohlížel zádumčivýma modrýma očima na vodu. Co si myslil?

Nadšení, jež vyvolal tento obraz, probudilo v Michajlovu dřívější rozrušení, ale bál se a neměl rád této plané citlivosti k minulosti, neměl jí rád a proto, ačkoli jej tyto pochvaly těšily, chtěl zavésti své hosty k třetímu obrazu.

Ale Vronskij se otázal, neprodal-li by tohoto obrazu.

Michajlovu, rozrušenému nyní hosty, zmínka o peněžních věcech byla zcela nepříjemná.

— Je vystaven na prodej, — odpovídal svraštuje mrzutě obočí.

Když hosté odjeli, Michajlov si usedl proti obrazu Piláta a Krista a ve své mysli si opakoval vše, co bylo řečeno a snad třeba nevysloveno, ale jaksi naznačeno těmito návštěvníky. A ku podivu: to, co mělo pro něho takovou důležitost, když tu byli a když se v mysli vžíval do jejich stanoviska, ztratilo pojednou veškeren svůj význam. Začal pohlížeti na obraz svým úplným uměleckým názorem a došel až k onomu stavu přesvědčení, že je jeho obraz dokonalý a proto i významný, jehož mu bylo zapotřebí k onomu napětí, jež vylučovalo všechny ostatní zájmy a jediné při němž mohl pracovati.

Kristova noha v perspektivě nebyla správná. Vzal paletu a pustil se do práce. Opravuje nohu neustále pohlížel na postavu Janovu v pozadí, jíž si hosté ani nepovšimli, ale jež, jak věděl, byla vrcholem dokonalosti. Dokončiv nohu chtěl se pustiti do této postavy, ale cítil, že je k tomu příliš rozrušen. Nedovedl sice pracovati, byl-li chladný k práci, stejně tak jako tehdy, byl-li příliš dojat a viděl-li všechno příliš ostře. Byl jen jeden stupeň při přechodu od chladnosti k nadšení, při němž mohl pracovati. Ale nyní byl až přespříliš rozrušen. Chtěl zastříti obraz, ale zastavil se a drže v rukou pokrývku a blaženě se usmívaje, pohlížel dlouho na Janovu postavu. Konečně jako by se s bolem odtrhoval od tohoto obrazu, spustil přikrývku a unaven, ale šťasten odešel do svého bytu.

Vronskij, Anna a Goleniščev, vracejíce se domů, byli neobyčejně oživeni a veseli. Mluvili o Michajlovu a jeho obrazech. Slovo *talent*, jímž vyrozumívali vrozenou, téměř fysickou schopnost, zcela nezávislou na srdci a rozumu a jímž chtěli obsáhnouti a nazvati vše, co umělec pro-

živá, vyskytovalo se neobyčejně často v jejich rozhovoru, protože jim bylo naprosto nezbytné, aby mohli pojmenovati to, o čem neměli žádného ponětí, ale o čem chtěli mluviti. Tvrdili, že mu není lze upříti talent, ale že se jeho talent nemohl rozvinouti pro nedostatek vzdělání — všeobecného neštěstí našich ruských malířů. Ale obraz chlapců utkvěl v jejich paměti a neustále se k němu navraceli. »Je to nádhera! Jak se mu to podařilo a jak je to prosté! Ani nechápe, jak je to krásné. Ano, nesmím si dát ujíti tuto příležitost a musím jej koupiti,« pravil Vronskij.

XIII.

Michajlov prodal Vronskému svůj obraz a byl ochoten namalovati Anninu podobiznu. V určený den přišel a pustil se do práce.

Podobizna po pátém sedění překvapila všechny a zejména Vronského nejen svou věrností, ale hlavně i krásou. Bylo podivné, jak mohl Michajlov najíti tuto její zvláštní krásu. »Je zapotřebí ji znáti a milovati tak, jak jsem ji miloval já, aby mohl najíti její nejroztomilejší duševní výraz,« myslil si Vronskij, ačkoli teprve podle této podobizny poznal tento její nejroztomilejší duševní výraz. Ale výraz ten byl tak pravdivý, že se mu i ostatním zdálo, že jej již dávno znali.

— Jak dlouho se s tím mořím a nic pořádného jsem nesvedl, — řekl o své podobizně, — ale on na ni pohlédl a ihned ji namaloval. To dělá ta technika.

— To přijde, — utěšoval jej Goleniščev, podle jehož úsudku Vronskij měl i talent a hlavně vzdělání, jež mu poskytovalo povznesený názor na umění. Ujišťování Goleniščevovo o tom, že Vronskij má talent, bylo podporo-

váno i tím, že Goleniščev sám potřeboval sympatie a pochvaly Vronského pro své práce a myšlenky a že cítil, že pochvaly a povzbuzování musí býti vzájemné.

V cizím domě a zejména ve Vronského paláci Michajlov byl zcela jiným člověkem, než jakým byl doma ve svém atelieru. Byl nepříjemně zdvořilý, jako by se bál bližšího přátelství s lidmi, jichž si nevážil. Říkal Vronskému Vaše Jasnosti a nikdy přese všechno zvaní Anny a Vronského nezůstával u nich na oběd a nepřicházel jindy než k sedění. Anna se chovala k němu laskavěji než k jiným a byla mu vděčna za svou podobiznu. Vronskij se k němu choval též velmi zdvořile a zřejmě ho zajímal umělcův úsudek o jeho obrazu. Goleniščev neopomíjel sebe menší vhodné příležitosti, aby Michajlovu mohl vnuknouti správný názor na umění. Ale Michajlov zůstával chladným ke všem. Anna vyciťovala z jeho pohledu, že se rád na ni dívá, ale Michajlov se vyhýbal s ní mluviti. Na řeči Vronského o jeho malbě tvrdošíjně mlčel a stejně tak tvrdošíjně mlčel, když mu ukázali obraz Vronského a řeči Goleniščevovy jej zřejmě tížily a ani mu neodporoval.

Vůbec Michajlov svým zdrželivým a nepříjemným, jaksi nepřátelským chováním se jim velmi nelíbil, když jej poznávali blíže. A byli rádi, když se sedění ukončilo a v jejich rukou zůstal nádherný obraz a když k nim Michajlov přestal docházeti.

Goleniščev první vyslovil myšlenku, kterou měli všichni, že totiž Michajlov Vronskému prostě závidí.

— Dejme tomu, že nezávidí, protože má *talent;* ale mrzí jej, že urozený a bohatý člověk, k tomu ještě hrabě (vždyť oni všechno to nenávidí), bez nějaké zvláštní námahy dělá totéž, ne-li ještě lépe, co on, jenž tomu zasvětil celý svůj život. A hlavně, že má vzdělání, jehož se mu nedostává.

Vronskij obhajoval Michajlova, ale v hloubi své duše tomu věřil, protože podle jeho mínění člověk jiného, nižšího světa musil mu záviděti.

Podobizna Annina, — jeden námět, jejž oba podle přírody malovali, musila by ukázati Vronskému rozdíl, jenž byl mezi ním a Michajlovem, ale Vronskij toho neviděl. Přestal jediné po Michajlovu malovati svou Anninu podobiznu rozhodnuv se, že je to nyní naprosto zbytečné. Ale na svém obrazu ze středověkého života pracoval dále. A Vronskij sám i Goleniščev a zejména Anna shledávali, že byl velmi pěkný, protože se více podobal znamenitým obrazům, než obrazy Michajlovovy.

Zatím Michajlov přes to, že jej Annina podobizna uchvátila, byl ještě raději než oni, když se sedění skončilo a nemusil již více poslouchati úvahy Goleniščevovy o malířství a mohl zapomenouti na Vronského obrazy. Věděl, že nebylo lze zakázati Vronskému, aby se nezabýval malováním, věděl, že on i všichni dilettanti měli plné právo malovati, co se jim zlíbí, ale bylo mu to nepříjemné. Nebylo lze zakázati člověku, aby si udělal velkou voskovou loutku a nelíbal jí. Ale kdyby onen člověk s loutkou přišel a sedl si před zamilovaného a začal se se svou loutkou mazliti, jak se zamilovaný mazlí se svou milenkou, pak by to bylo zamilovanému nepříjemné. Právě tak nepříjemný pocit se zmocnil Michajlova při pohledu na obraz Vronského: bylo mu to směšné, zlobilo jej to, bolelo a uráželo.

Vášnivá záliba Vronského v malířství a středověku nepotrvala dlouho. Vronskij měl tolik vkusu pro malování, že nemohl dokončiti svůj obraz. Obraz nepokračoval. Cítil matně, že jeho nedostatky, jež byly na počátku málo zjevné, budou pronikavější, bude-li pokračovati ve své práci. Stalo se mu totéž, co se stalo i Goleniščevu, jenž cítil, že nemůže nic říci a jenž se neustále obelhával tím,

že jeho myšlenka ještě neuzrála, že nosí ve své mysli teprve její zárodky a že si připravuje materiál. Ale Goleniščeva to rozčilovalo a mučilo, kdežto Vronskij se nemohl obelhávati a trápiti a zejména rozčilovati. S vlastní svou rozhodností povahy, nic nevysvětluje a neospravedlňuje, přestal se obírati malířtvím.

Ale bez tohoto zaměstnání život jeho i Annin, jež se divila jeho zklamání, stal se jim v italském městě tak nudným, palác se jim zdál pojednou tak starým a špinavým, tak nepříjemným dojmem působily na ně skvrny na záclonách, štěrbiny v podlahách, opraskaná štukatura na římsách a tak je již omrzel neustále jednotvárný Goleniščev, italský profesor a německý cestovatel, že bylo třeba změniti tento život. Rozhodli se, že odjedou do Ruska na vesnici. V Petrohradě se chtěl Vronskij rozděliti o majetek se svým bratrem a Anna se setkati se synem. Léto chtěli prožíti na velkém rodném statku Vronského.

XIV.

Levin byl ženat již třetí měsíc. Byl šťasten, ale ne tak, jak očekával. Na každém kroku nalézal rozčarování svých dřívějších snů a nové neočekávané kouzlo. Byl šťasten, ale vstoupiv do rodinného života, na každém kroku viděl, že byl zcela jiný, než jak si jej představoval. Na každém kroku pociťoval to, co by pociťoval člověk, jenž by pozoroval se zalíbením elegantní, šťastný pohyb loďky po jezeru, kdyby si sám do ní vsedl. Viděl, že nestačí seděti rovně, nenahýbati se, — ale že musí neustále bedlivě uvažovati, kam má plouti, že má pod nohama vodu, že musí veslovati a že rukám, nezvyklým na tento pohyb, je to velmi bolestivé, že dívati se na to je lehké, ale veslovati že je sice velmi radostné, ale velmi obtížné.

Dokud byl ještě svoboden, pohlížeje na cizí manželský život, na malicherné starosti, sváry a žárlivost, jen se opovržlivě usmíval. V jeho budoucím manželském životě nejen že podle jeho přesvědčení nemohlo býti něco podobného, ba dokonce i všechny vnější formy, jak se mu zdálo, musí býti zcela jiné a nesmějí se v žádném směru podobati životu ostatních. A pojednou místo toho jeho život s ženou nejenže se neutvářel zcela jinak, ba naopak sestával se z týchž malicherných drobností, jimiž dříve tak opovrhoval, ale jež nyní zcela proti jeho vůli nabývaly neobyčejné a nepopíratelné důležitosti. A Levin viděl, že upravení všech těchto malicherností není tak lehké, jak se mu dříve zdálo. Přes to, že se Levin domníval, že má nejpřesnější ponětí o rodinném životě, představoval si jako všichni muži bezděčně rodinný život jenom jako rozkoš lásky, jíž nic nemůže překážeti a již nesměly rušiti malicherné starosti. Podle svého názoru měl pracovati a oddychovati si od své práce ve štěstí lásky. Jeho choť pak měla býti milována a nic více. Ale jako všichni muži zapomínal, že i ona musí pracovati. A velmi se divil, jak ona, ta poetická, rozkošná Kitty mohla hned nejenom v první týdny, ale již v první dni jejich manželského života mysliti a starati se o ubrusy, o nábytek a trepky pro hosty, o podnos, o kuchaře, oběd a t. p. Již tehdy, když byl ještě ženichem, byl překvapen onou určitostí, s níž se zřekla cesty do ciziny a rozhodla se jeti do vesnice, jako by věděla o čemsi, čeho bylo zapotřebí, a že kromě své lásky mohla ještě přemýšleti o zcela vedlejších věcech. Tenkráte jej to urazilo a ještě nyní tyto její malicherné sháňky jej několikráte urážely. Ale viděl, že toho nezbytně potřebuje. A miluje ji, ačkoli ani nechápal, proč tak činí a třebaže se vysmíval těmto starostem, nemohl na ně nepohlížeti bez záliby. Vysmíval se tomu, jak rozestavovala nábytek, přivezený z Moskvy, jak si nově zařizovala svůj

i jeho pokoj, jak zavěšovala záclony, jak určovala pokoje pro hosty, pro Dolly, jak zařizovala světničku pro svou novou komornou, jak rozkazovala starému kuchaři, co se má uvařiti k obědu, jak se vadívala s Agafjou Michajlovnou, berouc jí z rukou správu spižírny. Viděl, že se stařičký kuchař usmíval, pozoruje ji se zalíbením a poslouchaje její nezkušené a nemožné příkazy; viděl, že Agafja Michajlovna zádumčivě a přívětivě pokyvovala hlavou nad novým pořádkem, jejž zaváděla mladá paní ve spižírně; viděl, že Kitty byla neobyčejně roztomilá, když mu přicházela se smíchem a s pláčem oznámiti, že si komorná Maša uvykla považovati ji za slečnu a že jí proto neposlouchá. Zdálo se mu to milé, ale i podivné a myslil si, že by bylo lépe, kdyby toho nebylo.

Neznal onoho pocitu změny, jejž pociťovala po tom, když tak někdy doma zatoužila po kyselém zelí s kvasem anebo po cukrovinkách a nemohla míti ani jedno, ani druhé, ale když si nyní mohla objednati všechno, co chce, nakoupiti si spoustu cukroví, utratiti peněz, kolik chce a poručiti si jakékoli pečivo.

Nyní s radostí snila o příjezdu Dolly s dětmi a to hlavně proto, že bude moci dětem poručiti koláče, jaké kdo má rád a že Dolly ocení toto celé její zařízení. Sama ani nevěděla proč, ale domácnost ji neodolatelně k sobě vábila. Cítíc instinktivně příchod jara a vědouc, že nastanou také pochmurné dni, upravovala si, jak jen dovedla, své hnízdečko a snažila si je současně upraviti co nejlépe a učiti se, jak si má při tom počínati.

Tato malicherná Kittina starostlivost, jež tak odporovala Levinovu ideálu nadpozemského štěstí prvních dní manželství, byla jedním z jeho zklamání; a tato milá starostlivost, jejíhož smyslu nechápal, ale již musil míti rád, byla zase jedním z nových půvabů.

Druhým zklamáním a zároveň půvabem byly jejich

spory. Levin si nedovedl nikdy představiti, že by se on a jeho choť mohli chovati k sobě jinak, než něžně, uctivě a láskyplně a pojednou hned v prvních dnech se povadili, takže mu řekla, že jí nemá rád, že miluje jen sám sebe, dala se do pláče a zamávala rukama.

K prvnímu jejich sporu došlo proto, že Levin odjel na nový statek a zdržel se tam o půl hodiny déle, protože si chtěl zkrátiti cestu a při tom zabloudil. Jel domů, přemýšleje jediné o ní, o její lásce, o svém štěstí a čím více se přibližoval k domovu, tím víc se stával něžnější. Vběhl do pokoje s týmž, ba ještě mocnějším citem, než s jakým přijel k Ščerbackým, aby požádal o její ruku. A pojednou jej přivítal zamračený výraz, jehož u ní nikdy neviděl. Chtěl jí políbiti ruku, ale Kitty jej odstrčila.

— Co je ti?

— Tobě je veselo... — pravila uštěpačně, chtějíc zachovati klid.

Ale sotvaže otevřela ústa, ihned se jí vyhrnul proud výčitek nesmyslné žárlivosti, všeho, co ji trápilo po onu půlhodinu, již ztrávila ztrnule, sedíc na okně. Tu teprve po prvé jasně pochopil, čeho nechápal, když si ji po svatbě odvedl z kostela. Pochopil, že je mu nejen blízká, ale že nyní neví, kde končí ona a kde začíná on. Pochopil to z onoho mučivého pocitu rozdvojení, jež v tu chvíli pociťoval. V první chvíli se urazil, ale ihned pocítil, že jej nemohla uraziti, protože byla vlastně on sám. Pociťoval v první chvíli pocit podobný onomu, jenž se zmocní člověka, který, dostav pojednou zezadu silnou ránu, zlostně se ohlíží, aby našel vinníka, chtěje se mu pomstíti, a jenž se přesvědčí, že se sám neopatrně udeřil, že zlobiti se nemá na koho a že musí snésti bolest a utišiti ji.

Nikdy potom to již tak silně nepociťoval, ale tehdy, když se mu to stalo po prvé, nemohl se dlouho vzpama-

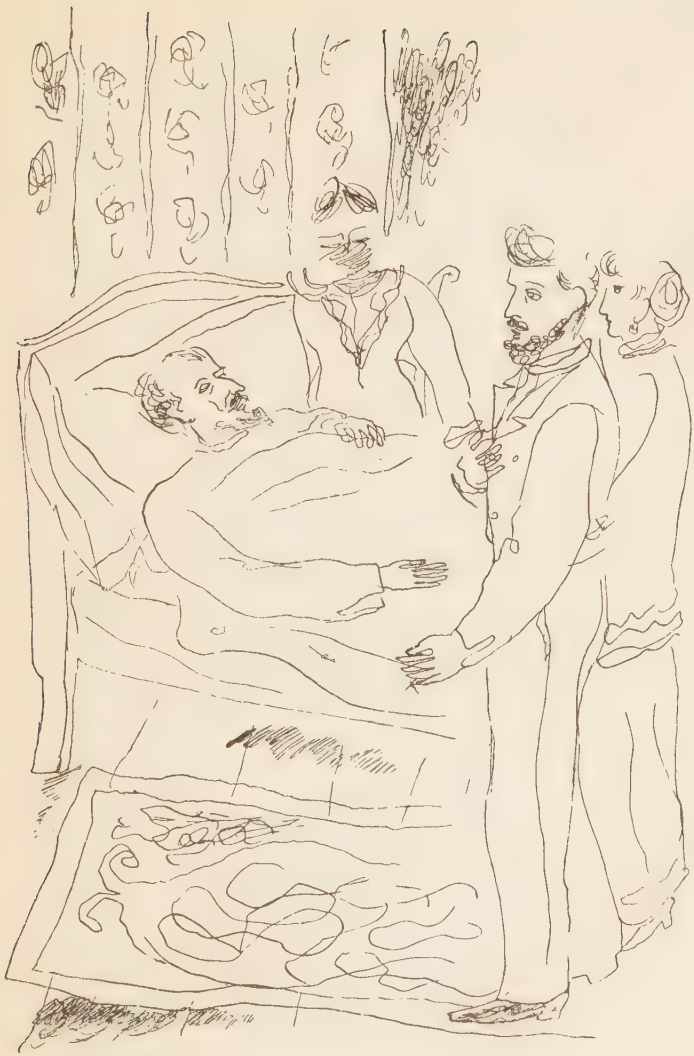

Na posteli, odstavené od zdi, leželo tělo. *(Str. 366.)*

tovati. Přirozený cit vyžadoval, aby se omluvil, aby jí dokázal, že se provinila, ale dokázati jí, že se provinila, znamenalo podrážditi ji ještě více a učiniti ještě větší onu trhlinu, jež byla příčinou všeho toho zármutku. Jeden obvyklý cit nabádal jej k tomu, aby sňal se sebe vinu a svalil ji na ni; jiný, daleko mocnější jej pobádal, aby ji co nejrychleji hleděl odstraniti, neposkytuje jí možnosti, aby se mohla ještě rozšířiti. Nechati na sobě ono nespravedlivé obvinění, bylo trapné, ale ospravedlniti se a způsobiti jí bolest, bylo ještě horší. Jako člověk, jenž se v polosnu zmítá bolestí, chtěl si odtrhnouti, odhoditi toto bolavé místo, ale vzpamatovav se cítil, že si bolest způsobil sám. Musí se jediné postarati o to, aby pomohl bolavému místu, aby onu bolest přetrpělo a snažil se tak učiniti.

Smířili se. Kitty, poznala svou vinu, nepřiznala se k ní, ale začala se k němu chovati něžněji a oba pociťovali nové, zdvojnásobené štěstí lásky. Ale to nevadilo, aby se podobná nedorozumění neopakovala a to dokonce dosti často z příčin nejméně očekávaných a zcela malicherných. Tato nedorozumění vznikala často proto, že ještě nevěděli, co je pro každého z nich důležité a pak také proto, že po celou tu první dobu byli oba často ve špatné náladě. Byl-li jeden z nich v dobré, ale druhý ve špatné náladě, tu se pokoj nerušil, ale stalo-li se, že oba byli ve špatné náladě, pak nedorozumění vznikala z tak nepochopitelných a malicherných příčin, že si později nemohli nijak vzpomenouti, proč se vlastně vadili. Pravda, byli-li v dobré náladě, jejich radost ze života se zdvojnásobila. Ale přece jen první doba byla pro ně dobou velmi těžkou.

Po celou tu první dobu cítili neobyčejně živě napjatost onoho řetězu, jímž byli spoutáni a jenž jimi cloumal hned v tu a hned zase na onu stranu. Vůbec onen »medový měsíc,«[1]) totiž měsíc po svatbě, od něhož podle doslechu Le-

[1]) *líbánky.*

vin tolik očekával, nebyl nejen medovým, nýbrž zůstal dokonce v jejich vzpomínkách nejtěžší a nejponižující dobou jejich života. Oba se snažili se stejnou horlivostí v dalším svém životě vyškrtnouti ze své paměti všechny nestvůrné, zahanbující okolnosti této nezdravé doby, kdy oba byli zřídka v normální náladě a kdy zřídka kdy byli sami sebou.

Teprve v třetím měsíci svého manželství, když se navrátili z Moskvy, kam si na měsíc zajeli, stal se jejich život klidnější.

XV.

Přijeli právě z Moskvy a byli rádi, že jsou doma. Levin seděl u psacího stolu a psal. Kitty, v temně fialových šatech, jež nosila v prvních dnech svého manželství a jež si nyní opět oblekla, protože byly Levinovi neobyčejně památné a drahé, seděla na pohovce, na téže staré kožené pohovce, jež stála vždy v pracovně Levinova dědečka a otce a vyšívala broderie anglaise.[1]) Levin přemýšlel a psal, nepřestávaje radostně cítiti její přítomnost. Nezanechal svého zaměstnání, hospodařil dále i pokračoval ve spisování své knihy, v níž měly býti vyloženy základy nového hospodaření; ale právě tak, jak se mu dříve tato práce a myšlenky zdály nepatrnými a malichernými u srovnání s mrakem, jenž zastíral celý jeho život, právě tak nepatrnými a malichernými se mu zdály i nyní u srovnání s oním budoucím životem, ozářeným jasným světlem, jenž jej očekává. Pokračoval dále ve své práci, ale nyní cítil, že těžiště jeho pozornosti se přesunulo na něco jiného a že následkem toho pohlíží na věc zcela jinak a jasněji. Dříve mu byla práce ta záchranou před životem. Dříve cítil, že

[1]) *anglické vyšívání.*

bez této práce by byl jeho život příliš smutný. Nyní však práce ta mu byla nezbytná, aby jeho život nebyl jednotvárně jasný. Uchopiv se opět svých papírů, přečetl si vše, co již bylo napsáno a s radostí poznal, že práce ta stojí za to, aby se jí obíral. Mnohé z dřívějších jeho myšlenek se mu zdály zbytečnými a upřílišněnými. ale mnohé mezery se mu zdály jasnými, když si ve své paměti připomněl celé dílo. Nyní psal novou kapitolu o příčinách nevýhodného postavení ruského zemědělství. Dokazoval, že chudoba pramení nejen z nespravedlivě rozděleného pozemkového majetku a špatného hospodaření, ale že jí v poslední době napomáhala vnitřní civilisace, nepřirozeně Rusku vštípená, zejména dopravní prostředky, železnice, jež vedly k centralisaci ve městech, vzrůst přepychu a následkem toho rozvoj tovární výroby na úkor zemědělství, rozmach úvěru a toho, co jej vždy nezbytně doprovází — bursovní spekulace. Zdálo se mu, že při normálním rozvoji bohatství ve státě všechny tyto zjevy měly by se objeviti teprve tehdy, byla-li již zemědělství věnována význačná pozornost a zaujalo-li již pevné — anebo aspoň určité — postavení; že bohatství země má vzrůstati stejnoměrně a hlavně tak, aby ostatní odvětví bohatství nepředstihla zemědělství; že určitému stavu zemědělství musí odpovídati dopravní prostředky a že při našem nepravidelném využitkování země železnice, jež nevznikly z hospodářských potřeb, nýbrž z politické nutnosti, byly předčasné a že místo toho, aby napomáhaly rozvoji zemědělství, jak se původně od nich očekávalo, předstihly zemědělství, vyvolaly rozvoj průmyslu a úvěru a zarazily vývoj zemědělství a že proto, právě tak jako jednostranný a předčasný vývin jednoho orgánu u živočicha překáží jeho celému vývinu, právě tak úvěr, dopravní prostředky a zvýšená průmyslová činnost, jež jsou v Evropě naprosto nezbytné, uškodily všeobecnému rozvoji ruského bohat-

ství, zatlačivše úplně do pozadí nejdůležitější otázku, jež by se měla první řešiti, totiž otázku upravení poměrů zemědělství.

Zatím co Levin psal tyto své myšlenky, Kitty přemýšlela o tom, jak byl její choť nepřirozeně pozorný k mladému knížeti Čarskému, jenž se jí po celý večer před jejich odjezdem velmi netaktně dvořil. »Vždyť žárlí, — myslila si. — Bože můj! jak je milý a jak je hloupý. Žárlí na mne! Kdyby věděl, že všichni pro mne znamenají právě tolik, co kuchař Petr, — myslila si pohlížejíc s podivným pocitem vlastnictví na jeho týl a červený krk. — Ačkoli je mi líto, že jej vyruším z práce (však on to již nějak dohoní), přece jen se mu musím podívati do tváře; zdali pak vycítí, že se na něho dívám? Chci, aby se obrátil ... Chci, nu!« a otevřela ještě šířeji své oči, chtějíc tímto zesíliti působnost svého pohledu.

— Ano, vssávají do sebe všechny šťávy a poskytují klamný lesk, — zabručel si Levin, přestal psáti a cítě, že se na něho dívá a že se usmívá, ohlédl se.

— Co je? — otázal se usmívaje se a vstávaje.

»Ohlédl se,« pomyslila si.

— Nic, chtěla jsem, aby ses ohlédl, — pravila pohlížejíc na něho a chtějíc uhodnouti, zlobí-li se na ni či nic, že jej vyrušila.

— Nu, tak je to krásné, jsme-li spolu. Totiž mně, — pravil přistupuje k ní a záře úsměvem štěstí.

— Mně je tak pěkně, nikam nepojedu a hlavně ne do Moskvy.

— O čem jsi přemýšlela?

— Já? přemýšlela jsem ... Ne, ne, jdi a piš dále, nevyrušuj se, — pravila špulíc rty, — musím vystříhati tyto dirky, vidíš?

Vzala nůžky a začala vystřihávati.

— Ne, pověz mi, o čem jsi přemýšlela? — pravil přise-

daje si k ní a pozoruje kruhovité pohyby maličkých nůžek.

— Ach, o čem jsem přemýšlela? Přemýšlela jsem o Moskvě, o tvém týle.

— Proč se právě mně dostává takového štěstí? To je nepřirozené. Je to příliš krásné, — pravil líbaje jí ruku.

— Mně naopak, čím je to krásnější, tím se mi to zdá přirozenějším.

— Ale ty máš dnes pěkně zapletené vlasy, — pravil obraceje opatrně její hlavu. — To jsou krásně zapletené vlásky. Vidíš, tady! Ne, ne. Musíme každý po své práci!

Ale nepracovali již dále a jako provinilí odskočili od sebe, když vešel Kuzma oznámiti, že je čaj na stole.

— A z města již přijeli? — otázal se Levin Kuzmy.

— Právě před chvílí, svlékají se.

— Přijď co nejdříve, — pravila mu odcházejíc do svého pokoje, — sice si v tvé nepřítomnosti přečtu dopisy. A pak si zahrajeme na čtyři ruce.

Levin, osaměv a uloživ všechny své sešity do nové aktovky, již mu Kitty koupila, začal si umývati ruce v novém umyvadle s novým, elegantním příborem, jenž se tu objevil zároveň s ní. Usmíval se svým myšlenkám a pokyvoval hlavou s výrazem nesouhlasu s těmi myšlenkami; trápil jej pocit, podobný pokání. Cosi zahanbujícího, rozněžněného, cosi kapuanského, jak říkal, bylo v jeho nynějším životě. »Takhle žíti není pěkné, — myslil si. — Již jsou tomu skoro tři měsíce a já skoro nic nedělám. Nyní téměř po prvé jsem se pustil do vážné práce a co se stalo? Sotvaže jsem začal, ihned jsem toho nechal. Ba i obvyklé své práce — i ty jsem téměř úplně zanedbal. Po hospodářství — již téměř ani nechodím a nejezdím. Hned je mi líto nechati ji o samotě a hned zase vidím, že je jí dlouhá chvíle. A já jsem si myslil, že život před svatbou

není ani životem a že teprve po svatbě se začne ten pravý. A zatím již tomu budou brzy tři měsíce a já jsem ještě nikdy tak nečinně a neužitečně nemařil čas. Ne, tak si již nesmím počínati, musím začíti pracovati. Rozumí se, ona není tím vinna. Nemohu jí to vyčítati. Měl jsem býti pevnější, uhájiti si svou mužskou nezávislost. Ale takhle nejenže si sám na to zvyknu, ale i ji tomu přiučím ... Rozumí se, ona není tím vinna,« říkal si.

Ale je-li člověk nespokojen, těžce se ubrání tomu, aby někomu nevyčítal a to hlavně tomu, kdo je mu nejblíže, že je příčinou jeho nespokojenosti. A Levinu se jaksi matně zdálo, že sama Kitty není ničím vinna (nemohla býti ničím vinna), ale že je tím vinno její vychování, příliš povrchní a frivolní (»ten hlupák Čarskij; vím, že jej chtěla nějak zpražiti, ale nedovedla to«). Ano, kromě zájmu o domácnost (ten má), kromě své toalety a kromě »broderie anglaise« nemá žádných vážných zájmů. Ani zájmu o mou práci, o hospodářství, o mužíky, ani ne o hudbu, v níž je dosti sběhlá, ani o četbu. Nic nedělá a přece je naprosto spokojena.« Levin v duchu odsuzoval a ještě nechápal, že se připravovala k onomu období činnosti, jež jí musí nastati, až bude současně manželkou, paní domu, až bude roditi, kojiti a vychovávati děti. Nechápal, že to svým instinktem jaksi vyciťovala a že připravujíc se k této strašné práci, nevyčítala si chvilky bezstarostnosti a štěstí lásky, jichž nyní využívala, vesele si uvíjejíc své budoucí hnízdečko.

XVI.

Když Levin odešel nahoru do svého pokoje, jeho žena seděla u nového stříbrného samovaru a u nového čajového příboru a posadivši k maličkému stolku starou Agafju Mi-

chajlovnu s číškou čaje, již jí nalila, čtla dopis od Dolly, s níž si neustále a často dopisovali.

— Podívejte se, jak mne vaše paní posadila, přikázala mi, abych s ní seděla, — pravila Agafja Michajlovna usmívajíc se přátelsky na Kitty.

V těchto slovech Agafji Michajlovny Levin vyčetl rozuzlení dramatu, jež se v poslední době odehrávalo mezi Agafjou Michajlovnou a Kitty. Viděl, že přese všechnu roztrpčenost, již nová paní domu Agafje Michajlovně způsobila tím, že jí odňala otěže domácí vlády, Kitty přece jen zvítězila a přiměla ji k tomu, že si ji Agafja Michajlovna oblíbila.

— Pohleď, přečtla jsem i tvůj dopis, — pravila Kitty, podávajíc mu list, napsaný neumělou rukou. — Je to od té ženy, myslím, co je u tvého bratra . . — pravila. — Nepřečtla jsem si ho. A to je od našich a od Dolly. Jen si představ! Dolly byla s Grišou a Táňou na dětském plese u Sarmatských; Táňa byla za markýzu.

Ale Levin jí neposlouchal; začervenav se vzal dopis Marji Nikolajevny, bývalé milenky bratra Nikolaje a začal jej čísti. Byl to již druhý dopis od Marji Nikolajevny. V prvním dopise mu Marja Nikolajevna psala, že ji bratr od sebe vyhnal zcela nevinně a s dojímavou naivností dodávala, že ačkoli se opět octla v bídě, o nic neprosí, nic si nežádá, ale že ji ubíjí pomyšlení, že Nikolaj Dmitrijevič bez ní hyne pro své špatné zdraví a prosila bratra, aby na něho dohlédl. Nyní mu psala druhý. Našla Nikolaje Dmitrijeviče, opět se s ním sešla v Moskvě a odjela s ním do gubernského města, kde dostal místo v jakémsi úřadě. Ale že se tam pohádal se svým představeným a odjel nazpět do Moskvy, ale že cestou tak onemocněl, že již sotva asi vstane, — psala. »Stále na vás ráčil vzpomínati a peněz již též nemá.«

— Přečti si, co píše o tobě Dolly, — pravila Kitty

s úsměvem, ale ihned se zarazila, zpozorovavši změněný výraz tváře svého chotě. — Co je ti? Co se stalo?

— Píše mi, že bratr Nikolaj je smrtelně nemocen. Pojedu k němu.

Tvář Kittina se pojednou změnila. Vzpomínka na Táňu, markýzu a Dolly, všechno to pojednou zmizelo.

— Kdy pak pojedeš? — pravila.

— Zítra.

— Pojedu s tebou, mohu? — pravila.

— Kitty! nu, copak tě to napadá? — řekl vyčítavě.

— Co mne napadá? — pravila urazivši se, že přijímá s jakousi neochotou a rozmrzelostí její návrh. — Proč bych nemohla jeti? Nebudu ti překážeti. Já . . .

— Jedu proto, že můj bratr umírá, — pravil Levin. — Ale proč bys měla ty . . .

— Proč? Právě pro totéž, pro co ty.

»A v takovou pro mne vážnou dobu myslí jediné na to, že se tu bude sama nuditi,« pomyslil si Levin. A tato její odpověď ve věci tak vážné jej rozčilila.

— To je naprosto nemožné, — pravil přísně.

Agafja Michajlovna vidouc, že se schyluje k hádce, postavila tiše číši a odešla. Kitty toho nepozorovala. Tón, s nímž jí muž řekl poslední slova, ji urazil zejména tím, že zřejmě nedůvěřoval tomu, co řekla.

— Ale já ti říkám, že pojedeš-li ty, pojedu s tebou i já, zcela určitě pojedu, — pravila rychle a hněvivě. — Proč by to bylo naprosto nemožné? — Proč říkáš, že je to naprosto nemožné.

— Protože budu musit jet Bůh ví kam, po Bůh ví jakých cestách a hospodách . . . Budeš mi jen překážeti, — pravil Levin, snaže se býti chladnokrevný.

— Ba naprosto ne. Nepotřebuji nic. Kde můžeš býti ty, tam mohu býti i já . . .

— Nu, a pak již proto, že je tam ona ženština, s níž se nemůžeš sblížiti.

— Nevím o ničem a nic nechci věděti, kdo je tam a co je tam. Vím, že bratr mého muže umírá a že můj muž jede k němu a že já pojedu se svým mužem, abych . . .

— Kitty! nehněvej se. Ale pomysli si, že tu jde o vážnou věc, že je mi tak bolestné, pomyslím si, že nedovedeš přemoci svou slabost, nechtějíc zůstati sama doma. Budeš-li se tu nuditi, nu, tak si zajeď do Moskvy.

— Ty mi *vždy* podkládáš špatné a podlé myšlenky, — pravila se slzami urážky a hněvu, — nemusím přemáhati žádnou slabost, nic . . . Cítím, že je mou povinností býti tam, kde je můj muž, postihl-li jej nějaký zármutek, ale ty mi chceš naschvál ublížiti, schválně nechceš chápati . . .

— Ne, to je hrozné. Býti takovým otrokem, — vzkřikl Levin vstávaje a nemoha již více přemoci svůj hněv. Ale v témž okamžiku pocítil, že se sám bije.

— Tak proč ses ženil? Byl bys nyní svoboden. Proč, lituješ-li toho, — pravila, vyskočila a odběhla do salonu.

Když přišel za ní, rozplývala se v slzách.

Začal mluviti, chtěje nalézti ona slova, jež by jí sice nevyvrátila její domněnky, ale jež by ji jen aspoň uklidnila. Ale neposlouchala ho a s ničím nesouhlasila. Schýlil se k ní a uchopil její vzpírající se ruku. Políbil jí ruku, políbil její vlasy, pak opět políbil ruku, — ale ona neustále mlčela. Ale když uchopil oběma rukama její obličej a zvolal: »Kitty!« — pojednou se vzpamatovala, rozplakala se a usmířila.

Rozhodli se, že pojedou zítra spolu. Levin řekl ženě, že věří, že chtěla jeti jediné proto, aby mu mohla něčím přispěti, souhlasil, že přítomnost Marji Nikolajevny u bratra není nic neslušného; ale v hloubi své duše jel nespokojen s ní i sám s sebou. Byl s ní nespokojen proto, že jej nechtěla pustiti od sebe, když toho bylo zapotřebí (a

jak mu bylo podivné, pomyslil-li si, že on, jenž ještě nedávno nesměl věřiti tomu štěstí, že by ho mohla míti ráda, nyní cítil, že je nešťasten, protože jej až příliš miluje!) a nespokojen sám s sebou proto, že si nedovedl počínati pevně. A ještě více nesouhlasil v hloubi duše s tím, že jí nic není do té ženštiny, jež žije s bratrem a s hrůzou přemýšlel o všech nedorozuměních, jež by mohla vzniknouti. Již ta okolnost, že jeho žena, jeho Kitty, bude v jednom pokoji s onou děvkou, byla příčinou, že se otřásl hnusem a hrůzou.

XVII.

Hotel gubernského města, v němž ležel Nikolaj Levin, byl jedním z těch gubernských hotelů, jež jsou zřizovány podle nových zdokonalených vzorů s nejlepšími úmysly čistoty, přepychu, ba dokonce i elegantnosti, ale jež přičiněním obecenstva, jež je navštěvuje, s neobyčejnou rychlostí se přeměňují ve špinavé krčmy s nároky na současné vymoženosti a stávají se týmiž nároky ještě horšími, než dřívější špinavé hostince. Hotel ten poklesl již na onen stav, a voják ve špinavé uniformě, kouřící u vchodu cigaretu, jenž měl představovati vrátného i litinové, mřížkované, tmavé a nepříjemné schodiště i nenuceně se chovající sklepník ve špinavém fraku a společná jídelna se zaprášenou kyticí z voskových květin, zdobících stůl i špína, prach a nepořádek všude, a při tom jakási moderní železniční, sebou spokojená starostlivost tohoto hotelu — působily na Levinovy po jejich mladém manželském životě nejtěžším dojmem a hlavně tím, že klamný dojem, jímž na ně působil hotel, neshodoval se nikterak s tím, co je očekávalo.

Jako vždy se ukázalo, že po otázce, za jakou cenu si

přejí pokoj, nebyl ani jediný pěkný pokoj k dostání: jeden pěkný pokoj byl pronajat revisoru dráhy, druhý — advokátu z Moskvy, třetí — kněžně Astafjevové z vesnice. Zbýval jediný špinavý pokoj, vedle něhož k večeru přislíbili uvolniti druhý. Levin, mrze se na ženu, že se stalo, co očekával, zejména však proto, že v tu chvíli, kdy přijeli a kdy se mu srdce svíralo rozrušením při vzpomínce, jak se daří bratrovi, musil se starati o ni místo toho, aby ihned zaběhl k bratru, zavedl svou ženu do vykázaného pokoje.

— Jdi, jdi! — pravila pohlížejíc na něho plachým a provinilým pohledem.

Levin vyšel mlčky ze dveří a ihned se setkal s Marjou Nikolajevnou, jež se dověděla o jeho příjezdu a jež se neodvážila k němu zajíti. Byla právě taková, jak ji viděl v Moskvě: měla na sobě tytéž vlněné šaty a holé ruce a krk i tutéž dobromyslně tupou, poněkud plnější zďobanou tvář.

— Nu, co je? jak se mu daří? co je?

— Velmi špatně. Již nevstane. Neustále vás ráčil očekávati. On . . . vy . . . jste tu s manželkou.

Levin v prvé chvíli nepochopil, co ji zaráželo, ale ihned mu to vysvětlila.

— Odejdu, půjdu do kuchyně, — pravila. — Bude rád. Slyšel již o tom, zná ji a pamatuje se na ni z ciziny.

Levin pochopil, že tím mínila jeho choť a nevěděl, co by odpověděl.

— Pojďme, pojďme, — pravil.

Ale sotvaže se hnul, dveře jeho pokoje se otevřely a Kitty vyhlédla. Levin se začervenal jak od studu, tak i od zlosti na svou ženu, jež postavila sebe i jej v tak těžké postavení; ale Marja Nikolajevna se začervenala ještě více. Celá se skrčila a začervenala se k slzám a uchopivši

oběma rukama konce šátku, kroutila je červenými prsty nevědouc, co má mluviti a co dělati.

V onom pohledu, jímž Kitty pohlédla na tuto nepochopitelnou, pro ni hroznou ženštinu, Levin v prvním okamžiku viděl výraz dychtivé zvědavosti; ale to potrvalo jen okamžik.

— Nu, jak je? co dělá? — obrátila se ke svému muži a potom k ní.

— Nemůžeme přece rozmlouvati na chodbě, — pravil Levin ohlížeje se nevrle na pána, jenž šel pokulhávaje v té chvíli po chodbě, jako by tu měl co dělati.

— Nu tak pojďme k nám, — pravila Kitty k Marje Nikolajevně, jež se zatím vzpamatovala; ale zahlédnuvši ustrašený mužův výraz, — anebo jděte, jděte a pošlete pro mne, — pravila a vrátila se do pokoje. Levin odešel k svému bratru.

Neočekával nikterak, co spatřil a co pocítil u bratra. Očekával, že se u něho shledá s týmž stavem sebeoklamávání, jenž, jak slýchal, se často vyskytuje u souchotinářů a jenž jej tak mocně překvapil, když k němu bratr na podzim přijel. Čekal, že tu sice najde určitější fysické příznaky přibližující se smrti, větší slabost, větší hubenost, ale přece jen týž stav. Očekával, že se ho zmocní tentýž pocit lítosti nad ztrátou milovaného bratra a hrůzy před smrtí, jenž se ho zmocnil tehdy, ale pouze ve větší míře. A na to se připravoval; ale našel něco zcela jiného.

V maličkém, špinavém pokojíku, poplivaném po pomalovaných stěnách, za jehož tenkou přepážkou se ozýval jakýsi rozhovor, ve vzduchu, prosyceném dusivým zápachem nečistoty, na posteli, odstavené od zdi, leželo tělo, přikryté pokrývkou. Jedna ruka tohoto těla byla na pokrývce a pěst, ohromná jako hrábě, byla nepochopitelně upevněna k tenkému, ale od počátku až do poloviny rovnému předloktí. Hlava ležela na polštáři na stranu. Levin

zahlédl zpocené řídké vlasy na spáncích a čelo, potažené téměř průzračnou kožÍ.

»To není možná, že by toto strašné tělo byl bratr Nikolaj,« pomyslil si Levin. Ale přistoupil blíže, uviděl tvář a nemohl již déle pochybovati. Ačkoli se obličej strašně změnil, Levinu stačilo, podíval-li se do těchto živých očí, jež se upřely na vcházejícího a zpozoroval-li jemné chvění úst pod slepenými vousy, aby pochopil onu strašnou pravdu, že toto mrtvé tělo byl jeho živý bratr.

Lesknoucí se oči pohlédly přísně a vyčítavě na vcházejícího bratra. A hned týmž pohledem se započal čilý styk mezi živými. Levin ihned vycítil výčitku v jeho pohledu, na něho upřeném a lítost pro své štěstí.

Když jej Konstantin vzal za ruku, Nikolaj se usmál. Úsměv byl slabý, sotva znatelný, ale přes tento úsměv přísný výraz očí se nezměnil.

— To jsi neočekával, že mne najdeš v takovém stavu, — pravil namáhavě.

— Ano . . . ne, — řekl Levin, pleta se v slovech. — Proč jsi mi nedal dříve věděti, totiž tehdy, kdy jsem se ženil? Všude jsem se po tobě vyptával.

Musil mluviti, aby nemlčel, ale nevěděl, co by měl říci, tím spíše, že mu bratr neodpovídal, nýbrž jen se díval, nespouštěje s něho očí a zřejmě vnikal ve význam každého slova. Levin oznámil svému bratru, že jeho choť přijela s ním. Nikolaj se nad tím zaradoval, ale řekl, že se bojí, aby jí nepoděsil svým stavem. Nastalo mlčení. Pojednou Nikolaj sebou pohnul a začal cosi mluviti. Levin očekával něco neobyčejně zvláštního a důležitého podle výrazu jeho tváře, ale Nikolaj začal mluviti o svém zdraví. Obviňoval lékaře, litoval, že tu nemá znamenitého moskevského lékaře a Levin pochopil, že stále ještě doufá ve své uzdravení.

Levin, použiv první chvilky nastalého mlčení, vstal,

chtěje se aspoň na chvíli zbaviti trapného pocitu a řekl, že dojde pro ženu.

— Nu, dobrá, poručím, aby zde uklidili. Je tu špinavo a zapáchá tu, jak myslím. Mašo! ukliď tu, — pravil nemocný namáhavě. — A jak uklidíš, ihned odejdi, — dodal pohlížeje tázavě na bratra.

Levin neodpověděl. Když vyšel na chodbu, zastavil se. Řekl, že přivede ženu, ale nyní, uvědomiv si onen pocit, jenž se ho zmocnil, se rozhodl, že se právě naopak pokusí ji přemluviti, aby k nemocnému nechodila. »Proč by se měla tak trápiti jako já?« pomyslil si.

— Nu, tak co je? jak se mu daří? — otázala se Kitty s ustrašenou tváří.

— Ach, to je hrozné, to je hrozné! — Proč jsi sem přijela? — pravil Levin.

Kitty se na chvíli odmlčela, pohlížejíc plaše a lítostivě na svého muže; ale potom přistoupila a uchopila jej oběma rukama za loket.

— Kosťo! zaveď mne k němu, bude nám oběma lehčeji. Jen mne tam zaveď, zaveď mne k němu, prosím tě o to a pak odejdi, — pravila. — Pamatuj si, že je mi mnohem hůře, vidím-li tebe a nemohu-li viděti jej. Tam snad mohu něčím prospěti tobě i jemu. Prosím tě, dovol, — prosila snažně svého chotě, jako by na tom záviselo celé štěstí jejího života.

Levin musil přivoliti a když se vzpamatoval, zapomněl již zcela na Marju Nikolajevnu a odešel opět s Kitty k bratrovi.

Kitty, kráčejíc lehce a pohlížejíc neustále na svého chotě ukazovala mu svou odhodlanou a soucitnou tvář, vstoupila do pokoje nemocného a pomalu se obracejíc zavřela tiše dveře. Neslyšnými kroky přistoupila rychle k loži nemocného a postavivši se tak, že nemocný nemusil obraceti hlavu, ihned uchopila svou svěží mladou ru-

kou kosti jeho ohromné ruky, stiskla ji a s touž tichou živostí, neurážející svou soustrastí, jak jen ženy dovedou, dala se s ním do řeči.

— Viděli jsme se v Sodenu, jenomže jsme se neseznámili, — pravila. — To jste si tenkráte nepomyslil, že budu vaší švekruší.

— Vy byste mne nepoznala? — pravil s úsměvem, jenž zazářil při jejím příchodu.

— Ne, byla bych vás poznala. Jak jste dobře udělal, že jste nám to dal věděti! Nebylo dne, aby Kosťa na vás nevzpomínal a aby se o vás neznepokojoval.

Ale jeho oživení potrvalo dlouho.

Ještě ani nedomluvila, když na jeho tváři opět utkvěl přísný a vyčítavý výraz závisti umírajícího člověka k živému.

— Obávám se, že vám tu není dobře, — pravila Kitty, odvracejíc se od jeho upřeného pohledu a prohlížejíc si pokoj. — Budeme musiti požádati hostinského o jiný pokoj, — pravila svému choti, — již z toho důvodu, abychom byli blíže.

XVIII.

Levin se nemohl klidně dívati na bratra, nemohl se v jeho přítomnosti tváři přirozeně a klidně. Když vcházel k nemocnému, tu se jeho oči a pozornost jaksi mimoděk zastíraly a neviděl a nerozeznával podrobností bratrova stavu. Cítil hrozný zápach, viděl špínu, nepořádek a trapný stav, slyšel jeho stenání a cítil, že mu není lze pomoci. Ani mu na mysl nepřišlo, aby si předložil všechny podrobnosti stavu nemocného, aby si představil, jak tam, pod tou přikrývkou leželo toto tělo, jak byly vedle sebe položeny jeho ohnuté vyhublé nohy, kříž, záda a

nebylo-li by lze je jinak položiti, něco udělati, aby se mu neleželo sice dobře, ale přece jen aspoň méně špatně. Mráz mu přebíhal po zádech, když začal přemýšleti o těchto podrobnostech. Byl zcela nepochybně přesvědčen, že není lze učiniti nic k prodloužení života, ba ani ne k ulehčení jeho utrpení. Ale vědomí, že považuje jakoukoli pomoc za naprosto marnou, zmocňovalo se i nemocného a dráždilo jej. A Levinu bylo proto ještě trapněji. Pobyt v pokoji nemocného byl pro něho trapný, ale když tam nebyl, bylo mu ještě hůře. A neustále pod různými záminkami vycházel z pokoje a opět se vracel, nemaje dostatek sil, aby s ním mohl zůstati o samotě.

Ale Kitty myslila, cítila a jednala zcela jinak. Když spatřila nemocného, bylo jí ho líto. A lítost v její ženské duši nevyvolala onoho pocitu hrůzy a hnusu, jejž vyvolala u jejího chotě, nýbrž potřebu jednati, dověděti se všechny podrobnosti jeho stavu a odpomoci jim. A protože neměla ani nejmenší pochybnosti, že mu musí pomoci, nepochybovala ani o tom, že je to možné a ihned se dala do práce. Tytéž podrobnosti, při jejichž pouhém pomyšlení zachvátila jejího chotě hrůza, ihned upoutaly k sobě její pozornost. Poslala pro lékaře, poslala do lékárny, poručila své komorné, jež za ní přijela a Marje Nikolajevně, aby zametly pokoj, setřely prach, aby všechno řádně umyly, sama cosi umývala, přemývala, cosi ukládala pod pokrývku. Sama několikráte zašla do svého pokoje, nevšímajíc si, že tím budí pozornost mužů, kteří šli proti ní, vyndavala a přinášela prostěradla, povlaky, ručníky, košile.

Sloužící, jenž podával ve společné jídelně inženýrům oběd, několikráte se zasmušilou tváří přicházel na její zavolání, a nemohl nevyplniti jejích rozkazů, protože je udílela s takovou důtklivostí, že nebylo lze jí odepříti. Levin všeho toho neschvaloval; nevěřil, že by to nemoc-

němu mohlo nějak prospěti. A nejvíce se obával, aby se nemocný nerozčilil. Ale nemocný, ačkoli, jak se zdálo, choval se ke všemu naprosto lhostejně, přece jen se nerozčiloval, nýbrž se jediné zastyděl, a vůbec se tvářil, jako by jej zajímalo všechno, co s ním dělala. Navrátiv se od lékaře, k němuž jej Kitty poslala, otevřel dveře a zastihl nemocného právě v té chvíli, kdy mu na Kittin rozkaz přeměňovaly prádlo. Dlouhá bílá kostra zad s ohromnými vysedlými lopatkami a trčícími žebry a obratli byla obnažena a Marja Nikolajevna se sloužícím nemohli mu obléci rukáv košile a navléci do něho jeho dlouhou ruku, klesající dolů. Kitty zavřevši rychle za Levinem dveře, nedívala se oním směrem; ale nemocný zastenal a Kitty přistoupila rychle k němu.

— Tak si pospěšte, — pravila.

— Nechoďte sem, — řekl zlostně nemocný, — já sám . .

— Co říkáte? — otázala se Marja Nikolajevna.

Ale Kitty porozuměla tomu, co chtěl říci a pochopila, že se stydí a že mu bylo nepříjemné, byl-li před ní nahý.

— Já se nedívám, já se nedívám, — pravila strkajíc mu ruku do rukávu. — A vy, Marjo Nikolajevno, jděte s druhé strany a opravte mu to, — dodala.

— Jdi, prosím tě, mám v maličké kabelce lahvičku, — obrátila se k svému choti, — víš, v postranní kapsičce a přines mi ji, prosím tě, sem, než se tu uklidí.

Levin navrátiv se se skleničkou shledal, že již nemocného uložili a že všechno kolem něho bylo přeměněno. Těžký zápach byl vystřídán vůní octu a voňavky, kterou Kitty rozstřikovala rozprašovačem, špulíc při tom rty a nadouvajíc ruměné tváře. Po prachu nebylo ani památky, pod postelí byl koberec. Na stole stály v pořádku sklenice, láhev s vodou a bylo položeno potřebné prádlo a Kittino broderie anglaise. Na druhém stole u postele nemocného byl jakýsi nápoj, svíčka a prášky. Nemocný čistě umyt a

učesán ležel na čistých prostěradlech, na vysoko vystlaných poduškách, v čisté košili s bílým límečkem kolem nepřirozeně tenkého krku a s novým výrazem naděje a pohlížel na Kitty, nespouštěje s ní očí.

Lékař, jejž Levin našel v klubu a s sebou přivezl, byl jiný, než který léčil Nikolaje Levina a jímž byl nespokojen. Nový lékař vytáhl sluchátko, vyšetřil nemocného, pokýval hlavou, předepsal mu lék a se zvláštní podrobností s počátku vysvětlil, jak má přijímati lék, potom, jakou má míti dietu. Radil nemocnému syrová vajíčka anebo jen slabě uvařená a selterskou vodu se svařeným mlékem určité teploty. Když lékař odjel, nemocný řekl cosi Levinovi, ale Levin porozuměl jediné posledním slovům: »tvoje Káťa,« ale z výrazu, s nímž na něho nemocný pohlédl, pochopil, že ji chválí. Zavolal i Káťu, jak říkal Kitty.

— Je mi již mnohem lepší, — pravil. — Kdybych byl u vás, byl bych již dávno zdráv. Jak je tu pěkně! — Uchopil její ruku a přitáhl si ji ke svým rtům, ale jako by se bál, že jí to bude nepříjemné, rozmyslil se, pustil její ruku a jen ji pohladil. Kitty jej uchopila oběma rukama za tuto ruku a stiskla ji.

— Teď mne ještě položte na levou stranu a jděte spat, — pravil.

Nikdo nemohl porozuměti tomu, co řekl, jediné Kitty pochopila, co chce. Pochopila, protože neustále v mysli své pátrala po tom, čeho by ještě potřeboval.

— Chce se položiti na druhou stranu, — pravila svému choti, — spí vždy na té straně. Přendej jej, není to příjemné zváti na to sloužící. Já nemohu. A vy též nemůžete? — obrátila se k Marje Nikolajevně.

— Bojím se, — odpovídala Marja Nikolajevna.

Ačkoliv Levinovi bylo strašné obejmouti rukama toto strašné tělo, dotknouti se pod pokrývkou oněch míst, na

něž chtěl zapomenout, přece jen poddávaje se vlivu své choti, objal jej rukama a uchopil jeho tělo s výrazem odhodlanosti, jejž jeho žena znala, ale při vší své síle byl překvapen podivnou tíhou těchto nemocných údů. Zatím co jej obracel cítě, že jeho krk byl objat ohromnou, vyhublou rukou, Kitty rychle a tiše obrátila podušku, natřásla ji, a poopravila hlavu nemocného a jeho řídké vlasy, jež se mu opět přilepily ke spánkům.

Nemocný držel ve své ruce bratrovu ruku. Levin cítil, že chce cosi udělati s jeho rukou a že ji kamsi táhne. Levin se mu s hrůzou poddával. Nemocný přitáhl ji ke svým rtům a políbil ji. Levin se zachvěl přívalem slz a nemoha ze sebe vypraviti ani slova, vyšel z pokoje.

XIX.

»Skryl před moudrými a zjevil dětem a nerozumným,« tak si myslil Levin o své choti, když s ní onoho večera rozmlouval.

Levin nemyslil na tento výrok evangelia proto, že by se byl považoval za moudrého. Nepovažoval se za moudrého, ale nemohl nevěděti, že je moudřejší než jeho choť a Agafja Michajlovna a nemohl nevěděti, že když přemýšlel o smrti, myslil na ni celou silou své duše. Věděl též, že mnozí velcí duchové, muži, jichž myšlenky o tomto předmětu četl, myslili o tom a neznali setinu toho, co o tomto předmětu věděla jeho choť a Agafja Michajlovna. Ačkoli se tyto dvě ženy, Agafja Michajlovna a Káťa, jak říkal Kittyjeho bratr Nikolaj a jak jí Levin velmi rád tak nazýval, od sebe velmi lišily, přece jen se v této věci zcela shodovaly. Obě zcela jistě věděly, co je život a co smrt a ačkoli nemohly nijak odpověděti a ačkoli by nechápaly oněch otázek, jež se nyní Levinovi draly na mysl, obě ne-

pochybovaly o významu tohoto zjevu a pohlížely naň zcela stejně nejen mezi sebou, nýbrž sdílejíce tento náhled i s miliony ostatních lidí. Důkazem toho, že věděly, co je smrt, bylo, že nebyly ani na chvilku na rozpacích vědouce, co je třeba činiti s umírajícími a nebály se jich. Levin však a jiní, ačkoli mohli mnoho říci o smrti, zřejmě toho nevěděli, protože se báli smrti a rozhodně nevěděli, co dělati, když lidé umírají. Kdyby byl nyní Levin s bratrem Nikolajem sám, pohlížel by s hrůzou na něho a ještě s větší hrůzou by očekával a nic více by nedovedl dělati.

Ba dokonce ani nevěděl, co má mluviti, jak se dívati a jak choditi. Mluviti o něčem naprosto odlehlém zdálo by se mu urážkou a také nebylo lze; mluviti o smrti, o smutných věcech — též nebylo lze. Mlčeti — též nebylo lze. »Kdybych se na něho díval — pomyslí si, že ho sleduji, že se dívám, co se s ním děje, a toho se bojím; kdybych se na něho nedíval — pomyslí si, že přemýšlím o něčem zcela jiném. Kdybych chodil po špičkách — bude nespokojen; a kdybych měl našlapovati na celou nohu — za to bych se styděl.« Kitty však zřejmě na nic takového nemyslila a neměla ani kdy mysliti na sebe; přemýšlela o něm, protože cosi znala a všechno bylo dobré. Vyprávěla mu o sobě, o své svatbě, usmívala se i litovala jej, mazlila se s ním a mluvila o tom, že se lidé přece jen v podobných případech uzdravili, a všechno dopadlo dobře; tudíž věděla, jak si má počínati. Důkazem toho, že činnost její a Agafji Michajlovny nebyla instinktivní, živočišná a podvědomá, bylo, že kromě fysického ošetřování těla a ulehčování v utrpení i Agafja Michajlovna i Kitty dožadovaly se pro umírajícího ještě něčeho jiného, mnohem důležitějšího než bylo ošetřování těla, čehosi, co nemělo nic společného s fysickými podmínkami. Agafja Michajlovna mluvíc o zemřelém starci řekla: »Nu, chvála Bohu, vyzpovídali jej, přijal svátost oltářní a poslední po-

mazání, dej Bůh, aby každý člověk tak zemřel.« Káťa právě tak kromě všech starostí o prádlo, podložky, pití, dovedla již první den nemocného přesvědčiti o nezbytnost zpovědi, přijímání a posledního pomazání.

Levin, navrátiv se na noc od nemocného do svých dvou pokojů, seděl, svěsiv hlavu a nevěda, co má dělati. Nejenže nepomýšlel na to, aby se navečeřel, připravil se ke spaní a rozmyslil si, co budou dělati, nýbrž nemohl dokonce promluviti ani se svou chotí: styděl se toho. Kitty však byla mnohem činnější než kdykoli jindy. Ba byla dokonce i oživenější. Dala přinésti večeři, sama vybalila věci ze zavazadel, sama pomohla ustlati postele a nezapomněla je posypati perským práškem. Byla vzrušena a projevovala onu bystrost v uvažování, jež se vyskytuje u mužů před bitvou, před zápasem, v nebezpečných a rozhodných chvílích života, — v oněch chvílích, kdy muž jednou provždy dokazuje svou cenu a to, že celá jeho minulost neminula marně, nýbrž že byla přípravou k těmto chvílím.

Všechno spočívalo na ni a nebylo ještě ani dvanáct, když již všechny věci byly rozestaveny v pořádku a tak neobyčejně, přesně a vkusně rozestaveny a umístěny, že se pokoj začal podobati jejím pokojům v jejich domě; postele byly ustlány, kartáčky, hřebíky, zrcádka vyložena, ubrousky prostřeny.

Levin považoval na neodpustitelný hřích jíti nyní spat, ba dokonce i mluviti a cítil, že každý jeho pohyb byl nemístný. Kitty však rozestavovala kartáčky a dělala všechno to tak, jako by v tom nebylo nic urážlivého.

Jísti však přece jen nemohli a dlouho nemohli usnouti, ba dokonce si ani neulehli.

— Jsem velmi ráda, že jsem jej přemluvila k tomu, aby zítra přijal poslední pomazání, — pravila sedíc v nočním kabátku před svým rozkládacím zrcádkem a rozčesávajíc

si hustým hřebenem měkké, vonné vlasy. — Nikdy jsem to neviděla, ale vím, maman mi to říkala, že jsou při tom modlitby za uzdravení.

— Což si vskutku myslíš, že se uzdraví? — pravil Levin, pohlížeje na úzkou cestičku, jež se vzadu na její kulaté hlavičce neustále zakrývala, sotvaže si začala sčesávati hřebenem vpředu vlasy.

— Ptala jsem se lékaře: řekl, že nemůže žíti déle než tři dni. Ale cožpak to mohou věděti? Jsem však přece jen velmi ráda, že jsem jej přemluvila, — pravila pohlížejíc na svého chotě skrze své vlasy. — Všechno se může státi, — dodala s týmž zvláštním, poněkud chytrým výrazem, jenž utkvíval v její tváři, kdykoli mluvila o náboženství.

Od té chvíle, kdy spolu rozmlouvali jako ženich a nevěsta o náboženství, nikdy ani jeden z nich nezačínal o něm mluviti, ale Kitty vykonávala všechny obřady, navštěvovala chrám, modlila se vždy se stejně klidným vědomím, že tak třeba. Ačkoli ji Levin ujišťoval o pravém opaku, přece jen byla pevně přesvědčena, že je ve svém nitru právě takovým, ne-li snad ještě lepším křesťanem, než ona a že všechno to, co o tom mluví, jest jeden z jeho směšných mužských vtipů, právě takových, jako byly jeho řeči o broderie anglaise: že pořádní lidé zašívají díry, kdežto ona že je schválně vystřihuje a t. p.

— Vidíš, a ta ženština, Marja Nikolajevna, nedovedla všechno to zaříditi, — pravil Levin. — A... musím se ti přiznati, že jsem velmi, velmi rád, že jsi přijela. Ty jsi tak čistotná, že... — Vzal ji za ruku a nepolíbil jí (líbati ruku v této blízkosti smrti zdálo se mu neslušným), nýbrž ji jen stiskl s provinilým výrazem, pohlížeje do jejích rozjasněných očí.

— Tobě samotnému bylo by tak trapně, — pravila a zvednuvši vysoko ruce, jež zakrývaly její tváře, uzardělé radostí, stáhla si dozadu vrkoče a zaplétala si je. — Ne, —

pravila dále, — ona nevěděla... Naučila jsem se tomu na štěstí v Sodenu.

— Cožpak tam byli též tací nemocní?

— Ještě horší.

— Pro mne je hrozné, že nemohu zapomenouti, jakým býval, dokud byl ještě mlád... Ani bys neuvěřila, jaký to byl krásný mladík, ale tehdy jsem mu nerozuměl.

— Ráda, velmi ráda ti věřím. Jak cítím, *spřátelili* bychom se spolu, — pravila a zalekla se toho, co řekla, ohlédla se na svého chotě a slzy jí vstoupily do očí.

— Ano, *spřátelili byste se*, — pravil smutně. — Je právě jedním z těch lidí, o nichž se říká, že nejsou stvořeni pro tento svět.

— Ale máme ještě mnoho dní před sebou, měli bychom již jíti spát, — pravila Kitty, pohlédnuvši na své malinké hodinky.

XX.

Smrt.

Nazítří se nemocný vyzpovídal, přijal svátost oltářní a poslední pomazání. Při obřadu se Nikolaj Levin vroucně modlil. Z jeho velkých očí, upřených na svatý obraz, postavený na stole, pokrytém kvítečkovaným ubrusem, zírala tak úpěnlivá prosba a naděje, že Levinovi bylo hrozné se na to dívati. Levin věděl, že tato úpěnlivá prosba a naděje učiní jeho rozloučení s životem, jejž tak miloval, ještě těžší. Levin znal bratra a postup jeho myšlenek, věděl, že jeho nevěra nebyla vyvolána tím, že by se mu bez víry lehčeji žilo; ale proto, že zcela vědecké pojímání jednotlivých světových zjevů vytlačovalo krok za krokem víru a proto věděl, že nynější jeho návrat k víře nebyl

zákonitý, nebyl vyvolán touž cestou myšlenek, týmž myšlenkovým postupem, nýbrž že byl pouze dočasný, zištný, vyvolaný nesmyslnou nadějí na uzdravení. Levin věděl též, že Kitty ještě posílila tuto naději svým vypravováním o neobvyklých případech uzdravení, o nichž slyšela. Všechno to Levin znal a bylo mu trapné a bolestivé pohlížeti na tento úpěnlivý, naděje plný pohled a na tuto vyhublou pěst, jež se s námahou pozdvihovala, aby si mohla pokřižovati napjatou kůži čela, na vyvstávající ramena a chroptící prázdnou hruď, jež již nemohly do sebe vtěsnati onen život, o nějž nemocný prosil. Po celý posvátný obřad se Levin modlil a dělal totéž, co dělal již tisíckráte, ačkoli tomu nevěřil. Modlil se, obraceje se k Bohu: »Jsi-li, učiň, aby se tento člověk vyléčil (vždyť se to stalo již mnohokráte) a spasíš jeho i mne.«

Po posledním pomazání se nemocnému pojednou značně ulehčilo. Po celou hodinu ani nezakašlal, usmíval se, líbal Kitty ruku, se slzami jí děkuje a říkal, že je mu dobře, že jej nikde nebolí a že cítí chuť k jídlu a sílu. Ba dokonce se i zvedl, když mu přinesli polévku a požádal ještě o kotletu. Ačkoli jeho stav byl naprosto beznadějný a ačkoli hned na první pohled bylo zřejmé, že se nemůže uzdraviti, přece Levin a Kitty byli v té hodině v téže šťastné a povznesené náladě, zakalované pouze obavou, aby se nezklamali.

— Je ti lépe? — Ano, daleko lépe. — To je podivuhodné. — Na tom není nic podivuhodného. — Ale přece jen je mu lépe, — říkali si šeptem, usmívajíce se na sebe.

Ale tento klam nepotrval dlouho. Nemocný klidně usnul, ale za půl hodiny jej probudil kašel. A pojednou vyprchaly všechny naděje jak u těch, kteří byli kolem něho, tak i u něho samotného. Skutečnost utrpení zcela bez jakéhokoliv pochybování, ba dokonce i bez vzpomí-

nek na dřívější naděje rozptýlila je u Levina, Kitty i u nemocného.

Nepamatuje se již ani na to, čemu před půl hodinou věřil, jako by se styděl na to vzpomínati, prosil, aby mu podali k vdechování jod ve skleničce, pokryté papírem s propíchanými dirkami. Levin mu ji podal a tentýž pohled vášnivé naděje, s nímž přijímal svátost posledního pomazání, upřel se nyní na bratra, dovolávaje se od něho potvrzení lékařových slov, že vdechování jodu působí zázračně.

— Co, Kitty tu není? — zachroptěl ohlížeje se, když mu Levin neochotně potvrzoval lékařova slova. — Ne, teď ti to již mohu říci... Jediné pro ni jsem podstoupil onu komedii, protože je tak milá, ale my se mezi sebou nemůžeme oklamávati. Podívej se, čemu věřím, — pravil a svíraje kostnatou rukou skleničku, začal nad ní dýchati.

Kolem osmé hodiny večer Levin se svou chotí pil čaj ve svém pokoji, když k nim přiběhla Marja Nikolajevna, sotva dechu popadajíc. Byla bledá a rty se jí třásly. — Umírá! — zašeptala. — Bojím se, že co nevidět zemře.

Kitty a Levin zaběhli k němu. Nemocný seděl vzpřímen se sehnutými zády a hluboce skloněnou hlavou na posteli.

— Jak se cítíš? — otázal se šeptem Levin po chvilce mlčení.

— Cítím, že odcházím, — řekl Nikolaj s námahou, ale s neobyčejnou určitostí pomalu vyslovuje tato slova. Nezdvihal hlavy a pozvedl jen vzhůru oči, nedostihuje však jimi bratrovy tváře. — Káťo, odejdi! — řekl ještě.

Levin vyskočil a velitelským šeptem ji přinutil, aby odešla.

— Odcházím, — pravil opět.

— Proč myslíš, — pravil Levin, jen aby něco řekl.

— Protože odcházím, — opakoval Nikolaj Levin, jako by se mu tento výraz zalíbil. — Je již konec.

Marja Nikolajevna přistoupila k němu.

— Měl byste si ulehnouti, bylo by vám lépe, — pravila.

— Již brzy budu ležeti, — řekl tiše, — mrtev, — dodal výsměšně a zlostně. — Nu, tak mne položte, chcete-li.

Levin položil bratra na záda, usedl si vedle něho a nedýchaje pohlížel mu do tváře. Umírající ležel se zavřenýma očima, ale na čele se mu občas zachvěly svaly jako u člověka, jenž hluboce a napjatě přemýšlí. Levin bezděčně přemýšlel s ním o tom, co se s ním nyní odehrává, ale ačkoli se všemožně namáhal, aby v mysli své sledoval postup jeho myšlenek, přece jen četl z výrazu této klidné, přísné tváře a z hry svalu nad obočím, že se umírajícímu ujasňuje čím dále tím více to, co Levinovi přece jen zůstává nadále temným.

— Ano, ano, tak, tak, — promluvil pomalu umírající s krátkými přestávkami. — Počkejte, počkejte. — Opět se odmlčel. — Tak! — řekl pojednou táhlým klidným hlasem, jako by si již všechno vysvětlil. — Ó, Pane Bože! — řekl a ztěžka si povzdechl.

Marja Nikolajevna se dotkla jeho nohou. — Chladne, — zašeptala.

— — — — — — — — — — —

Dlouho, velmi dlouho, jak se Levinovi zdálo, nemocný ležel zcela ztrnule. Ale přece jen byl ještě živ a občas vzdychal. Levin byl již unaven napětím myšlenek. Cítil, že přese všechno napětí mysli nemohl pochopiti, co znamenalo ono *tak*, jež nemocný naposled pronesl. Cítil, že již dávno zůstal ve svých myšlenkách pozadu za umírajícím. Nemohl již nyní přemýšleti o své otázce smrti, ale bezděčně mu přicházely na mysl myšlenky, co bude musiti nyní co nevidět dělati: zatlačiti oči, obléci mrtvého, objednati rakev. A ku podivu cítil, že je nyní naprosto lho-

stejný a že necítí ani zármutku, ani ztráty, ba ani té nejmenší lítosti nad bratrem. Pociťoval-li nyní k bratrovi nějaký cit, pak to byl pocit závisti, že umírající nyní něco ví, ale že on to věděti nemůže.

Ještě dlouho seděl nad ním, očekávaje neustále konec. Ale konec se nepřibližoval. Dveře se otevřely a v nich se objevila Kitty. Levin vstal, aby ji zastavil. Ale vtom, právě v té chvíli, kdy vstal, zaslechl, jak sebou umírající pohnul.

— Neodcházej, — pravil Nikolaj a podal mu ruku. Levin mu podal ruku a zlostně mávl na svou choť, aby odešla.

Drže ruku umírajícího ve své, proseděl půl hodiny, hodinu a ještě další hodinu. Nyní již vůbec o smrti nepřemýšlel. Přemýšlel, co dělá Kitty, kdo bydlí ve vedlejším pokoji, má-li lékař svůj dům. Nohy byly chladné, ale nemocný dýchal. Levin chtěl opět po špičkách odejíti, ale nemocný opět sebou pohnul a řekl: »neodcházej!«

— — — — — — — — — — —

Rozednilo se; stav nemocného byl týž. Levin si pomaloučku vyprostil svou ruku a nepohlížeje na nemocného, odešel do svého pokoje a usnul. Když se probudil, místo zprávy o bratrově smrti, již očekával, se dověděl, že se nalézá v dřívějším stavu. Opět si sedal na postel, pokašlával, začal opět jísti, mluviti a opět přestal mluviti o smrti, začal zase projevovati naději, že se uzdraví a stal se ještě podrážděnějším a zasmušilejším než dříve. Nikdo, ani bratr, ani Kitty ho nemohli uklidniti. Na všechny se zlobil a všem říkal nepříjemné věci, všechny zasypával výčitkami pro své strádání a žádal, aby mu přivezli věhlasného lékaře z Moskvy. Na všechny otázky, jež mu kladli o tom, jak se cítí, odpovídal stejně s výrazem zlosti a výčitky: »trpím, strašně, nesnesitelně.« Nemocný trpěl čím dále tím více, zejména proto, že byl již prole-

žen, což však nebylo lze vyhojiti a čím dále tím více se zlobil na všechny, kteří byli kolem něho, vyčítaje jim vše a zejména to, že nepřivezli z Moskvy lékaře. Kitty se mu všemožně starala pomoci a uklidniti ho; ale všechno bylo marné a Levin viděl, že byla jak fysicky, tak i duševně zmořena, třebas se k tomu nepřiznávala. Onen pocit smrti, jejž vyvolalo ve všech jeho loučení se životem oné noci, kdy si zavolal bratra, vyprchal. Všichni věděli, že zcela jistě a brzy zemře, že je již na polovinu mrtev. A všichni si přáli jediné toho, aby co nejdříve zemřel a všichni, skrývajíce před ním toto přání, podávali mu ze skleničky lék, vyhledávali léky, lékaře a oklamávali jej i sebe i jeden druhého. Všechno to byla lež, hnusná, urážlivá a rouhavá lež. A tuto lež Levin cítil neobyčejně bolestivě jak pro svou povahu, tak i proto, že miloval bratra ze všech nejvíce.

Levin, jejž dávno zajímala myšlenka, aby smířil bratry aspoň před smrtí, dopsal bratrovi Sergěji Ivanoviči a dostav od něho odpověď, přečetl onen dopis nemocnému. Sergěj Ivanovič psal, že nemůže přijeti, ale prosil dojemnými výrazy svého bratra za odpuštění.

Nemocný neřekl nic.

— Co mu mám napsati? — otázal se Levin. — Doufám, že se na něho nezlobíš?

— Ne, vůbec ne! — odpověděl Nikolaj, zlobě se na Levina pro tuto otázku. — Napiš mu, aby mi poslal lékaře.

Uplynuly ještě tři trapné dni; stav nemocného byl stále týž. Pocit přání, aby zemřel, zmocnil se nyní každého, kdožkoli jej viděl: i sloužících hotelu i majitele i všech hostů i lékaře i Marji Nikolajevny i Levina i Kitty. Jediné nemocný nevyslovil tohoto citu, ba naopak, zlobil se proto, že mu nepřivezli lékaře, užíval nadále léku a mluvil o životě. Jediné v řídkých chvílích, kdy následkem opia zapomínal na okamžik na své ustavičné bolesti,

mluvíval občas v polosnění to, co mu leželo silněji než ostatním na duši: »ach, kdybych již zemřel!« anebo: »kdy se to skončí!«

Utrpení nemocného se rovnoměrně stupňovalo, vykonávalo svou práci a připravovalo jej k smrti. Nebylo polohy, v níž by netrpěl, nebylo chvíle, v níž by aspoň na okamžik zapomněl na své strádání, nebylo ani jediného místa, nebylo ani jediného údu jeho těla, jenž by ho nebolel a nemučil. Ba dokonce nyní i vzpomínky, dojmy a myšlenky tohoto těla budily v něm stejný hnus, jako tělo samo. Pohled na jiné lidi, jejich řeč, vlastní jeho vzpomínky — všechno to jej nyní neobyčejně tížilo. Všichni, kteří byli kolem něho, to cítili a bezděčně si v jeho přítomnosti nedovolovali ani nejmenšího volného pohybu, ani rozhovoru, ani projevu svých přání. Celý jeho život splynul v jeden pocit utrpení a přání, aby se ho zbavil.

Odehrával se v něm zřejmě onen převrat, jenž jej měl přiměti k tomu, aby pohlížel na smrt jako na vyplnění svých přání, jako na štěstí. Dříve každé jednotlivé přání, vyvolané utrpením anebo nedostatkem, jako hlad, únava, žízeň, mohlo býti ukojeno nějakým tělesným výkonem, jenž mu poskytoval rozkoš, ale nyní nedostatek a utrpení vyvolalo jen nové strádání. A proto všechny tužby splývaly v jedno — v přání zbaviti se všeho toho utrpení a jejich pramenu, těla. Ale k projevení této tužby, jež by jej vysvobodila, se mu nedostávalo slov a proto o tom nemluvil, nýbrž žádal ze zvyku ukojení oněch přání, jež již nemohla býti vyplněna. — Obraťte mne na druhou stranu, — říkal a ihned žádal, aby ho položili tak, jak jej položili dříve. — Dejte mi bouillon. Odneste jej. Vypravujte mi něco, pročpak mlčíte? — A sotvaže mu začali něco vypravovati, zavíral oči, tvářil se unaveně, lhostejně, ba dokonce i dával najevo, že je mu to protivné.

Desátého dne po příjezdu do města Kitty onemocněla. Rozbolela ji hlava, zvracela a po celé dopoledne nemohla vstáti s postele.

Lékař prohlásil, že je to následek únavy, rozrušení a nařídil jí naprostý klid.

Po obědě však přece jen Kitty vstala a odešla se svou prací k nemocnému. Pohlédl na ni přísně, když vešla a opovržlivě se usmál, když mu řekla, že byla nemocna. Toho dne neustále smrkal a žalostně stenal.

— Jak se vám daří? — otázala se jej.

— Hůř, — pravil s námahou. — Bolí.

— Kde vás bolí?

— Všude.

— Dnes se všechno skončí, uvidíte, — pravila Marja Nikolajevna, třebas sice šeptem, ale tak, že nemocný, jehož sluch byl velmi citlivý, jak si Levin povšiml, musil ji zaslechnouti. Levin na ni zasykl a ohlédl se na nemocného. Nikolaj to zaslechl; ale tato slova nevyvolala u něho žádného dojmu. Jeho pohled byl neustále týž, vyčítavý a napjatý.

— Proč myslíte? — otázal se jí Levin, když vyšla za ním na chodbu.

— Začal se ohmatávati, — pravila Marja Nikolajevna.

— Jak to ohmatávati?

— Takhle, — řekla poškubávajíc záhyby svých vlněných šatů. A skutečně Levin zpozoroval, že se nemocný po celý ten den ohmatával, jako by chtěl se sebe cosi strhnouti.

Předpověď Marji Nikolajevny byla pravdivá. Nemocný v noci nemohl již pozvednouti ruce a pohlížel jen před sebe, neměně pátravě soustředěného výrazu pohledu. Ba dokonce, když se nad ním bratr anebo Kitty skláněli tak, aby je mohl viděti, neustále pohlížel dále před sebe. Kitty poslala pro kněze, aby se modlil za umírajícího.

Odjíždějící setkávajíce se rozmlouvali o posledních novinkách dne. (Str. 400.)

Zatím co se kněz modlil za umírajícího, umírající neprojevoval žádných příznaků života; měl zavřené oči. Levin, Kitty a Marja Nikolajevna stáli u postele. Kněz se ještě ani nedomodlil, když se umírající natáhl, vzdychl a otevřel oči. Kněz, domodliv se, položil na chladné čelo kříž, potom jej pomalu zavinul do štoly, postál ještě mlčky asi dvě minuty a dotkl se chladnoucí a bezkrevné ohromné ruky.

— Již zemřel, — pravil duchovní a chtěl odejíti; ale pojednou slepené vousy mrtvého se pohnuly a v tichu se ozvaly z hloubi hrudi výrazně a ostře zvuky:

— Ještě ne... Ale brzy.

A za minutu se obličej rozjasnil, pod vousy vystoupil úsměv a shromážděné ženy počaly starostlivě pečovati o nebožtíka.

Pohled na bratra a blízkost smrti v Levinově duši obnovily onen pocit hrůzy před nevyzpytatelnou a současně blízkou a nevyhnutelnou smrtí, jenž se ho zmocnil onoho večera, kdy k němu bratr přijel. Pocit ten byl nyní ještě silnější než předtím; cítil, že je ještě méně schopen než dříve pochopiti smysl smrti a ještě strašněji vystoupila před jeho myslí její nevyhnutelnost; ale nyní pocit ten vlivem blízkosti jeho choti nevyvolával v něm zoufalství; nyní přes to, že jej očekávala smrt, cítil, že musí nezbytně žíti a milovati. Cítil, že ho láska zachraňovala před zoufalstvím a že láska ta se stávala pod hrozbou zoufalství ještě silnější a čistší.

Ještě se nedokonalo před jeho zrakem ono tajemství smrti, jež zůstalo nevysvětlitelné, když již vznikalo jiné, stejně tak nerozřešitelné, jež jej vyzývalo k lásce a k životu.

Lékař potvrdil své domněnky o Kitty. Její nemoc bylo těhotenství.

XXI.

Od té chvíle, kdy Aleksěj Alexandrovič vyrozuměl z Betsina rozhovoru se Štěpánem Arkaďjevičem, že se po něm žádá jediné to, aby nechal svou choť na pokoji a neobtěžoval jí svou přítomností a že si toho jeho choť sama přeje, pocítil, že je tak ztracen, že se nemohl k ničemu rozhodnouti, a sám ani nevěděl, co nyní chce a oddav se do rukou těch, kteří se s takovou radostí zabývali jeho věcmi, odpovídal na všechno svým souhlasem. Jediné když již Anna odjela z jeho domu a Angličanka se ho poslala zeptati, má-li obědvati s ním anebo sama, po prvé pochopil své postavení a zhrozil se ho.

Nejtěžší v onom postavení bylo, že nedovedl nijak spojiti a usmířiti svou minulost s tím, co bylo nyní. Nezarmucovala ho ona minulost, kdy žil šťastně se svou chotí. Přechod od oné minulosti k vědomí ženiny nevěry již bolestivě přežil; postavení jeho bylo těžké, ale dovedl je pochopiti. Kdyby byla bývala jeho choť tehdy, kdy se mu přiznala ke své nevěře, od něho odešla, byl by rozhořčen, nešťasten, ale nebyl by se octl v tomto bezvýchodném, nepochopitelném postavení, v němž se nyní cítil. Nemohl nyní nijak srovnati své nedávné odpuštění, svou něžnost, svou lásku k nemocné ženě a k cizímu děcku s tím, co nyní bylo, totiž s tím, že jakoby za odměnu za všechno to byl nyní sám, opuštěn, zhanoben, vydán veřejnému posměchu, nikomu nepotřebný a všemi opovrhovaný.

První dva dni po ženině odjezdu Aleksěj Alexandrovič přijímal žadatele, ředitele své kanceláře, jezdil do výboru a chodil obědvati do jídelny jako obvykle. Nepřemýšleje o tom, proč tak dělá, napínal neustále všechny síly své duše po tyto dva dni jediné k tomu, aby se tvářil klidně, ba dokonce i lhostejně. Odpovídaje na dotazy, co se má

udělati s věcmi a pokoji Anny Arkaďjevny, všemožně se přemáhal, aby se tvářil jako člověk, který předvídal událost, jež se stala a jenž dosáhl svého cíle, nepovažuje to za nic neobyčejného a nikdo nemohl u něho zpozorovati příznaky zoufalství. Ale druhého dne po jejím odjezdu, když mu Korněj doručil účet z módního závodu, jejž zapomněla Anna zaplatiti a oznámil, že je tu sám obchodní příručí, Aleksěj Alexandrovič rozkázal, aby k němu zavolali příručího.

— Račte prominouti, Vaše Exellence, že jsem si dovolil vás obtěžovati. Ale přejete-li si, abych se obrátil k Její Exellenci, račte mi laskavě oznámiti její adresu.

Aleksěj Alexandrovič se zamyslil, jak se příručímu zdálo a pojednou se obrátiv, usedl ke stolu. Sklonil hlavu na ruce a seděl dlouho v této poloze, snaže se několikráte promluviti a opět se odmlčel.

Korněj, pochopiv pánovy city, požádal příručího, aby přišel jindy. Když Aleksěj Alexandrovič osaměl, pochopil, že nemůže déle hráti tuto úlohu pevného a klidného člověka. Poručil, aby vypřáhli koně z kočáru, jenž na něho čekal, přikázal, aby nikoho k němu nepouštěli a nešel k obědu.

Pocítil, že nesnese onoho všeobecného návalu opovržení a krutosti, jež viděl jasně na tváři onoho příručího i Korněje a bez výjimky všech, s nimiž se po tyto dva dny setkal. Cítil, že nemůže od sebe odvrátiti nenávist lidí, protože nenávist ta nepramenila z toho, že by byl špatný (v takovém případě by se mohl snažiti, aby se stal lepším), ale proto, že je hanebně a odporně nešťasten. Věděl, že proto, právě proto, že je jeho srdce rozerváno, všichni se budou chovati k němu nelítostně. Cítil, že jej lidé zničí, jako zardousí psi uštvaného a bolestí vyjícího psa. Věděl, že jedinou záchranou před lidmi je — zatajiti před nimi své rány a o to se bezděčně pokoušel po celé tyto dva dni, ale nyní

pocítil, že se mu již nedostává sil, aby mohl pokračovati v tomo nerovném zápase.

Zoufalost jeho ještě vzrostla vědomím, že byl se svým zármutkem zcela osamocen. Nejenže neměl v Petrohradě ani jediného člověka, jemuž by se mohl svěřiti se vším, co cítil a jenž by ho politoval ne jako vysokého úředníka, ne jako člena společnosti, ale prostě jako trpícího člověka; ale takového člověka neměl na celém světě.

Alekšej Alexandrovič vyrostl jako sirotek. Měl jednoho bratra. Na otce se nepamatovali, matka zemřela, když bylo Alekšeji Alexandroviči deset let. Jmění bylo maličké. Vychoval je strýc Karenin, význačný úředník a kdysi milec nebožtíka panovníka.

Alekšej Alexandrovič dokončiv s vyznamenáním gymnasium a universitu, dostal ihned za pomoci svého strýce vynikající místo a od té doby se oddal výhradně úřednické ctižádosti. Ani na gymnasiu, ani na universitě, ba ani ne později ve službě Alekšej Alexandrovič nenavázal s nikým přátelských styků. Nejbližším člověkem mu byl bratr, ale ten sloužil v ministerstvu zahraničních záležitostí a žil neustále v cizině, kde též zemřel brzy po svatbě Alekšeje Alexandroviče.

Když byl gubernátorem, Annina tetička, bohatá gubernská dáma, seznámila sice nemladého již muže, ale mladého gubernátora se svou neteří a uvedla jej do takového postavení, že byl nucen buď se vysloviti anebo odjeti z města. Alekšej Alexandrovič dlouho váhal. Kolik důvodů bylo tehdy pro onen krok, právě tolik mluvilo i proti němu a nebylo rozhodného důvodu, jenž by jej přiměl, aby se zpronevěřil své zásadě: »nejednati v pochybnostech«; ale Annina tetička mu dala prostřednictvím jednoho známého na srozuměnou, že již dosti dívku zkompromitoval a že je povinností jeho cti, aby požádal o její ruku. Požádal tedy

o její ruku a oddal nevěstě a později své choti tolik citu, kolik byl schopen.

Ona příchylnost, již pociťoval k Anně, vykořenila z jeho duše poslední potřeby přátelského poměru k lidem. A nyní ze všech svých známých neměl nikoho, kdo by mu byl nějak blízký. Měl sice mnoho tak zvaných známostí, ale přátelského poměru neudržoval s nikým. Alexej Alexandrovič měl mnoho takových lidí, které mohl k sobě pozvati na oběd, požádati, aby přijali účastenství ve věci, jež jej zajímala, aby jich mohl požádati o protekci pro nějakého žadatele a s nimiž mohl upřímně posuzovati činnost jiných osob a vyšších vládních kruhů. Ale všechny tyto styky s těmito lidmi byly omezeny na jeden kruh, přesně vytčený zvyklostmi a obyčeji, z něhož nebylo lze vyjíti. Měl sice jednoho svého druha z university, s nímž se později spřátelil a s nímž by si mohl pohovořiti o svém osobním zármutku; ale druh ten byl školním dozorcem ve vzdáleném školním okresu. Z osob pak, žijících v Petrohradě, nejbližším a jaksi nejvhodnějším byl ředitel kanceláře a lékař.

Michajil Vasiljevič Sljudin, ředitel kanceláře, byl prostý, rozumný, dobrý a mravný muž a Alexej Alexandrovič cítil, že je mu nakloněn; ale pětiletá jejich činnost postavila mezi ně přehradu, jež jim bránila v tom, aby mohli spolu rozmlouvati upřímně o věcech tak intimních.

Alexej Alexandrovič podepsav listiny, dlouho mlčel, pohlížeje na Michajila Vasiljeviče a několikráte se pokoušel, aby promluvil, ale nemohl ze sebe vypraviti slova. Měl již na jazyku větu: »slyšel jste již o mém zármutku?« ale skončil tím, že řekl jako obvykle: — tak mi to připravte, — a s tím jej propustil.

Druhým člověkem podobného druhu byl lékař, jenž mu byl též velmi nakloněn; ale mezi nimi se již dávno vy-

vinul jaksi mlčky za oboustranného souhlasu poměr, že oba mají přespříliš práce a že oba musí pospíchati.

Na své ženské přítelkyně a na nejpřednější z nich na hraběnku Lydii Ivanovnu Alekšej Alexandrovič nemyslil. Všechny ženy, již prostě tím, že to byly ženy, byly mu strašné a protivné.

XXII.

Alekšej Alexandrovič zapomněl na hraběnku Lydii Ivanovnu, ale ta na něho nezapomněla. V nejtěžší chvíli jeho osamělého zoufalství přijela k němu a zcela bez ohlášení vešla do jeho pracovny. Zastala jej v téže posici, v jaké obyčejně seděl, s hlavou opřenou o ruce.

— *J' ai forcé la consigne*,[1]) — pravila vcházejíc rychlými kroky a oddychujíc ztěžka rozčilením a rychlou chůzi. — Slyšela jsem všechno! Alekšeji Alexandroviči! Můj příteli! — pravila dále, tisknouc mu oběma rukama silně ruku a pohlížejíc mu do očí svýma překrásnýma zádumčivýma očima.

Alekšej Alexandrovič se zachmuřil, povstal a vyprostiv si ruku přisunul jí židli.

— Není libo, hraběnko? nepřijímám návštěv, protože jsem nemocen, hraběnko, — pravil a rty se mu zachvěly.

— Můj příteli! — pravila ještě jednou hraběnka Lydie Ivanovna nespouštějíc s něho očí a pojednou se jí obočí povyhrnulo tak, že vytvořilo na čele trojuhelník; nepěkná, žlutá její tvář se stala ještě ošklivější; ale Alekšej Alexandrovič pocítil, že ho lituje a že je jí do pláče. A zmocnila se ho něžná nálada: uchopil její buclatou ruku a začal ji líbati.

— Můj příteli! — pravila hlasem přerývaným rozru-

[1]) *Vešla jsem přes váš zákaz.*

šením, — nesmíte se oddávati svému zármutku. Váš zármutek je veliký, ale vy si musíte najíti nějakou útěchu.

— Jsem rozbit, jsem ubit, nejsem více člověkem, — řekl Alexějevič, pouštěje jí ruku, ale pohlížeje dále do jejích očí, plných slz. — Mé postavení je horší tím, že nenalézám nikde, ba ani ne u sebe, žádné opory.

— Najdete oporu, ale nehledejte jí u mne, ačkoli vás prosím, abyste věřil v mé přátelství, — pravila s povzdechem. — Vaší oporou je láska, ona láska, kterou nám On odkázal. Břímě jeho je lehké, — pravila s týmž slavnostním pohledem, jejž Alexějevič tak dobře znal. — On vás bude podporovati a pomůže vám.

Ačkoliv v těchto slovech bylo ono rozněžnění z vlastních citů, což, jak se Alexějevičovi zdálo, bylo zbytečnou, novou, nadšenou mystickou náladou, jež se teprve nedávno v Petrohradě rozšířila, Alexějevičovi bylo nyní příjemné to poslouchati.

— Jsem sláb. Jsem zničen. Nic jsem netušil a ani ještě nyní nic nechápu.

— Můj příteli, — opakovala Lydie Ivanovna.

— To není ztráta toho, co mi nyní schází, ne, to není to, — pravil dále Alexějevič. — Toho nelituji. Ale nemohu se nestyděti před lidmi za onen stav, v němž se nyní nalézám. Je to špatné, ale nemohu, naprosto nemohu.

— Ne, vy jste vykonal vznešený čin odpuštění, jímž jsem byla nadšena nejen já a všichni ostatní, ale i On, jenž sídlí ve vašem srdci, — pravila hraběnka Lydie Ivanovna pozdvihujíc nadšeně oči, — a proto se nesmíte styděti za své jednání.

Alexějevič se zamračil a sepjav ruce, začal praskati prsty.

— Je třeba znáti všechny podrobnosti, — pravil jemným hlasem. — Síly každého člověka mají své určité hra-

nice, hraběnko, a já jsem své hranice našel. Dnes jsem musil po celý den udíleti rozkazy, týkající se domácnosti a vyplývající (položil důraz na slovo *vyplývající*) z mého nového, osamělého postavení. Služebnictvo, vychovatelka, účty ..... Tyto malichernosti mne ztrávily a nemám sil, abych je déle snášel. Při obědě . . . včera bych byl málem odešel bez oběda. Nemohl jsem snésti, jak na mne pohlížel můj syn. Nevyptával se mne na význam všeho toho, ale chtěl se mne otázati a já jsem nemohl snésti jeho pohled. Bál se pohlížeti na mne, ale to ještě nic není . . . Aleksěj Alexandrovič se chtěl zmíniti o účtu, jejž mu přinesli, ale hlas se mu zachvěl a Aleksěj Alexandrovič se zastavil. Na tento účet na modrém papíru za klobouk a stužky nemohl vzpomínati bez pocitu lítosti nad sebou samým.

— Rozumím vám, můj příteli, — pravila hraběnka Lydie Ivanovna. — Všemu rozumím. Pomoci a útěchy nenajdete u mne, ale přece jen jsem k vám přijela, abych vám pomohla, mohu-li. Kdybych mohla sejmouti s vás všechny ty malicherné a ponižující starosti. Vím, že je zde zapotřebí ženského slova, ženských nařízení. Svěříte mi je?

Aleksěj Alexandrovič stiskl jí mlčky a vděčně ruku.

— Ujmeme se společně Serjoži. Nevyznám se v praktických věcech. Ale pustím se do toho a budu vaší správkyní. Neděkujte mi za to. Nedělám to sama . . .

— Musím vám děkovati.

— Ale, můj příteli, nepoddávejte se onomu citu, o němž jsme mluvili, — že byste se měl styděti za to, co je přece nejvznešenější křesťanskou ctností: *kdo se ponižuje, bývá povýšen.* A děkovati mi nemůžete. Je třeba děkovati Jemu a prositi Ho o pomoc. Jediné v Něm najdeme klid, útěchu, spásu a lásku, — pravila a pozvednuvši oči k nebi,

začala se modliti, jak vytušil Aleksěj Alexandrovič z jejího mlčení.

Aleksěj Alexandrovič ji nyní poslouchal a ona slova, jež mu dříve byla nepříjemná a jež se mu zdála naprosto zbytečnými, nyní se mu zdála zcela přirozenými a potěšujícími. Aleksěj Alexandrovič neměl rád tohoto nového nadšeného směru. Byl věřícím člověkem, jejž zajímalo náboženství hlavně v politickém smyslu a nové učení, jež si dovolovalo poněkud nový výklad, zejména pak proto, že otvíralo dveře sporům a analyse, bylo mu zásadně nepříjemné. Dříve se choval chladně, ba dokonce i nepřátelsky k tomuto novému učení a s hraběnkou Lydií Ivanovnou, jež jím byla nadšena, nikdy se o něm nepouštěl do sporů a vyhýbal se opatrně mlčením, vyzývala-li jej k tomu. Nyní však po prvé poslouchal její slova s radostí a ani v nitru proti nim nic nenamítal.

— Jsem vám velmi, velmi povděčen, jak za vaše jednání, tak i za vaše slova, — pravil, když se domodlila.

Hraběnka Lydie Ivanovna stiskla ještě jednou obě ruce svého přítele.

— Nyní přikročím k dílu, — pravila s úsměvem, odmlčevši se a stírajíc si s tváře stopy slz. — Zajdu k Serjožovi. Obrátím se k vám jedině v krajním případě. — Vstala a odešla.

Hraběnka Lydie Ivanovna zašla do Serjožových pokojů a tam, smáčejíc slzami tváře ustrašeného chlapce, mu řekla, že je jeho otec světec a že jeho matka zemřela.

*

Hraběnka Lydie Ivanovna splnila svůj slib. Vzala skutečně na sebe všechny starosti o řízení a správu domu Alekseje Alexandroviče. Ale nepřeháněla, když řekla, že se nevyzná v praktických věcech. Všechna její nařízení bylo

třeba změniti, protože byla nesplnitelná a měníval je Korněj, komorník Alekséje Alexandroviče, jenž aniž by to kdo pozoroval, nyní vedl celý dům Kareninův a klidně a opatrně oznamoval svému pánovi při oblékání, čeho bylo třeba. Ale činnost Lydie Ivanovny byla přece jen v nejvyšší míře účinná: poskytla Alekséji Alexandroviči mravní oporu tím, že ho ujistila, že ho má ráda a že si ho váží a zejména tím, jak si s potěšením myslila, že jej obrátila na křesťaství, totiž že z lhostejného a liknavého věřícího učinila vášnivého a horlivého stoupence onoho nového výkladu křesťanského učení, jež se v poslední době v Petrohradě rozšířilo. Alekséje Alexandroviče bylo snadno přesvědčiti o tomto směru. Alekséj Alexandrovič právě tak jako Lydie Ivanovna a ostatní lidé, kteří sdíleli jejich názory, postrádal nyní hloubky obrazivosti, oné duševní schopnosti, jejímž vlivem představy obrazotvornosti se stávají tak skutečnými, že se domáhají součinnosti s ostatními představami a se skutečností. Neshledával nic nemožného a nesmyslného v představě, že smrt, jež existuje pro nevěřící, neexistuje pro něho a že poněvadž je proniknut poslední dokonalou vírou, jejíž míru mohl jen on sám posouditi, není již hříchu na jeho duši a že již zde na zemi pociťuje úplně svou spásu.

Pravda, Alekséj Alexandrovič ovšem pociťoval matně lehkost a omylnost své víry a věděl, že když odpustil, vůbec ani nepřemýšleje o tom, že jeho odpuštění je vyvoláno vyšší silou, oddal se tomuto bezprostřednímu pocitu a pociťoval větší štěstí než když jako nyní co chvíle přemýšlel, že v jeho duši žije Kristus a že podpisuje listiny vykonává jeho vůli; ale Alekséj Alexandrovič musil tak zcela nezbytně smýšleti, musil zcela nezbytně ve svém ponížení míti tuto, třebas jen domnělou výši, s níž by mohl, všemi opovrhován, opovrhovati ostatními, a proto se držel svého domnělého spasení jako opravdové záchrany.

XXIII.

Hraběnka Lydie Ivanovna byla velmi mladou nadšenou dívenkou, když se provdala za bohatého, vznešeného, dobromyslného a nevázaně veselého muže. V druhém měsíci ji muž opustil a na nadšená ubezpečování její něžné lásky odpovídal jediné výsměškem, ba dokonce i nepřátelstvím, jež si lidé, kteří znali i dobré srdce hraběte a neviděli žádných nedostatků v nadšené Lydii, nemohli nijak vysvětliti. Od těch dob, ačkoli se spolu nerozvedli, žili od sebe a když se muž setkal se ženou, choval se k ní vždy s neustálým jedovatým výsměchem, jehož příčinu nebylo lze pochopiti.

Hraběnka Lydie Ivanovna již dávno přestala býti zamilována do svého chotě, ale nikdy od té chvíle nepřestala býti zamilována do někoho jiného. Bývala zamilována najednou do několika lidí, mužů i žen; byla zamilována téměř do všech lidí, kteří nějak zvláště vynikali nad všeobecnou úroveň. Byla zamilována do všech nových princezen a princů, vstupujících do příbuzenského poměru s panovnickou rodinou, byla zamilována do jednoho metropolity, do jednoho vikáře a jednoho kněze; byla zamilována do jednoho žurnalisty, do tří Slovanů, do Komisarova; do jednoho ministra, jednoho lékaře, jednoho anglického misionáře a do Karenina. Všechny tyto lásky hned ochabovaly a hned se zase sesilovaly, ale nepřekážely jí udržovati nejrozsáhlejší a nejspletitější dvorní a společenské styky. Ale od té chvíle, kdy po neštěstí, jež postihlo Karenina, vzala jej pod svou zvláštní ochranu, od té chvíle, kdy se namáhala v domě Kareninově, starajíc se o jeho blahobyt, pocítila, že všechny ostatní lásky nebyly pravé, a že nyní byla opravdově zamilována jediné do Karenina. Cit, jejž nyní k němu chovala, zdál se jí silnějším než všechny předešlé city. Rozbírajíc svůj cit a srovnávajíc

jej s předešlými jasně viděla, že by nebyla zamilována do Komisarova, kdyby nezachránil panovníkovi život, že by nebyla zamilována do Rističe-Kudžického, kdyby nebylo slovanské otázky, ale že Karenina milovala pro něho samého, pro jeho vznešenou, nepochopitelnou duši, pro jeho jemný zvuk hlasu, s jeho táhlými intonacemi, jenž se jí zdál milý, pro jeho unavený pohled, pro jeho povahu a měkké bílé ruce s naběhlými žilami. Nejenže se zaradovala, kdykoliv se s ním setkala, ale vyhledávala na jeho tváři příznaky onoho dojmu, jejž na něho učinila. Chtěla se mu líbiti nejen řečmi, ale i celou svou osobou. Obírala se nyní k vůli němu svou toaletou více, než kdykoliv jindy. Přistihovala se při snění, co by bylo, kdyby nebyla provdána a kdyby byl svobodný. Uzardívala se rozrušením, když vcházel do pokoje a nedovedla utajiti úsměv nadšení, když jí povídal něco příjemného.

Hraběnka Lydie Ivanovna se nalézala již po několik dní v nejmocnějším rozrušení: dověděla se, že je Anna s Vronským v Petrohradě. Bylo třeba zachrániti Alekseje Alexandroviče před shledáním s ní, bylo třeba jej zachrániti i před trapnou zprávou, že tato hrozná žena žije nyní v jednom městě s ním a že se s ní může co chvíle setkati.

Lydie prostřednictvím svých známých vyzvídala, co tito *hnusní lidé*, jak nazývala Annu s Vronským, hodlají dělati a snažila se po tyto dni říditi všechny kroky svého přítele, aby se s nimi nemohl setkati. Mladý pobočník, přítel Vronského, od něhož dostávala tyto zprávy a jenž doufal, že prostřednictvím hraběnky Lydie Ivanovny dostane koncesi, jí řekl, že jsou již hotovi se svými věcmi a že nazítří odjíždějí. Lydie Ivanovna se již začala uklidňovati, když jí nazítří ráno přinesli lístek, jehož písmo s hrůzou poznala. Byl to rukopis Anny Kareninové. Obálka byla z tlustého papíru, tuhého jako prkno; na po-

dlouhlém žlutém lístku byl ohromný velký monogram a dopis příjemně voněl.

— Kdo to přinesl?

— Zřízenec z hotelu.

Hraběnka Lydie Ivanovna si nemohla dlouho sednouti, aby si přečtla dopis. Dech se jí zúžil rozčilením, protože trpěla záduchou. Když se poněkud uklidnila, přečtla si tento francouzský dopis.

»*Madame la Comtesse,*[1]) křesťanské city, jež naplňují Vaše srdce, dodávají mi, jak cítím, neodpustitelné smělosti, abych Vám psala. Jsem nešťastna pro své odloučení se synem. Prosím Vás snažně o dovolení, abych ho směla před svým odjezdem jen jednou viděti. Obracím se k Vám a ne k Alekšeji Alexandroviči jediné proto, že nechci připustiti, aby tento velkomyslný člověk trpěl vzpomínkami na mne. Znám Váš přátelský poměr k němu, Vy mi porozumíte. Pošlete Serjožu ke mně anebo mám přijeti do domu v určenou hodinu, anebo mi snad dáte věděti, kdy a kde jej mohu viděti mimo dům? Neočekávám zamítnutí, znajíc velkomyslnost toho, na kom to závisí. Nemůžete si představiti onu palčivou touhu, abych jej mohla viděti, již pociťuji a proto si nemůžete představiti onu vděčnost, již ve mně vyvolá Vaše pomoc.«

»Anna.«

Všechno v tomto dopise podrážděilo hraběnku Lydii Ivanovnu: jeho obsah i zmínka o velkomyslnosti a zejména onen, jak se jí zdálo, nenucený tón.

— Pověz, že neodpovím, — pravila hraběnka Lydie Ivanovna a ihned — rozevřela svou dopisní mapu a dopsala Alekšeji Alexandroviči, že doufá, že se s ním uvidí k jedné hodině při blahopřejné návštěvě u dvora.

[1]) *Paní hraběnko.*

»Musím si s Vámi pohovořiti o vážné a smutné věci. Tam se již smluvíme, kde se sejdeme. Nejlépe by bylo u mne, kde nařídím, aby Vám připravili *Váš* čaj. Je to nevyhnutelné. On sesílá na Vás kříž, ale On dá i síly,« dodala, aby jej aspoň poněkud připravila.

Hraběnka Lydie Ivanovna psávala obyčejně Alekšeji Alexandroviči dva anebo tři dopisy denně. Měla zálibu v tomto udržování písemných styků, jež měly v sobě jakousi eleganci a tajemnost, jichž se nedostávalo v jejím osobním styku.

XXIV.

Blahopřejné slyšení u dvora se končilo. Odjíždějící setkávajíce se rozmlouvali o posledních novinkách dne — o nově udělených vyznamenáních a o přeložení význačných hodnostářů.

— Kdyby takhle hraběnce Marje Borisovně přidělili ministerstvo vojenství a náčelníkem štábu vyjmenovali kněžnu Vatkovskou, — pravil šedivý stařeček v uniformě, zlatem vyšívané, k vysoké krásné dvorní dámě, jež se ho vyptávala na osobní změny.

— A mne pobočníkem, — odpovídala dvorní dáma usmívajíc se.

— Vy jste již byla vyjmenována. Dostanete se do ministerstva kultu. A za pomocníka vám přidělí Karenina.

— Dobrý den, kníže, — pravil stařeček, tiskna příchozímu ruku.

— Co jste říkal o Kareninovi? — pravil kníže.

— On a Puťakov dostali řád Alexandra Něvského.

— Myslil jsem, že jej již má.

— Ne. Jen se na něho podívejte, — pravil stařeček, ukazuje premovaným kloboukem na Karenina, jenž se

zastavil ve dveřích sálu s jedním vlivným členem státní rady ve dvorní uniformě s novou červenou stužkou přes prsa. — Je šťasten a spokojen jako měděný groš, — dodal zastavuje se, aby stiskl ruku krásnému komořímu, atletické postavy.

— Ne, zestárl, — pravil komoří.

— Starostmi. Píše nyní neustále nějaké návrhy. Nyní nepustí onoho nešťastníka, dokud mu nevyloží všechno až do nejmenších podrobností.

— Že zestárl? Il fait des passions.[1]) Myslím, že hraběnka Lydie Ivanovna nyní žárlí na jeho choť.

— To tak! O hraběnce Lydii Ivanovně nemluvte, prosím, nic špatného.

— Cožpak je to něco špatného, že je zamilována do Karenina?

— A je pravda, že je Kareninová zde?

— Zde v paláci totiž ne, ale je v Petrohradě. Potkal jsem je včera s Alekšejem Vronským, šli spolu bras dessus, bras dessous,[2]) na Mořské.

— C'est un homme, qui n'a pas . . .[3]) — začal zase komoří, ale zarazil se, ustupuje s cesty a ukláněje se členu panovnické rodiny, jenž šel kolem nich.

Tak mluvili neustále o Alekšeji Alexandroviči, posuzujíce jej a vysmívajíce se mu, zatím co on, zastoupiv cestu členu státní rady, jejž chytl, a ani na chvilku neustávaje ve svém výkladu, aby mu neodešel, vysvětloval mu po jednotlivých bodech svůj finanční plán.

Téměř současně v téže době, kdy od Alekšeje Alexandroviče prchla žena, přihodilo se mu i to, co je nejtrpčí pro každého úředníka — že totiž jeho služební dráha byla již u konce. Toto zaražení dalšího postupu bylo ho-

[1]) *To je prý z těch vášní.*
[2]) *zavěšeni.*
[3]) *To je člověk, jenž nemá*

tovou událostí a všichni to jasně viděli, jen Aleksěj Alexandrovič si ještě neuvědomoval, že jeho kariéra je již u konce. Byla-li snad toho příčinou srážka se Stremovem, neštěstí se ženou anebo prostě to, že Aleksěj Alexandrovič došel hranice, jež mu byla vytčena, těžko bylo lze usouditi, ale všem letos bylo zřejmé, že jeho služební dráha je již ukončena. Zaujímal sice ještě důležité místo; byl sice členem mnohých komisí a výborů; ale byl člověkem, jenž již dohrál svou úlohu a od něhož se již nic více neočekává. Ať hovořil cokoli, ať přicházel s jakýmikoliv návrhy, každý jej poslouchal tak, jako by to, co navrhuje, bylo již dávno známo a jako by to bylo něco, čeho nebylo zapotřebí. Ale Aleksěj Alexandrovič to necítil, ba právě naopak, když byl odstraněn od přímé účasti ve státní činnosti, viděl nyní jasněji než kdykoli jindy nedostatky a ony chyby v činnosti jiných a považoval za svou povinnost ukazovati na prostředky k jejich nápravě. Brzy po své rozluce s chotí začal psáti své první pojednání o novém soudním zřízení, po němž pak následovala celá řada jiných, nikomu nepotřebných posudků o všech odvětvích veřejné správy, jež mu bylo ještě souzeno napsati.

Aleksěj Alexandrovič nejenže nepozoroval svého beznadějného postavení ve služebním světě a nejenže se jím nerozhořčoval, ba právě naopak, byl ještě více než kdykoli jindy spokojen se svou činností.

»Ženatý se stará o věci tohoto světa, aby vyhověl své ženě a neženatý pečuje o to, co je Páně, aby se zalíbil Pánu,« praví apoštol Pavel a Aleksěj Alexandrovič, jenž se nyní řídil ve všech věcech slovy písma, často vzpomínal na tento citát. Zdálo se mu, že od té chvíle, kdy zůstal bez ženy, slouží těmito svými návrhy Pánu mnohem více, než kdykoliv jindy.

Zřejmá netrpělivost člena rady, jenž chtěl od něho ode-

jíti, Alekséje Alexandroviče nepřiváděla do rozpaků; přestal vykládati teprve tehdy, když člen státní rady, využitkovav té chvíle, kdy kolem nich šel člen panovnické rodiny, mu unikl.

Aleksěj Alexandrovič osaměv svěsil hlavu, sbíraje své myšlenky, potom se rozpačitě rozhlédl kolem sebe a zašel ke dveřím, kde doufal, že se setká s hraběnkou Lydií Ivanovnou.

»A jak jsou všichni silni a fysicky zdrávi,« pomyslil si Aleksěj Alexandrovič, pohlížeje na mohutného komořího s rozčesanými navoněnými licousy a na červený krk knížete, upjatého do uniformy, mimo něž musil jíti. »Je spravedlivě řečeno, že všechno na světě je zlo,« pomyslil si pohlížeje ještě jednou úkosem na lýtka komořího.

Aleksěj Alexandrovič šina zvolna nohu za nohou s obvyklým vzezřením únavy a důstojenství se uklonil těmto pánům, kteří o něm hovořili a pohlížeje do dveří, vyhledával očima hraběnku Lydii Ivanovnu.

— Ach! Aleksěj Alexandrovič! — pravil stařeček, zlomyslně svítě očima, když jej Karenin dohonil a chladným pohybem sklonil hlavu. — Ještě jsem vám ani neblahopřál, — pravil stařeček, ukazuje na stužku jeho řádu, jenž mu byl právě udělen.

— Děkuji vám, — odpovídal Aleksěj Alexandrovič. — To je dnes *nádherný* den, — dodal, klada podle svého zvyku zvláštní důraz na slovo »nádherný«.

Aleksěj Alexandrovič věděl, že se mu vysmívali, ale neočekával od nich kromě nepřátelství nic jiného; již tomu přivykl.

Aleksěj Alexandrovič, zahlédnuv ze živůtku vyčnívající žlutá ramena hraběnky Lydie Ivanovny, jež právě vstoupila do dveří a její půvabné zádumčivé oči, jež jej k ní volaly, usmál se odhaliv své dosud zdravé bílé zuby a přistoupil k ní.

Toaleta stála Lydii Ivanovnu mnoho práce, jak všechny její toalety v poslední době. Účel těchto toalet byl zcela opačný, než jaký sledovala před třiceti lety. Tenkráte se chtěla čímsi přiozdobiti a čím toho bylo více, tím lépe. Nyní však, právě naopak, musila se z ohledu na své povinnosti odívati nepřirozeně k svým létům a postavě, takže se starala jediné o to, aby tato výzdoba nebyla v příliš strašném a příkrém rozporu s jejím zevnějškem. A v poměru k Alekséji Alexandroviči toho dosáhla a zdála se mu půvabnou. Byla pro něho jediným ostrovem nejen přátelské náklonnosti, ale i lásky uprostřed moře nepřátelství a posměchu, jež jej obklopovalo.

Kráčeje řadami výsměšných pohledů, ubíral se přirozeně k jejímu zamilovanému pohledu jako rostlina ke slunci.

— Blahopřeji vám, — pravila mu ukazujíc očima na stužku.

Alekséj Alexandrovič zadržuje úsměv spokojenosti, pokrčil rameny a zamhouřil oči, jako by chtěl říci, že jej to nemůže těšiti. Hraběnka Lydie Ivanovna věděla dobře, že je to jedna z jeho hlavních radostí, ačkoli se k tomu nikdy nepřiznával.

— Co dělá náš anděl? — pravila hraběnka Lydie Ivanovna, míníc tím Serjožu.

— Nemohu říci, že bych s ním byl plně spokojen, — pravil Alekséj Alexandrovič, zvedaje obočí a otvíraje oči. — I Sitnikov není s ním spokojen. (Sitnikov byl vychovatel, jemuž bylo svěřeno Serjožovo světské vychování.) Jak jsem vám již říkal, chová se jaksi chladně právě k oněm nejdůležitějším otázkám, jež by měly dojímati duši každého člověka a každého děcka, — začal Alekséj Alexandrovič vykládati své myšlenky o jediné otázce, jež jej mimo službu zajímala — o otázce výchovy svého syna.

Když se Aleksěj Alexandrovič přispěním Lydie Ivanovny navrátil opět k životu a činnosti, považoval za svou povinnost zabývati se synovou výchovou. Aleksěj Alexandrovič se nikdy předtím neobíral otázkami výchovy, ale nyní věnoval nějaký čas teoretickému poznání předmětu. Přečetl několik knížek anthropologických, paedagogických a didaktických a sestavil si plán výchovy a pozvav si na pomoc nejlepšího petrohradského paedagoga, přistoupil k dílu. A dílo to jej neustále zajímalo.

— Ano, ale srdce? Vidím v něm srdce jeho otce a dítě s takovým srdcem nemůže býti špatné, — pravila Lydie Ivanovna s nadšením.

— Ano, snad... Pokud se mne týče, vykonám svou povinnost. To je vše, co mohu učiniti.

— Přijeďte ke mně, — pravila hraběnka Lydie Ivanovna po krátkém mlčení, — musíme si spolu pohovořiti o jakési smutné pro vás věci. Dala bych vše, kdybych vás mohla zbaviti některých vzpomínek, ale jiní tak nesmýšlejí. Dostala jsem od *ní* dopis. Je zde, v Petrohradě.

Aleksěj Alexandrovič se zachvěl při vzpomínce na svou choť, ale v jeho obličeji se ihned zjevila ona mrtvá nehybnost, jež vyjadřovala naprostou bezradnost v této věci.

— Očekával jsem to, — pravil.

Hraběnka Lydie Ivanovna pohlédla nadšeně na něho a slzy obdivu k vznešenosti jeho duše vstoupily jí do očí.

XXV.

Když Aleksěj Alexandrovič vešel do maličkého útulného budoáru hraběnky Lydie Ivanovny, plného starého porculánu a podobizen, jež byly rozvěšeny po stěnách, hostitelky tam ještě nebylo.

Převlékala se.

Na kulatém stole byl prostřen ubrus a stál čínský příbor a stříbrný lihový vařič na čaj. Aleksěj Alexandrovič se rozpačitě rozhlédl po nesčetných známých podobiznách, jež ozdobovaly pokoj a usednuv si ke stolu, otevřel evangelium, ležící na něm. Šustot hraběnčiných hedvábných šatů jej vyrušil.

— Nu tak, nyní si klidně sedneme, — pravila hraběnka Lydie Ivanovna, procházejíc spěšně s rozrušeným úsměvem mezi stolem a pohovkou, — a pohovoříme si při našem čaji.

Hraběnka Lydie Ivanovna odevzdala po několika připravených slovech těžce oddychujíc a uzardívajíc se Aleksěji Alexandroviči do rukou dopis, jejž dostala.

Aleksěj Alexandrovič si přečetl dopis a dlouho mlčel.

— Nemyslím, že bych měl právo ji odmítnouti, — pravil rozpačitě, pozvednuv oči.

— Milý příteli, vy v nikom nevidíte nic zlého!

— Ba naopak, vidím, že je všechno zlo, ale je-li spravedlivé...

V jeho tváři se jevila nerozhodnost a hledání rady, podpory a návodu ve věci jemu nepochopitelné.

— Ne, — přerušila jej hraběnka Lydie Ivanovna. — Všechno má své meze. Chápu nemravnost, — pravila ne zcela upřímně, protože nikdy nedovedla pochopiti, co přivádí ženu k nemravnosti, — ale nerozumím ukrutnosti, a to ještě ke komu? K vám! Jak se jen může zdržovati v tomto městě, kde jste vy? Ne, čím jsme starší, tím více poznáváme. A já se snažím poznati vaši vznešenost — a její nízkost.

— A kdo hodí kamenem? — pravil Aleksěj Alexandrovič, zřejmě spokojen svou úlohou. — Odpustil jsem jí vše a proto jí nemohu odepříti to, co je jí požadavkem lásky, — lásky k synovi.

— Ale je to vskutku láska, můj příteli? Je to upřímné? Připusťme, že jste jí odpustil, že jí odpouštíte... ale máme právo působiti přímo na duši toho anděla? Myslí si, že zemřela. Modlí se za ni a prosí Boha, aby jí odpustil hříchy... A je to tak lépe. A co si tu bude mysliti?

— Na to jsem si ani nepomyslil, — pravil Aleksěj Alexandrovič se zřejmým souhlasem.

Hraběnka Lydie Ivanovna si zastřela rukama tvář a odmlčela se. Modlila se.

— Tážete-li se mne na radu, — pravila pomodlivši se a snímajíc si ruce s tváře, — pak vám k tomu neradím. Cožpak nevidím, jak trpíte, jak to rozjitřilo všechny vaše rány? Ale, řekněme, že na sebe zapomínáte jako vždy. Ale k čemu to může vésti? K novému utrpení s vaší strany, k utrpení chlapcovu? Zůstalo-li v jejím nitru aspoň trochu lidského citu, sama si toho nesmí přáti. Ne, neradím vám k tomu bez váhání a dovolíte-li mi, napíši jí.

A Aleksěj Alexandrovič souhlasil a hraběnka Lydie Ivanovna napsala tento francouzský dopis:

»Vzpomínka na Vás, vážená paní, mohla by u Vašeho syna vésti k otázkám, na něž není lze odpovídati, aniž by se do chlapcovy duše nevložil duch odsuzování toho, co mu má býti svatyní a proto Vás prosím, abyste pochopila odmítnutí Vašeho chotě v duchu křesťanské lásky. Prosím Nejvyššího, aby byl k Vám milostiv.

Hraběnka Lydie.«

Dopis tento docílil onoho utajovaného cíle, jejž hraběnka Lydie Ivanovna před sebou skrývala. Urazil Annu do hloubi duše.

Aleksěj Alexandrovič, vrátiv se od Lydie Ivanovny domů, nemohl se toho dne oddati svému obvyklému za-

městnání a najíti onen duševní klid věřícího a spaseného člověka, jejž dříve cítil.

Vzpomínka na ženu, jež se tak mnoho před ním provinila a před níž byl tak svatý, jak mu zcela spravedlivě řekla hraběnka Lydie Ivanovna, neměla by jej rozrušovati; ale nebyl spokojen. Nemohl rozuměti knize, kterou četl, nemohl zahnati mučivé vzpomínky na svůj poměr k ní, na ony chyby, jichž, jak se mu nyní zdálo, se k ní dopustil. Vzpomínka, jak vraceje se z dostihů přijal její doznání v nevěře (zejména to, že žádal od ní jediné zachování vnější slušnosti a že ho nevyzval na souboj), mučila jej jako nějaký neodpustitelný hřích. Stejně tak jej mučila vzpomínka na dopis, jejž jí napsal; zejména jeho odpuštění, nikomu nepotřebné a jeho starosti o cizí děcko pálily jeho srdce studem a lítostí.

A stejný pocit studu a lítosti cítil nyní, probíraje se ve všech svých vzpomínkách, jež jej k ní poutaly a vzpomínaje si na neobratná slova, jimiž jí po dlouhém váhání požádal o její ruku.

»Ale čím jsem se vlastně provinil?« říkal si. A tato otázka vyvolala v něm vždy jinou otázku, — o tom, cítí-li, milují-li a žení-li se zcela jinak všichni ostatní lidé, všichni ti Vronští, Oblonští ... ti komoří s tlustými lýtky. A v mysli své viděl celou řadu oněch zdravých, silných, nepochybujících lidí, kteří bezděčně vždy a všude obraceli na sebe jeho zvědavou pozornost. Odháněl od sebe tyto myšlenky, snažil se přesvědčiti, že nežije pro tento dočasný život, nýbrž pro život věčný, že je v jeho duši mír a láska. Ale to, že se v tomto dočasném, nicotném životě dopustil, jak se mu zdálo, několika nicotných chyb, mučilo jej tak, jako by ani nebylo věčného spasení, v něž věřil. Ale toto pokušení nepotrvalo dlouho a brzy se opět v duši Alekséje Alexandroviče rozhostil onen klid

a ona povznešenost, jejichž přičiněním mohl zapomínati na to, nač nechtěl vzpomínati.

XXVI.

— Nuže co, Kapitonyči? — pravil Serjoža, ruměný a veselý, navrátiv se z procházky v předvečer svých narozenin a odevzdávaje svou huňatou čepici vysokému starému vrátnému, usmívajícímu se na chlapce ze své výše. — Co, byl zde dnes ten obvázaný úředník? Přijal jej papa?

— Přijal. Sotvaže ředitel kanceláře odešel, ihned jsem jej ohlásil, — pravil vrátný, pomžiknuv vesele. — Prosím, počkejte, pomohu vám.

— Serjožo! — pravil slovanský vychovatel, zastavuje se ve dveřích, vedoucích do vnitřních pokojů. — Vysvlecte se sám!

Ale Serjoža, ačkoli slyšel slabý hlas vychovatelův, nedbal toho. Stál drže se rukou za šat vrátného a pohlížeje mu do tváře.

— Nu a co, udělal papa pro něho, čeho bylo třeba?

Vrátný pokývl přisvědčivě hlavou.

Obvázaný úředník, jenž již po sedmé přišel Aleksěje Alexandroviče o cosi prositi, zajímal Serjožu i vrátného. Serjoža jej jednou přistihl v předsíni a slyšel, jak úpěnlivě prosil vrátného, aby jej ohlásil, hovoře, že musí se svými sedmi dětmi zemříti hladem.

Od té doby Serjoža, setkav se s úředníkem po druhé v předsíni, začal se o něho zajímati.

— Nu a co, byl velmi rád? — tázal se.

— Jak pak ne! Div neskákal, když šel odtud.

— A přinesli mi něco? — otázal se Serjoža po chvilce mlčení.

— Ano, pane, — pravil vrátný šeptem, pokyvuje hlavou, — od hraběnky.

Serjoža ihned pochopil, že to, o čem mluvil vrátný, byl dárek od hraběnky Lydie Ivanovny k jeho narozeninám.

— Co povídáš? Kde to je?

— Korněj to zanesl k tatíčkovi. Bude to asi pěkná věc.

— Jak je to veliké? Takhle?

— Menší, ale pěkné.

— Knížka?

— Ne, nějaká hračka. Jděte, jděte, Vasilij Lukič vás volá, — pravil vrátný, slyše přibližívší se kroky vychovatelovy a odtahoval opatrně ručku, vězící v polovysvlečené rukavičce, držící se jeho šatů a pokývl hlavou na Vuniče.

— Vasiliji Lukiči, hned, — odpovídal Serjoža s týmž veselým a láskyplným úsměvem, jenž vždy odzbrojoval neúprosného Vasilije Lukiče.

Serjoža byl příliš vesel a neustále příliš šťasten, než aby se nemohl svěřiti svému druhu vrátnému s radostnou rodinnou událostí, o níž se dověděl na procházce v Letním sadu od příbuzné hraběnky Lydie Ivanovny. Radost ta se mu zdála neobyčejně důležitou, protože přišla zároveň s radostí úředníka a jeho vlastní radostí z toho, že mu přinesli dárek. Serjožovi se zdálo, že je dnes takový den, kdy by se měli všichni radovati a veseliti.

— Víš, že papa dostal Alexandra Něvského?

— Jak bych nevěděl! Již tu byli blahopřáti.

— Nu a co, má z toho radost?

— Jak by se neradoval z carské milosti! Patrně si ho zasloužil, — pravil vrátný přísně a vážně.

Serjoža se zamyslil, pohlížeje vrátnému do tváře, již znal do nejmenších podrobností a zejména na jeho bradu,

visící mezi šedivými licousy, které nikdo neviděl kromě Serjoži, jenž se na něho nedíval jinak, než zdola.

— Nu a tvá dcera nebyla již dávno u tebe?

Dcera vrátného byla tanečnicí.

— Jak by mohla ve všední dni? Musí se též učiti. I vy se musíte, pane, učiti, jděte již.

Když Serjoža přišel do svého pokoje, místo toho, aby si usedl ke svým úkolům, vypravoval svému vychovateli své domněnky, že to, co mu přinesli, bude asi lokomotiva. — Co myslíte, — pravil.

Ale Vasilij Lukič přemýšlel jediné o tom, že se musí naučiti úloze pro učitele mluvnice, jenž přijde ve dvě hodiny.

— Ne, jen mi to povězte, Vasiliji Lukiči, — otázal se pojednou, sedě již u stolu a drže v rukou knihu, — co je vyšší než Alexandr Něvský. Víte, že papa dostal Alexandra Něvského?

Vladimír Lukič vypravoval, že řád sv. Vladimíra je vyšší než Alexandra Něvského.

— A který je nejvyšší?

— Nejvyšší je Andrej Prvozvaný.

— A ještě vyšší než Andrej?

— To již nevím.

— Jak to, vy nevíte? — a Serjoža, podepřev si rukama hlavu, zahloubal se do svých myšlenek.

Myšlenky jeho byly velmi složité a různé. Představoval si, jak jeho otec dostane pojednou i řád sv. Vladimíra i Andreje a jak bude následkem toho při dnešní hodině laskavější a jak sám, až bude velký, dostane všechny řády i onen, jejž si vymyslí a jenž bude ještě vyšší než řád sv. Andreje. Sotvaže si jej vymyslí, ihned si ho zaslouží.

V takovém přemýšlení uplynul čas a když přišel učitel, Serjoža neuměl úlohy o příslovcích času, místa a způ-

sobu a učitel byl nejen nespokojen, ale i rozhořčen. Tato učitelova roztrpčenost Serjožu dojala. Cítil, že se provinil, že se nenaučil úkolu; ale ačkoli se všemožně o to snažil, přece jen se mu nemohl naučiti: dokud mu to učitel vysvětloval, věřil a zdálo se mu, že tomu rozumí, ale když osaměl, nemohl si za žádnou cenu vzpomenouti a pochopiti, že tak kraťoučké a tak pochopitelné slovo »pojednou« je *příslovečné určení způsobu.* — Ale přece jen mu bylo líto, že učitele roztrpčil a chtěl jej utěšiti.

Vybral si vhodnou chvilku, kdy učitel pohlížel mlčky do knihy.

— Michajile Ivanyči, kdy máte svátek? — otázal se jej pojednou.

— Měl byste raději mysliti na svou práci, pro rozumného tvora svátek nemá pražádného významu. Je to stejně takový den, jako všechny ostatní, o nichž se musí pracovati.

Serjoža pohlédl pátravě na učitele, na jeho řídkou bradku, na brýle, jež se mu svezly poněkud níže pod vytlačený pruh na nose a zamyslil se tak, že neslyšel nic z toho, co mu učitel vysvětloval. Cítil, že učitel nemyslí na to, co řekl a vycítil to z onoho tónu, jímž to bylo řečeno. »Ale proč se všichni umluvili a proč říkají stále stejným způsobem samé nejnudnější a nejnepotřebnější věci? Proč mne od sebe odpuzuje, proč mne nemá rád?« tázal se zarmouceně sám sebe a nemohl najíti vhodnou odpověď.

XXVII.

Po učitelově hodině byla hodina s otcem. Než přišel otec, Serjoža si sedl ke stolu, hraje si s nožíkem a začal přemýšleti. K nejoblíbenějším zaměstnáním Serjožovým

patřilo i vyhledávání matky v době procházky. Nevěřil vůbec v jsoucnost smrti a hlavně ne v její smrt, třebaže mu to Lydie Ivanovna řekla a otec potvrdil a později, když mu řekli, že zemřela, vyhledával ji na procházkách. Každá plná dáma, graciesní, s tmavými vlasy byla jeho matka. Sotvaže spatřil takovou ženu, v jeho nitru vyvstával takový pocit něžnosti, že se mu úžil dech a slzy vytryskly do očí. A již již čekal, že k němu přistoupí, pozdvihne závoj. Zahlédne celý její obličej, ona se usměje, obejme jej, ucítí její voňavku, pocítí něžnost její ruky a zapláče štěstím tak, jak si jí jednou večer ulehl k nohám a matka jej lechtala a on se smál a kousal její bílou ruku s prsteny. Potom, když se náhodou dověděl od chůvy, že matka nezemřela a když mu otec s Lydií Ivanovnou vysvětlili, že zemřela pro něho, protože nebyla dobrá (čemuž nemohl nijak věřiti, protože ji miloval), vyhledával ji dále a očekával ji. Dnes v Letním sadu byla jedna dáma ve fialovém závoji, kterou s chvějícím se srdcem neustále pozoroval, očekávaje, že je to ona, když k nim přicházela po cestičce. Dáma ta k nim nedošla a kdesi zmizela. Serjoža cítil nyní daleko mocněji než kdykoliv jindy příliv lásky k ní a zapomenuv se, očekával otce a v myšlenkách pořezal celý okraj stolu nožíkem, dívaje se zářivýma očima před sebe a přemýšleje o ní.

— Papa jde! — vyrušil jej Vasilij Lukič z jeho myšlenek.

Serjoža vyskočil, přistoupil k otci, políbil mu ruku a pohlédl na něho pátravě, hledaje u něho příznaky radosti nad tím, že mu byl udělen řád Alexandra Něvského.

— Měl ses dobře na procházce? — pravil Aleksěj Alexandrovič, usedaje si do svého křesla a přitahuje k sobě knihu starého zákona, otvíral ji. Ačkoli Aleksěj Alexandrovič nejednou Serjožovi říkal, že každý křes-

ťan musí znáti dopodrobna biblickou dějepravu, sám se často díval do knihy a Serjoža to pozoroval.

— Ano, bylo mi tam velmi veselo, papa, — pravil Serjoža, sedaje si šikmo na židli a houpaje se na ní, což měl zakázáno. — Viděl jsem Naděnku. (Naděnka byla schovanka Lydie Ivanovny a její neteř.) Řekla mi, že jste dostal nový řád. Jste tomu rád, papa?

— Především tě prosím, nehoupej se, — pravil Alekšej Alexandrovič. — A za druhé, cenu nemá vyznamenání, nýbrž práce. A já bych si přál, abys tomu porozuměl. Budeš-li se přičiňovati, budeš-li se učiti jediné proto, abys dostal nějaké vyznamenání, pak se ti práce bude zdáti těžkou, ale budeš-li usilovně pracovati (pravil Alekšej Alexandrovič vzpomínaje, jak se sám povzbuzoval vědomím povinnosti při nudné práci dnešního jitra, kdy musil podepsati sto osmdesát listin) miluje svou práci, pak v ní najdeš svou odměnu.

Oči Serjožovy, zářící něžností a radostí pohasly a sklopily se před otcovým pohledem. Byl to tentýž, dávno známý tón, s nímž se otec k němu vždy choval a jemuž se Serjoža naučil již přizpůsobovati. Otec s ním vždy mluvil — tak aspoň Serjoža cítil, — jako by se obracel k nějakému hochu, jenž žil v jeho představách, k jednomu z těch, o nichž se mluví v knihách, ale jenž se vůbec nepodobal Serjožovi.

— Doufám, že to chápeš, — pravil otec.

— Ano, — odpovídal Serjoža tónem onoho hocha z otcových představ.

Serjoža se měl na hodinu naučiti nazpamět několika veršům z evangelia a zopakovati si začátek starého zákona. Verše z evangelia uměl pořádně, ale v té chvíli, kdy je odříkával, zahleděl se na otcovo čelo, jež se tak srázně zahýbalo na skráni, že se spletl a stejné slovo

konce jednoho verše připojil k počátku druhého. Aleksěj Alexandrovič vytušil, že nechápal, co povídá a to jej rozčililo.

Zamračil se a začal vysvětlovati, co Serjoža již mnohokráte slyšel a co si nikdy nedovedl zapamatovati, protože to příliš jasně chápal — něco podobného, jako že »pojednou« je příslovečné určení způsobu. Serjoža pohlížel ustrašeně na otce a myslil si pouze na jedno: bude-li otec žádati, aby ještě jednou opakoval, co řekl, jak se často stávalo. Ale otec ho nenechal opakovati a přešel k úloze ze starého zákona. Serjoža vypravoval pěkně události, ale když měl odpovídati na otázky, co znázorňovaly některé události, nevěděl nic, ačkoli již byl pro tuto úlohu potrestán. Když měl vypravovati o patriarchách před potopou, nevěděl již zcela nic a pletl se, řezal stůl a houpal se na židli. Neznal z nich ani jednoho kromě Enocha, jenž byl vzat za živa do nebe. Dříve si pamatoval jména, ale nyní je zcela zapomněl, a hlavně proto, že Enoch byl jeho nejzamilovanější osobností z celého starého zákona a že k oné události, že byl Enoch vzat za živa do nebe, v jeho hlavě se poutala celá dlouhá řada myšlenek, jimž se nyní oddal, pohlížeje ztrnulýma očima na řetízek otcových hodinek a na knoflík u vesty, zapatý jen na polovic.

Ve smrt, o níž mu tak často hovořili, Serjoža vůbec nevěřil. Nevěřil, že lidé, jež má rád, mohou zemříti a zejména tomu, že sám zemře. To bylo pro něho zcela nemožné a nepochopitelné. Ale všichni mu říkali, že všichni zemrou; vyptával se dokonce i lidí, jimž věřil, a ti mu to potvrdili též; chůva mu to říkala též, třebas jaksi neochotně. Ale Enoch nezemřel, tudíž všichni neumírají. »A proč by se nemohl každý svým životem zalíbiti Bohu, aby byl vzat za živa do nebe?« myslil si Serjoža. Špatní lidé, totiž ti, kterých Serjoža neměl rád,

ti mohli zemříti, ale dobrým lidem všem se může státi totéž, co se stalo Enochovi.

— Nu, tak jaké znáš ještě patriarchy?

— Enoch, Enos.

— Vždyť jsi je již jednou vyjmenoval. To je špatné, Serjožo, velmi špatné. Nesnažíš-li se věděti, co je nejpotřebnější pro každého křesťana, — pravil otec vstávaje, — copak tě již může zajímati? Nejsem s tebou spokojen a Petr Ignatjevič (to byl hlavní učitel) není s tebou spokojen též .... Musím tě potrestati.

Otec i učitel byli Serjožou nespokojeni a vskutku, Serjoža se učil velmi špatně. Ale nebylo lze říci, že by nebyl nadaný. Ba naopak byl nadanější než všichni ti chlapci, jež učitel kladl Serjožovi za vzor. Podle otcova mínění nechtěl se učiti tomu, čemu jej učili. Ve skutečnosti se však tomu učiti nemohl. Nemohl se tomu učiti proto, poněvadž měl ve své duši naléhavější požadavky než byly ty, jež mu předpisoval otec a učitel. Tyto požadavky byly v naprostém rozporu s jejich a Serjoža přímo bojoval se svými vychovateli.

Bylo mu devět let, byl ještě děcko; ale znal svou duši a ta mu byla drahá, chránil si ji jako oko v hlavě a nevpouštěl nikoho bez klíčku lásky do své duše. Jeho učitelé si stěžovali, že se nechce učiti, ale jeho duše překypovala touhou po vědění. A Serjoža se učil u Kapitonyče, u chůvy, u Naděňky, u Vasilije Lukiče, ale ne u učitelů. Ona voda, kterou otec a učitel očekávali na svůj mlýn, dávno se již prosákla a pracovala na jiném místě.

Otec potrestal Serjožu tím, že mu nedovolil navštíviti Naděnku, neteř Lydie Ivanovny; ale toto potrestání bylo pro Serjožu štěstím. Vasilij Lukič byl v dobré náladě a ukázal mu, jak se dělá větrný mlýn. Celý večer uběhl při práci a snění, jak by bylo lze udělati takový mlýn, na němž by se mohl houpati: chytiti se rukama za křídla

Rychlým pohybem spustila závoj a zrychliviši krok, vyběhla téměř z pokoje. (Str. 433.)

anebo se k nim přivázati a točiti se. Na matku si Serjoža po celý večer nevzpomněl, ale když si ulehl do postele, pojednou si na ni vzpomněl a pomodlil se svými slovy, aby se matka zítra k jeho narozeninám přestala schovávati a aby k němu přišla.

— Vasiliji Lukiči, víte, za co jsem se dnes víc než obyčejně pomodlil?

— Abyste se lépe učil?

— Ne.

— Za hračky?

— Ne. To neuhodnete. Je to něco nádherného, ale je to mé tajemství. Až se to uskuteční, pak vám řeknu. Ještě jste neuhodl?

— Ne, neuhodnu. Povězte mi to, — pravil Vasilij Lukič usmívaje se, což se u něho stávalo zřídka kdy. — Nu, již si lehněte, zhasnu svíčku.

— Uvidím bez svíčky lépe to, co vidím a za co jsem se modlil. Málem bych vám prozradil své tajemství, — pravil Serjoža a vesele se zasmál.

Když odnesli svíčku, Serjoža slyšel a cítil svou matku. Stála nad ním a mazlila se s ním láskyplným pohledem. Ale pak se objevily mlýny, nožík, všechno se popletlo a Serjoža usnul.

XXVIII.

Když Vronskij přijel s Annou do Petrohradu, ubytovali se v jednom z nejlepších hotelů. Vronskij sám ve vlastním pokoji v nižším patře a Anna s děckem, kojnou a komornou ve velkém oddělení, sestávajícím ze čtyř pokojů, ve vyšším.

Vronskij zajel hned první den po svém příjezdu k bratru. Zastal tam matku, jež přijela z Moskvy za svými věc-

mi. Matka a švekruše jej přivítaly jako obvykle; vyptávaly se jej na jeho cestu po cizině, hovořily o společných známých a nezmínily se ani jedním slovem o jeho poměru s Annou. Ale bratr, jenž nazítří ráno přijel k Vronskému, sám se jej na ni otázal a Aleksěj Alexandrovič mu přímo řekl, že pohlíží na svůj poměr s Kareninovou jako na manželství; že doufá docíliti rozvodu, že se pak s ní ožení, a že ji do té doby považuje za svou manželku jako každou jinou ženu a že ho prosí, aby to tak matce a své choti vyřídil.

— Neschvaluje-li toho velký svět, mně je to naprosto jedno, — pravil Vronskij, — ale chtějí-li moji příbuzní žíti se mnou nadále v témž přátelském poměru jako doposud, pak se musí chovati stejně tak i k mé choti.

Starší bratr, jenž si vždy vážil mínění mladšího, nevěděl dobře, má-li pravdu čili nic do té chvíle, dokud velký svět nerozřešil této otázky a proto sám neměl nic proti tomu a zašel s Vronským k Anně.

Vronskij před svým bratrem Anně vykal jako přede všemi ostatními a choval se k ní jako k blízké své známé, při tom však předpokládal, že bratr zná jejich poměr a zmínil se o tom, že Anna odjíždí s ním na jeho statek.

Vronskij při vší své znalosti velkého světa v důsledku tohoto nového postavení, v němž se nalézal, octl se v podivném klamu. Zdálo by se, že by měl chápati, že je mu přístup do velkého světa s Annou uzavřen; ale nyní v jeho hlavě se rodily jakési nejasné představy, že tak tomu bylo jedině za dávných časů, kdežto nyní, v době rychlého pokroku (byl nyní, aniž by toho pozoroval stoupencem každého pokroku), se mínění společnosti změnilo a že otázka, budou-li přijati ve společnosti, není ještě vyřešena. »Rozumí se, — myslil si, — dvorní společnost jí nepřijme, ale blízcí lidé ji mohou a musí pochopiti, jak se patří.«

Můžeme vydržeti seděti několik hodin se zkříženýma nohama v jedné a téže poloze, víme-li, že nám nikdo nezabrání, abychom změnili polohu svých nohou; ale víme-li že musíme seděti se zkříženýma nohama, pak se nás zmocní křeče, bude nás škubati v nohou a nohy se budou tlačiti na ono místo, kam bychom si je chtěli natáhnouti. Totéž pociťoval Vronskij ve svém poměru k velkému světu. Ačkoli v hloubi duše věděl, že je velký svět pro ně uzavřen, přece jen se pokusil, nezmění-li se nyní a nepřijme-li jich. Ale příliš brzy zpozoroval, že ačkoli pro něho, pro jeho osobu byl velký svět otevřen, byl zavřen pro Annu. Jako při hře na kočku a myš tytéž ruce, jež se zvedaly, aby jej propustily, ihned se spouštěly před Annou.

Jednou z prvních petrohradských dám, kterou Vronskij uviděl, byla jeho sestřenka Betsy.

— Konečně! — přivítala jej radostně. — A co Anna? Jak jsem ráda! Kde jste se ubytovali? Představuji si, jak se vám po půvabném cestování zdá náš Petrohrad hrozným, dovedu si představiti vaše líbánky v Římě. A co rozvod? Již jste se vším hotovi?

Vronskij zpozoroval, že Betsino nadšení se zmenšilo, když se dověděla, že k rozvodu ještě nedošlo.

— Hodí sice po mně kamenem, to vím, — pravila, — ale přijedu k Anně; ano, zcela určitě přijedu. Zdržíte se tu dlouho?

A vskutku ještě týž den přijela k Anně; ale její tón byl již zcela jiný než dříve. Zřejmě se vychloubala svou smělostí a přála si, aby Anna ocenila věrnost jejího přátelství. Nezdržela se ani celých deset minut, rozmlouvajíc o novinkách ve velkém světě a odjíždějíc pravila:

— Ani jste mi neřekla, kdy dojde k rozvodu. Já jsem sice nad podobné předsudky povznesena, ale ostatní stojaté límce vás budou mrazivě odbývati, dokud se nepro-

vdáte. A je to nyní tak jednoduché. *Ça se fait.*[1]) Tak tedy v pátek odjíždíte. Škoda, že se již více neuvidíme.

Z Betsina tónu mohl Vronskij pochopiti, co může očekávati od velkého světa, ale přece jen se o to pokusil ve své rodině. Na svou matku se nespoléhal. Věděl, že matka, jež byla při svém prvním seznámení nadšena, nyní se k ní chovala nesmiřitelně, nedovedla jí nyní odpustiti, že byla příčinou, že si zkazil kariéru. Ale skládal větší naděje ve Varju, bratrovu choť. Zdálo se mu, že Varja nehodí po ní kamenem a že prostě a rozhodně pojede k Anně a že ji přijme.

Nazítří po svém příjezdu Vronskij k ní zajel a zastihnuv ji o samotě, vyslovil jí přímo své přání.

— Ty víš, Alekséji, — pravila vyslechnuvši jej, — jak tě mám ráda a že jsem hotova učiniti pro tebe vše, ale mlčela jsem, protože jsem věděla, že nemohu tobě a Anně Arkaďjevně prospěti, — pravila vyslovujíc s obzvláštní pečlivostí »Anna Arkaďjevna«. Nemysli si, prosím tě, že bych ji odsuzovala. — Nikdy; snad bych na jejím místě učinila totéž. Nezacházím a nemohu zacházeti do podrobností, — pravila, pohlížejíc rozpačitě na jeho zasmušilou tvář. — Ale musím věci nazvati pravým jménem. Ty chceš, abych k ní jela, abych ji přijímala a tím ji rehabilitovala ve společnosti, ale musíš pochopiti, že to *nemohu* učiniti. Dorůstají mi dcery a musím se pohybovati ve velké společnosti k vůli svému muži. Nu, zajedu k Anně Arkaďjevně; pochopí, že ji nemohu zváti k sobě anebo že si musí počínati tak, aby se nesetkala s těmi, kteří na to pohlížejí jinak: to ji uráží. Já ji nemohu povznésti . . .

— Nesoudím, že by klesla více, než sta jiných žen, jež přijímáte! — přerušil ji Vronskij ještě posupněji a mlčky vstal, pochopiv, že švekrušino rozhodnutí je nezvratné.

— Alekséji, nezlob se na mne. Prosím tě, pochop přece,

[1]) *To lze zařídit.*

že tím nejsem vinna, — vypravila ze sebe Varja pohlížejíc na něho s ostýchavým úsměvem.

— Nezlobím se na tebe, — pravil ještě se mračе, — ale je mi to dvojnásob bolestivé. Bolí mne ještě to, že se tím trhá naše přátelství. Řekněme, že se netrhá, ale ochabuje. Chápeš, že ani já si nemohu počínati jinak.

Vronskij pochopil, že další pokusy jsou marné a že musí ztráviti oněch několik dní v Petrohradě jako v cizím městě, vyhýbaje se všem stykům s dřívější společností, aby se nevydával do nepříjemností anebo urážkám, jež jej tak tížily. Jednou z hlavních nepříjemností jejich postavení v Petrohradě byla ona okolnost, že Alekšej Alexandrovič a jeho jméno, jak se zdálo, bylo všude. Nebylo lze se o ničem rozhovořiti, aby rozhovor nezabočil na Alekšeje Alexandroviče, nebylo lze nikam jeti, aby se s ním nesetkal. Tak se aspoň Vronskému zdálo, jako se zdává člověku s bolavým prstem, že tímto svým prstem musí o všechno jakoby schválně zavaditi.

Pobyt v Petrohradě se zdál Vronskému tím tíživější, že po celou tu dobu pozoroval u Anny jakousi novou, jemu nepochopitelnou náladu. Hned jak by byla do něho zamilována a hned se zase k němu chovala zcela chladně, podrážděně a nepronikнutelně. Cosi ji trápilo a cosi před ním skrývala, jako by ani nepozorovala oněch urážek, jež mu otravovaly život a jež při jejím jemnocitu musily býti pro ni tím trapnější.

XXIX.

Jeden z cílů, jejž měla Anna, když se vracela do Ruska, bylo setkání se synem. Od onoho dne, kdy vyjela z Italie, nepřestala ji rozrušovati myšlenka na toto shledání. A čím blíže přijížděla k Petrohradu, tím větší a větší se jí zdála

radost a význam tohoto setkání. Nekladla si otázky, jak zařídí toto setkání. Zdálo se jí zcela přirozeným a prostým viděti syna, bude-li s ním v jednom městě; ale když přijela do Petrohradu, pojednou jasně viděla celé své postavení ve společnosti a pochopila, že zaříditi toto setkání je velmi těžké.

Byla již dva dni v Petrohradu. Myšlenka na syna jí ani na okamžik neopouštěla, ale syna ještě neviděla. Cítila, že nemá práva zajeti přímo do domu, kde by se mohla setkati s Aleksějem Alexandrovičem. Mohlo se státi, že by jí nepustili a urazili. Psáti a navázati styk s chotěm bylo jí trapné i při pouhém pomyšlení; mohla býti klidna jedině tehdy, nemyslila-li na něho. Uviděti syna na procházce, tím, že by se dověděla, kdy a kam chodí, jí nestačilo: připravovala se, tolik se připravovala na toto setkání, tolik mu toho měla říci, tak jej chtěla objímati a líbati. Stará Serjožova chůva by jí mohla pomoci a poraditi. Ale chůva již nebyla v domě Aleksěje Alexandroviče. Za tohoto váhání a vyhledávání chůvy uplynuly dva dni.

Anna, dověděvši se o blízkých stycích Aleksěje Alexandroviče s hraběnkou Lydií Ivanovnou, třetího dne se rozhodla, že jí napíše dopis, jenž jí stál mnoho přemáhání a v němž zúmyslně uvedla, že rozhodnutí o tom, může-li viděti svého syna, závisí jedině od velkomyslnosti jejího chotě. Věděla, ukáží-li dopis jejímu choti, že jí neodmítne, protože si nadále hraje na velkomyslného.

Zřízenec, jenž zanesl dopis, přinesl jí nejkrutější a zcela neočekávaný vzkaz, že odpovědi na dopis nedostane. Nikdy se necítila tak uražena jako v tuto chvíli, kdy zavolavši si zřízence zaslechla od něho podrobné vypravování, jak čekal a jak mu konečně bylo řečeno: odpověď nebude. Anna se cítila tak ponížena a uražena, ale viděla, že hraběnka Lydie Ivanovna má se svého hlediska

pravdu. Zármutek byl tím mocnější, protože jej musila přežíti ve svém nitru sama. Nemohla a nechtěla se s ním svěřiti Vronskému. Věděla, že ačkoliv byl hlavní příčinou jejího neštěstí, otázka setkání se synem bude se mu zdáti věcí naprosto malichernou. Věděla, že nikdy nebude moci pochopiti veškeru hloubku jejího utrpení; věděla, že by jej musila při zmínce o tomto svém přání pro jeho chladný tón nenáviděti. A toho se obávala ze všeho na světě nejvíce a proto před ním tajila vše, co se týkalo syna.

Ztrávivši celý den doma, uvažovala o prostředcích, jak by se mohla setkati se svým synem a konečně se rozhodla, že dopíše svému choti. Již si načrtla dopis, když jí byl doručen dopis Lydie Ivanovny. Hraběnčino mlčení ji usmiřovalo a pokořovalo, ale dopis a všechno to, co vyčtla mezi řádky, tak ji podráždilo, tak urážlivou se jí zdála ona zloba u porovnání s její vášnivou zákonitou a něžnou láskou k synu, že se rozhorlila na jiné a přestala se obviňovati.

»Ta chladnost — ta přetvářka citů, — říkala si. — Cítí jediné potřebu mne uraziti a trápiti děcko, ale já se jim nepoddám! Za nic na světě! Ona je mnohem horší než já. Já aspoň nelžu.« A tu se rozhodla, že ihned zítra, o Serjožových narozeninách, zajede přímo do domu svého chotě, podplatí sloužící, oklame je, a že musí za každou cenu spatřiti svého syna a rozptýliti onen hnusný klam, jímž obestřeli ubohé děcko.

Zajela do hračkářského obchodu, nakoupila hraček a promyslila si plán, jak si bude počínati. Přijede časně ráno, v osm hodin, kdy Aleksěj Alexandrovič ještě jistě spí. Připraví si do rukou peníze, jež dá vrátnému a sloužícímu za tím účelem, aby ji vpustili a nepozdvihujíc závoje poví, že přijela od Serjožova kmotra blahopřáti a že má postaviti hračky u Serjožovy postele. Nepřipravila si

jediné slov, jež poví svému synu. Ať o tom přemýšlela sebe více, nemohla na nic vhodného připadnouti.

Nazítří ráno v osm hodin vystoupila z drožky u velkého podjezdu svého bývalého domu.

— Jdi a podívej se, co chce. Je tam jakási dáma, — pravil Kapitonyč, ještě neoblečený, v plášti a přezuvkách vyhlédnuv oknem na dámu, zahalenou závojem a stojící u dveří. Sotvaže jí pomocník vrátného, neznámý Anně mladý muž otevřel dveře, Anna ihned vešla dovnitř a vytáhnuvši ze svého rukávníku třírublovou bankovku, vsunula mu ji rychle do ruky.

— Serjoža ... Sergěj Aleksějič, — pravila a rychle vykročila kupředu. Pomocník vrátného prohlédnuv si bankovku, zastavil ji u druhých skleněných dveří.

— Přejete si? — otázal se.

Neslyšela jeho slov a neodpovídala.

Kapitonyč, zpozorovav rozpaky neznámé dámy, vyšel k ní do dveří a otázal se, čeho si přeje.

— Jdu od knížete Skorodumova k Sergěji Aleksějeviči, — pravila Anna.

— Ještě neráčil vstáti, — řekl vrátný, pohlížeje na ni pátravě.

Anna neočekávala, že onen zevnějšek předsíně domu, kde žila devět let, bude tak mocně na ni působiti. V duši její se vyrojila jedna vzpomínka za druhou a na okamžik zapomněla, proč sem přišla.

— Ráčíte posečkati? — pravil Kapitonyč, snímaje s ní kožich.

Když jí Kapitonyč sňal kožich, zahleděl se do její tváře, poznal ji a mlčky se hluboce uklonil.

— Prosím, Vaše Exellence, — pravil k ní.

Anna chtěla cosi říci, ale hlas jí selhal a nemohla vypraviti ze sebe ani slova; s provinilou a úpěnlivou prosbou pohlédla na starce a rychlým, lehkým krokem vyšla na

schody. Kapitonyč nahýbaje se kupředu a klopýtaje v přezuvkách o schody, utíkal za ní, chtěje ji předhoniti.

— Je tam učitel, snad ještě není oblečen. Ohlásím vás.

Anna kráčela dále po známém schodišti, nechápajíc, co jí stařec hovoří.

— Sem nalevo, prosím. Račte prominouti, že tu není uklizeno. Jsou nyní v bývalém pohovkovém pokoji, — řekl stařec lapaje vzduch. — Račte laskavě posečkati, Vaše Excellence, podívám se, — pravil a předhoniv ji, pootevřel vysoké dveře a zmizel za nimi. Anna se zastavila očekávajíc jej. — Právě se probudil, — řekl vrátný, vycházeje ze dveří.

V té chvíli, kdy jí to stařec říkal, Anna zaslechla zvuk dětského zívání. Po pouhém zvuku tohoto zívání poznala syna a viděla jej před sebou jako živého.

— Pusť mne, pusť mne, jdi, — řekla a vešla do vysokých dveří. Napravo od dveří stála postel a na posteli seděl hošík v rozepjaté košilce a přehnuv se kupředu protahoval se a při tom zíval. V tom okamžiku, kdy se rty opět setkaly, složily se v blaženě ospalý úsměv a s tímto úsměvem se opět svalil pomalu a sladce nazpět.

— Serjožo! — zašeptala, přistupujíc tiše k němu.

V době, kdy byla od něho odloučena a při onom přílivu lásky, jejž v poslední době neustále pociťovala, představovala si jej jako čtyřletého chlapce, kdy jej nejvíce milovala. Nyní již nebyl takový, jaký byl, když od něho odjela, vzdálil se ještě více od onoho čtyřletého hošíka, ještě více vyrostl a zhubeněl. Co to! Jak má hubenou tvář, jak krátké má vlasy! Jak se změnil od té doby, kdy jej opustila! Ale byl to on, se svým tvarem hlavy, se svými rty, se svým hebkým krkem a širokými zády.

— Serjožo! — opakovala nad samým uchem děcka.

Zvedl se opět, opřel se o loket, pohodil rozcuchanou hlavou na obě strany, jako by cosi hledal a otevřel oči.

Tiše a tázavě se díval nějakou chvíli na matku, stojící nehybně nad ním; potom se blaženě usmál a opět zavřel slepující se oči, svalil se, ale již ne nazpět, nýbrž k ní, k jejím rukám.

— Serjožo! můj milý hochu! — pravila dusíc se přívalem lásky a objímajíc rukama jeho hubené tělo.

— Mama! — řekl Serjoža, vrtě se pod jejíma rukama, aby se různými místy těla dotkl jejích rukou.

Ospale se usmívaje, stále ještě se zavřenýma očima, pustil buclatýma ručičkama pelest postele, které se držel a uchopil ji za ramena, přitulil se k ní, ovívaje ji onou milou vůní spánku a teplého těla, jaká bývá pouze u dětí a začal se tříti tváří o jej krk a rámě.

— Věděl jsem, — pravil otvíraje oči. — Mám dnes narozeniny. Věděl jsem, že přijdeš. Hned vstanu.

A při těchto slovech opět usínal.

Anna si jej dychtivě prohlížela; viděla, jak vyrostl a jak se za její nepřítomnosti změnil. Poznávala a přece zase nepoznávala jeho holé, nyní tak velké nohy, vyčnívající zpod pokrývky, poznávala tyto přepadlé tvářičky, tyto ostříhané krátké kadeře vlasů na týle, na něž jej tak často líbala. Ohmatávala všechno to a nemohla mluviti; slzy ji dusily.

— Proč pláčeš, mama? — pravil probrav se již zcela ze spánku. — Mama, pročpak pláčeš? — zvolal plačtivým hlasem.

— Já? nebudu plakati.... Pláči radostí. Tak dávno jsem tě neviděla. Nebudu, nebudu, — pravila polykajíc slzy a odvracejíc se. — Nu, teď by ses měl již obléci, — dodala vzpamatovavši se po chvilce mlčení a nevypouštějíc jeho ruky, sedla si u jeho postele na židli, na níž měl přichystány šaty.

— Jak pak se oblékáš beze mne? Jak... — chtěla za-

číti mluviti prostě a vesele, ale nemohla a opět se odvrátila.

— Již se neumývám chladnou vodou; papa zakázal. A Vasilije Lukiče jsi neviděla? Přijde hned. A ty sis sedla na mé šaty!

A Serjoža se rozesmál. Pohlédla na něho a usmála se.

— Mama, drahoušku, zlatíčko! — vzkřikl vrhaje se opět k ní a objímaje ji. Jako by teprve nyní, spatřiv její úsměv, jasně pochopil, co se stalo. — Toho zde nepotřebuješ, — pravil snímaje jí klobouk. A jako by ji uviděl po prvé opět bez klobouku, vrhl se zase k ní a začal ji líbati.

— Ale co sis myslil o mně? Nemyslil sis, že jsem zemřela?

— Nikdy jsem tomu nevěřil.

— Tys tomu nevěřil, můj milý?

— Věděl jsem, věděl jsem, — opakoval svou oblíbenou frázi a uchopiv ji za ruku, jež mu hladila vlasy, tiskl její dlaň ke svým ústům a líbal ji.

XXX.

Zatím Vasilij Lukič, jenž s počátku nechápal, kdo je ona dáma, ale vyrozuměv z rozhovoru, že to byla ona matka, jež opustila svého muže a které neznal, protože přišel do domu až po jejím odchodu, byl na rozpacích, má-li vejíti čili nic, anebo má-li to oznámiti Alekseji Alexandroviči. Uvědomiv si konečně, že je jeho povinností probuditi Serjožu v ustanovenou hodinu a že proto nesmí bráti na nic ohled, kdo tam sedí, je-li to matka anebo někdo jiný, přistoupil ke dveřím a otevřel je.

Ale když viděl, jak se matka se synem mazlí, když zaslechl zvuky jejich hlasů a to, co si povídali, — všechno

to jej přimělo, aby změnil svůj úmysl. Pokývl hlavou a vzdychnuv, zavřel dveře. »Počkám ještě deset minut,« řekl si odkašlávaje a utíraje si slzy.

Domácího služebnictva se zatím zmocnilo silné rozrušení. Všichni se dověděli, že paní přijela a že ji Kapitonyč pustil, že je nyní v dětském pokoji a že pán vždy k deváté hodině přichází do dětského pokoje a všichni pochopili, že se manželé nemohou setkati a že tomu musí zabrániti. Komorník Korněj zašel do vrátnice a vyptával se, kdo a jak ji pustil a dověděv se, že ji přijal Kapitonyč a že ji doprovodil do dětského pokoje, začal starci domlouvati. Vrátný zarputile mlčel, ale když mu Korněj řekl, že by jej měli za to vyhnati, Kapitonyč k němu přiskočil a zamávav rukou před Kornějovou tváří, řekl:

— Ano, ty bys jí nevpustil! Kdybys deset let sloužil a kromě milosti nic jiného od ní nezakusil, mohl bys k ní nyní přijíti a říci: prosím, jděte pryč! Ty se vyznáš pěkně v politice. Ano. Hleď si raději toho, jak bys pána obíral a jeho hranostajové kožichy kradl.

— Je vidět, že jsi voják! — pravil opovržlivě Korněj a obrátil se k chůvě, jež právě vešla. — Tak to posuďte, Marjo Jefimovno: vpustil ji sem a nikomu nic neřekl, — obrátil se k ní Korněj. — Aleksěj Alexandrovič co nevidět vyjde ze svého pokoje a půjde do dětského.

— To jsou věci, to jsou věci! — pravila chůva. — Měl byste, Korněji, pána nějak zdržeti a já zaběhnu do dětského pokoje a nějak ji odvedu. To jsou věci, to jsou věci!

Když chůva vešla do dětského pokoje, Serjoža vypravoval matce, jak s Náděnkou upadli, když sáňkovali s kopce a že se třikrát převrhli. Anna poslouchala zvuky jeho hlasu, viděla jeho tvář a hru výrazu obličeje, ohmatávala jeho ruku, ale nechápala, co jí povídal. »Měla bych již odejíti, měla bych jej již opustiti,« — jediné na to

nyní myslila a jenom to cítila. Slyšela i kroky Vasilije Lukiče, jenž přicházel ke dveřím a pokašlával, slyšela i kroky přicházející chůvy, ale seděla jako zkamenělá, nemajíc dostatek sil, aby promluvila, ani aby vstala.

— Milostpaní, drahoušku! — pravila chůva přistupujíc k Anně a líbajíc jí ruce a rámě. — To sám Bůh poslal radost našemu miláčkovi k narozeninám. Ani jste se nezměnila.

— Ach, drahá chůvo, ani jsem nevěděla, že jste ještě v domě, — pravila Anna, na chvilku se vzpamatovavši.

— Nejsem již tu, bydlím u dcery, ale přišla jsem sem blahopřáti k narozeninám. Anno Arkaďjevno, drahoušku!

Chůva pojednou zaplakala a začala jí opět líbati ruku.

Serjoža se zářícíma očima a úsměvem držel se jednou rukou matky a druhou chůvy, dupal po koberci tlustýma bosýma nohama. Něžnost milované chůvy k matce přiváděla jej v nadšení.

— Mama! ona mne často navštěvuje a když přijde... — začal, ale zarazil se zpozorovav, že chůva cosi šeptem řekla matce a že se na matčině tváři zjevilo zděšení a cosi podobného studu, což matce tak neslušelo.

Přistoupila k němu.

— Můj milý! — pravila.

Nemohla říci *sbohem,* ale výraz její tváře to řekl a Serjoža to pochopil. — Milý, milý darebáčku, — pojmenovala jej jménem, jímž jej volávala, když byl ještě maličký, — nezapomeneš na mne? Ty... — ale více již nemohla mluviti.

Kolik slov si později navymýšlela, jež mu mohla říci. Ale nyní nedovedla a nemohla mu říci nic. Ale Serjoža pochopil vše, co mu chtěla říci. Pochopil, že byla nešťastna a že jej milovala. Slyšel slova: »vždy k deváté hodině,« porozuměl, že se mluvilo o otci a že se matka

nesmí s ním setkati. To chápal, ale jedno nemohl pochopiti: proč se na její tváři objevilo zděšení a stud... Ničím se neprovinila, ale bojí se ho a stydí se za cosi. Chtěl se jí otázati, aby se mu dostalo vysvětlení, jež by rozptýlilo jeho pochybnosti, ale k tomu se neodvážil; viděl, že trpí a bylo mu jí líto. Mlčky se přitiskl k ní a šeptem řekl:

— Ještě neodcházej. On tak hned nepřijde.

Matka jej odstrčila od sebe, aby se přesvědčila, myslí-li to, co mluví a v ustrašeném výrazu jeho tváře vyčtla, že nejen mluvil o otci, ale že se jaksi vyptával, co si má o otci mysliti.

— Serjožo, můj drahý, — pravila, — miluj jej, je lepší a hodnější než já a já jsem se před ním provinila. Až dorosteš, pak tomu porozumíš.

— Lepší než ty není nikdo na světě.... — vzkřikl zoufale v slzách a uchopiv ji za ramena, začal ji ze všech svých sil tisknouti k sobě, přivinul ji k sobě rukama, chvějícíma se napětím.

— Dušinko, můj maličký! — řekla Anna a zaplakala tak tiše a dětsky, jak plakal on.

Vtom se otevřely dveře a vešel Vasilij Lukič. U druhých dveří se ozvaly kroky a chůva ustrašeně zašeptala: »Již jde!« a podala Anně klobouk.

Serjoža sklesl na postel a zaplakal, zakryv si rukama tvář. Anna mu sňala ruce, políbila ještě jednou jeho mokrou tvář a rychlými kroky vyšla ze dveří. Alexěj Alexandrovič šel proti ní. Zahlédnuv ji, zastavil se a sklonil hlavu.

Ačkoli právě před chvílí řekla, že Alexěj Alexandrovič je lepší a hodnější než ona, při letmém pohledu, jímž na něho pohlédla, změřivši celou jeho postavu se všemi podrobnostmi, zmocnil se jí pocit hnusu k němu a závisti

Byla v páté loži v přízemí . . . (Str. 444.)

pro syna. Rychlým pohybem spustila závoj a zrychlivši krok, vyběhla téměř z pokoje.

Neměla ani času vyndati hračky, jež s takovou radostí a zármutkem včera vybírala a přivezla je domů.

XXXI.

Ačkoliv si Anna tak mocně přála sejíti se se synem, ačkoliv již dávno na to pomýšlela a k tomu se připravovala, přece jen nijak neočekávala, že by shledání to mohlo na ni tak mocně působiti. Navrátivši se do svého zvláštního oddělení v hotelu, nemohla dlouho pochopiti, proč je tu. »Ano, všemu je již konec a jsem opět sama,« řekla si a nesnímajíc klobouku, usedla si na křeslo, stojící u krbu. Upřevši nehybně oči na bronzové hodiny, stojící na stole mezi oknem, začala přemýšleti.

Francouzská komorná, již si přivezla z ciziny, přišla se zeptati, nechce-li se převléci. Pohlédla na ni udiveně a řekla: — Až později. — Sloužící jí nabízel kávu. — Až později, — pravila.

Italská kojná oblekla děvčátko a vešla s ním do pokoje a podala je Anně. Tlusťoučké, dobře živené děvčátko, zahlédnuvši matku, vztáhlo k ní jako vždy holé ručičky stažené nitkami a obrácené dlaněmi dolů a usmívajíc se svými bezzubými drobounkými ústy, začalo hrabati ručičkami jako rybička ploutvemi, šustíc jimi po naškrobených záhybech vyšívané sukénky. Nebylo lze se ubrániti úsměvu, nepolíbiti děvčátka, nebylo lze mu nenastaviti prsi, jehož se uchopilo, výskajíc a nadskakujíc celým tělem; nebylo lze nenastaviti rtů, jež děvčátko vzalo do úst, jako by je chtělo políbiti. A to vše Anna udělala: vzala je na ruce, pohoupala je a políbila jeho svěží tvářičku a nahé ručičky; ale při pohledu na toto

děvčátko bylo jí jasnější, že onen cit, jejž k němu cítila, nebyl vůbec ani láskou u srovnání s oním, jejž cítila k Serjožovi. Všechno u tohoto děvčátka bylo roztomilé, ale přece jen se z jakési neznámé příčiny nedotýkalo jejího srdce. Prvnímu děcku, třebas bylo od nemilovaného člověka, věnovala veškerou sílu své lásky, jež marně toužila po ukojení; děvčátko se narodilo za nejtrapnějších okolností a nebyla mu věnována ani setina starostí, jež byly věnovány prvnímu. Kromě toho děvčátko mohlo ještě od života něco očekávati, kdežto Serjoža byl již téměř člověk, a to člověk milovaný; v něm již zápasily myšlenky a city; chápal, miloval a posuzoval ji, jak si myslila, vzpomínajíc na jeho slova a pohledy. A zatím byla navždy od něho nejen fysicky, ale i duševně odloučena a nebylo lze to napraviti.

Vrátila kojné děvčátko, propustila ji a otevřela si medailon, v němž měla Serjožovu podobiznu, když byl téměř tak starý jako toto děvčátko. Vstala a sňavši si klobouk, vzala se stolku album, v němž byly synovy podobenky v jiném věku. Chtěla si srovnati podobenky a začala je vytahovati z alba. Vytáhla všechny. Zůstala jen jedna, poslední, nejlepší podobenka. Seděl v bílé košilce na židli jako na koni, mračil se očima a usmíval se rty. To byl nejosobitější a nejlepší jeho výraz. Malinkýma, hbitýma rukama, jež nyní neobyčejně rozčileně pohybovaly svými bílými, tenkými prsty, vzala několikráte za růžek podobenky, ale podobenka nepovolovala a nemohla ji vytáhnouti. Nožík také na stole nebyl a Anna, vytáhnuvši sousední podobenku (byla to podobenka Vronského, zhotovená v Římě, v kulatém klobouku a s dlouhými vlasy), vytáhla její pomocí podobenku synovu. »Ano, je to on!« pravila pohlédnuvši na podobenku Vronského a pojednou si vzpomněla, kdo byl příčinou jejího nynějšího zármutku. Ani jednou si na

něho po celé dnešní ráno nevzpomněla. Nyní však pojednou, spatřivši tuto mužnou, šlechetnou, tak známou a jí tak milou tvář, pocítila neočekávaný příliv lásky k němu.

»Ale kde je? Jak mne může nechávati o samotě s mým utrpením?« pomyslila si pojednou s pocitem výčitky, zapomínajíc, že sama před ním tajila vše, cožkoliv se týkalo jejího syna. Poslala k němu požádati, aby k ní ihned přišel; očekávala jej s tlukoucím srdcem, vymýšlejíc si slova, jimiž mu všechno řekne i ony projevy jeho lásky, jimiž ji utěší. Posel se vrátil s odpovědí, že má nějakou návštěvu, ale že hned přijde a že se dává ptáti, může-li jej přijmouti s knížetem Jašvinem, jenž přijel do Petrohradu. »Nepřijde sám, ačkoliv mne od včerejšího oběda neviděl, — pomyslila si; — nepřijde tak, abych mu mohla všechno říci, ale přijde s Jašvinem.« A pojednou ji napadla podivná myšlenka: což, přestal-li ji již milovati?

A když se probírala ve svých vzpomínkách posledními událostmi, zdálo se jí, že ve všem vidí potvrzení této strašné myšlenky: i v tom, že včera neobědval doma, i v tom, že naléhal, aby v Petrohradě bydlili zcela odděleně i v tom, že nyní k ní nepřijde ani sám, jako by se vyhýbal setkati se s ní mezi čtyřma očima.

»Ale musí mi to říci. Musím to věděti. Budu-li to věděti, pak již vím, co udělám,« říkala si v duchu a nedovedla si představiti ono postavení, v němž se octne, až se přesvědčí o jeho lhostejnosti. Myslila si, že ji přestal milovati, cítila, že je blízka zoufalství a následkem toho pocítila, že je ještě více rozrušena. Zazvonila na komornou a zašla do svého toaletního pokoje. Oblékajíc se věnovala v těchto dnech své toaletě ještě více pozornosti než kdykoli jindy, jako by se mohl do ní opět zamilovati, bude-li míti na sobě ony šaty a účes, jenž jí více sluší, přestal-li ji opravdu milovati.

Zaslechla zvonek dříve, než byla hotova.

Když vešla do salonu, nesetkala se s jeho pohledem, nýbrž s pohledem Jašvinovým. Vronskij si prohlížel podobenky jejího syna, jež zapomněla na stole a nepospíchal, aby se na ni podíval.

— My se již známe, — pravila kladouc svou malinkou ruku do ohromné ruky zmateného Jašvina (což bylo tak podivné při jeho mohutné postavě a hrubé tváři). — Známe se od loňska, od dostihů. Ukažte, — pravila. — Dejte to sem, — řekla odebírajíc rychlým pohybem Vronskému synovy podobenky, jež si prohlížel a dívajíc se na něho významně zářícíma očima. — Byly letos pěkné dostihy? Místo nich jsem se dívala na dostihy na Corsu v Římě. Ostatně vy nemáte rád život v cizině, — řekla přívětivě se usmívajíc. — Já vás znám a znám všechny vaše choutky, ačkoli jsem se s vámi málokdy sešla.

— Je mi to velmi líto, protože mé choutky jsou většinou špatné, — pravil Jašvin, kousaje si levou stranu svých vousů.

Jašvin, pohovořiv si nějakou chvíli a zpozorovav, že Vronskij pohlédl na hodinky, otázal se, jak dlouho ještě zůstanou v Petrohradě a skloniv svou ohromnou postavu, sáhl po čepici.

— Zdá se, že ne dlouho, — pravila, pohlédnuvši rozpačitě na Vronského.

— Tak se již více neuvidíme? — pravil Jašvin vstávaje a obraceje se k Vronskému. — Kde obědváš?

— Přijeďte ke mně na oběd, — pravila Anna rozhodně, jako by se na sebe rozzlobila pro své rozpaky, ale uzardívajíc se jako vždy, kdykoliv před cizím člověkem ukazovala své postavení. — Oběd tu není dobrý, ale aspoň se spolu uvidíte. Aleksěj ze svých druhů u pluku nemá nikoho tak rád jako vás.

— Velmi rád, — pravil Jašvin s úsměvem, z něhož Vronskij poznal, že se mu Anna velmi zalíbila.

Jašvin se uklonil a odešel, Vronskij šel za ním.

— Ty také odjíždíš? — pravila mu.

— Již jsem se opozdil, — odpovídal. — Jdi! Já tě dohoním, — zvolal na Jašvina.

Anna jej uchopila za ruku a nespouštějíc s něho očí pohlédla na něho, hledajíc v myšlenkách, co by mu měla říci, aby jej zadržela.

— Počkej, musím ti něco říci, — a uchopivši jeho krátkou ruku, přitiskla si ji ke své šíji. — Ano, nemrzí tě to, že jsem jej pozvala k obědu?

— To jsi dobře udělala, — pravil s klidným úsměvem, ukazuje své husté zuby a líbaje jí ruku.

— Alekšeji, máš mne stále ještě rád? — pravila tisknouc oběma rukama jeho ruku. — Alekšeji, již jsem se tu utrápila. Kdy odjedeme?

— Brzy, brzy. Ani bys neuvěřila, jak i mne tíží tento náš zdejší pobyt, — řekl a podal jí ruku.

— Nu, tak jdi, jen jdi, — pravila uraženě a rychle od něho odešla.

XXXII.

Když se Vronskij vrátil domů, Anna nebyla ještě doma. Brzy po jeho odjezdu, jak mu bylo řečeno, přijela k ní nějaká dáma a Anna s ní odjela. To, že odjela, aniž by mu byla řekla, kam jede, a že dosud ještě nebyla doma, to, že již ráno kdesi byla a nic mu neřekla — všechno to zároveň s podivně rozčileným výrazem její tváře dnes ráno a se vzpomínkami na onen nepřátelský tón, s nímž mu v Jašvinově přítomnosti téměř vytrhla z rukou synovy podobenky, přimělo Vronského k tomu, aby se za-

myslil. Rozhodl se, že si s ní musí nezbytně vážně promluviti. A čekal na ni v jejím salonu. Ale Anna se nevrátila sama, nýbrž si přivezla s sebou svou tetu, starou pannu, princeznu Oblonskou. Byla to táž dáma, jež ráno přijela a s níž Anna jezdila po nákupech. Anna jako by nepozorovala zasmušilého a tázavého výrazu Vronského tváře a vesele mu vyprávěla, co dnes ráno nakoupila. Viděl, že se s ní odehrává cosi zvláštního: v zářících očích, když se na něho na okamžik zadívaly, byla napjatá pozornost a v řeči a v pohybech byla ona nervosní rychlost a elegance, jež jej v první době jejich sblížení tak okouzlovala, ale jež jej nyní znepokojovala a děsila.

Oběd byl prostřen pro čtyři osoby. Všichni se již chystali, že půjdou do malinké jídelny, když přijel k Anně Tuškevič se vzkazem od kněžny Betsy. Kněžna Betsy jí prosila za prominutí, že se nepřijela rozloučiti; nebyla zdráva, ale prosila Anny, aby k ní přijela mezi půl sedmou a devátou hodinou. Vronskij pohlédl na Annu při tomto přesně stanoveném času, jenž dokazoval, že Betsy učinila všechna opatření, aby se tam Anna s nikým nesetkala, ale Anna se tvářila, jako by si toho nepovšimla.

— Lituji velmi, že právě mezi půl sedmou a devátou nemohu, — pravila sotva znatelně se usmívajíc.

— Kněžně to bude velmi líto.

— Mně též.

— Jedete skutečně poslouchati tu Patti? — pravil Tuškevič.

— Patti? To je znamenitá myšlenka. Jela bych, kdybych mohla dostati loži.

— Mohu vám ji zaopatřiti, — nabídl se Tuškevič.

— Byla bych vám velmi, velmi povděčna, — pravila Anna. — Nechcete zůstati u nás na oběd?

Vronskij pokrčil jemně rameny. Nechápal vůbec, co

Anna dělá. Proč si přivezla tuto starou princeznu, proč tu nechávala Tuškeviče na oběd a nejvíce pak, proč jej posílala, aby jí obstaral loži. Cožpak vskutku mohla pomýšleti na to, aby mohla jeti ve svém postavení na Patti, do divadla, kde bude shromážděn celý její známý svět? Pohlédl na ni vážným pohledem, ale Anna mu odpověděla týmž vyzývavým, poloveselým a polozoufalým pohledem, jehož význam nemohl pochopiti. Při obědě byla Anna nápadně vesela; jako by koketovala s Tuškevičem a s Jašvinem. Když vstali od oběda, Tuškevič odjel pro loži a Jašvin si šel zakouřiti, Vronskij odešel zároveň s ním do svého pokoje. Poseděv tam nějakou dobu, vyběhl vzhůru do jejích pokojů. Anna měla již na sobě bílé, hedvábné a sametem vroubené šaty, jež si dala šíti v Paříži s dekoltovanou hrudí a s bílými drahocennými krajkami na hlavě, jež obklopovaly její obličej a dodávaly její vynikající kráse většího a zvláštního půvabu.

— Vy vskutku pojedete do divadla? — pravil, vyhýbaje se jejímu pohledu.

— Proč se mne tak ustrašeně ptáte? — odpověděla Anna, jsouc opět uražena tím, že se na ni nedíval. — Proč bych nemohla jeti?

Jako by nechápala významu jeho slov.

— Rozumí se, že vám v tom nic nebrání, — pravil zamračeně.

— Totéž říkám i já, — řekla nepochopivši zúmyslně ironie jeho tónu a zahrnujíc si klidně dlouhou navoněnou rukavici.

— Anno! probůh! co se to s vámi děje? — pravil budě ji právě tak, jak k ní kdysi mluvil její muž.

— Nechápu, nač se tážete.

— Víte, že nemůžete jeti.

— Pročpak? Nepojedu sama. Princezna Varvara se odjela převléci, pojede se mnou.

Pokrčil rameny s výrazem nechápavosti a zoufalosti.

— Cožpak nevíte... — začal .

— Nechci nic věděti! — vzkřikla téměř. — Nechci. Cožpak snad lituji toho, co jsem učinila? Ne, ne a zas ne! A kdyby se to mělo ještě jednou opakovati, zachovala bych se taktéž. Pro nás, pro mne a pro vás, je pouze jedna věc důležitá: máme-li se rádi. A po něčem jiném nám nic není. Pročpak tu žijeme zcela odděleně a nevidíme se? Proč bych nemohla jeti? Mám tě ráda a vše ostatní je mi lhostejné, — pravila rusky pohlédnuvši na něho s zvláštním, jemu nepochopitelným zábleskem očí, — jen nestal-li ses mi nevěrný. Pročpak se na mne nedíváš?

Pohlédl na ni. Viděl veškeru krásu její tváře a toalety, jež jí vždy tak slušela. Ale nyní právě ona krása a elegance bylo to, co jej dráždilo.

— Má láska se nemůže změniti, to víte, ale prosím vás, snažně vás o to prosím, abyste tam nejezdila, — řekl opět francouzsky s něžnou úpěnlivou prosbou ve hlasu, ale s chladností v pohledu.

Neslyšela jeho slov, ale viděla chladnost jeho pohledu a odpovídala podrážděně.

— Prosím vás, abyste mi vysvětlil, proč nesmím jeti.

— Protože vám to může způsobiti to... — pravil, ale upadl do rozpaků.

— Nic tu nechápu. Jašvin n'est compremettant[1]) a princezna Varvara není též o nic horší než ostatní. A již je tu.

XXXIII.

Vronskij pocítil po prvé proti Anně pocit rozmrzení,

[1]) *přece nemůže nikoho kompromitovati.*

téměř hněvu, že úmyslně nechápala svého postavení. Pocit ten byl ještě více zesílen tím, že jí nemohl říci příčinu své rozmrzelosti. Kdyby jí mohl říci, co si myslil, pak by řekl: Ukázati se v této toaletě se všeobecně známou princeznou — znamenalo nejen přiznati se k svému postavení ztracené ženy, ale i vyzvati k boji celý velký svět, to je navždy se ho zříci.

Nemohl jí to říci. »Ale jak jen to nemůže pochopiti a co se v ní odehrává?« říkal si. Cítil, jak se v něm současně zmenšuje úcta k ní a jak se zvětšuje vědomí její krásy.

Vrátil se zamračen do svého pokoje a přisednuv si k Jašvinovi, jenž natáhl své dlouhé nohy na židli a popíjel koňak se selterskou vodou, nařídil, aby mu to přinesli též.

— Ty říkáš Lankovského Mogučij? Je to pěkný kůň a radím ti, abys jej koupil, — pravil Jašvin, pohlédnuv na zasmušilou tvář svého druha. — Má sice svislý zadek, ale nohy a hlava — lepších si není lze přáti.

— Myslím, že si jej koupím, — odpovídal Vronskij.

Rozhovor o koních jej zajímal, ale ani na chvilku nezapomínal na Annu, naslouchaje bezděčně zvuku kroků po chodbě a ohlížeje se na hodiny na krbu.

Jašvin vypil ještě jednu číši, nalil ještě jednu sklínku koňaku do šumící vody, vypil ji a vstal, zapínaje se.

— Tak co, půjdeme, — pravil usmívaje se jemně pod vousy a dávaje tímto úsměvem najevo, že chápe příčinu Vronského rozmrzelosti, ale že jí nepřikládá žádného významu.

— Nepojedu, — odpovídal Vronskij zamračeně.

— Ale já musím, slíbil jsem to. Nu, na shledanou. Ale přijedeš-li, jdi na křeslo, vezmi si křeslo Krasinského, — dodal Jašvin odcházeje.

— Ne, mám jakousi práci.

»Se ženou jsou starosti, bez ženy ještě hůře,« pomyslil si Jašvin.

Vronskij osaměv vstal se židle a začal přecházeti po pokoji.

»Tak, co teď? Čtvrtá čtvrtka předplacení ... Jegor tam bude se ženou a matka tam pravděpodobně přijede též. To znamená, že tam bude celý Petrohrad. Nyní již vešla, sňala si kožich a ukázala se všem. Tuškevič, Jašvin, princezna Varvara ... — představoval si. — A co já? Či se snad bojím anebo jsem ji již svěřil Tuškevičově ochraně? Ať na to pohlížím s kterékoliv strany, je to hloupé, hloupé ... A proč mne staví do tohoto postavení?« pravil, mávnuv rukou.

Tímto pohybem zavadil o stolek, na němž stála selterská voda a láhev s koňakem a div ho nepovalil. Chtěl jej zachytiti, ale pustil to, zlostně kopl nohou do stolu a zazvonil.

— Chceš-li u mne sloužiti, tedy si pamatuj, co máš na práci, — řekl vstoupivšímu komorníkovi. — Aby to bylo pryč. Musíš to ukliditi.

Komorník cítě, že není vinen, chtěl se ospravedlniti, ale pohlédnuv na pána pochopil z jeho tváře, že musí jen mlčeti a rychle se omlouvaje, klekl si na koberec a začal sbírati celé a rozbité sklínky a láhve.

Vronskij vešel do divadla o půl deváté. Představení již bylo v plném proudu. Starý divadelní sluha svlekl Vronskému kožich a poznav jej, řekl mu »Vaše Jasnosti« a poradil mu, aby si již nekupoval lístek, nýbrž prostě zavolal na Fjodora. Na osvětlené chodbě nebyl nikdo kromě divadelního sluhy a dvou sloužících s kožichy přes ruku, kteří poslouchali u dveří. Přiotevřenými dveř-

mi zalétaly zvuky jemného doprovodu staccata a jednoho ženského hlasu, jenž zřejmě pečlivě vyslovoval zpěvnou větu. Dveře se otevřely propouštějíce sluhu, jenž jimi proklouzl a věta, jež se končila, zazněla jasně Vronskému do uší. Ale dveře se ihned zavřely a Vronskij neslyšel konce věty a kadence, ale pochopil z hromového potlesku, že kadence se skončila. Když vešel do hlediště, ozářeného jasně lustry a bronzovými plynovými raménky, šum ještě neutuchl. Zpěvačka, zářic obnaženými rameny a brilanty, se ukláněla na jevišti a usmívajíc se sbírala za pomoci tenoristy, jenž ji držel za ruku, neobratně přes rampu přehozené kytice a šla k pánovi, jenž s pěšinkou uprostřed lesklých a napomádovaných vlasů vláčil dlouhýma rukama přes rampu jakousi věc — a veškeré obecenstvo jak v přízemí, tak i v ložích se tlačilo, nahýbalo kupředu, křičelo a tleskalo. Kapelník na svém vyvýšeném místě pomáhal podati jí onen předmět a upravoval si svou bílou kravatu. Vronskij vešel doprostřed přízemí, a zastaviv se začal se rozhlížeti. Nyní ještě méně než kdykoliv jindy si všímal známého, obvyklého okolí, jeviště, onoho šumu, celého tohoto známého i neznámého pestrého stáda diváků v přeplněném divadle.

Jako vždy byly v ložích jakési dámy s jakýmisi důstojníky v pozadí loží; tytéž Bůh ví odkud pestře oblečené dámy, uniformy a civilní obleky, tentýž špinavý lid na nejposlednější galerii a v celém tomto davu lidí, v ložích i v prvních řadách bylo sotva čtyřicet *opravdových* mužů a žen. A k těmto oasám Vronskij ihned obrátil svou pozornost a ihned s nimi vešel do styku.

Jednání právě skončilo, když vešel a proto nezašel ani do bratrovy lože, nýbrž přímo do první řady a zastavil se u rampy se Serpuchovským, jenž pokrčiv koleno poklepával podpatkem o rampu a zahlédnuv jej zdaleka, pozval jej k sobě s úsměvem.

Vronskij ještě nespatřil Anny, schválně nepohlížel tam, kde seděla. Ale podle směru očí, upřených na ni věděl, kde je. Nepozorovaně se ohlížel, ale nehledal jí; očekávaje něco horšího, vyhledával očima Alekseje Alexandroviče. Ale na štěstí Aleksej Alexandrovič nebyl tentokráte v divadle.

— Jak v tobě zůstalo málo vojenského! — pravil k němu Serpuchovskoj. — Vypadáš jako diplomat, umělec anebo něco takového.

— Ano, jakmile jsem se vrátil domů, oblekl jsem si frak, — odpovídal Vronskij usmívaje se a pomalu zvedaje kukátko.

— V tom ti, přiznám se, závidím. Když se vracím z ciziny a oblékám si toto, — dotkl se svých nárameníků, — je mi líto svobody.

Serpuchovskoj již dávno mávl rukou nad služební kariérou Vronského, ale měl jej rád jako dříve a nyní se choval k němu neobyčejně přívětivě.

— Škoda, že jsi přišel až po prvním jednání.

Vronskij poslouchaje jedním uchem běhal kukátkem z přízemních loží na balkon a prohlížel si lože. Po dámě v turbanu a plešatém stařečkovi, jenž zlostně mrkal ve skle kukátka, Vronskij zahlédl pojednou Anninu hlavu, hrdou, strašně krásnou a usmívající se v rámci krajek. Byla v páté loži v přízemí, asi dvacet kroků od něho. Seděla uprostřed poněkud obrácena a povídala cosi Jašvinovi. Postavení její hlavy na krásných širokých ramenou a zdrželivě sebevědomý úsměv jejích očí a celé její tváře připomínaly mu ji zcela takovou, jakou ji uviděl na plese v Moskvě. Ale nyní pociťoval tuto krásu zcela jinak. V jeho citu k ní nebylo nyní nic tajemného a proto její krása, třebas byla mocnější než dříve, jej vábila, ale při tom ho nyní urážela. Nedívala se směrem, kde seděl, ale Vronskj cítil, že ho již viděla.

Když Vronskij opět pohlédl na onu stranu kukátkem,

zpozoroval, že kněžna Varvara je nějak neobyčejně červená, že se nepřirozeně směje a že se neustále ohlíží na vedlejší loži; Anna též, složivši vějíř a poklepávajíc jím po červeném sametu, pohlížela kamsi a neviděla, anebo nechtěla zřejmě viděti, co se dělo v sousední loži. Na Jašvinově tváři utkvíval onen výraz, jaký býval na ní, když prohrával. Zamračiv se strkal si čím dále tím více svůj levý knír do úst a pohlížel též úkosem na sousední loži.

V této loži nalevo byli Kartasovovi. Vronskij je znal a věděl, že se Anna s nimi též znala. Kartasovová, hubená, maličká dáma, stála v sousední loži a obrátivši se zády k Anně oblékala si přehoz, jejž jí podával její choť. Tvář její byla bledá a zlostná a neustále cosi rozčileně mluvila. Kartasov, tlustý, plešatý pán, neustále se ohlížeje na Annu, snažil se svou choť uklidniti. Když vyšla, muž dlouho otálel, hledaje očima Annin pohled a chtěje se jí zřejmě ukloniti. Ale Anna ho zřejmě schválně nepozorovala, a obrátivši se dozadu vykládala cosi Jašvinu, jenž k ní nachýlil svou ostříhanou hlavu. Kartasov odešel, aniž by se jí mohl ukloniti a lože zůstala prázdná.

Vronskij nepochopil, co se mezi Kartasovovými a Annou přihodilo, ale tušil, že se stalo něco, co Annu urazilo. Pochopil to z toho, co viděl a ještě více z Anniny tváře, jež, jak věděl, sebrala všechny své poslední síly, aby dohrála úlohu, již na sebe vzala. A tato úloha zevnějšího klidu se jí plně podařila. Kdo neznal jí a kruhu jejích známých, nezaslechl všech výrazů soucitu, rozhorlení a podivení žen, že se dovolila ve společnosti ukázati a to tak křiklavě ve své krajkové toaletě, pohlížel se zalíbením na klid a krásu této ženy a vůbec ani netušil, že prožívala pocit člověka, postaveného na pranýř.

Vronskij, věda, že se něco přihodilo, ale nevěda co, byl trapně rozčilen a doufaje, že se něco doví, zašel do bratrovy lože. Zvolil si schválně uličku, jež byla na druhé

straně Anniny lože a vycházeje se srazil se svým bývalým velitelem pluku, jenž rozmlouval se dvěma známými. Vronskij zaslechl, že bylo vysloveno jméno Kareninových a zpozoroval, jak si plukovní velitel pospíšil zavolati hlasitě Vronského, pohlédnuv významně na mluvící.

— Ach, Vronskij! Kdy se zas vrátíš ke svému pluku? Nemůžeme tě pustiti bez hostiny. Ty jsi přece, jako by ses u nás v pluku narodil, — pravil plukovní velitel.

— Nebudu míti tolik času, velmi lituji, až po druhé, — pravil Vronskij a zaběhl vzhůru po schodech do bratrovy lože.

Stará hraběnka, Vronského matka, se svými drátěnými vložkami ve vlasech byla v bratrově loži. Varju s princeznou Sorokinovou potkal na chodbě balkonu.

Varja, vyprovodivši princeznu Sorokinovu, podala svému švakru ruku a ihned s ním začala mluviti o tom, co jej zajímalo. Byla tak rozrušena, jako málokdy jindy.

— Myslím, že je to nízké a hnusné a madame Kartasovová neměla žádného práva. Madame Kareninová . . . začala.

— Ale co se stalo? Nevím o ničem.

— Jak, ty jsi to neslyšel?

— Chápeš, že se o tom dovím až poslední.

— Horší bytosti nad Kartasovovou neznám.

— Ale co vlastně udělala?

— Muž mi to vyprávěl . . . Urazila Kareninovou. Její manžel začal s ní z lože mluviti, ale Kartasavová mu ztropila výstup. Prý mu řekla cosi urážlivého a odešla.

— Hrabě, vaše maman vás volá, — pravila princezna Sorokinová, vyhlížejíc ze dveřích lože.

— A já tě neustále čekám, — řekla mu matka, výsměšně se usmívajíc. — Tebe není vůbec ani viděti.

Syn viděl, že nemohla zdržeti úsměv radosti.

— Dobrý večer, maman. Šel jsem právě k vám, — pravil chladně.

— Pročpak nejdeš *faire la cour à madame Karenine?*[1]) — dodala, když princezna Sorokinová odešla. — *Elle fait sensation. On oublie la Patti pour elle.*[2])

— Maman, prosil jsem vás, abyste mi o tom nemluvila, — odpovídal mračе se.

— Říkám, co říkají všichni.

Vronskij neodpověděl a promluviv několik slov s princeznou Sorokinovou, odešel. Ve dveřích se setkal s bratrem.

— Ach, Alekšej! — pravil bratr. — To je špinavost! Hloupá husa, nic víc . . . Chtěl jsem k ní hned jíti. Pojďme spolu.

Vronskij ho neslyšel. Zašel rychlými kroky dolů; cítil, že musí něco udělati, ale nevěděl co. Rozčiloval ho hněv, že přivedla sebe a jej do takového falešného postavení a zároveň mu jí bylo líto pro její utrpení. Sešel dolů do přízemí a zamířil přímo k Anninė ložì. U lože stál Stremov a rozmlouval s ní.

— Tenoři již více nejsou. *Le moule en est brisé.*[3])

Vronskij se jí uklonil a zastavil se, zdravě se se Stremovem.

— Zdá se, že jste přijel pozdě a neslyšel nejlepší arie, — pravila Anna Vronskému, pohlédnuvši na něho, jak se mu zdálo, výsměšně.

— Jsem špatný znalec, — pravil dívaje se přísně na ni.

— Jako kníže Jašvin, — pravila usmívajíc se, — jemuž se zdá, že Patti zpívá příliš hlasitě. Děkuji vám, — pravila vzavši malinkou rukou v dlouhé rukavičce program,

---

[1]) *ochraňovati madame Kareninovou.*
[2]) *Působí tu sensaci. Obecenstvo k vůli ní zapomíná na Patti.*
[3]) *Ti se již nerodí.*

jejž jí Vronskij podal a její červená tvář se pojednou zachvěla. Vstala a zašla dozadu lože.

Vronskij zpozorovav, že při dalším jednání její lože byla prázdná, vzbuzuje svými kroky nespokojenost obecenstva při zvucích tiché kavatiny, odešel z přízemí a odjel domů.

Anna byla již doma, když k ní Vronskij vešel; měla na sobě ještě tytéž šaty, v nichž byla v divadle. Seděla v prvním křesle u zdi a pohlížela před sebe. Pohlédla na něho a ihned se opět dívala před sebe jako dříve.

— Anno! — pravil.

— Ty, ty jsi vším vinen! — vzkřikla se slzami zoufalství a zlosti ve hlase, vstávajíc.

— Prosil jsem tě, snažně jsem tě prosil, abys nejezdila, protože jsem věděl, že ti to bude nepříjemné . . .

— Nepříjemné! — vzkřikla. — To je hrozné! Ať budu jakkoliv dlouho živa, nikdy na to nezapomenu. Řekla, že se jí hnusí seděti vedle mne.

— To jsou slova hloupé ženy, — pravil, — ale proč se vydávati v nebezpečí, proč marně vyzývati . . .

— Nenávidím tvůj klid. Tys neměl k tomu připustiti. Kdybys mne měl rád . . .

— Anno, k čemu ta otázka o mé lásce . . .

— Ano, kdybys mne měl rád, jako já, kdyby ses trápil jako já . . . — pravila pohlížejíc na něho.

Bylo mu jí líto, ale přece se na ni zlobil. Ujišťoval ji o své lásce, protože viděl, že jediné to ji nyní může uklidniti a nevyčítal jí slovy, ale v duši své jí činil výčitky.

A toto ujišťování o lásce, jež se mu zdálo tak všedním, že se styděl za svá slova, vpíjela do sebe a pozvolna se uklidňovala. Nazítří po tom odjeli na vesnici již zcela usmířeni.

MELANTRICHOVY KNIŽNICE

redigované F. X. Šaldou

svazek XI. (brož. 24—26)

L. N. TOLSTOJ

ANNA KARENINOVÁ

Díl druhý

Překlad Adolfa Pohla

s ilustracemi V. Maška

vytiskli Müller a spol.

v Turnově pro

NAKLADATELSTVÍ MELANTRICH

V PRAZE

1929